

DOMENICO AGASSO

Mazzarello
Mária

Az öröm parancsolata

Bevezető

„Jelenléte, akárcsak Istené”. Egy a számtalan mondatból, amit még életében mondtak róla. Arra az adottságára utaltak, hogy képes volt magát megtöbbszörözni, jelen lenni a megfelelő helyen, a megfelelő pillanatban, mindig az adott probléma megoldása és életküldetése, az emberi jellemek összekovácsolása érdekében. Mazzarello Mária képes volt arra is, hogy meglássa, megérezze, megelőzze a bajokat és a nehézségeket. Hatalmas teljesítmény ez egy olyan embertől, aki rendkívül szegény vidéken született, iskolázatlanul nőtt fel, majd harmincöt éves korában ült iskolapadba, hogy megtanuljon írni. Vitathatatlan hát, hogy nagyszerű életpálya az övé, mostoha korban a lehető legmagasabb szinten valósította meg önmagát.

Egy másik, mélyebb okból is megtestesítette a Jelenlétet: rendkívüli képessége volt, hogy a hitet örömmel itatta át, a szerető és megváltó Isten létének örömittas bizonyosságát árasztotta, nem pedig a Bírától és ítéletétől való félelmet. Édesanyjától örökölt vidámsága a tökéletesség szintjén volt meg benne. Nem tudott se latinul, se görögül. Önmaga alkotta derűs teológiáját hétköznapi beszédmódjával terjesztette, de képes volt, Szent Pállal „segítségére lenni mindnyájatoknak, hogy hitetekben növekedjeteK és örvendjeteK”.

Mazzarello Mária és az öröm: ez lehetne életrajzának összefoglalása is akár. De vigyázat: nem kiválasztott és kivételes

teremtmények boldog ártatlanságáról van szó. Élete harc, vidámsága fegyver, mely győzelemre viszi a gyarlóság, a képmutatás, a csüggedés, az alantas célok ellen. Vidámsága tisztánlátás, bátorság.

E könyv lapjain, Mazzarello Mária nyomában rövid, de eseménydús életútján, egyáltalán nem távolodunk a múltba. A mában maradunk. A történet jól illeszkedik napjaink eseményeibe, a csalódással és félelemmel teli évekbe, mikor semmirekellő tanítók unalomig ismételt frázisaival szemben az emberek megbízható tanúk szavára áhítoznak. Ez az ember nincstelen, szavazati joggal sem bíró földművesek gyermeke, életével a mai embert – férfiakat és nőket egyaránt – bizalomra és reményre taníthatja.

Mi mindent elért Mária korának egyszerű, vidéki leányaival és asszonyaival Don Bosco nyomában járva, rájuk áldozva minden tehetségét... Hogyan segített egyéniségük kibontakoztatásában, legyőzve gyengeséget, félelmet, buzdítva őket, járják végig a megkezdett utat.

Amikor rájuk talált, falvakban, tanyákon, a földeken, életük szűkös távlatokba való beletörődés volt, de ő képessé tette őket arra, hogy bármilyen akadályt legyőzzenek. Csak néhány éven át adatott meg neki, hogy vezetőjük legyen: de elég volt, hogy láthassa, hogyan szóródnak szét Olaszországban, miként fogadják őket Franciaországban, és végül hogyan érnek partot az akkoriban rendkívüli távolságot jelentő Latin-Amerikában.

Ezekon a lapokon Mazzarello Mária életpályája együtt elevenedik meg a lányokéval, akik vezetésével először viselték az elnevezést: Segítő Szűz Mária Leányai. Szülőhelye Mornese, egy apró olasz falucska volt, de munkálkodásának mára már az egész világ a színhelye.

1

A prédikáció hosszú, a kislány nem sokat ért belőle, unatkozik. Szívesen van a templomban, pontosan érkezik, odafigyel, de a szentbeszédet nehezen tudja végigülni. Már csak azért is, mert nem minden pap beszél hatásosan és érthetően. A XIX. századi Piemontban kétféle szenvedélyes szónoktípusból volt a legtöbb: az egyik, aki mindennél jobban szereti hallani a saját hangját a szószéken, „*a fentebb stíl, a szellemes lelemények*” tudós szerelmese, akit az egyszerű ember nem ért; a másik a baljósan mennydörgő, akinek „*meggyőződése, hogy máshogyan nem képes hatással lenni a hívekre, csak zengzetes ostorozással, fenyegetéssel, durva és vérmes szemrehányásokkal*”. Francesco Bernardi, a piemonti prépost kesergett e szavakkal egy, a keresztény tanításról szóló értekezésében, már a XVIII. század végén.

Az a plébániatemplom, ahova a kislány is tartozik – Morneében, az Alto Monferratónak nevezett vidéken – igazság szerint egészen más stílusú hitszónokoknak ad otthont, köztük nem egy jövőbeli püspöknek, bíborosnak. De így is-úgyis: a szentbeszéd nehezen teljesíthető kötelesség a számára. Mintha nehéz batyuval kellene hegynek felfele kapaszkodnia.

Teljesen megváltozik azonban, amikor a katekizmus következik. Kérdések, válaszok, magyarázatok, ez az ő kenyere. Megnyerni a hittanversenyeket, legyőzni a többieket. És még inkább, arra szálni az idejét, hogy elmagyarázzon valamit

kortársainak, válaszoljon kérdéseikre. *„Legyetek mindig készen”* – buzdította Péter Apostol az első keresztyényeket – *„hogyan megfeleljetek mindenkinek, aki csak kérdezi, mi az alapja reményeteknek”*. Talán ezek a szavak ekkor még ismeretlenek előtte, de ő *„késznek”* érzi magát, mert már gyermekkorától kezdve gyakran kérdeztette édesapját Istenről, emberről, a világról, a *„bennünk lévő reményről”*, és szerette apja, első hitoktatója rövid és világos válaszait. Ezúttal társai közt ő az, aki megpróbál válaszolni, így teljesítve Péter apostol felhívását, még azelőtt, hogy ismerné annak konkrét szövegét. Éppen kezd úgy-ahogy olvasni, írni egyáltalán nem tud. A faluban csak a fiúgyermek számára van elemi oktatás.

A neve Mazzarello Mária Dominika. 1837. május 9-én született a körülbelül 1200 lakosú, Piemont és Liguria tartományok határán fekvő Mornese község egyik peremterületén, melyet a népnyelv Mazzarellinek nevezett. Lorenzo Ghio atya, a plébános, már születésének napján megkeresztelte. Édesapja neve Giuseppe, édesanyjáié Maria Maddalena Calcagno, aki Trantomtanából, egy aprócska, Mornesétől nem messze fekvő, már a genovai egyházmegyéhez tartozó faluból származik. Mária Dominika a házaspár első gyermeke a tízből. Utána született Maria Felicita 1839-ben; Maria Cattarina 1841-ben, meghalt 1842-ben; Maria Maddalena 1844-ben, néhány hónap múlva meghalt; Domenico 1846-ban; Maria Filomena 1848-ban; Giuseppe 1850-ben; Maria Assunta 1853-ban; Maria Maddalena 1857-ben, egy hónaposan meghalt; és végül Nicola 1859-ben.

Mazzarellóék földművelésből élnek, van egy kevés saját földjük, emellett bérelnek, és felesbérletben művelnek még egy keveset. Az 1848-as év végén, vagy az 1849-es év elején Giuseppe átköltözteti családját egy tekintélyes birtokra, a Valponasca-majorba, a falutól mintegy háromnegyed órányi járó-

földre, ahol már jó ideje felesbérllőként műveli ezt a földet is. Ahogy a terület más javai is, ez is a genovai nemesség tulajdona, a major, amelynek jelentős részét szőlővel borított domboldal foglalja el, a d’Oria örgrófi családé. A vidék legnagyobb jövedelemforrása, a kiváló minőségű bor legtöbbször Liguria felé, öszvérháton hagyja el a vidéket.

Abban az időben, mikor Mazzarello Mária megszületik, a korabeli közigazgatási berendezkedés szerint Mornese (Goffredo Casalis műve, a *Szárd Királyság történeti-földrajzi lexikona* szerint), Castelletto d’Orba járáshoz, Novi megyéhez, az acqui egyházmegyéhez, a genovai érsekséghez tartozik. Az előző időszak ligur fennhatóságának jelentős nyomai maradnak a munkaerőpiaci, kereskedelmi kapcsolatokban, az erős kulturális kötődésben. A térség kisvárosaiból, falvaiból Genovába mennek a szakmát tanulni vágyók; az egyházi emberek is szinte kivétel nélkül a genovai érseki szemináriumból kerülnek ki.

A falunak és lakóinak alapvető szerepük van Mazzarello Mária életében. Nem egyszerűen a „szülőföldet” testesítik meg, melyre gyengédséggel gondolunk, hanem harcainak színterét is. Ő maga mára a Katolikus Egyház Szentje, tanítói tevékenységéért tiszteljük, és mert Don Bosco oldalán társalapítója a napjainkban az egyik legdinamikusabban fejlődő apácarendnek, a Segítő Szűz Mária Leányainak, melynek tagjai ezrével munkálkodnak szerte a világon. Ez a hatalmas vállalkozás ezek között a szőlők, erdők, házak és templom között született meg. Itt élt 42 éves koráig, 44 évesen már meghalt. Itt találta meg első vezetőjét a szintén innen származó Domenico Pestarino atya személyében. Itt formált szerzeteseket, előjárókat a kezdetek segítőiből, munkatársaiból. A lányok többsége születésénél fogva tudatlanságra, sötétségre volt kárhozthatva. Ő változtatta őket példaképekké, előjárókká, vezetőkké. Don

Bosco nyomdokain járva megváltoztatta életüket, kilátásaikat, anélkül, hogy elszakította volna őket szülőhelyüktől. És éppen ez vállalkozásának legeredetibb ismertetőjegye: a lányok úgy kötelezhették el magukat nemzetek feletti szolgálatra, hogy őt hallgatták saját falujukban, őt, aki alázatos, hétköznapi szavakkal, a dombok és szőlők józan nyelvén tudta leírni óceánokat és kontinenseket átívelő küldetésüket.

Szükségszerű tehát ismernünk ezt a földet, ezt az emberi környezetet. Az emberek anyagi javak szűkében, elégtelen iskoláztatási lehetőségek között, választójog híján élnek. Életük a nagyvilágtól távol zajlik, a nagyobb országutak nem érintik Mornesét. A fontosabb események mindig valahol máshol történnek. Az idő tájt, amikor Mária Dominika megszületett, a Torino és Genova közti leggyorsabb összeköttetés a postakocsi volt, amely a lovak többszöri cseréjével 25 óra alatt tette meg a távolságot. Kislánként gyakran hallgatta az öregek visszaemlékezését egy 1799-ben, a mornesei földeken látott szörnyűségről: a novi ligurei vereség után Szuvorov orosz tábornok seregei elől menekülő sebesült és rongyos francia katonák látványára. A történelem súrolta egy pillanatra a nyugalmas életet élő emberek házait, szőlőit.

Ha közvetetebb is, de közelebbi és élénkebb volt VII. Piusz pápa két savonai tartózkodásának emléke: az első, Napóleon foglyaként 1809-től 1812-ig, híveivel és néhány áruólal körülvéve, katonák őrizetében; a másik, örömtelibb, 1824-ben, amikor Napóleon bukása után visszatért franciaországi kényszer-tartózkodásáról. Hosszú megpróbáltatásai emlékére május 24-ét (Rómába való visszatérésének a napját) a Szűzanya, a „Keresztények segítsége”, *Auxilium christianorum*, tiszteletére évente megtartandó ünnepnappá nyilvánította.

Három évtized múltán e pápai döntés Mornese életére is hatással volt. 1843-ban éppen Segítő Szűz Mária tiszteletére emeltek fogadalmi kápolnát. (A Valgelata utca egyik házán meg, egy 1814-es évjelzésű, 1841-nél azonban nem előbbi, Máriát ábrázoló festmény az *Auxilium christianorum* feliratot viseli magán. Talán a Napóleoni Háborúk egyik túlélője adott így hálát a Szűzanyának.) Ez idő tájt a gyermek Mazzarello Mária Dominika éppen betöltötte hatodik életévét, még a Mazzarelli tanyavidéken élt, nem túl messze a kis épülettől, melyet a nép 1836-ban, a kolera idején emelt hálaadásképpen.

A járványban meghalt a legidősebb Mazzarello-testvér és a felesége is, két kislány maradt árván utánuk. Azokban az időkben a szegény családok maguk voltak kénytelenek szembenézni az ehhez hasonló csapásokkal, részben a szociális rendszer hiányosságai, részben saját szigorú önérzetről, méltóságról alkotott fogalmaik miatt. Így tehát a két kislány két apai nagybátyjánál lett otthonra, Giuseppe, az idősebbet, Domenicát, Nicola a kisebbiket, Mariát fogadta be.

KÁROLY ALBERT GYANAKSZIK

Mazzarello Mária születése előtt néhány héttel, 1837. április 4-én iktatták be Acquiában az új püspököt, főtisztelendő Modesto Contratto atyát. A következő év júniusában nem más, mint a király, Savoya-Carignani Károly Albert, akkoriban még ötmillió alattvaló teljhatalmú ura érkezett a városba. Meglátogatta többek között a híres gyógyfürdőt, a székesegyházban fejet hajtott az egyházmegye védőszentje, Szent Guido előtt. Nagy nap volt ez a város polgárai és a környékről odasereglettek számára.

A felséges úr azonban bizalmatlan, látogatása során gyanakvással fürkészi a várost és az egyházmegyét, az egész egyházi környezetet. Az uralkodók olykor püspöknek, pápának, sőt el-lenpápanak képzelik magukat. Acquiról és az egyházmegyéről pedig Károly Albertnek az a szilárd meggyőződése, hogy túlságosan elterjedtek, szerteágaztak, és munkálkodnak benne a janzenista eszmék. Szerinte a rendkívül kártékony szekta titkos társaságok cinkosa, akik arra szövetkeztek, hogy meggyengítsék a fennálló rend tartóoszlopait mind egyházi, mind világi téren.

Sok Acqui egyházmegyéjéhez tartozó pap és plébános talán nem is tudja, de Károly Albert látogatása után is rajtuk tartja a szemét. 1837 vége és 1838 eleje táján keletkezett *Reflexions historiques* című francia nyelvű művében is szentel egy részt a kis egyházmegye feltételezett janzenistáinak: *„Az elvek és az erények terén rendkívül szigorúnak és puritánnak mutatkoznak (...) Acqui volt püspöke, megboldogult Sappa dei Milanese főtisztelendő úr idejében tolakodtak be az általa vezetett egyházmegyébe; ama jóságos, szentéletű öregember éveinek súlya alatt már nem érzett magában elegendő erőt, hogy ellenálljon a gonosznak. Arra kért, engedélyezzem, hogy lemondjon az egyházmegye élén betöltött hivataláról; számos plébános, kiket megfertőztek azon eszmék, az erkölcsi szigorúságra hivatkozva egészen eltiltották híveiket a szentségektől, mondván, nem méltóak rájuk, bizonyos településeken csak a hívek egészen kis hányada áldozhat, és ők is csak húsvétkor. És mivel elidegenítették az embereket a szentségektől, felütötte fejét a vallástalanság, az erkölcstelenség (...) Acqui új püspöke mostanra kielégítően rendezte a helyzetet”*¹

Piemontban azelőtt a janzenista kifejezés olyan egyházi személyekre vonatkozott, akik ténylegesen támogatták a Port-Royal tanokat, miáltal összeütközésbe kerültek a Szent-

székkel és a trónnal is; voltak köztük hitoktatók, tudósok, lelkipásztorok, nem is kevesen. De később, a jelenség lecsengését követően, továbbra is ezt a megnevezést használták azokra, akik egyszerűen csak a megszokottnál nagyobb szigorú tanúsítottak erkölcsi, illetve a bűnbocsánat kérdéseiben, ezért szorgalmazták a szentségek kevésbé gyakori felvételét.

Mornesében is meggyökeresedett ez a szokás: kizárólag húsvétkor lehetett áldozni. Máskor, vagy gyakrabban áldozni megengedhetetlen kihágásnak számított. Lorenzo Ghio atya, az idős, félig vak plébános nem tudta orvosolni ezt az állapotot.

Egy fiatal mornesei pap, a már említett Domenico Pestarino változtatott a helyzeten. 1817-ben született, jómódú család gyermekeként, Genovában végezte teológiai tanulmányait, itt is szentelték pappá. Eleinte úgy tűnt, Genovában fog letelepedni, a szemináriumban és a minisztériumban kapott felelősségteljes megbízatásokat. Emberi fejlődése szempontjából nagyon értékes barátságokat kötött nálánál valamivel idősebb papokkal, talán Giuseppe Frassinetti a legfontosabb közülük, akit 1827-ben szenteltek pappá. A genovai Szent Szabina kolostor házfőnöke volt, már akkoriban ismert tollforgató. (Három fivére szintén a papi hivatást választotta, nővérét, a Dorottya-Nővérek rendjének alapítóját II. János Pál pápa 1984-ben szentté avatta.) Barátja lett még Giovanni Battista Cattaneo, akit tanulmányai során ismert meg, és mindnyájuk között a legfiatalabb Luigi Sturla, a későbbi Reggiói, illetve Alimondai bíboros.

Pestarino atyát aggodalommal töltötte el a vallásosságának lépten-nyomon tapasztalható, teljesen kiszáritott formája. Mindent a lelegejéről kellett kezdeni, hogy új életre kelhessen, egészen a keresztény hitoktatás alapjaitól, hogy a hívek a szentségeket meghitt közelségben érezhessék. Újjáélesztették Ligori Szent Alfonz Mária tanait, azt a hitet igyekeztek táplálni

híveikben, hogy a Jóisten irgalma és szeretete minden emberre egyaránt kiterjed. Mivel a szentségek segítenek fokozni a bizalmat, a reményt, a gondviselésbe vetett hitet, nemhogy nem kizárólag húsvétkor, hanem máskor is, sokszor, akár naponta is magunkhoz vehetjük őket.

Ebben a kérdésben Frassinetti és társai összeütközésbe kerültek a szigor híveivel, olyan egyházi hatalmasságokkal, akik a hosszú ideig egyeduralkodó szigorú hiterkölc szerint nevelkedtek. A gyóntatószékben odáig mentek, hogy sok hivat a feloldozás felfüggesztésével, elhalasztásával, visszautasításával sújtottak. Ráadásul rendkívül kevés lehetőséget nyújtottak számukra a szentáldozásra. Mintha elzárták volna előlük az Oltáriszentséget.

Az engedékenyebbek és a szigorúságot hirdetők tábora egymásnak feszült. A helyzet azonban még ennél is bonyolultabb volt. Ekkoriban kezdődött meg az olasz egységtörekvések időszaka, a hitéletbeli ellentmondások politikai színezetet kaptak. A papságot is magával ragadták a pillanat reményei, félelmei, szenvedélyei és ellenérzései. Engedékenyebb hittársaik szemében a szigorúságpártiak majdhogynem eretnekek voltak, az állam felforgatói. Az ellenoldalon pedig éppen fordítva, az engedékenység híveit tartották javíthatatlan reakciósoknak, Itália ellenségeinek, akik az Egyháznak is csak kárt okoznak, (az akkoriban minden létező rosszal vádolt) jezsuiták barátainak.

Genovában a hagyományos köztársaságpárti forrongások is élezték a Mazzini és követői által a nemzeti egységesülés eszméjével átítatott konfliktust. A helyzetet az egyre élesebb szociális feszültség is súlyosbította. 1847-ben, genovai látogatása idején, Károly Albertet ünnepeelve fogadták az alkotmányhívó liberálisok, de mikor színe elé bocsátottak egy öreg tengerészt, aki abban a kegyben részesült, hogy beszélhetett vele, az azt

mondta: „Felség, miután eleget tett az urak követeléseinek, gondoljon a szegény emberekre is”.

Így, amikor az olasz alkotmányozó mozgalom lendületet vett, Genovában nyersebben, jakobinus felhangokkal telítettebben szólalt meg a szabadság igénye. Ezek közül mindjárt az első a jezsuiták, és velük együtt barátaik, az engedékenységet hirdető papok elleni hadjárat volt, hivatalaikból elbocsátották őket, betiltották Frassinetti és társai hittankönyveit, nevelő célzatú műveiket. Frassinetti elhagyni kényszerült a Szent Szabina kolostort, egy barátja házában húzta meg magát. Sturla atyát pedig, miután elhagyta Genovát, egészen Arábiáig vetette a sors, Áden területén kezdett missziós tevékenységbe.

De ezzel még nem ért véget az ügy. Küldöttség indult Károly Alberthez Torinóba azzal a kéréssel, hogy űzze el a királyság területéről a Jézus Társasága rendet. A lelkes követek azonban, anélkül, hogy tudtak volna róla, Camillo di Cavournak adták meg a lehetőséget arra, hogy a közélet színpadára lépjen. Erről A.C Jemolo is említést tesz: *„48 januárjában érkezett a jezsuiták kitiltását követelő genovai követség... (Cavour) megjegyzi, hogy ha már mindenképpen kockázatot kell vállalni, inkább valami komolyabb dologért tegyünk, mint egy szerzetesrend kiebrudalása, és így eléri, hogy az alkotmány kérdése is terítékre kerüljön.”*²

Domenico Pestarino atya is elhagyta Genovát 1847-ben. Amennyire tudjuk, csöndben búcsút kellett mondania jogos kilátásainak a felfelé ívelő egyházi karrierre, melyre felkészültsége alapján számíthatott volna. Nem ment máshova, nem engedett nagyratörő tervek csábításának, Mornesében maradt. Amikor megérkezett, egyszerűen csak ennyit mondott földjének: „Több állomáshelyet is felajánlottak nekem, de én itt maradok köztetek, ha munkát adtok nekem”. Eleinte nem is volt hivatalosan joga ahhoz, hogy berendezkedjen a plébánián, de

ez nem okozott gondot, kényelmesen megélt családi forrásaiból, hiszen jómódúak voltak. Ghio atya, a plébános pedig szívesen ráhagyta a munkát, mert öreg volt és beteg.

Így hát harmincévesen Pestarino atya lett a mornesei plébánia új hangja. A tizedik életévét betöltő Mazzarello Mária Dominika is őt hallgatta a templomban.

A SZENTÁLDOZÁS MINT BOTRÁNYKŐ

Tízévesen, akárcsak kortársai, a kislány ismeri már valamenynyire a felnőtt életét. Semmi esélye sem volt arra, hogy iskolába járhasson, amint lehetett dolgozni kezdett. Elsősorban kistestvérei ellátása a feladata, édesanyjának segít a ház körül. A szőlőben is korán elkezd dolgozni, édesapjával és a napszámosokkal. A munkaidő napfelkeltétől napnyugtáig tart.

Nyolc éves korában rövid időt otthonától távol töltött. Szülei egy távoli rokon gyermektelen házaspárhoz, Giovanni Battista Bodratóhoz és Caterina Pestarínóhoz küldték. Néha ezek az együttélések akár hosszabbra is nyúlhattak, egyfajta örökbefogadás válhatott belőlük. Talán Bodratóék is ilyesmit terveztek, mert leányukként fogadták és bántak vele. Caterina asszony nagy gondot fordít vallásos nevelésére. Talán túlságosan is nagyot: imát ima követ, a templomlátogatás szinte mindennapos kötelesség. A jámborságnak ez a fajta fitogtatása mások előtt, nagyon rossz érzéssel tölti el a kis Máriát, ahogy később megfogalmazza: *„természetesen szerettem volna jó keresztény lenni, de nem úgy, hogy az egész napot a templomban töltöm, és mindenkinek mutogatom, mennyire jámbor vagyok”*. Így aztán néhány hónap elteltével örömmel fogadta szülei döntését, miszerint vissza kell térnie a szülői házhoz, hogy testvéreivel törődjön.

Miután a család átköltözött a Valponasca-majorba, Mazzarellóék élete némileg megváltozott, mivel telente óriásira nőtt a távolság Mornesétől az ösvényeket járhatatlanná tévő hó és jég miatt. Ilyenkor a hatalmas épület megközelíthetetlen erődként magasodott a szerény völgyek fölé, magába zárva Mazzarellóék kicsiny, de egyre növekvő létszámú közösségét, amit az édesanya hangja ural. Maria Maddalena Calcagno beszédes, nyíltszívű, vidám asszony (Mária Dominika is örökölte ezt a vidámságot), szívesen tréfálgozik, de néha hosszúra nyújtja a jótanácsok és teendők sorolását. A bőbeszédűség egész életén át elkíséri. Az édesapa, Giuseppe, szűkszavúbb, de elég is néhány szót szól, és mindenki engedelmeskedik neki. Mária Dominika és a testvérei nekik köszönhetik első hittanóráikat. Különösen az édesapa az, aki elmagyarázza az általa ismert keresztény tanokat. Idézve a Segítő Szűz Mária Leányai Intézmény *Nővérkrónikájából*: *„A hittant először édesapjától tanulta, mikor még túl kicsiny volt ahhoz, hogy a plébániára járjon, egészen addig, míg az apa képes volt megválaszolni egyre firtatóbb kérdéseit. Ő ugyanis, nem fogadott el akármilyen magyarázatot, hanem minden felmerült problémának alaposan a végére akart járni.”*²³

Szintén édesapja segítségével, Main (ahogy a szülői házban szólították) megkezdte személyes harcát az írástudatlanság ellen. Hosszú ez a harc, a sikerek lassan, apránként jelentkeznek. Először csak olvasni tanul meg nagy nehezen. Szó sincs egyelőre írásról, és a számtan sem egyéb számára, mint ujjakon számolgatás.

A nagybőjt idején édesanyja kíséretében látogatni kezdi a hittanórákat a plébánián, ekkor még Ghio atya a plébános. Pestarino atya éppen ekkoriban kezdi meg csendes forradalmát a vallásos gyakorlat terén. De nem hirtelen, egyszerre változtat, hanem kiegészít, hozzátesz, gazdagít. És főleg magyaráz. El-

mondja fiataloknak és időseknek egyaránt, a sokak számára már megszokássá, kiüresedett rutinná vált mozdulatok, gesztusok eredeti értelmét. Megvan hozzá a tehetsége, hogy megértesse magát a morneseiekkel, hiszen tökéletesen ismeri őket, közülük való. Így aztán, egy kis idő elteltével szokatlan dolog történik a mornesei plébánián: a zsúfolt templomban valaki a húsvéti időszakon kívül is szentáldozáshoz járulni „merészel”. Aztán egyre többen követik, mintha csak éppen erre az ösztönzésre vártak volna. Giuseppe Mazarrello is azok között volt, akik ettől fogva gyakrabban vették magukhoz az Oltáriszentséget.

Leánya, Mária Dominika, ahogy már említettük, feltűnt a hittanórákon. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy eleinte nem volt túl előnyös helyzetben, mivel a tanyavilágból érkezett, ő volt a valponascai Mária Dominika. Még az egészen kis falvakat is jellemezte ugyanis egyfajta előítéletesség a tanyasiak értelmi képességével szemben. Hasonló eset történt Castelnovo d’Astiban is, ahol a tanító azzal vádolta meg egyik kisdiákját, Giovanni Boscót, hogy dolgozatát a társáról másolta, mert szerinte túlságosan jól sikerült ahhoz képest, hogy egy olyan gyerek munkája, „aki Becchiből jött”. Négy, tehennel és tyúkokkal körülvevett viskót neveztek így a helyiek. Így aztán, mikor a kis Mazarrello-lány kitűnik gyors felfogóképességével, választai pontosságával, mindig csodálatot vált ki: „Milyen ügyes ez a kislány, pedig tanyáról jött!”

Főtisztelendő Aleramo Pallavicini püspök 1849. szeptember 30-án, Gaviban szolgáltatta ki neki a bérmlás szentségét. Elsőáldozását életrajzírói sokáig 1848 áprilisára, tizenegy éves korára tették. A mornesei plébánia irattárából nemrégiben előkerült dokumentumok szerint azonban nem ekkor, hanem 1850-ben vette magához első alkalommal az Oltáriszentséget, *„legvalószínűbb dátumnak április hónap első napjait tekinthetjük”*.

E helyesbítést Maria E. Posada kutatásainak köszönhetjük, melyeket az *Időszerű, mert igaz* c. kötetben tett közzé. Ebből azt is megtudhatjuk, hogy a téves dátum abból a félreértésből ered, hogy a feljegyzések szerint 1848 áprilisában Dominica di Valponasca járult elsőáldozáshoz, e név mögött azonban nem a későbbi szent, hanem egy elárvult unokatestvére rejlik, akit Mazzarellóék magukhoz vettek.

Maria E. Posada megjegyzi: *„Ne csodálkozzunk, hogy akkoriban majdnem 13 évesen járultak először szentáldozáshoz, ez hozzátartozott a kor gyakorlatához, a szokás éppen Pestarino atya újításának köszönhetően gyengült meg. A Frassinetti-iskola tagjaként a gyakori, sőt napenkénti áldozás eszméjéért szállt síkra.”*⁴

Main életének ezt a szakaszát át- meg átszövik az olasz függetlenségi háború első szakaszának eseményei. Az osztrákok 1849. márciusi novarai győzelmével végződő két szerencsétlen hadjárat arra kényszerítette Károly Albertet, hogy fia, II. Viktor Emánuel javára lemondjon a trónról, és portugáliai száműzésbe vonuljon. A genovai Brignole Sale márki, a Szárd Királyság új bécsi nagykövete éppen azon a napon kelt útra Torinóból, amelyen Mária Dominika felvette Gaviban a bérmlás szentségét. A két kormányzat aláírta a békeszerződést, a diplomáciai kapcsolatok helyreálltak.

1849 őszén ismét Károly Albert volt a beszédtema Alto Monferrato vidékének lakosai között, ugyanis váratlanul újra, utoljára „áthaladt” ezen a tájon, ezúttal koronás lepellel letakart koporsóba zárva. 1949. július 28-án, Oportóban hunyt el, holttestét a Monzambano csatahajó szállította Genovába október elején. Ezután a lovas gyászmenet Torino felé folytatta egy héten át tartó útját, Pontedecimói, Ronco Scrivai, Novi Ligurei, Alessandriai, Asti, Poirinói, Carignanói állomásokkal, egészen Supergáig, ahol örök nyugalomra helyezték.

A vesztes háború még nehezebbé teszi a királyság népének életét a hegyeken innen és túl, a szárazföldön és Szardínián egyaránt. Az ország tartalékai kimerültek, a pénzügyeket csak jelentős áldozatok árán lehet egyensúlyba hozni, ráadásul a győztes Ausztriának hadi kártérítést is kell fizetni.

Alto Monferrato ezen felül a Genovában, a novarai csatavesztés után történt eseménysort is megszenvedti. Szerencsétlen módon egy küszöbön álló osztrák támadás rémhíre terjedt el a városban, ennek kapcsán Piemont-ellenes, monarchiaellenes forrongás indult meg. Rettenetes napok következtek: a tisztek egy része megadta magát a felkelőknek. Azokat, akik megkísérelték az ellenállást, lemészárolták. Végül a hadseregnek kellett „visszafoglalnia” Genovát, mintha ellenséges város lett volna, lövöldözések és fosztogatás közepette mindkét oldalon. A katonai akció következményei katasztrofálisak mind a város, mind ligur és piemonti hátországának gazdaságára nézve.

A Valponasca-major szőleiben Main állandó munkaerő immár. Olyan szívós, hogy könnyedén felveszi a férfiember munkatempóját, sőt van, aki lemarad mögötte. Az évek múlásával híre is megy munkabírásának.

Olyan egyformák a napok! Őt is elfogja a fáradtság, megelégteli az aprólékos, hosszú, véget nem érő munkát. Lehajolni, felemelni a földről és összekötözni az új hajtásokat. Százszor is elvégezte egymás után ezt a három műveletet, de aznap „a szőlőtőkék sehogy sem akartak elfogyni”, később maga beszél erről leplezetlen őszinteséggel. Így hát, hogy előbb végezhesen, elkezdte kivágni a hajtásokat, ahelyett, hogy összekötözte volna őket.

Lelkiismerete azonban nem engedte, hogy a titkot megtartsa magának, elment és meggyóna a dolgot Pestarino atyának, aki igen szigorúan fogadta. Íme a történet saját tolmácsolásában,

melyet a *Nővékrónika* őrzött meg a számunkra: „Mindenkinek hallania kellett volna Pestarino atyát! Azokat a szidalmakat! Az én szememben nem volt súlyos vétek, hiszen számtalan szőlőtőke sorakozott a majorban. Ő azonban arról beszélt, hogy ki tudja micsoda érték rejtett azokban a hajtásokban, *ki* tudja, mivé válhattak volna...”⁵. Felbecsülhetetlen értékű, engedményeket nem ismerő erkölcslecke volt ez számára a jó munka értékéről.

FÉLELEM ÉS SZOMORÚSÁG NÉLKÜL

A fiatal pap igazság szerint másban sem tett kivételt Mainnal, akkor sem, ha úgy látta, fejlődése biztonságban halad. A gyónásban is, példának okáért. Mária nem szerette, nem érezte szükségét, hogy megtegye. A prédikációkhoz hasonlóan berzenkedett ellene, pedig előtte volt édesanyja példája, aki nagyon állhatatosan teljesítette a gyónás kötelezettségét, és lánytársai is így tettek... Nem volt könnyű, de megértette a jelentőségét, ugyanakkor sok időbe telt, mire rávette magát, lelkesedése azonban ekkor sem volt kitörőnek mondható.

A változás nem látványosan ment végbe, Main nem szereti a váratlan fordulatokat. Később a gyónás kötelessége új színekkel, ízekkel gazdagodik a számára, egyszer örömteli szükségyszerűség, máskor sürgető belső késztetés, ami miatt a világ végére is elfut, hogy gyóntatót találjon. Eleinte azonban a gyónás súlyos kényszer, melyet nagy igyekezettel próbál magára erőltetni. Felnőtt személyiségre jellemző akaraterőt feltételez mindez: nem szeretem, de megteszem, mert meg kell tennem.

Pestarino atya láthatóan nem elégszik meg azzal, hogy tagadhatatlanul neki köszönhetően Mária megindul a biztos fej-

lődés útján, hanem továbbra is sokat követel tőle. Egyre többet, már-már rögeszmésen állítja egyre nehezebb, kellemetlenebb próbatételek elé, hogy felmérje, próbáknak tegye ki felfedezni vélt adottságait. Bizakodó lendülettel, ugyanakkor nagy elvárásokat támasztva állandó feladatok elé állítja, néha csak apróságok ezek, de így érteti meg vele, bizonyos eredményeket nem képes mindenki elérni: „Te többre vagy képes, ezért többet is kell tenned”.

A feladatokat mindig nyomós érvekkel és indokokkal támasztja alá, mert Mária számára fontos, hogy világos legyen a dolgok célja. Vezetője segítségével eljut odáig, hogy saját magának is képes megmagyarázni a nemegyszer terhes kötelezettségeknek a miértjét, melyeket a pap ró rá. Ezek a feladatok eleinte érthetetlennek, furcsának, sőt nevetségesnek tűnnek, például hogy hagyja el öltözködéséből az ártatlan cicomákat: új, tűzpiros csizmáját egyenesen zsírral kellett bekennie, hogy régiebbnek látsszon, így győzve le a kísértést, hogy dicsekedjen vele.

(Ugyanebben az időben nagyon hasonlóan munkálkodik Don Bosco is fiaival: kőművesekkel, hordárokkal, Torino utcáiról összegyűjtött utcagyerekekkel; fiatal kispapokat bíz meg felelősségteljes küldetésekkel. Ezekben is, amazokban is megmozdul valami, mikor meghallják a hangjában, vagy kiolvassák a szeméből ezt a három egyszerű szót: „Képes vagy rá”.)

Ferdinando Maccono, Mazzarello Mária gondos életrajzírója még beszélhetett élő kortársaival, társaival lelki fejlődésében, rokonaival és földijeivel. Visszaemlékezéseik nyomán láthatjuk élni, felnőni a valponascai ifjú lányt. Az emlékek, a visszaemlékezések különböző epizódjait összevetve nagy átalakulás tanúi lehetünk.

Mazzarello Mária Dominika ugyanolyan ifjúkorában, mint sok más fiatal lány: egyszerű neveltetése a szegénység nyomait

viseli, de ugyanúgy tud lelkesedni, csüggedni, mint kortársai, átesik életkorának megfelelő hullámvölgyeken. Ezzel együtt a tanúbizonyások egybehangzóan leírják, hogy ebben az időszakban feltűnik gesztusaiban, egy-egy szavában valami új, megmutatkoznak személyisége rejtett oldalai, még ha csak rövid percekre, egy szempillantásra is. Ez a kortársaitól nem sokban különböző ifjú lány azonban elképzelhetetlen jövő felé indul, kezdetben a lehető legközönségesebb utakon át vezet az útja.

Mint ahogy arról már korábban szoltunk, tehetséges vezető volt. Olyan vezető, aki nem próbál akaratának mindenáron a parancs eszközével érvényt szerezni, mindig természetesen viselkedik, kerüli a feszültséget. Egyenesen gyűlöli. Íme, így hangzottak utasításai abban az időben, amikor már ténylegesen a parancsnoki hídon állt: „Kérlek, legyetek vidámak, engedelmesek, dolgozzatok félelem nélkül. Sose legyetek szomorúak! A szomorúság a közöny szülőanyja. Gyűjtsetek bátorságot mindenből, ami történik, és tegyétek boldoggá a kedves nővéreket”.

Mária Dominika az idő múlásával egyre kifinomultabb ügyességről tesz tanúbizonyágot abban, hogy képes maga köré gyűjteni az embereket, rávenni őket arra, hogy a nyomába szegődjenek. Pestarino atyának csak annyi a dolga, hogy örködjön fejlődése felett, megfelelő mederbe terelje energiáit, amikor szükséges, csiszoljon valamennyit az érdes felszínen. A formálódás folyamata azzal kezdődik, hogyan viszonyul a hozzá legközelebb állókhoz: a ház népéhez, a testvéreihez, velük élő Dominikához, unokanővérehez, barátnőihez, falubeli kortársaihoz.

A Maccono által megkérdezett szemtanúk szerint „Pestarino atya azt akarta, hogy zokszó nélkül, hibáikkal együtt fogadja el őket. Ne utasítson el senkit csak azért, mert első látásra nem

olyan rokonszenves; ne fordítson hátat másoknak azért, mert ellenszenvet érez irántuk a külsejük vagy a viselkedésük miatt (...). Fékezze túl élénk és akarnok természetét; ne ragadtassa magát elhamarkodott szavakra vagy tettekre, még akkor sem, amikor egymagában dolgozik; legyen nyugodt, alázatos, legyen minden emberhez jó, viseltessen irántuk a felebaráti szeretet érzésével.”

Ezeket az intelmeket nem kellene olyasvalakire pazarolni, aki természeténél fogva az engedelmesség és a szelídség példaképe. Számára azonban elképzelhetetlen, hogy semleges maradjon bármilyen konfliktusban vagy vitában. Ami a szívében, az a száján, szereti, ha melléállnak, az ellenvélemény azonnal indulatba hozza. A *Nővérkrónika* úgy meséli: „lángba borult az arca, az ajka remegett a felindultságtól”. Hát ezért tartja Máriát rövid gyepelőn Pestarino atya, mint a szilaj kiscsikókat szokás.

Sohasem kell külön figyelmeztetni, hogy vegyen részt a misén. Minden áldott nap, akár esik, akár fúj, lejön a Valponasca-majorból, mindig pontos, pedig a mise nagyon korán kezdődik, hiszen az embereknek utána munkába kell indulniuk. A hívek sokan vannak a misén, bár nehéz megállapítani, hogy szokás diktálta kényszerből, vagy tudatos meggyőződésből van-e valaki jelen. Mária azonban teljes mértékben tudatosan cselekszik, azon fáradozik, hogy társai is, unokatestvére, Domenica, húga, Felicina (Maria Felicita), és a többi lány, aki a faluban csatlakozik hozzájuk, megértsék ezeknek a reggeli sétáknek az értelmét. A falubeli lányok között Petronilla Mazzarello a legkitartóbb, neve ellenére nem Mária rokona. Egy évvel fiatalabb nála. Mivel az édesapja tanító, tud írni-olvasni. A két lány együtt volt elsőáldozó, barátságuk egy életen át tart.

Szép időben remek kis séta lejutni a majorból a templomig. Futva, ugrálva teszik meg a lányok a lejtős vidéken, útjuk mező-

kön, erdős szakaszokon át vezet, a természetet a hajnal varázsa hatja át. Télen azonban sokkal nehezebb, hosszabb az út. Az utakat összekötő csapások járhatatlanok, nem tudnak rajtuk átvágni, eső, hó, sár nehezíti az előrejutást. A templomban jéghideg van, még az is megesik, hogy ázott fapapucsuk a hidegben a padlóhoz fagy. Előbb kell elindulni, de néha előfordul, hogy olyan hamar érkeznek, hogy a templom kapuját még bereteszelve találják. Ilyenkor egy házban, vagy egy istállóban keresnek menedéket a mise kezdetéig. Máskor útközben gyűjtanak maguknak egy kis tábortüzet, hogy felmelegedjenek.

Pestarino atya estére is a templomba szólítja híveit közös imára, a kor szokása szerint szentségi áldásban is részesíti őket. Mária azonban nem tud még egyszer lemenni a faluba, de megtalálja a módját, hogy részt vehessen ezeken a szertartásokon. Ferdinando Maccono csodálatos egyszerűséggel ír erről: *„Észrevette, hogy házuk nyugati oldalán van egy ablak, melyen át a messzeségben látszik a plébániatemplom. Odatelepedett hát ehhez az ablakhoz, tekintetét a templomban égő gyertyák fényére vetette, amely a templom ablaküvegeire vetülve felerősödött annyira, hogy pislákolva eljutott hozzá, így csatlakozhatott gondolatban az áhítathoz, imádhatta Jézust, hálát adhatott Neki az eltelt nap szépségéért, és kérhette áldását³⁶”*. Egy kis idő elteltével édesanyja észrevette ezt a szokását, attól fogva az egész család összegyűlt az ablak előtt az esti imádságra.

Kedves családi történet csak, de jól mutatja, hogy hitbéli kérdésekben Main kezd meghatározó személy lenni övéi körében. Nem erővel, vagy rábeszéléssel bírta rá családtagjait, hogy tegyenek ugyanúgy, mint ő, talán meg sem fordult a fejében, egyszerűen csak nekik is megtetszett az „ablaknál imádkozás” szokása. Ez a hirtelen indulatkitörésekre hajlamos ifjú lány a

családi kör kisebb keretei között próbálgatta a nyugodt szelíd-ség meggyőző erejét, melynek gyakorlására Pestarino atya kérte.

Egy másik dolog is hozzájárult ahhoz, hogy vallásgyakorlat tárgyában ennyire hallgattak rá családtagjai: megtanult olvasni. Ettől kezdve mindig könyvvel a kezében látják, még a munka pihenőidejében is (hasonlóképpen, mint a kis Giovanni Boscót a legelőn). Mindig kész idézni a *Krisztus Követéséből*, Liguori Szent Alfonzról (*A Jézus Krisztus iránt való szeretet gyakorlása, Az örök igazságok*), vagy a jezsuita Rodriguez Szent Alfonz XVII. századi *A tökéletességnek és keresztény erénynek gyakorlása* című művéből, szentek életéből, és más könyvekből, amelyekkel Pestarino atya apránként ismertette meg.

Pestarino atya azon kevesek egyike, akik az Alberti Alkotmány kihirdetése utáni zavaros időkben világosan látnak a könyvekkel, a sajtóval, az oktatással kapcsolatos kérdésekben. Piemontban ekkor a sajtószabadság számít az Alkotmány legnagyobb vívmányának, ez rengeteg vitára, kritikára, összeüt-közésre ad alkalmat, magán hordozza a hibákat, ami minden kezdet sajátja: ellenséges indulatkitörések, tapasztalatlanság, szóbeli túlkapások. A kialakulóban lévő nagyszabású politikai harcnak az Egyház is keresztüzébe kerül, mivel bizonyos új keletű törvények erősen megnyirbálják korábbi előjogait. Először is megszűnik az egyházi személyek büntethetetlensége, később szerzetesrendeket szűntetnek meg, vagyonukat államosítják. A sajtóban szenvedélyes vita folyik, az egyházellenes hangok nemegyszer a vallás, és annak alapelvei elleni frontális támadásig fajulnak. Az 1850-es évek első felében a piemonti püspökök többször is körlevélben intették híveiket, hogy tartsák magukat távol bizonyos sajtóorgánumoktól.

Mai szemmel olvasva ezeket a hit elleni heves és méltatlan kirohanásokat, lelkipásztorok és hívek aggodalommal teli sirá-

mait, az a benyomásunk támadhat, hogy abban az időben valóban és visszavonhatatlanul megnyíltak a pokol kapui. A helyzet azonban árnyaltabb ennél, hiszen az új és a régi, alkony és hajnal rendkívül érdekes keveredésének lehetünk tanúi. Törvényileg elhagytak vagy megszüntettek olyan szokásokat, melyek a katolicizmushoz, mint államvalláshoz kötődtek (például, hogy a hadseregben nagypéntek napján gyásznapot tartottak). Éppen ekkor azonban, a hatalmas egyházellenes lendület kellős közepén, és ki tudja, talán pont ennek köszönhetően léphettek színre a 19. századi hitélet nagyjai, elhinthették eszméik magvait, a századvégi szociális katolicizmus kezdeményeit.

Miközben a papi méltóságok részéről csak panaszra telik az Egyházat ért vakmerő támadások miatt, addig vannak, akik hajlandóak lennének komolyabban felvenni a kesztyűt hatékonyan harcba szállni képes katolikus sajtótermékek elindításával. Don Bosco jár az élen: 1851-ben indította el *Az ifjúság barátja* című folyóiratot, sajnos kudarcot vallott, csak néhány számot ért meg. A kudarc sem szegte kedvét, 1853-ban újra próbálkozott, ezúttal a *Katolikus olvasmányok* című folyóirattal, amely csakhamar Piemontban, később pedig, egész Itáliában elterjedt.

Genovában Giuseppe Frassinetti is az elsők között szállt harcba. Egyedülálló siker koronázza a tudós pap kísérletét, hogy tömegekhez szóljon. Írásai rövidek, magukon viselik a kor stílusát, de nagyszerűen le tudja egyszerűsíteni a dolgokat, hogy mindenki megérthesse. Az egyik legismertebb, az *„Egy leány, ki Jézusnak kívánja szentelni magát”* című Mornesébe is eljut. További művei, a *„Lelki barátságok”*, *„Jézus követése Szent Terézszel”*, *„A szentté válás művészete”*, *„A keresztény leány ékköve”* mind hasznos útravalóul szolgálnak Mazzarello Mária számára is. Munkásságának részét képezik még a kor keresztény nagyjairól írott életrajzai is.

HINNI, HA KELL, EGYEDÜL IS

Régi és új dolgok mindenütt. 1844-ben Károly Albert elfogadta egy piemonti vasúthálózat kiépítésének tervét, ami megépülésekor Torinót egyfelől Genovával, másfelől Alessandria érintésével a Maggiore-tóval kötötte össze. Két évvel később a fiatal Camillo di Cavour nagy lelkesedéssel írt a Torino-Chambéry vasútvonal tervéről: *„Ez a vasútvonal... ez egyesíti majd északot és délt, ez lesz az a hely, ahova árut és eszméket cserélni a germán és a latin népek özönlének, és mindennek a piemonti nemzet lesz a legnagyobb nyertese, mivel bennünk már most megvannak a két faj legjobb tulajdonságai. Csodálatos távlatok, egyszerű jövő.”*

Elsőként, több ezer munkás részvételével, a Torino-Genova vonalat kezdik el építeni. Minden egyes állomás átadását nagy ünnepség kíséri: Trofarello, Asti, Novi... 1853 augusztusában a genovai *Corriere mercantile* című napilap még egy lovaskocsi balesetéről számol be: *„A Bonafous társaság postakocsija a Giovi hágón lefelé tartva szenvedett balesetet, félő, hogy az utasok egyike súlyos állapotban van.”* Nem sokkal később azonban elkészül a Giovi hegyet átszelő alagút, és december 6-án az első vonatszerelvény megteszi a Torino-Genova távot utasaival, Camillo di Cavourral és néhány miniszterrel. Mornese falucska azonban kívül marad a vasút nyomvonalán, a nagy mű éppen csak súrolja, de már az is nagy nyereség, hogy a közeli Arquatában és Ronco Scriveriában megáll a vonat, így sokkal rövidebb idő alatt lehet eljutni Genovába és Torinóba.

Rengeteg újdonság jut el tehát ebben az időben a városból vidékre, és vannak, akiknek ez nem tetszik. 1853 volt az az év, mikor a vasút eljutott egészen a tengerig, ez volt az az év, ami Mornese életébe is egy aprócska változást hozott, de ez a

kis változás később egy sokkal nagyobb, történelmi jelentőségű változásnak lesz az előmozdítója.

A változás azzal kezdődik, hogy egy huszonegy éves lány beszélgetni kezd egy pappal. A neve Angela Maccagno. Mornesében él özvegy édesanyjával, besegít a plébánián, ismeri az elkeseredést, amit a lelkipásztorok és a hívek éreznek a hitet ért igazságtalan támadások miatt. Meggyőződése azonban, hogy nem az a megoldás, hogy megfutamodunk a kellemetlen viták elől. Ebből a gondolatból aztán fokozatosan nagyratörő elképzelés született benne, melyről egy idő után Pestarino atyának is említést tesz. Ekkorra az elképzelés már kiforrott javaslattá érik.

Angela elmondja Pestarino atyának, hogy *„mennyire jó lenne; ha ezekben a haza számára oly zavaros időkben, mikor a szekták mindent megtesznek, hogy az Egyház és a vallás ellen fordítsák a népet; lennének olyan nők, akik készek volnának felvenni a harcot. Észrevétlenül, csendben munkálkodnának, tevékenységük nyomán Isten újra a családok és az állam része lenne, az emberek újra úgy szeretnék az Egyházat és a pápát, mint a fájdalmas évek előtt, melyek során befeketítették őket.”*⁷

Bizonyára nagy nap ez Pestarino atya életében. Mindennapos hitoktatói és lelkipásztori munkája nem csupán követőkre talál, hanem terveket is inspirál. Angela Maccagno terve alapján létrejön Mornesében a fiatal lányok „Jámbor Egylete”. Anélkül, hogy apáca lenne belőlük, készek egyfajta sajátos fogadalom szerint élni, átmeneti, később megújítható szüzességi fogadalmat tesznek, vezetőjük pedig egy pap, vagy általa kijelölt társnőjük. Céljuk, hogy mintaközösséggé váljanak, a világtól eltávolodva mélyebben átéljék hitüket, ezzel példát mutassanak az embereknek. „Ezeknek a lányoknak – mondja Angela – még jobban el kell szakadniuk a külvilágtól, mint a valódi apácák-

nak”. Nem lehet semmiféle közvetlen kapcsolatuk férfiakkal, még „térítés céljából sem”, ha egy férfi elhanyagolja a vallásgyakorlást, az imádságon és a példamutatáson felül csak női hozzátartozói közvetítésével szabad megmentésén fáradozni.

Szerénység, tartózkodás, jószívűség, türelem. A leghajthatatlanabb szigor a hitbéli állhatatosság tekintetében fogalmazódik meg: *„még ha minden egyes emberben ki is hunyna a hit, a jámborság, bennünk, testvérek, maradjon épen mindenáron, még akkor is, ha üldöztetést kellene ezért elszenvednünk rokonaink, barátaink, felebarátaink részéről, még akkor is, ha az egyház emberei prédikálnának ellenünk.”* A lányok nem viselnek megkülönböztető öltözeteket, hétköznapi ruhában járnak, továbbra is a családjukkal élnek (hacsak valamelyikük nem marad teljesen egyedül a világban, ebben az esetben vezetőjük gondoskodik elhelyezéséről).

Hamarosan nevet is találnak a közösségnek. Az Egyház nem sokkal azelőtt fogadta el és hirdette ki hivatalosan a hittételt, amely szerint Szűz Mária szeplőtelenül, vagyis eredeti bűn nélkül fogant. Az ő tiszteletére veszik fel a „Szeplőtelen Szűz Leányai” nevet. Magát Angelát kéri fel Pestarino atya, hogy készítse el az életüket irányító szabályzatot, amit majd elküld Frassinetti atyának Genovába, hogy véglegesítse. A válaszra várva sem télenkedik. Pestarino atya összeállítja a Leányok első csoportját, éppen öten vannak: Angela Maccagno, Maria Arecco, Rosina Mazzarello, Giovanna Ferrettino, és végül az ekkor tizenhat éves Mazzarello Mária. És barátnője, Petronilla Mazzarello? A fiatal pap úgy döntött, egyelőre nem veszi fel a csoportba, nem tartja még elég érettnek ehhez az életmódhoz. Jámborsága őszinte ugyan, de még túl hevesen, látványosan mutatja ki. Ráadásul még csak tizenöt éves. Ettől a naptól fogva Main feladata, hogy jó barátnő módjára segítse felnőni a

feladathoz. Elsősorban példaadással és jó tanácsokkal, de tréfával, a nevetés nevelő erejével is.

A csoport központja az édesanyjával élő Angela Maccagno házában van. Nincs napirenden új tagok toborzása, semmi sem sürgeti őket. Most az első öt lány formálása a legfontosabb. Pestarino atya vezetésével egymást követik az összejövetelek. Ezek alkalmával vallásos könyveket olvasnak fel egymásnak, a vallás helyzetét vizsgálják, megbeszélik, hogyan ültessék gyakorlatba elképzeléseiket, bátorítják egymást a csüggedtség óráiban.

Mai fogalmakkal élve, a csoport tagjai bátorítják egymást, lelkipásztoruk tanácsokkal látja el őket. Mindez természetesen a kor keretein belül történik, a hangsúly a példamutatáson és az alázatos jótanácson van. Továbbra sincs szabályzatuk (Frasinetti atya sajnos elvesztette a hozzá küldött tervezet eredeti példányát, később a Morneséből ismételtelen elküldött másolati példányt is), a kis társaság élete mégis mozgalmasan zajlik a templomban és a családokban is. Észrevehetően új lendületet kap a plébánia közösségének élete, ez vitathatatlanul a Leányok félig-meddig titkos kis csoportjának köszönhető.

Szinte ugyanebben az időben, hasonlóan titkos körülmények között, 1854. január 25-én Torinóban egy nagyon hasonló közösség alakul meg férfiak részvételével. Az abban az időben már kispap Michele Rua így emlékezik erre a napra: „, Rocchetti, Artiglia, Cagliarió és én tisztelendő Don Bosco szobájában gyűltünk össze. Azt javasolta nekünk, hogy az Úr és Szalézi Szent Ferenc segedelmével gyakorlatban tegyük próbára embertársaink iránti szeretetünket, legyen ebből ígéret, és ha lehetőség nyílik rá, akár az Úrnak tett fogadalom. Attól az estétől fogva Szaléziaknak neveztük magunkat és mindazokat, akik ennek a küldetésnek szentelték és szentelni fogják életüket”.

Valami elenyészik, valami más új életre kel. A torinói kormány arra készül, hogy a Rattazzi-törvények néven ismertté vált intézkedéssorozat keretében 331 rendházat szüntessen meg, szélnek eressze a bennük élő 4500 szerzetest, vagyonukat elkobozza. De anélkül, hogy bárki is tudomást szerezne róluk, Valdoccóban és Mornesében csendben éledeznek már az új hajtások, még ha csak akkorák is, mint egy mustármag. Mindkét csoport csodálatos mértékletességgel végzi a dolgát. „Észrevétlenül, csendben munkálkodni” – fogalmazott Angela Maccagno. „Gyakorlatban tegyük próbára embertársaink iránti szeretetünket” – írta Michele Rua.

Eközben Európát más események rázzák meg hatalmas robajjal. 1854 márciusában kitör a Krími Háború, melyben az egyik oldalon Oroszország, a másikon Anglia, Franciaország és Törökország harcol. 1855-ben Piemont is hadba lép, nagy szerepet játszik a későbbi győzelemben, de a nép nagyon megszenvedti egyfelől a harcokat, másfelől a kolerajárványt. A kínokat a hadvezetésben megnyilvánuló fejtelenség is tetézi. A Londoni Times-ban W. H. Russel tudósított megbotránkozva a háborús zónában uralkodó állapotokról: „Férfiak kínok között vonszolják magukat előre, aztán a sárba bukznak, ajkukkal hangtalanul szitkokat formálnak; vagy csak végkimerültségükben egy kiálló sziklára hanyatlanak, mindenütt kimondhatatlan mocskok és szerencsétlenség. Néha a kimerült, beteg katonákkal az út mentén végez a kór, minden arra járót fájdalmasan lesújt haldokló honfitársa látványa, annál is inkább, mert segíteni szinte teljesen reménytelen és lehetetlen”.

Egy piemonti katona övéihez intézett levelében végtelen józansággal ír a helyzetről: „Itt az élet semmi másról nem szól, csak reggeltől estig a halálról”.

Az Egyház számára 1854 Mária szeplőtelen fogantatásának dogmává emelésének éve. Az új hittételt IX. Piusz december

8-án hirdette ki: „A tan, mely szerint a Boldogságos Szűz Mária fogantatásának első pillanatától, a mindenható Isten egyedülálló kegyelméből és különleges kegyéből, az emberi nem Üdvözítőjének, Jézus Krisztusnak érdemeire való tekintettel, az áteredő bűnnek minden szennytől eleve megőrizve mentes volt, Isten kinyilatkoztatása, ezért minden hívőnek szilárdan és változatlanul kell őrködni felette.”

A mornesei közösség tagjai éppen ez idő tájt kaptak hírt Genovából: Frassinetti atya megtalálta szabályzatukat, átírja, kiegészíti, de a lényegi kérdésekben jóváhagyja. Sőt, annyira megtetszik neki Angela Maccagno elképzelése, hogy úgy dönt, átveszi, így hát Genovában is megszületik a helyi „Jámbor Egy-let”, ugyanezzel a névvel, egyező célokkal.

Mornesében aztán 1855. december 9-én az immár végleges a szabályzattal rendelkező kis csoport hivatalosan is megkezdte életét. Pestarino atya saját házi kápolnájában tartják meg az alakuló ceremóniát, természetesen zárt körben, a világ kizárásával zajlik, híven az Angela hitvallásában kezdettől fogva szereplő alapelvekkel: egységben, a világ szeme elől rejtve kell munkálkodnunk, a jó szolgálatában cselekedve ugyanúgy, mint azok, akik „titkos társaságok révén a rossz terjesztésén munkálkodnak, (...) országról országra, városról városra megtalálhatók egyleteik.”

Egyetlen egyszer jelennek meg mindannyian együtt nyilvánosan, ünnepélyes keretek között. 1857. május 20-án főtiszteendő Contratto, Acqui püspöke elfogadta szabályzatukat, a következő hónap 30. napján Mornesébe látogatott, és hivatalos formában a templomban találkozott velük, ahol a falu népe is jelen volt. Ez azonban egyszeri alkalom volt, ezután továbbra is a világ szeme elől rejtve, csendben munkálkodnak.

2

Lássuk csak, hogyan viselkedik Mazzarello Mária a kis csoporton belül. Az az érzése, hogy rátalált valamire, amit már régóta keresett: egy új családra egyértelmű szabályokkal, ami szorosan kötődik a plébánia életéhez, a hit terjesztéséhez, a felebaráti szeretet gyakorlásához. Kicsi, magának való, zárkózott család ez, nem szakítja el rendes családjától. Olyan, mintha szélesre tárták volna a Valponasca-major udvarának kapuit, hogy Mornese egész népét vendégül lássák. A Szeplőtelen Szűz Leányainak Egylete révén szervezesebben (és egyre szívélyesebben) kötődik a közösség életéhez.

A csoportnak Pestarino atya a feje, ő a Leányok vezetője és gyóntatója. Angela Maccagno hivatalosan csak egy a többi lány közül, nincsenek tisztségek, de mindnyájukra nagy hatással van érettsége, iskolázottsága miatt, meg persze amiatt is, hogy ő volt az Egylet létrejöttének kezdeményezője. Mindenki előjárónak tekinti őt, Mazzarello Mária is minden berzenkedés nélkül így tesz.

Már nem ugyanaz a lobbanékony Main, mint röviddel azelőtt, akinek „lángba borult az arca” az első ellenvetésre. Kifejlődött benne az önkontroll képessége, már saját magának is röviden tudja tartani a gyeplőt. Bárki, aki először látja, azt mondhatná, hogy ez a lány semmi másra nem termett, mint hogy a Szeplőtelen Szűz Leánya legyen, születése napján így

rendeltetett, semmilyen erőfeszítést sem kellett tennie érte. Természetesen ez nem így van. Derűs nyugalmáért minden egyes napon megküzdd, akaraterejével nap mint nap győzelmet arat önmaga felett. Később, levelei egyikében így adja át ezt a tapasztalatot rendtársnőinek: „Ügyeljetek, hogy képesek legyetek önmagatok legyőzésére, mert ha erre sem vagytok képesek, minden más nehezebb lesz, elviselhetetlenül nehéz, és a gonosz csirái, mint a kelések a bőrt, elborítják szíveteket”.

Az olvasás, melyet fáradságos munkával sajátított el a Valponasca-major estéinek félhomályában, most új lendületet kap, mivel sűrűsödnek az alkalmak gyakorlására. Pestarino atya, és rajta keresztül Frassinetti atya lelki vezetése az a „karó”, amely segíti a palánta növekedését.

Ő maga a palánta, buzog benne az életerő. Bizonyos alapvető fontosságú lépéseiről maga hozza meg a döntést, csendben, végtelen egyszerűséggel. Akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy könnyedén, ha nem tudnánk, hogy minden lépése mögött hosszú, nemegyszer kínlódással teli folyamat áll, amely során keresi, kutatja, mi a helyes. Miután azonban meghozta a döntést, egy percig sem hezitál. Megteszi, amit helyesnek talál, és ezzel a dolog le van zárva, nem rágódik rajta tovább, de a megelégedettségbe sem merül bele.

A döntések meghozatalának eme ridegségéről a *Nővérkrónikában* is olvashatunk egy, a szüzességi fogadalommal kapcsolatos történetet. Még mielőtt megszületett volna a Szeplőtelen Szűz Leányainak Egylete, egy lánytársaságban éppen erről a fogadalomtételről beszélgettek. Arról volt szó, hogy sokan csak ideiglenes hatállyal kívánják megtenni, és hogy Pestarino atya egyeseknek javasolta, másokat viszont lebeszélt a fogadalomtételről. *„Mária, aki középen foglalt helyet, felugrott, úgy mondta: 'Nem értem, miért kérdezik meg tőle, és miért csak egy időre tesznek*

fogadalmat. Én nem kérdeztem semmit senkitől, azonnal megtettem, és örökre. És nem hiszem, hogy rosszul tettem volna' ". Mária ekkor 15 éves lehetett."

„Nem kérdeztem semmit senkitől...”. Az erény tudorai biztosan megjegyeznék, hogy ezekben a szavakban nem túl sok alázat és engedelmesség van. Mazzarello Mária azonban soha nem is állította magáról, hogy tökéletes lenne, ő olyan, amilyen. Lehet követni a példáját, vagy sem, de ez a jelenet jól mutatja véleményét ebben a kérdésben: bizonyos felelősségteljes döntéseket mindenkinek magának kell meghoznia.

Lelkipásztori tevékenységében Pestarino atya nagy figyelmet fordít a családokra, különösen az édesanyákra. Most, hogy látja, miként munkálkodnak a Szeplőtelen Szűz Leányai, elhatározza, hogy ezt a feladatot rájuk ruházza. (Íme, a mornesei közösségben egy felelősségteljes feladatot laikusokra, nőkre bíz az egyház képviselője. Mélyen gyökereznek tehát a manapság oly ünnepélyesen „újdonságnak” kikiáltott kezdeményezések.)

A Szeplőtelen Szűz Leányainak minden tagja öt családanyáért felelős, Pestarino atya jelöli ki őket, az általa alapított Keresztény Anyák Egyletének tagjaiból. Rendszeres találkozásainkon imádkoznak, vallásos könyvekből olvasnak, a felelős rövid előadást tart egy fontos témában, és sokat beszélgetnek: családi helyzetekről, a gyerekekkel kapcsolatos problémákról, tapasztalatokat cserélnek, javaslatokat tesznek. Mazzarello Mária nagy lelkesedéssel veti magát ebbe a munkába, lassanként egész Mornesében híre megy, mit mondott, mit tanácsolt. Az anyák révén egyfajta tekintélyre tesz szert, bárki láthatja: „Valponascai Main” nemcsak szavakban hirdeti Isten ígését, de aszerint is él. Minden szava, minden tette hitelt érdemel, pedig ő a legfiatalabb a Szeplőtelen Szűz Leányai között.

Végre Petronilla Mazzarello is készen áll, hogy belépjen az Egyletbe. Máriáé az érdem, rengeteget beszélgetett barátnőjével, bízott sikerében, nemegyszer tréfálkozva, a humor köntösébe bújtatott tanácsokkal látta el. A jókedv ereje ragályos. Petronilla kezd egyre inkább Máriára hasonlítani, leghőbb vágya, hogy a Szeplőtelen Szűz leánya lehessen. Pestarino atya félreteszi hát korábbi ellenvetéseit. Végre újra együtt csinálhat mindent a két barátnő, hatalmas megteendő út áll még előttük.

Ezen az úton azonban bármikor nem várt nehézségek adódhatnak. Még ezekben a kezdeti, reményteli pillanatokban is. Petronilla egy szép napon rémülten vesz észre egy szinte hihetetlen változást: barátnője, Mazzarello Mária, aki átsegítette őt a nehéz pillanatokon, az a lány, aki mindig a derű és a magabiztosság példaképe volt, súlyos válságon megy keresztül. Éppen ő, aki bizalmat és lelkesedést sugározva erősített másokat, most a zavarodottság és a fásultság béklyóiban vergődik.

Az egyik jele, hogy átadja magát ezeknek az érzéseknek, az, hogy nem veszi igénybe a naponkénti szentáldozás hajtőerejét. Elképzelhetetlen visszalépés ez a régi időkbe. Mária rég elfeledett, a janzenista gondolatokra hasonlító problémákon rágódik. Attól fél, hogy a naponkénti áldozás megszokássá, gépies rutiná válik azok számára, akik gyakorolják, kiöli belőlük az odaadást, sőt, a szentség iránti tiszteletet is. Úgy érzi, meggyengült magabiztossága, eluralkodott rajta az érdemtelenesség, egyfajta ólmos fáradtság érzés. Továbbra is folytatja megszokott feladatait, de minden mozdulatát gépiesség, kedvetlenség jellemzi.

Maccono a szemtanúk beszámolója alapján így beszél erről az állapotról: „Egyszerre szorongás lett rajta úrrá, megtapasztalta a közöny számára addig ismeretlen érzését. Az imádságban sem talált vigaszt; a szentáldozás alkalmával is hideg maradt

a szíve, mint a márvány; ellátta a rárótt feladatokat, de ez nem nyújtott örömet számára, mint azelőtt: Isten elfordult tőle”.

Megtapasztalta a lélek éjszakáját, átkelt azon a sivatagon, amit a nagy misztikusok is leírtak. Számára azonban olyan csapás ez, amelyet azelőtt elképzelni sem tudott; soha sem hallott még ezekről az érzésekről, teljesen váratlanul törtek rá, képtelen reagálni rájuk. Egyetlen egy dolgot tehet csak: beszél róluk Petronillának.

Ő azonban csak egyetlen tanácsot ad: „Szaladj Pestarino atyához!”. Természetesen Máriának is eszébe jutott ez a megoldás már a válság első jeleit érezve, de végül alaptalan féltelmei és gátlásai visszatartották. Petronilla azonban rábeszéli, tegye meg ezt a lépést, ezzel egyben először érdemben is reagál a helyzetre. A pap tapasztalata aztán segítségére van, hogy megszabaduljon az árnyaktól, ahogy Petronillának megvallja: „Minden rossz a múlté, nyugodt vagyok, mint azelőtt. Mennyit szenvedtem! Most azonban boldog vagyok.”

Értékes tapasztalattal gazdagodott, ami hasznos lesz a számára, amikor ő tanítja majd társnőinek, hogyan lehet túljutni ezeken a hullámvölgyeken; nem az egyháztudósok szavaival fogalmaz, hanem a tőle megszokott szívélyes egyszerűség szavaival: „*Ne feledd*”, írja később egy apácának, „*nem csak elkezdeni kell, hanem folytatni is; állandóan küzdeni kell, nap mint nap. Annyira ravasz a lelkesedésünk, hogy éppen akkor, amikor úgy érezzük, hogy tettünk egy nagy lépést előre a jó gyakorlásában, egy nagyot gáncsol rajtunk.*”

A JÁRVÁNY GYÁSZOS ÉVE

1857 őszén Angela Maccagno elhagyja ideiglenesen Mornesét, Genovába utazik. Pestarino atya ötlete ez. Az a terve, hogy Mornesében leánygyermeknek számára oktatási intézményt hozzon létre. Angela a legiskolázottabb a Szeplőtelen Szűz Leányai között. Az 1857-58-as tanévben elvégzi a genovai tanítónőképzőt és elemi iskolai alsó tagozatos tanítónői képzéssel tér vissza Mornesébe. Megvalósul tehát a nagy terv, a községházán határozat születik az elemi leányiskola létrehozásáról. A tanítónői feladatokkal 1858. augusztus 22-én Angela Maccagnót bízzák meg. A fiúiskola tanítói posztjára Francesco Bodratót nevezik ki, aki 1858. október 6-án fejezi be tanulmányait Chiavariban. Tanítói bizonyítványát november 12-én szerzi meg ugyanabban az évben. Bodrato Francesco Mazzarellót, Petronilla édesapját követi a fiúiskola katedráján, aki képzés nélkül látta el ezt a feladatot.

Eleinte a községnek nem áll rendelkezésére üres helyiség a leányiskola számára, ezért Angela Maccagno saját házába fogadja be az intézményt, amelyben szerencsére van egy tanteremnek használható nagyobb helyiség. Vasárnaponként aztán a Szeplőtelen Szűz Leányai ülnek ugyanezekbe a padokba, az újdonsült tanítónő vasárnapi iskolát tart nekik. „Természetesen Mazzarello Mária is eljárt” – jegyzi meg a *Nővérkrónika*.

A tanítónői végzettség még jobban megnövelte Angela Maccagno presztízsét mind a faluban, mind a Jámbor Egyletben. Mazzarello Mária is egyre jobban csodálja őt, egyfajta tudatos függésben él tőle, a többiek ki is nevetik emiatt. Az édesanyját is zavarja ez a viselkedés, úgy érzi, Mária kevésbé szereti őt, állandóan Angelához szalad minden aprósággal, mint például egy kendő vagy egy pruszlik színe. Mária derűsen fogadja

társnői tréfáit, végül is ő a legfiatalabb. Édesanyjával is hamar sikerül tisztázni a félreértést, igazán nincs ok neheztelésre, féltékenységre. Mindenki tudja, milyen sokat jelentenek Mainnak az övéi, mennyire figyel arra, hogy el ne hanyagolja családi kötelességeit. Néha még Petronillát is meggyőzi, hogy kevesebbet időzzenek a templomban, inkább sógornőinek segítsenek, akik a legtöbbször ki sem látszanak a munkából.

Egy időben nagyszájúnak tartották azért a tulajdonságáért, hogy szeretett mindig az előtérbe kerülni. Később rájön, hogy nem árt néha hátrébb lépni egyet, és mindenben kikéri Angela tanácsát, mert látja, milyen elhivatottan munkálkodik. Ezt ma úgy mondanák, hogy az emberiség és a kereszténység előmozdításán fáradozik. Angela példával szolgál a Szeplőtelen Szűz Leányai számára, ösztönzi őket és a falubelieket a hit gyakorlásában, tanítja azokat, akik eddig nem tanulhattak, háza nyitva áll minden szükséglet szenvedő előtt. Rengeteget lehet tanulni tőle figyelve őt, hallgatva őt.

Mária érzi, fejlesztenie kell még magában az alázatosságot. Úgy kell gyakorolnia, mintha kivételeket vagy az eltéréseket nem tűrő egzakt tudomány lenne, eltérni egyet jelent azzal, hibázni. *„Az alázat legyen a legjobb barátod, tanulj tőle”* – írja később egy nővérnek – *„alázkodj meg, de ez nem szabad, hogy elbátortalanítson, bátran, félelem nélkül folytasd utadat!”* Nem értekezik hosszasan, velősen, egyszerűen fogalmaz, az alázat ismételt párhuzamba állítása a bátorsággal és a cselekvéssel maga a tanítás, a példa saját élete. A nagyszájú kamasz arra tanít, hogy ne elnyomjuk a születésünk óta bennünk lévő indulatokat, hanem uraljuk őket, irányítsuk őket a helyes mederbe, hogy továbbléphessünk.

1858, amely nagy jelentőséggel bír Mornese történetében, hiszen létrejön az elemi leányiskola, a Mazzarello család éle-

tébe is nagy változást hoz: a Valponasca-majorból a faluba költöznek. A dombon álló tanyaházba tolvajok törtek be, amikor senki sem volt otthon. Akkoriban nem kis összeget, 700 lírát vittek el (Angela Maccagno 250 lírát keres egy évben tanítónői munkájáért). A családfő nagyobb biztonságban érezné családját a faluban. A költözés mellett döntenek hát, vásárolnak is egy házat a faluban, a Valgelata utcában.

Újra háborús idők jönnek. 1859-ben II. Viktor Emánuel III. Napóleon oldalán hadba viszi népét Ausztria ellen. Sorozás, háborús adó, ingatlanok közhasználatba vétele, a kereskedelem korlátozása sújtja a lakosságot, ugyanakkor a vasútépítés sosem látott lendületet vesz. Ez az első olyan háború a világtörténelemben, amelyben a csapatokat vonatok segítségével utaztatják. Számos francia hadtest utazott vasúton Párizsból Marseille-be, hogy aztán tengeren érkezzenek Genovába. Itt újfent vasúton indultak tovább Alessandria, illetve Vercelli-Novara-Mortara felé, együtt a Susából Torino felé tartókkal.

Ezúttal más a helyzet, mint 1848-49-ben. Most győzelmekről kapnak értesítést a polgármesterek: Magenta, Solferino-San Martino. Nagy árat kell fizetni ezekért a győzelmekért, különösen az utóbbiért, a június 24-i, Szent János napi dupla ütközetért. Ez az egész Risorgimento legvéresebb napja, a két oldalon összesen mintegy ötezer halott, több mint húszezer sebesült.

Véget érnek a harcok, de a függetlenségi törekvések haladnak tovább. A polgármesterek újabb elképesztő híreket kapnak távirati úton. Az utolsó, legnagyobb hír, ami 1861 márciusában érkezett, az Olasz Királyság születését jelentette be.

Még 1859-ben Torinóban történt valami, amiről egyetlen újság sem tudósított: december 18-án, egy vasárnapon, Valdocco városrészben Don Bosco a szobájába hív néhány papot és kispá-

pot, tizennyolcan vannak vele együtt. Határozatot hoznak, amit nagy gondosan így öntenek írott formába: „Úgy tetszett tehát az egybegyűlteknek, hogy Társasággá illetve Kongregációvá alakuljanak (...) feltett szándékuk, hogy Isten dicsőségéért és az emberi lelkek megmentéséért tegyenek, különösen azokért, akiknek az oktatásra és a nevelésre a legnagyobb szükségük van”. 1854. január 26-án döntöttek arról Don Bosco és társai, hogy próbaújtára indítják társaságukat, 1859. december 18-a estéjén pedig hivatalosan is megalakult a „Szalézi Szent Ferenc Jámbor Társasága”, a valdoccói oratóriumban, amely már oktatási-nevelési központ is, az első iskolákkal és műhelyekkel.

1859-nek azon a decemberi éjszakáján olyasvalami indult útjára, ami a későbbiekben óriási hatással lesz Mazzarello Mária életére. Segít majd tökéletesen megérteni önmagát, és igénybe veszi hátralevő életének minden percét, minden energiáját. De ő erről ekkor még mit sem tud.

Mornesében fájdalmas időszak veszi kezdetét. 1860-ban tifuszbajárvány tör ki. Az emberekben szenvedést és rémületet kelt, mivel a betegség ellen akkoriban még nem létezett védőoltás, és meglehetősen sokan haltak bele. Mazzarellóék rokonainak házában is felütötte fejét a kór, megbetegedett Mária tizenhét éves unokatestvére, Giuseppe, a szülei, és még egy nagybácsi, aki velük élt. Négy beteg egyetlen háztartásban, anya és fia különösen súlyos állapotban vannak. Pestarino atyához és a Szep-lőtlen Szűz Leányaihoz folyamodnak segítségért, hiszen „szabályzatuk szerint”, mondja a *Nővérkrónika*, „kötelességük volt a falu nőbetegeinek ápolása”. Csak a nőké.

Pestarino atya látogatást tesz Mária szüleinél és arra kéri őket, engedjék el betegápolónak a lányt a rokonokhoz. A hívásra azonnali nyílt válasz érkezik. Mária édesanyja száraz és megmásíthatatlan nimmal felel, lánya nélkülözhetetlen a szü-

lői házban, a kockázat is túlságosan nagy. Az édesapa válasza is elutasító kezdetben, de aztán engedményt tesz: nem küldi Mariát, de elengedi, ha ő maga mindenáron menni szeretne.

Mária számára egyáltalán nem könnyű a döntés. Elsősorban az aggasztja, hogy nem csak nőket kellene ápolnia, férfiak is vannak a házban. Másodsorban a fertőzéstől fél, őszintén, kertelés nélkül kimondja. Teljesen természetes a félelme, szinte magán érzi már a betegséget. Váratlanul azonban így válaszol Pestarino atyának: *„Elmegyek, ha atyám akarja, noha biztosan tudom, hogy megtámad a kór”*. Realitásérzéke sohasem hagyja cserben, de úgy érzi, nem a saját akarata kell, hogy perdöntő legyen a kérdésben, hanem, hogy megkapja-e a hívást a szolgálatra. A pap bizonyára érzi, Mária alig hallható válaszában egy másik, réges-régi válasz visszhangzik, ami a Tiberiás-tó partján, egy zsákmányban szegény nap után hangzott el egy halász szájából. Jusson azonban eszünkbe az Olajfák Hegye is!

KOPOGTAT A HALÁL

„...noha biztosan tudom, hogy megtámad a kór”- ismétli újra meg újra, de elmegy rokonai házába. Egy teljes hónapig marad éjjel-nappal a betegek mellett, de gondját viseli az egészséges családtagoknak is egészen addig, ameddig mindenki fel nem épül, az édesanyát is beleértve, ő volt a legsúlyosabb állapotban. Csodát tett a családdal, végtelenül hálásak, híre megy nagyszerű ápolónői munkájának, hogy a kisebb, egészséges gyerekeket is ellátta, nem is kapták el később sem a betegséget. Unokatestvérét, Giuseppét, főleg „kislányos fesztelensége” lepte meg. Sohasem gondolta volna róla, hogy így tud viselkedni, mivel távolról mindig csak teljesen a vallásba merülve látta őt. Amikor

azonban a nehéz körülmények között kellett helyt állnia, nyoma sem volt a zavarnak, szorongásnak, amitől tartani lehetett. Munkája olyan hatékony volt, mint egy igazi „kedves nővére”, mindez sajátos jó kedélyével társult.

Hazatér hát Main, az egész rokonság csodákat zeng róla. De ahogy attól tartott, a tifuszt is elkapta, méghozzá a legsúlyosabb változatát. Nagybaldogasszony napján, magas láz kíséretében dönti le a kór, ötvenkét napra szegezi ágyhoz, állapota annyira súlyos, hogy mindenki biztosra veszi, nem éli túl. Megkapta az utolsó kenetet, családja már megrendelte a koszorút a temetésére.

A Szeplőtelen Szűz Leányai felváltva ápolják. Pestarino atya házhoz viszi neki az Oltáriszentséget. Mária érzi a halál közelségét, és úgy készül rá, mint valami fontos feladatra. Mint amikor éjjelenként karókat hegyezett Valponascában, hogy másnap megtámogathassa velük a tőkétet. A tifusz következtében – de sokszor anélkül is – sok ember hal meg annyi idősen, amennyi ekkor Mária. Húsz év körüli volt az a lány is, Rosina Pedemonte, akinek családjánál Angela Maccagno lakott Genovában. Tüdővész vitte el. Mária akkor ismerte meg, amikor Angelához látogatott abban a reményben, hogy a hegyi levegő gyógyulást hoz a számára. Rosinát húszévesen, fiatalsága teljében érte a halál. Ez az idő elegendő volt azonban, hogy teljes emberré váljon. Az ő példája segít Máriának abban, hogy felkészüljön a halálra. Ügyelt a külsőségekre is: szobájában, az ágya körül mindig mindennek a lehető legnagyobb rendben kell lennie, hátha elérkezik a „perc”.

De a perc nem érkezik el. Csökken a láza, az orvos szerint túl van a nehezén. A teljes gyógyulásig azonban még hosszú az út, szervezete legyengült, ez számtalan veszély forrása.

Így hát Mária 1860-61 telét a négy fal között tölti lábadozva. A gyógyulást a tavasz hozza el. A betegágyból egy másik ember kel fel. Már nem az az erőtől duzzadó lány, aki fáradhatatlanul robotolt a szőlőben, és nem is lesz az soha többé. Huszonnégy évesen törekennyé, sebezhetővé tette a betegség, a szó minden értelmében. Úgy érzi, akarata megvan a cselekvésre, de testi ereje hiányzik. Soha többé nem rohanhat a dombokon át, hogy fél órát imádkozhasson a templomban. Soha többé nem dolgozhat éjszaka, hogy néhány óra nappali szabadidőt nyerjen.

Ki a halálra készül, életet nyer, szokás mondani. Máriát azonban felkészületlenül éri az új élet, addig elképzelhetetlen korlátokat emel a számára.

M. Esther Posada így ír erről az *Időszerű, mert igaz* című kötetben: „A betegség alaposan megnyirbálta az ifjú Mazzarello Mária energiáit, mélységesen megtapasztalja a testi, lelki, szellemi esendőséget. A tapasztalat azonban rádöbbsenti, csak akkor lehet ereje a végleges gyógyuláshoz, ha teljesen, minden bizodalomával Istenre hagyatkozik, Istenre, akinek közelségét most máshogyan érzékeli, új fény megvilágításában ismeri meg. Ez az erő, ez a fény nem más, mint a remény erénye, amit a keresztség szentsége áraszt a lélekbe a hittel és a felebaráti szeretettel együtt. Így szerez még több erőt és világosságot a rámért próbatétel megtisztító perceiben.”

Betegsége utáni első templomi látogatásakor Mazzarello Mária tehát „új fény megvilágításában” imádkozik, és azt kérdezi derűsen: „Uram, ha akaratodból még néhány év adatik nekem, engedd, hogy az emberektől távol, és Rajtad kívül mindenki által elfeledve élhessek”.

Távol, elfeledve. De életben, és nem feladatok nélkül. Egy olyan gondolat jegyében, melyet elhivatottságként él meg. Már

egy ideje kicsírázott benne ez a gondolat, részleteiben lábadozása hosszú hónapjai alatt tervelte ki.

A gondolat azokat a kisleányokat látva született meg benne, akiket Angela Maccagno írni-olvasni tanított. Már az nagyszerrű eredmény, hogy részt vehetnek az oktatásban, de még ennél is többet kell értük tenni, hasznos foglalkozásra kell őket tanítani, a későbbiekben foglalkozni kell vallásos fejlődésükkel is. Ez az a feladat, amelynek Mária az *életét kívánja szentelni*.

(Máriának egyszer látomása volt a mornesei földeken járva, rejtélyes esemény történt vele, akár ez is sugalmazhatta küldetésének alapgondolatát. Amikor azonban említést tett róla Pestarino atyának, ő ellentmondást nem tűrő hangon véget vetett mondanivalójának: elég legyen ezekből a képzelgésekből, meg ne halljam, hogy ilyeneken töröd a fejed!)

Ezúttal már két lábbal a földön, Mária elmondja tervét Petronillának. Mindez 1861 tavaszának egyik délelőttjén történt.

II. Viktor Emánuel, immár Olaszország királya, Torinóból huszonkétmillió alattvaló felett uralkodik. Valdoccóban Don Bosco kibővíti az oratóriumot és az iskolát, százezer líráért megvásárolja és átalakíttatja a Filippi-házat.

A lányok Mornesében a kertek alatt sétálgatva szövögetik terveiket. Máriának jut eszébe, mi lenne, ha elszegődnének a falu férfinabójához, Valentino Campihoz, és megtanulnák nála a mesterséget, ezután beindítanák saját műhely-iskolájukat. „Így el tudnánk tartani saját magunkat... és egész életünket a lányok javának szentelhetjük” (részlet a *Krónikából*). Életüknek jelentős fordulata ez, de nem verik nagy dobra.

1861 húsvétja után kezdik meg a munkát. Napközben a szabó üzletében, vacsora után Angela Maccagno házában varrnak. 1862 elején fognak saját vállalkozásba. Az igazat megvallva közepes sikerrel, de ez tapasztalatlanságuknak tudható be. Má-

jusban azonban kiváló lehetőség kínálkozik: Mornese egyetlen női szabója máshova költözik. Így Mária és Petronilla maradnak a női szabók a faluban, rájuk marad az egész ügyfélkör.

Hanem mindennél fontosabb, hogy az anyák elkezdik hozzájuk járatni lányaikat szabás-varrást tanulni. Mornese minden családjá bizalommal van irántuk.

A megfelelő helyiség megtalálásával azonban gondok adódnak. A sok növendék miatt tágasnak, világosnak, különállónak kell lennie, közel a templomhoz. Végére egy-két rosszul sikerült próbálkozás után megtalálják a számukra tökéletes helyet Angela Maccagno testvérének házában. Bérleti díjért természetesen, amit pontosan fizetnek. A növendékek is hozzájárulnak egy jelképes összeggel, amit pénzben vagy terményben fizetnek. A munkából is van jövedelmük. Lányoknak, asszonyoknak varrnak új ruhát vagy javítják a régit. Sok a megrendelés.

Ami a növendékek vallásos nevelését illeti, Mazzarello Mária emlékszik még, mennyire nehéz volt végigülni annak idején a hosszú prédikációkat, a végeérhetetlen hittanórákat amikor annyi idős volt, mint ők, ezért amennyire lehet, egyszerűsít. Érkezéskor mindenki elmond egy rövid, személyes imát a Szeplőtelen Szűz szobra előtt, munka közben szabad beszélgetni. Amikor azonban a beszélgetés alábbhagy, egy rövid felolvasással (általában a szentek életéből), vagy egy Mária-énekekkel lelkesíti a csapatot. Mindez azonban egyáltalán nincs kőbe vésve sem az időpontot, sem az időtartamot illetően. Akkor kezd éneklésbe vagy felolvasásba, amikor úgy érzi, két beszélgetés között elérkezett a legkedvezőbb alkalom.

Természetesen Mária és Petronilla továbbra is tagjai a Szeplőtelen Szűz Leányainak. Sok új taggal bővült a mornesei társaság, Észak-Olaszország-szerte alakultak Jámbor Egyletek ezen a néven. Megnőtt az érdeklődés az újfajta fogadalomtétel iránt,

ami nem is olyan új, mint első látásra gondolnánk. Már a XVI. században létezett egy hasonló, nőket tömörítő társaság, az Orsolyiták, melyet az 1540-ben elhunyt, Desenzano sul Gardából származó Merici Szent Angéla alapított.

Angéla a nincstelen kisleányok nevelésének szentelte életét, teljesen egyedül kezdett mindent. Később több fiatal nő is csatlakozott hozzá, végül 1535-ben megalapította Szent Orsolya Alázatos Leányainak Társaságát, a későbbi Szent Orsolya rendet, akiket a köznyelv Orsolyitáknak nevez. Fő küldetéseik: a kisleányok keresztényi nevelése, mesterségre oktatásuk, családjuk által elhagyott betegek ápolása.

Nem mindenki nézte azonban jó szemmel ezt az újítást, ami forradalmasította a nők egyházban betöltött szerepét. Abban az időben a nők „felszentelése” egyet jelentett azzal, hogy kolostori életre szánják őket. Ők azonban nem éltek zárdában, nem viseltek apácaruhát (egyszerű polgári ruhát hordtak), és nem tartoztak egyik férfirendhez sem. Ráadásul az Orsolyiták nem hagyták el a családjukat, nem volt saját templomuk vagy kápolnájuk, a köznéppel együtt imádkoztak.

Nem tarthatott sokáig, társaságuk túl sok mindent akart egyszerre megváltoztatni. Az Orsolyitáknak le kellett mondaniuk mindarról, ami egyedivé tette őket, hagyományos kolostori bezártságban élő apácarenddé kellett alakulniuk, mintha csak ez lett volna az egyetlen mód egy nő számára, hogy szent életűvé váljon. Így zárult tehát ez a felvilágosult kísérlet arra, hogy nők is közvetlenül terjeszthessék Isten igéjét, és gyakorolhassák a felebaráti segítő szeretetet a világban fellelhető rengeteg baj és szenvedés legyőzésére.

Végül a szentté avatás gesztusa révén VII. Piusz pápa igazságot szolgáltatott Merici Szent Angélának. 1861. július 11-én pedig IX. Piusz egyik leiratában arra szólít fel, hogy az Egyház

a kor igényeinek megfelelően élessze újra az Orsolyiták szellemiségét.

Merici Szent Angéla alakját már a tudós Frassinetti atya is felfedezte, a pápa felhívása nyomán pedig azonnal felkeresi Pestarino atyát, hogy dolgozzák át kissé a Szeplőtelen Szűz Leányai Egylet szabályzatát. A *Nővérkrónikában* azt olvashatjuk, hogy „az első mornesei szabályzatot oly módon változtatta meg, hogy eggyé ötvözte azt Szent Angéla aktualizált szabályzatával”. Még abban az évben ki is nyomtattatta *Szent Orsolya és Merici Szent Angéla védelmébe ajánlott Szeplőtelen Szűz Mária Leányainak Szabályzata* címmel.

Az új Szabályzat előírja, hogy a közösség válasszon vezetőt, „perjelnőt”. A morneseiek élén azonban amúgy is kezdettől fogva Angela Maccagno állt, nem kell mást tenniük, mint változatlanul folytatni életüket, ez közös akaratuk. A csoport neve ettől kezdve „Új Orsolyiták”, de valójában sokáig továbbra is az eredeti nevet használják.

MELEGÍTS LEVEST!

Mária szülei és Petronilla sógornői kezdetben nem igazán bíznak a lányok ötletében, hogy varrónők lesznek. Még a vállalkozás kezdetén tartanak, rengeteg újdonsággal kell szembenéznük. A két lány zokszó nélkül fogadja, hogy a szabóműhely környékén sok ember fordul meg, sok új nehézség merül fel. Mindenkit befogadnak, aki csak jönni akar, nem törődnek azzal, hogy „összeférnek”-e az emberek. Rendben haladnak a dolgok.

Egy mornesei kereskedő, egy hat és egy nyolc éves kislány édesapja megözvegyült, nem tud törődni a gyermekekkel, ami-

kor beszerzőúton van. Máriát és Petronillát kéri meg, fogadják be őket, amíg ő távol jár. Eleinte csak nappal vigyáznak a két kislányra, az éjszakát nagyanyjuknál töltik. Később édesapjuknak az a kívánsága, hogy éjszakára is ott maradhassanak, Pestarino atya hozzájárulásával erre is igent mondanak. Petronillával alszanak egy szobában, eleinte a műhely épületében, később a szemközti épületben, amelyben további két szobát bérelnék. Kisvártatva újabb vendég érkezik: a tizennégy éves Rosina Mazzarello, Petronilla unokahúga.

A kis műhelyből nemsokára egyúttal bentlakásos óvoda lett. Később, 1863-tól a nők kedvelt találkozóhelye. Mária és Petronilla minden vasárnap a műhelybe és az udvarba várják a falu lányait. Sokan érkeznek. Máriáék egyénisége is vonzza őket, de az a lehetőség is, hogy együtt lehetnek, vidáman, önfeledten. Mária sok új dolgot eszel ki, hogy minél jobban töltsék el az időt. Ferdinando Maccono rámutat arra a különleges képességére, hogy elérje, mindenki jól érezze magát az összejöveteleken: *„Nem számított a hangzavar, a kiabálás, se más rendetlenség, ameddig nem volt veszélyben senki testi vagy lelki épsége”*.

Nem, ő nem tervelte, módolta ki előre, hogy így viselkedjen, ez nem az ő döntése volt. Egyszerűen csak ilyen volt a természete, ha akart volna sem tudott volna másképpen viselkedni a lányokkal. Nehéz nem észrevenni a szembetűnő hasonlóságot: Don Bosco is, akit Mazzarello Mária természetesen még nem ismer, hasonlóképpen bánik védenccével.

Éppen 1863-ban Don Bosco egyszerre két rendkívüli vállalkozásba is kezd: a casalei egyházmegye területén, Mirabello Monferratóban, egy másik püspök segítségével létrehoz egy „kis szemináriumot”, valamint belekezd egy nagy, Segítő Szűz Máriának ajánlott bazilika építésébe. Öt osztályos bentlakásos intézményében, amely 600 gimnazista korú fiatal képez kü-

lönféle mesterségekre, megtalálható szabóműhely, könyvkötő műhely, cipésműhely, asztalosműhely, lakatosműhely, nyomdász-műhely, valamint zeneiskola. Számára is azok a nap leg-szebb pillanatai, mikor felharsan a fiúk lármázása, mikor az önfeledt jókedv hangjai töltik be Valdocco udvarát.

Mornesében a létszám jóval alacsonyabb ugyan, mint a valdoccói, a Maccagno-ház udvara is jóval kisebb, ám Mazzarello Mária ugyanolyan boldogan hallgatja a lányok nevetését, lár-máját. Akár nevezhetnénk oratóriumnak is. Ő nem így nevezi, nem is ismeri ezt a kifejezést. Ha az időjárás engedi, kisebb kirándulásokat, sétákat szervez a környéken, hogy a lányok szabadabban, tágasabb térben lehessenek. Ez köztudottan Don Boscónak is kedvelt szokása.

Még inkább emelkedik Main népszerűsége (és ezzel ellenlá-basainak száma is), mikor farsangi mulatságot szervez. A far-sangi időszak a tánc, a dínomdánom időszaka mindig arra kész-teti az egyházi embereket, hogy megpróbáljanak a lehető legtöbb eszközzel fellépni a féktelen mulatozás és következmé-nyei ellen. Sok helyen éppen ekkor, a tánc és mulatságok idején szólítják templomba a híveket, tartsanak bűnbánatot.

Mainnak azonban gyökeresen más az elképzelése. Nem a tiltás a stratégiája, hanem az, hogy saját magához hívja far-sangolni, táncolni a lányokat. Talált egy női harmonikást, és a Maccagno-ház megtelt zenével és vidámsággal, táncoltak az udvaron és a műhelyben is. A farsang idején sokszor már ebé-didőben érkeznek a lányok, lisztet, tojást, bort hoznak, mind-azt, amit a családok adnak ajándékba erre az alkalomra.

Később a mornesei lányok a nagyböjt idején is eljárnak Má-riához, aki ebben az időszakban hittanfoglalkozást tart, meg-próbálja a lányokban feleleveníteni és erősíteni a régebben a templomban tanultakat. Az év során aztán rendszeresen meg-

emlékezik velük együtt az egyház számára jeles dátumokról, a Mária-hónaptól kezdve Gonzága Szent Alajos jámborságán át, a kilencedek megtartásáig, az olvasmányokig.

Május hónapja kapcsán a *Nővérkrónika* a következő eset leírásával tényszerűen, mégis megdöbbentően szemlélteti, hogyan befolyásolta a szegénység a vidék vallásos gyakorlatát: „Ghio atya, a plébános, régebben meglehetősen hévvel ellenezte a Mária-hónap komolyabb megünneplését, mert a templom annyira szegény volt, hogy nem tudta volna állni a nagyobb gyertyahasználatból fakadó költségeket.” Pestarino atya a hívek segítségét kérte. „Egy asszony gyertyákat ajánlott fel, és nemsokára többen is követték a példáját olyannyira, hogy a Mária-hónap záró szertartásán az egész templom fényárban úszott. Olyan sok gyertya maradt még ez után is, hogy az év szinte minden miséjére elegendő volt.”⁵

Ez a sok tevékenység nagy és folyamatos energia-befektetést igényel. Máriának azonban nincs annyi felesleges fizikai ereje, mint régebben. A szervezete nem a régi, azzal kell gazdálkodnia, amije van. Petronilla amikor csak lehet, leveszi a válláról a nehezebb feladatokat, de nagyon nehéz dolga van, mert Mária elengedi a füle mellett a tanácsokat, hogy ne hajszolja túl magát. Számára fogadalma „a lányoknak szentelem az életemet”, nem azt jelenti, hogy választott egyet a sok lehetőség közül, hanem azt, hogy egyáltalán nem gondol semmi másra. Döntése megmásíthatatlan és örökre szól, csakúgy, mint szüzességi fogadalma.

A lányoknak szenteli az életét, vagyis varróiskolát működtet, befogadja az árvákat, farsangi mulatságot, közös kirándulást szervez. Ehhez még hozzájönnek az anyákkal töltött órák, Meghallgatja aggodalmaikat, a családi bajokat. Amikor nincs

idő arra, hogy a családjával ebédeljen, a műhelyben vagy a lányok szobájában terít meg magának.

Nem egyszer fordul elő, hogy még a Szeplőtelen Szűz Leányai közös imaóráira sem tud elmenni. Természetesen fel sem merül, melyiket választja, a kislányok gondozását, vagy a Jámbor Egylet összejövetelét. Pestarino atya is mindig mondja: soha, semmilyen körülmények között sem szabad magukra hagyni a kicsinyeket. Mária pedig igazán remekül viseli gondjukat, még a szülői házban rengeteg tapasztalatot szerzett a gyermeknevelésről.

Lelki fejlődésének útján már ekkor eljut arra a pontra, hogy távolabbra is tud tekinteni. Rájön, hogy sokszor fontosabb a pillanatnyi szükségszerűségnek engedni, mint a túlságosan szigorúan vett szabályok szorításában élni. Továbbra is állhatatos tagja a Szeplőtelen Szűz Leányainak, de tudja, nem attól növekszünk hitünkben, hogy vakon végrehajtunk bizonyos gépies gyakorlatokat, aztán elégedetten hátradőlünk, milyen jámbor cselekedeteket hajtottunk végre. Valószínűleg anélkül, hogy ismerné, ösztönösen osztja a XIV. századi misztikus, Boldog Ruysbroeck János tanácsát: „Még ha oly hatalmas elragadtatás repít is magasba benneteket, mint egykoron Szent Pált, de azt halljátok, hogy egy szenvedőnek egy tál forró levesre, vagy bármilyen más segítségre van szüksége, én amondó vagyok, térjete magatokhoz egy percre az elragadtatásból és melegítsetek levest.” Mária tejet melegít, ruhácskákat tereget.

Mindezt azonban nem mindenki veszi jó néven a Szeplőtelen Szűz Leányai egyletben, különösen az idősebbek körében. Nem tetszik nekik, hogy Mária és Petronilla elszakadtak a családjuktól, különélésük az egylet szabályainak súlyos megsértése a szemükben. Mária vezetésével külön kis mini-közösség szü-

letett kettejükből. Mások viszont felnéznek Máriára, a Jámbor Egylet ekkor két ágra szakad.

1863 végére a két ágból két párt lesz. Lejár Angela Maccagno három éves perjelnoi megbízatása és az egylet tagjainak szavazniuk kell. Ezúttal Angela Maccagnóé mellett Mazzarello Mária neve is felmerült. Mária keserűséget érez, mert nem ő akarta, hogy így alakuljanak a dolgok, és mert a helyzet bizalmatlanságot szül. Pestarino atya közbelépése oldja fel a vitát, Angela Maccagno megőrzi jól megérdemelt tisztségét. Mazzarello Mária terveinek csúcsán nem ez a megbízatás áll, nem veszteget hát időt. Támogatói is belátják, hogy a választási kampány tévedés volt, a belső veszekedések nem vezetnek jóra.

1863 egyébként a politikában is vitákkal terhes év. Különösen a nyár folyamán meglepő mértékben elszaporodott a pistollyal és karddal vívott párbajok száma. Ezekben legtöbbször a hadsereg tisztjei voltak érintettek, ezért a Hadügyminisztérium erőteljes formában lép fel a párbajozók ellen. Az összecsapások szereplői között ezen kívül találunk hivatalnokokat, újságírókat, veterán katonákat, őrgrófokat is. Végül június 21-én a torinói alsóházban parázs szóváltás után Marco Minghetti miniszterelnök párbajra hívja elődjét, Urbano Rattazzit, aki könnyebb sérülést szenved.

Ebben az időszakban lezajlott egy, Mazzarello Mária és a szalézi világ szempontjából is sorsfordító beszélgetés két pap, Domenico Pestarino atya és Giovanni Bosco atya között.

Nem lehet pontosan tudni, mikor zajlott le kettejük első találkozása. Először talán 1862 nyarának végén, de a helyszín és a körülmények tekintetében nem egybehangzóak a források. Az egyik szerint Don Bosco Acqui vidékére látogatott, egy másik azt állítja, hogy a két pap az Acqui és Alessandria közti vonaton beszélgetett először. Egy harmadik forrás nem mást mond,

mint hogy Genovában, Frassinetti atya házában találkoztak. A kutatások mindmáig egyik állítás javára sem szolgáltak perdöntő bizonyítékkal.

A lényeg az, hogy megtörtént, mindegy is, hol. Pestarino atya már hírből ismerte Don Bosco torinói munkásságát, egyrészt a *Katolikus olvasmányokból*, másrészt abból, ahogyan a különböző egyházi találkozókön beszéltek róla. Nem lehet kétséges, hogy a mornesei pap említést tett Don Boscónak, aki híres volt arról, hogy a fiatalok körében tevékenykedik, a saját hívei között végbemenő kezdeményezésekről: elsősorban a Szeplőtelen Szűz Leányai Egyletről, melyhez Pestarino atya és Don Bosco közös barátainak, Frassinetti atyának és Sturla atyának is van valamennyi közülük, és biztosan megemlíti a két lányt, Mária és Petronilla Mazzarellót, befogadóház-, és oratórium-kezdeményüket, szabóműhelyüket.

Már az első találkozás alkalmával elhangzik a szíves meghívás: „Pestarino atya, jöjjön el egyszer, látogasson meg Valdoccóban!” Így hát a mornesei pap egy szép napon, ahogy ezt annyiszor megtette, vonatra száll. De ezúttal új úti cél felé: Torinóba.

3

1862. május 14-éje a negyvenhét éves Don Boscót ismét első követői körében, a huszonkét ember számára meglehetősen szűkös valdoccói szobában találja. Huszonkét szalézi szerzetes elsőként vállalkozott, hogy szegénységi, tisztasági, valamint előljárójuk iránti engedelmességi fogadalmat tegyenek. Don Bosco azt jósolja: „Mostantól huszonöt vagy harminc év elteltével, ha az Úristen továbbra is úgy segít minket, ahogy eddig, rendünk a világ minden tájára eljut, és akár ezer főre is emelkedhet a létszáma.”

Máris eggyel több tagot számlálnak, mert Domenico Pestarino atya is fogadalmat tett, aki Valdoccói látogatása alkalmával egyik ámulatból a másikba esett, csakúgy, mint mindazok, akik Torino rossz hírű negyedében vallásos fiatalok közösségét találják, ami pedig nemrég még a nyomor és a bűn tanyája volt. Pestarino atya találkozásukkor beszél Don Boscónak Morneréről, mindarról, ami ott történik, többek között a Szeplőtelen Szűz Leányairól, Maria Mazzarellóról és barátnőjéről, Petronilláról. Ezután vallja meg óhaját, miszerint Don Boscóhoz kíván csatlakozni, szalézi szerzetes szeretne lenni.

A csatlakozást illetően Don Bosco azonnal szívből jövő igennel felel, de jól tudja, Pestarino atyát nem nélkülözhetik a morneseiek. Szoba sem kerül tehát, hogy Torinóba költözzön, ott

folytatja a munkát, ahol a legnagyobb szükség van rá, újítságai-
val, a lányokkal, terveivel.

Így hát Pestarino atya új energiákkal gazdagon töltekezve tér haza Mornesébe. Átadja földijeinek a „híres Don Bosco” (így emlegetik abban az időben az újságok) üzenetét, melyben tiszteletét és megbecsülését fejezi ki a falubeliek iránt. Máriának és Petronillának két Szűzanyát ábrázoló medált ad át ezzel az üzenettel: *„Imádkozzatok csak, és tegyetek annyi jót, amennyit csak lehet, különösen a fiatalokkal! Mindent tegyetek meg azért, hogy megakadályozzátok a bűnt, legyen az akár csak egy bocsánatos bűn is.”* A *Nővérkrónika* ad hírt minderről, mint ahogyan arról is, hogy „Pestarino atya könnyű és boldog szívvel tért haza Mornesébe.” Mária és Petronilla szíve is könnyű és boldog, a medálok miatt is, de különösen az üzenet miatt: jót tenni a fiatalokkal. Érzik, Don Bosco mellettük áll, még ha nem is ismeri őket személyesen.

1864-ben megint elérkezik a farsang ideje, Mária ismét mulatságot szervez. A tánchoz beszerzett egy kis kézzel hajtható gépzongorát, és azon töri a fejét, hogy milyen más ötletekkel pezsdítse fel ezeket az alkalmakat, hogy ne a tánc legyen az egyetlen vonzerejük.

A táncmulatságok mindenestre meglehetősen konkurenciát teremtenek az igazi farsangi báloknak. Részeg fiatal emberek egyszer jelenetet rendeznek Máriáék házánál. Ártatlan falusi tréfa az egész, de egyesek felnagyítják, és ez új vádak táptalaját nyújtja a Szeplőtelen Szűz Leányai bizonyos tagjainak, mondván: íme a táncmulatságok eredménye, íme rendbontás, veszedés a vége a túlzott szabadságnak, amit Mazzarello Mária a kezébe kapott.

És a táncmulatság csak a kezdet. Új hírek borzolják a kedélyeket a Jámbor Egylet tagjai között. A két lányhoz (Má-

riához és Petronillához), akiknek Pestarino atya engedélyezte műhely és befogadóház létrehozását, további két lány csatlakozott! A jószívű Teresa Pampuro úgy határoz, nap közben velük együtt végzi a munkát. Korábban, amikor egyedül betegeskedett otthon, Pestarino atya kérésére, és az Egylet szabályzatát követve, Petronilla vele töltötte az éjszakákat. Teresa, aki az egyik legidősebb tagja volt a csoportnak, azelőtt sohasem értett egyet a Máriával szembeni kritikákkal, sőt, látva, gyenge egészsége ellenére mennyit dolgozik, próbált neki minél többet segíteni.

A negyedik lány Rosina Mazzarello: védencként érkezett hozzájuk, de később úgy döntött, továbbra is Máriával és Petronillával marad, hogy „a lányoknak szentelje az életét”, mint ők.

A négy lány, egyelőre csak próbaképpen, közös életbe kezd. Együtt ebédelnek, Mária egyre gyakrabban a családjától távol, a befogadó házban tölti az éjszakát. Jól tudja, a család megsínyli távollétét, keserű szemrehányásokkal kell szembenéznie otthon. Érti azonban, hogy csak így lehetséges egyetlen céljának szentelnie önmagát teljesen, örökre.

Világossá válik Mária csoportjának tevékenysége, valamint az, hogy szinte teljesen együtt élnek. Ez távol áll a Jámbor Egylet szigorú értelemben vett szabályaitól és eredeti céljaitól. Természetesen minden új kezdeményezés Pestarino atya kifejezett engedélyével indul útjára, de több tagnak is az a véleménye, hogy a papnak, aki *mindnyájuk* irányítója, nem szabadna egyesekkel kivételeznie. Ezek a gondolatok veszélyes vizekre sodorják az egyletet. A küszöbön álló válságot minél hamarabb el kell hárítani, ezért a káplán kemény próba elé állítja Mazzarello Máriát. Nem mintha nem lenne meggyőződve igazáról. Mindig is segítségére volt. Tudta, az igaz oldalon áll egyszerű, még-

is korszakalkotó elképzelésével a felebaráti szeretetről, mint önmagában való eszméről, ami természeténél fogva független más értékektől, hiszen nem hiába léteznek azok a szabályok, melyeknek értelmében a felebaráti szeretetet kell szolgálniuk. Pestarino atya tudja, ez a lány, akit a tifusz testben törékennyé tett, valójában a legerősebb mindnyájuk közül, ezért az ő vállára helyezi a legnagyobb terhet, egyedül az ő lépése lehet a béke záloga. Csakis tőle kér áldozatot.

Hogy elcsendesedjenek a találgatások, bejelenti, Mária fáradtsága miatt ideiglenesen felhagy megbízatásai teljesítésével. Ugyanakkor utasítja, vonuljon vissza egyfajta száműzetésbe a Valponasca-majorba, ahol édesapja és testvérei (a 18 éves Domenico és a 14 éves Giuseppe) továbbra is a szőlőben dolgoznak. Csak vasárnaponként a misére megy le a faluba, a műhelyben Petronilla és Teresa Pampuro helyettesítik. Egyelőre nem dőlt el, pontosan meddig.

Mária ezúttal ellenvetés nélkül, azonnal engedelmeskedik. Nem próbál ellenérveket felhozni, vita, felesleges szócséplés nélkül indul.

Betegsége napjai után ismét megismeri a magányt, ami ezúttal ha lehet, még elviselhetlenebb, és sértő is mindazok szemében, akik úgy látják, egyedüli bűnösként bánnak vele. Kizárólag ő kap büntetést, senki más.

Szenvedését tetézi, hogy Valponasca azokra az időkre emlékezteti, amikor még testben erős, lélekben bizakodó volt. A szőlő látványa minden percben arra figyelmezteti, nem bírja már azt a fajta munkát. Egy új érzés, a feleslegesség érzése keríti hatalmába.

Ő azonban elfogadja mindezt. Egyetlen szóval sem próbál védekezni, nem vádol senkit, nem szeretne áldozatnak látszani. Végző soron a mornesei Szeplőtelen Szűz Mária Leányai egy-

let nem valódi szerzetesrend hosszú noviciátussal, érett, tanult emberekre szabott szigorú szabályokkal. A Jámbor Egylet voltaképpen derék vidéki lányok testvéri közössége, akik a családjukkal élnek, és néha összejöveteleket tartanak.

Mária számára azonban több ennél. A közösséghez tartozás ténye végleges, megmásíthatatlan választás a szemében, csakúgy, mint a szüzességi fogadalom, melyet egyszer s mindenkorra tett, anélkül, hogy bárkinek is kikérte volna a tanácsát. Egy másodpercig sem akarta tehát felmenteni magát a száműzetés alól, amivel a pap egyedül őt sújtotta. Itt mutatkozik meg a vidámság mellett Main jellemének másik fő vonása, az, hogy képes átérezni, milyen hatalmas, legyőzhetetlen ereje van saját akaratából, felelősségteljesen, de szabadon hozott döntéseinek, és annak, hogy mindenáron hű maradjon hozzájuk.

A valponascai száműzetését töltő Mazzarello Máriában felfedezhetjük a XX. századi radikális ifjúsági mozgalmak bizonyos vonásait, például a bárminemű megalkuvás elutasítását, azt, hogy kész nagy áldozatot hozni az elveiért, bármi áron hű marad ahhoz, ami szerinte fontos.

Nagy és hosszú a csend, amíg Mária apja és testvérei a szőlőben dolgoznak. Ő maga is szótlánul nézi ablakán át a számára elérhetetlen falut, és benne a templomot. Napjait olvasással, a lelkigyakorlatok minden létező formájának gyakorlásával, fohászokkal tölti. Minden elképzelhető imát elmond, a nap egyes óráira szántakat, a különféle élethelyzetekben alkalmazandókat, egészen addig, amelyiket az élet utolsó óráján mormolják. Híve az úgynevezett „Jó halál gyakorlatának” is, melyet VII. Piusz pápa hagyott jóvá. Ez pontról pontra, kíméletlen realizmussal írja le az agónia egyes állomásait, ezeket az isteni bűnbocsánatért esdeklő imák követik. „Mikor elmémen, melyet szörnyű és félelmetes képzetek gyötörnek, halálos csüg-

gedés lesz úrrá... Mikor elvesztem érzéseimet, és a külvilág megszűnik a számomra... Abban a percben könnyörülj rajtam irgalmas Jézus!”

Vasárnap a templomban a többiektől távol áll meg, így tart bűnbánatot. Szent Gonzága Alajos, akinek tiszteletét Mária honosította meg Mornesében, a nyers vasdarabhoz hasonlította önmagát, amelyet kalapácsütések alakítanak. Mária is magán érzi a kalapácsütések erejét, ami egyáltalán nem kellemes. Nem fogadhatja úgy, mintha simogatás lenne, egyáltalán nincs oda a szenvedésért, de nem is riad vissza tőle. Megérti az értelmét, és tudja, mi a haszna.

Nemcsak az a lényeg, hogy béke legyen a Szeplőtelen Szűz Leányai között, ez csak apróság. Megértette, hogy a most átélt csapások csak előkészületek, erőpróbák, kivétel nélkül a jövőt előlegezik.

Ahogy Maria E. Posada a Mazzarello Mária levelezését tartalmazó kötetben megjegyzi: „küldetésének gyökerei szenvedései legmélyére nyúlnak vissza. E szenvedések a meg nem értettségből és a lázadás nélkül, bizakodással megélt magányból fakadtak; mindez egyedülálló egyházi küldetés alapjait vetette meg”¹.

A falubelieknek azonban nem tetszik Mária eltűnése. Ahogy arra számítani lehetett, a műhely védencei megszenvedik hiányát, úgy gondolják, igazságtalanság történt vele. Egyesek mindenféle ürüggyel felmennek hozzá Valponascába. A családnyák is elmondják Pestarino atyának, hogy ők és lányaik is mennyire sajnálják, hogy Mária elment a faluból. Így hát, körülbelül egy hónap elteltével a káplán visszahívja a faluba, hogy tovább vezesse a kis csoport életét.

DON BOSCO LÁNGBA BORÍTJA MORNESÉT

Vége az a nap is elérkezik, amikor Don Bosco Mornesébe látogat.

Pestarino atya valdoccói látogatásai során minden alkalommal hívta őt, és az igazat megvallva joggal. Ekkor már hivatalosan is Don Bosco egyik fia volt, és noha továbbra is ellátta mornesei szolgálatát, ahol éppen órá volt szükség, gyakran részt vett a valdoccói gyűléseken. A Szalézi Rend Alapítóját azonban elborítják a teendők. Rengeteg helyre szólítja a kötelesség. Nem ritkán maga IX. Piusz kéreti magához, Rómában főpapok, és főrendű uraságok is felkeresik. És akkor még említés sem esett Valdoccóban, a fiúkkal töltött időről. Hogy kívánhatná bárki is, hogy több napra a hegyekbe utazzon?

Pestarino atya azonban tudja, hogy Don Bosco számára ez nagyon is elképzelhető. Ő, aki természetesen rendkívül pontos, ha egy IX. Piusszal való találkozásról van szó, egyszer képes volt két-három vonatot is elengedni nyirkos időben egy vidéki állomáson, csak hogy elbeszélgethessen az elkeseredett és indulatos Michele Magonéval, egy helyi bandavezérrel, és végül megnyerje a szalézi ügynek.

A kitartó unszolás meghozta eredményét. 1864 elején Don Boscónak el kell kísérnie vagy száz fiút vonaton Genovába, és úgy határoz, hogy a visszafelé úton az egész társasággal együtt tesz egy rövid kitérőt Mornesébe.

1864 nagyon szerencsétlen év Torino történetében. Már január 19-én kezdődnek a sorscsapások, különösen a város szegényebbjei számára: meghal Giulia Falletti di Barolo örgrófnő, a Szent Anna apácarend, óvodák, iskolák és kórházak alapítója, a bebörtönzöttek védelmezője. Igazság szerint a halálát hivatalosan nem gyászolták, mert Giulia di Barolót nem kedvelte

különösebben a hatalom. De a több ezer torinói – akiket segített, megértett, megmentett – spontán és őszinte bánata akkora méreteket öltött, hogy szinte az egész város gyászba borult. Az elfeledett nincstelenek, az éhezők, a gyanús elemek, akiket családostul szemmel tart a rendőrség, elárasztották a belvárost, hogy utolsó búcsút vegyenek tőle.

Nyár végén jön a legrosszabb, elképzelhetetlen tragédia. A bolognai Marco Minghetti miniszterelnök megkötötte a párizsi kormánnyal az úgynevezett szeptemberi egyezményt. Ennek értelmében a francia csapatokat kivonják Rómából, cserébe Olaszország vállalta, hogy nem támadja meg, sőt, szükség esetén védelmezi a pápai területeket. Az egyezmény kiegészítő dokumentuma értelmében az olasz kormány a királyság fővárosát Torinóból Firenzébe helyezi át.

Mindez a torinói nép tájékoztatása nélkül történt. A dolog rendkívül rosszul érinti a város népét: úgy érzik, hátra támadták őket, lakóhelyük fővárosból tartományszékhellyé minősül vissza, és éppen az örök rivális Firenze javára. Nem csak a presztízsüket veszítik el, hanem az udvar, a kormány, a parlament, a diplomáciai testület, hivatalok, katonai parancsnokságok elköltözésével megélhetésüket is. Ezért szeptember 20-án zavargások törtek ki a belvárosban. Egy elhamarkodott parancs nyomán a katonák a tömegbe lőttek, a halottak száma több tízre tehető. A király és a kormány tagjai kissé elveszítik a fejüket, az egyik miniszter lépten-nyomon azt hangoztatja, ruhája alatt vívómellényt visel, hogy megvédje magát a torinóiak kézzúrásaitól.

Pedig nem a hosszú csövé puskáknak, hanem a torinóiaknak köszönhető, hogy helyreállt a nyugalom. Don Bosco is nyugodtan elhagyhatta fiaival Valdoccót, és pontosan meg is érkeztek Genovába. A látogatás után visszafelé úton Serravalle Scriveri-

ában szállnak le a vonatról. Innen meglehetősen hosszú az út Morneséig, Don Bosco halad az élen, egy Pestarino atya által a rendelkezésére bocsátott fehér lovon. Október 7-én este érkeztek meg, és 11-éig maradtak. A falucska életére elképesztő hatással van a torinói fiúszereg jelenléte, életkedvük, lelkesedésük, a zenészek, az énekesek a templomban és azon kívül; Mornese még sohasem látott ehhez foghatót. Don Boscót és csapatát az egész falu együttes erővel látta el élelemmel, fogadta be éjszákára, mindenki kivette a részét a főzésből, terítésből, tálalásból.

Mazzarello Mária is részt vett az esemény előkészítésében, aztán pedig éberem figyel, mi történik. Don Bosco egyetlen szavát sem akarja elszalasztani, sem a prédikációkat, sem a beszélgetéseket; valahogy megtalálja a módját, hogy mindenütt jelen legyen, ahol a vendég beszélni kezd. Ferdinando Maccono így ír erről: „Úgy érezte, Don Bosco szavai a szívéből jövő hangok visszhangjai. Ezeket ugyan addig is hallotta, de képtelen volt kifejezni őket. Don Bosco mintha saját érzéseit tolmácsolta volna, olyasvalamit élt át, amire mindig is vágyott”.

Semmi sem utal arra, hogy a szalézi rend Alapítóját ebben az időszakban foglalkoztatta volna a gondolat, hogy nőket is bevonjon a munkába. A férfi rend ügye is éppen, hogy csak a végső elfogadtatás fázisában van a Szentszéknél. Ha felmerült volna benne ez a kérdés, nem vidéken keresett volna rá választ, ahol csak szegénységet, írástudatlanságot és számtalan gondot talál.

Mornesében is akad, nem is egy. Pestarino atyának van egy családi birtoka a csodálatos fekvésű Borgoalto településrészen. A községháza hozzájárulásával szeretne ott egy a falu számára hasznos intézményt létrehozni. Don Bosco látogatása alkalmat ad arra, hogy ezt is megvitassák, számba veszik a terveket, elképzeléseket. Az ő hasznos tanácsa segíti Pestarino atyát

a végső döntés meghozatalában: a mornesei fiúk számára hoz létre ezen a területen bentlakásos intézményt, mely oktatásuk értékes színhelye lehet.

Az egész falu tudatában van egy ilyen intézmény égető szükségességének. 1861 és 1871 között az újdonsült királyság jelentősen csökkentette az írástudatlanságot, de nem képes maradéktalanul megszüntetni. Az állam kevés pénzt ad népoktatásra, a feladatot szinte teljes egészében a községekre ruházza. A gimnáziumok száma, melyek a jövőendő ügyvédeit, orvosait, tanárait adják, elegendőnek tűnik, de kevés szakiskola, szakközépiskola van. 1861-ben egy alsóházi képviselő ezzel a kérdéssel fordul a kormányzathoz: „Hova tűntek a szakiskolák? Hány mezőgazdasági, ipari szakmunkás képzéséről gondoskodtak Önök Olaszország számára ezekben a nehéz időkben, amikor akkora szükség lenne rájuk?!” Ugyanebben a felszólalásban mindjárt a közoktatási miniszter menesztését is javasolja.

Utazásai során Don Bosco is lépten-nyomon ugyanezekkel a problémákkal, igényekkel találkozik: általános és szakiskolákra van szükség! Minden faluban fiúk tömegei fordulnak hozzá azzal a kéréssel, hogy felvételt nyerjenek bentlakásos intézményei egyikébe. Morneséből is tíz fiút visz magával.

A kollégium ötlete az egész falut lázba hozza. Pestarino atya étkeztetést ajánl fel az építkezésen dolgozó önkénteseknek, akik a püspök engedélyével vasárnap dolgoznak. Szinte minden család küld munkást, vagy pénzt, vagy építőanyagot ajánlanak fel. Október 21-én kezdik kiásni az alapokat. Don Bosco építkezésben jártas szaléziákat küld segítségül, ők vezetik a munkálatokat (Valdoccóban vég nélküli építkezés zajlik). Alkalmaznak fizetett kőműveseket is, továbbá olyan önkéntes morneseiek is vannak, akik vasárnap Borgoaltóba viszik a következő hétre szükséges dolgokat. A nők és a gyerekek azzal

vesznek részt a munkában, hogy összeszedik a szőlőkben fel-
lelhető kődarabokat, az út mentén felhalmozzák őket, innen
kocsik szállítják a munkaterületre.

A *Nővékrónikában* Petronilla Mazzarello mesél a nők szere-
péről az építkezésben: „Úgy csináltuk, hogy reggel, a mise után
hazaszaladtunk, elvégeztük az otthoni teendőket. Utána vala-
melyikünk, legtöbbször Mária, a bentlakó lányokkal, az utcára
ment és tapsolni kezdtek. Erre minden lány kiszaladt a környe-
ző házakból, köréjük sereglett, és elindultak arra a helyre, ame-
lyet régebben már kinéztek”, kiválasztottak alkalmas köveket.
„Ezután megérkeztek az idősebb asszonyok is. Pestarino atya
reggelit osztott külön a férfiaknak, külön a nőknek. Tizenegy
óra tájban abbahagytuk a munkát és elmentünk a misére, amit
az atya a plébániatemplomban celebrált.”

RÉSZVÉT ÉS KÉTELY

A kollégium alapkövét 1865. június 13-án tették le. A polgár-
mester jelenlétében, rendkívüli ünnepség keretében avatták fel,
eljöttek a környékbeli plébánosok, a lermai rezesbanda muzsi-
kált.

A torinói Segítő Szűz Mária bazilika sarokkövét éppen az
előző év áprilisában tették le, ezen az eseményen jelen volt Aos-
tai Amadé, II. Viktor Emánuel másodszülött fia is.

1865 farsangján a munkálatok miatt nem tartották meg a lá-
nyok táncmulatságát. A következő évben is elmarad, részben
továbbra is az építkezés, részben a királyi család által elrendelt
hivatalos gyász miatt, melyet a király negyedik fia, Oddone,
Monferrato hercege húszéves korában bekövetkezett halála mi-
att rendeltek el. Olaszországot ismét megéri a háború szele.

Az olasz kormány Poroszország oldalán belép a porosz-osztrák háborúba, abban a reményben, hogy megszerezheti az osztrákoktól Veneto tartományt.

Megindul a sorozás, a vidék dologidőben fiatal férfiak nélkül marad. A Poroszország és Ausztria közti konfliktus június 16-án kezdődik. Július 3-án az osztrákok vereséget szenvednek Sadowánál, július 26-án fegyverszüneti megállapodást kötnek a poroszokkal. Olaszországgal azonban hadban maradnak, június 20-tól 53 napon át tartanak a harcok, az osztrákok Lissánál, egy adriai-tengeri ütközetben, és Custozában aratnak diadalt. Mégis, mivel Olaszország a végleges győztes Poroszország oldalán lépett be a háborúba, III. Napóleon közbenjárására megkapja Venetót.

A szalézi rend történetében is jelentős az 1866-os évszám. Don Bosco nagy horderejű szavakat intézett Giovanni Battista Lemoyne atyához, a lanzói kollégium igazgatójához. Keresztelő Szent János, Torino védőszentjének ünnepe volt, Don Bosco névnapját is megünnepelték, noha Szent János evangélista volt a védőszentje. Az oratórium fényei elöntötték az egész udvart. A zenekar játéka, a fiúk önfeledt vidámsága töltötte be a környéket, a két pap pedig beszélgetésbe merült, visszaemlékeztek a kezdetek szerény terveire, melyeket a valóság már jócskán túlszárnyalt...

Lemoyne atya így folytatja a történetet a *Don Bosco emlékiratai* c. mű lapjain: „Egy percre haboztam, aztán belevágtam a mondanivalómba: „És mi lesz a leányokkal? Nem gondolja, hogy munkánk betetőzése lehetne, ha az Ön alapításában létrejönne egy női intézmény, mely testvérrendje lehetne a mi Jámbor Társaságunknak? (...) Miért ne munkálkodhatnának a nővérek hasonlóképpen a leányok épülésére, mint mi a fiúkért?” Korábban azért tétováztam, hogy hangot adjak ennek az el-

képzelésemnek, mert féltem, Don Bosco ellenezné. Ő azonban egyetértett velem, és legnagyobb csodálkozásomra így felelt: „Igen, ezt is meg tesszük. Létrehozunk egy női rendet, de nem most, idővel.”

Ez volt az első eset, hogy megfogalmazódott ez a célkitűzés, noha már évek óta őt is foglalkoztatta ez a terv, ami néha reménytelinek tűnt ugyan, de körvonalai még nem rajzolódtak ki. 1866-ban, Szent János napján azonban a remény kijelentéssé vált: „Létrehozunk egy női rendet”.

És Mazzarello Máriának mik voltak a tervei ezekben az években? Nem sokat tudunk erről, és talán érthető is, hogy nem fogott semmi újba ezekben a nehéz időkben. Így is elég nagy kihívás volt számára a szabómesterség elsajátítása, utána a műhely és a befogadóház létrehozása, működtetése, a súrlódások kezelése a Szeplőtelen Szűz Leányaival. Az állandó nélkülözéssel is meg kellett küzdenie.

Szentté avatásának eljárása során egyes tanúk arról számolnak be, hogy ez alatt a hosszú átmeneti időszak alatt is emlegette néhanapján egy bentlakásos leányiskola felállításának a tervét. Egyiküknek egy „Jámbor Leányegylet”-ről beszélt, másikuk szerint már egy valódi, hivatalos szerzetesi közösség gondolata fogalmazódott meg benne, „mert már a nővérek ruházata is szóba került” (idézet F. Maccono művéből). Mai szemmel nézve úgy tűnhet, túlságosan lassan fogant meg ez a kizárólag Mornesére korlátozódó elképzelés – lányokat gyűjteni, nevelni és oktatni őket – de talán éppen így érelődhetett olyan tervvé, mely ugyan megőrzi helyi kereteit, de később nagyobb távlatokban is működhet, határozott és állandó értékeket garantál.

1867 őszén jelentős lépés történt a terv végleges megvalósulásának irányába. Pestarino atya, elsősorban saját költségén, házat épített Mornese azon terén, amelyen a plébániatemplom

is áll. Különösen Angela Maccagno és Mazzarello Mária volt nagy segítségére, de a többiek, Petronilla Mazzarello és Teresa Pampuro is nagyban hozzájárultak a munkálatokhoz. Az épület nagy és kényelmes, a káplán főleg a téli hónapokban használja a templom közelsége miatt, de nem titkolt végső rendeltetése, amelyet Don Bosco is támogat, hogy ide telepítse a Szeplőtelen Szűz Leányai egyletet, itt élhetnék közösségi életüket. Helyet kapna a műhely, az oratórium, a befogadóház. Egy hely, ami teljesen az övék, és amiért nem kell bérleti díjat fizetniük.

Végül a költözésnek is eljön az ideje. A pap már nem használja az épületet a téli időszakban sem. 1867 októberében veszik véglegesen birtokukba. Az új helyen Mazzarello Mária, Petronilla Mazzarello és a harmincöt éves Giovanna Ferrettino kezdi meg a munkát. A kereskedő lányai már elhagyták a befogadóházat, visszatértek apjuk házába, a helyükre Rosina Mazzarello, Petronilla Mazzarello unokahúga, és két, a szomszéd faluból, Santo Stefanóból való lány, Maria Grosso és Maria Gastaldi kerül bentlakásosként.

A költözés egyben azt jelenti Mária számára, hogy végleg elszakad saját családjától. Szülei, testvérei „sírnak és kétségbeesetten jajgatnak”, meséli húga, Felicita, aki soha máskor nem látta ennyire lesújtva övéit. Nem amiatt vannak kétségbeesve, hogy lányuk apácának megy, ami ugyan gyakran szenvedéssel és könnyekkel járó hivatás, de biztos megélhetést is jelent: egy intézet biztonsága várja azt, aki magára ölti az egyenruhát. Main azonban nélkülözni fog. Mindezt saját szülőfalujában, mindenki szeme láttára. A család attól fél, szájára veszi őket a falu népe, hogy miért hagyják ezt a gyalázatot.

Mária próbálja megbeszélni velük a dolgot. Igaz, hogy nem fog otthon lakni, de Mornesében marad. A kérdésre, hogy mi történik, ha nem lesz mit ennie, az a válasza, hogy sajnos biz-

tosan előfordul majd, hogy nem jut mindenkinek enivaló, de akkor majd szüleihez és testvéreihez fordul segítségért. Nem is lesz az olyan sokára, gondolja magában Felicita. Ő is tudja, hogy Máriáék legtöbbször csak egyszer esznek egy nap, főleg puliszka kerül az asztalra: „Sokszor hiába volt kásánakvalójuk, nem volt fájuk, hogy megfőzzék”.

Az új központot A Szeplőtelen Szűz Házának keresztelik, megőrzik a Szeplőtelen Szűz Leányai elnevezést. Az a csoport viszont, melynek tagjai továbbra is saját családjukkal élnek, és Angela Maccagno a vezetőjük, felveszi az Orsolyiták nevet, melyet Merici Szent Angéla kultuszával együtt Frassinetti atya hozott újból a köztudatba, és az új szabályzat értelmében Szent Orsolya védelmébe ajánlotta őket.

Nagybetűs Házról és Leányokról beszélünk, de fontos figyelembe vennünk Mazzarellóék Mária iránti érzéseit is. Tény, hogy a falubeliek nagyon szeretik ezeket a lányokat. De a közös élet, az önfenntartás sikere nem mindenkit győz meg, van, aki részvétet érez irántuk, mások megmosolyogják őket, mindenki ott a kíváncsiság, meddig bírják ezt az életet.

A kis közösség fenntartásához a szomszédos falvakban is munkát kell vállalniuk. Ennek megszervezése Petronilla feladata. Egyikük-másikuk néha hazaszalad a családjához, hoz egy kevés lisztet, egy kis zöldséget. A rossz idő közeledtével már kora hajnalban kimennek a szülők, rokonok erdeibe, hogy rőzsét, aprófát gyűjtsenek.

Eközben elkészül a kollégium kápolnája, néhány szoba, Pestarino atya lakrésze. Don Boscót kérik fel, áldja meg a kész kápolnát, neki azonban előbb Acquiban akad dolga. 1867. november 9-én érkezik, Acqui püspöke, a súlyos beteg Modesto Contratto hívatta magához. A püspök azonban Don Bosco érkezése előtt nem sokkal meghal.

A püspök temetése után Don Bosco Mornesébe megy, ahol nagy ünnepléssel fogadják. Kocsira ültetik, örömtüzeket gyújtanak az út mentén, tűzijáték is van, odafent Borgoaltóban fényárban úszik a félig kész kollégiumépület. Itt egyfajta trónra ültetik, ünnepi köszöntők, ez alkalomra költött üdvözlőversek sora veszi kezdetét. A multság azonban a nagy hideg miatt hamar véget ér. A következő napokon szertartások, prédikációk, találkozások közepette alkalmat talál arra, hogy Mazzarello Máriával és maroknyi csapatával is váltson néhány szót. A találkozó puritán, minden külsőségtől mentes. Egy szeles kapualjban állnak mindannyian. A *Nővérkrónika* szerint Mária nem is áll az első sorba. A háttérben akart maradni „amennyire lehet elbújt, hogy szabadon ihassa minden szavát; máskor oly sápadt arcát most az öröm és a szeretet pírja öntötte el Don Bosco szavai hallatán. Miközben hallgatta, ujjait összefűzte, mint aki buzgón imádkozik, szeméit lesütötte, de gyakran felnézett, tekintete egyetértést árasztott. Lelke húrjai együtt rezegtek Don Boscóval abban a fél órában. Érezte, a biztos élet fénye árad felé”.³

MAGÁZÁS

A Szeplőtelen Szűz Házához tartozó lányok és az Orsolyiták most már teljesen elkülönülnek. Egyedül Pestarino atya személye közös, ő mindnyájuk lelki vezetője. Leteszik az évenkénti szüzességi fogadalmat, de a beköltözés továbbra sem kötelező. Aki el akarja hagyni a Házat, szabadon megetheti.

Szükség van azonban egy személyre, aki mindenkiért felel. Eddig Mária és Petronilla úgy látták el közösen a vezetői feladatokat, mint a római köztársaság konzuljai, akik egyedül

döntöttek. Pestarino atya most arra kéri őket, válasszanak maguk közül elöljárót, akit a bentlakók és a bejárók is támogatnak.

Egy vasárnapon tartják meg a szavazást. Mazzarello Máriát ellenszavazat nélkül választják elöljáróvá, különösebb érzelmekitörés nélkül fogadja. Petronilla így szól: „Én akarok az első lenni, aki mostantól fogva magáz téged.” Ebben is teljes az egyetértés közöttük. Mária érzi, ezt a változást is zokszó nélkül kell elfogadnia, a lelke legmélye azt súgja, nagyon értékes ajándék ez. Ezek a lányok dacolnak hideggel, éhséggel, a falu szájával, ezek a szegény parasztlányok, akiknek még egyenruhájuk vagy bármilyen megkülönböztető jelük sincsen, saját maguk és ügyük komolysága iránti tiszteletből magázni akarják őt, elöljárójukat.

Állhatatosságuk kifizetődik a falu rosszindulatú összesűgásokkal terhes légkörében: „Annyi alázat volt ebben a magázásban, hogy szépen lassan felszólítás nélkül átvette tőlük az is, aki kezdetben ódzkodott tőle”.

Az eseményt nem kürtölik szét, de még írásos megemlékezést sem találunk az első szavazásról. Nem tudjuk tehát, pontosan mikor választották Mazzarello Máriát elöljáróvá. Annyit tudunk csak, hogy vasárnap történt, nem sokkal Don Bosco Morneséből való távozása után.

Mazzarello Mária Dominika harminc éves, amikor elöljáróvá választják. Ennyi idősen az ember általában már túl van élete nagy döntésein, mint a házasság, egyebek. Aki az apácahivatást választja, legtöbbször harminc évesen már beöltözik. És ő? Mit is jelent az, hogy a Szeplőtelen Szűz Leányainak a vezetője? Régi barátnők, és néhány ígéretes új lány van köztük. Másokat a környék plébánosai vagy maga Don Bosco küldött, hogy kipróbálhassák magukat. Egyeseknek sikerül, másoknak

nem. Van, aki számára túlságosan nyomorúságos a Ház élete, a lányok közönségesek és tudatlanok.

Itt nem érvényes a sok szent életéből jól ismert csodálatos képlet, miszerint rövid idő alatt hívek és követők tömegeit tudták maguk mögött. Kívülről tekintve igen szerény a mérleg: ezek a lányok és nők egy olyan településen látnak el a családok számára felbecsülhetetlen értékű szolgálatot, melynek mindössze 1200 fő a lélekszáma. Szép, szép, de érdemes ezért ennyi testi szenvedést, fázást, éhezést elviselni? Szokás szerint reggel, este puliszka a menü, ez a pellagra nevű B-vitaminhiány-betegség kockázatának teszi ki mindnyájukat, amiben több tízezer ember szenved egész Észak-Olaszország területén. A betegek nem ritkán tébolydában végzik.

Érdemes akár csak ideiglenes fogadalmak terhe alatt görnyedni? Mazzarello Mária válasza természetesen: igen, érdemes. Pedig mindenki, aki látja vergődésüket, felteszi ezt a kérdést. Hosszú évek óta tengődnek már ebben a nyomorban. Van, hogy megalázó helyzetbe kerülnek, például amikor kénytelenek előre elkérni munkájukért a fizetséget. Ráadásul semmi esély sincs rá, hogy megváltoznának a kilátások.

Mindenesetre a szőlődombok lankáin eltöltött idő türelemre tanította, és arra, hogy mindennek megvan a maga ideje. Például, hogy egész évben, szüntelenül ügyelni kell a tőkékre, megfelelően kell őket gondozni, hogy szüretelhecsünk. Ősszel aztán minden családban akad legalább egy gyerek, aki elcsapja a hasát amiatt, hogy túlságosan mohón hörpölte a mustot, abban a hitben, hogy az már kész bor. A borhoz azonban még sok munkára és türelemre van szükség, sokat kell még várni, amíg a sötét pincében a must borrá érlelődik. Éppen ez a hosszú idő teszi igazán jóvá a bort, megbosszulja magát, ha sietetni akarjuk. Ezekben az években Mária abba fekteti minden

erejét, hogy mindenki előtt értékessé, és főleg vidámmá tegye a sötétségben töltendő időszakot. Erőfeszítéseit siker koronázza, mert társnői elégedettek, úgy érzik, megkapják jutalmukat tetteikért, nem gondolnak a viszontagságokkal. Ezt a semmihez sem fogható örömet olyan hétköznapi, szerény remények hatják át, mint egy új szoba, vagy a megszokottnál több megrendelés. Elsajátítják a selyemhernyó-tenyésztést, a gubókat a kollégium javára értékesítik.

Mária igyekszik, amikor csak lehet, feleleveníteni bennük Don Bosco szavait, mit mondott a kis megbeszélés során a kapualjban, mit üzent később Pestarino atya révén Valdoccóból. Ezek a rövid üzenetek mindig valami újat hoznak az életükbe, megtörik a hétköznapiak monotonitását, bárki részesülhet a nagyszerű buzdításból: „képes vagy rá”.

Don Bosco mintha csak éjjel-nappal rájuk gondolna. Mária és társnői nem is tudják, Don Bosco milyen kivételes helyet foglal el az olasz egyházi és politikai életben. Az olasz kormány az ő véleményét kéri ki a püspöki kinevezésekkel kapcsolatban, melyben jelentős nézeteltérés alakult ki a Vatikánnal. Ugyanabban a kérdésben IX. Piusz pápa is bizalmasaként kezeli. Így hát, legalábbis néhány esetben, az ő közvetítői szerepe révén töltik be a megüresedett püspöki helyeket. Utazásairól baráti és ellenséges sajtóorgánumok egyaránt beszámolnak, hiszen amerre ő jár, mindig történik valami.

A Szeplőtelen Szűz Házának Leányai minderről semmit sem tudnak, ők csak akkor érzékelik, ha Mornesébe jön, vagy ha megkapják buzdító üzeneteit Torinóból.

Valdoccóban befejezéséhez közelednek a Segítő Szűz Máriának ajánlott bazilika építkezései. Torino látképének immár szerves részévé válik a hatalmas kupola, aminek a megépítéséről majdnem le kellett mondaniuk a túlságosan magas költségek

miatt. Az anyagi gondok égetővé válnak, és nem azért, mintha az emberek kevesebbet akarnának adakozni, hanem mert olyan időket élnek, mikor mindenki szegényebb.

Lejáratukhoz közelednek az állam által még a függetlenségi háborúk idején felvett kölcsönök, a kormány próbál a föld alól is pénzt keríteni. 1867-ben a parlament ismét olyan törvényeket hoz, melyek értelmében fel kell oszlatni bizonyos még megmaradt szerzetesrendeket és más egyházi intézményeket, vagyonukat el kell kobozni. Sok ily módon kisajátított épületben bíróságok, iskolák, laktanyák, irodák és börtönök (Regina Coeli, Mantellate, San Vittore) kapnak helyet. Ezzel az állam hatalmas költségeket takarít meg. Így sem folyik be azonban elegendő pénz, vagy legalábbis nem olyan gyorsan, mint kellene, mivel az egyházi földterületek árverésen való értékesítése időigényes folyamat.

Ezután privatizációs folyamat kezdődik. Sok addig kizárólag állami kézben lévő tevékenységet, így például a vasútépítést és -kezelést is átengedik a magánszférának. A dohánymonopóliumot is magánosítják. Minden állampolgár áldozatvállalásra kényszerül, beleértve a legelesettebbeket is, amikor a kormány meghirdeti a „rendkívül széleskörű adóztatás” elvét. Ez azt jelenti, hogy még a búza-, illetve kukoricalisztet is megadóztatják. 1869 elején pedig bevezetik a gyűlölt örleményadót. Kitörnek Olaszország egyesülése óta az első magyarányú felkelések.

Mornesében, Monferratóban nincsenek forrongások. De itt is nagy az elkeseredés, ahogy máshol. Az adónem hatályát többször is megújítják, mind fokozva az ellenérzést. A földműves számára már a szokásos út is bosszúságot okoz, amikor gabonáját, kukoricáját a malomba szállítja őröltetni. Az adót ugyanis azonnal ki kell fizetni, különben nem viheti haza az örleményt. Ha nincs pénze, kénytelen cserébe a liszt egy részét

a molnárnál hagyni. Mindennapos jelenet ez idő tájt vidéken, hogy a malomból hazatérő gazda megalázottan és dühösen mutatja a sovány liszteszsákokat: tessék, ennyi maradt nekem azután, hogy kifizettem a molnár jussát és az átkozott adót.

Az adó az állam adósságának csökkentésére és közérdekű munkálatokra kell. Az örleményadóból származó bevételekből vasút, Dél-Olaszországban utak épülnek. De negatív hozadéka is van: az örleményadó következtében súlyosbodik a parasztság nyomora, megkezdődik a kivándorlás, a menekülés az éhség elől, különösen Amerika irányába.

Mazzarello Mária és barátnői tulajdonképpen nagyon rossz pillanatot választottak az önálló élethez, betegápoláshoz, gyermekgondozáshoz, az imához és a puliszkához. Nagyon-nagyon rossz idők járnak Don Boscóra is. Ott a hatalmas építkezés, amit be kell fejezni és ki kell fizetni, és ott van a terv, a női rend alapításának a szándéka.

A Szeplőtelen Szűz Házában mit sem tudnak róla, de Don Boscót továbbra is foglalkoztatja ez a gondolat. Nem véletlenül mondta ki: „létrehozunk egy női rendet”. Eljött hát az idő, a nőkre is sor kerül. A nagy feladattal a fiatal Francesca atyát bízta meg 1870-ben. Egészen pontosan megfogalmazzák, hogy *„olyan női szerzetesrendet hoznak létre, mely hasonlóképpen munkálkodik a leányok épülésére, mint a szalézi rend a fiúkért”* (Nővérkrónika).

Valódi női szerzetesi közösség létrehozásának gondolatáig jutnak el. Nagy teher nehezedik Don Bosco vállára, sok újítás súlya nyomja. Francesca atyát döbbenettel teli aggodalommal tölti el ez a rengeteg terv: „Drága Don Bosco, hagyja az újításokat”. Erre ő azt válaszolja: „Az Úr tudja, az ő dicsőségére cselekszem, és segít nekem. Ha látja majd, hogy valami embe-

ri hiba csúszik a számításokba, Ő tudni fogja a módját, hogy helyrehozza”.

Don Giovanni Bosco nem olyan, mint Joás fia, Gedeon, aki szüntelenül az isteni kegy bizonyítékát kereste, mielőtt harcba szállt a midiánitákkal. Nem, ő maga a nyugodt lendület, más szóval: először cselekszik, ahogyan azt a lelke diktálja, aztán az Úr elé áll, és várja ítéletét, bármi légyen is az.

Nem tudhatjuk, Don Bosco és Mazzarello Mária beszéltek-e valaha Gedeonról és a midiánitákról. Ahogy a Becchiből való pap, úgy a mornesei lány sem kért garanciát, amikor „harcba szállt”, pusztán azért tette, mert érezte, ez a küldetése.

MINDNYÁJAN MÁRIÁRA NÉZNEK

A Segítő Szűz Máriának ajánlott bazilikát 1868. június 9-én szentelik fel. Az első misét Torino érseke, Alessandro Ricardi di Netro celebrálja a főoltárnál. A kupola tetején a Szűzanya aranyozott bronzból készült négyméteres szobra áll. A kupola belső falán egy felirat fut körbe: „*Hic domus mea, inde gloria mea*”. Ez a mondat nem található meg sem az Ó-, sem az Újszövetségben, nem valamely egyházatya szavai. Don Bosco álmában jelent meg egyszer a Szűzanya még évekkel ezelőtt, amikor a templom helyén még csak mező volt, amely nem is volt az övé. Később erre sétált védenccével, és elmesélte nekik álmát a hatalmas templomról, amit itt fog felépíteni.

Készen van hát a nagyszerű bazilika, Don Bosco fiai ezerszázan vannak, ennyi szempár tekint a magasba és olvassa a szavakat, amiket megálmodott: „Itt az én házam, innen indul el dicsőségem”. Az énekkar Giovanni Cagliariere erre az alkalomra komponált ünnepi miséjét énekli. Don Bosco még akkor

hozta őt kis parasztgyerekként Valdoccóba, amikor a szentély még csak álom volt.

Azon a napon a Segítő Szűz Mária Bazilikában vagy negyven mornesei lakos is jelen van, vonaton érkeztek. Sokan a nyári mezőgazdasági teendők miatt nem tudtak eljönni.

Ki tudja azonban, hogy Pestarino atya, aki máskor annyira ügyel a részletekre, miért nem hozott magával senkit a Szeplőtelen Szűz Házából? Legalább Máriát és Petronillát, hogy láthassanak valamit a világból, részesei legyenek a nagy eseménynek. A *Nővértörök* így magyarázza a dolgot: a mornesei küldöttség kizárólag férfiakból állt, egyetlen nő sem volt közöttük. A pap kénytelen volt így szólni hozzájuk: „Kettőtöket elvinnék, de hol lenne a szállásokat?”

1869 tavaszán azonban Don Bosco személyesen látogatja meg a falut, és benne a Leányokat. Magabiztosságot és derűt sugároz, hiszen a Szentszék nemrégén hagyta jóvá véglegesen a Szalézi Társaság szerzetesrenddé-alakulási kérelmét. Mostantól ő a szaléziak legfőbb előjárója, csak Rómának tartozik elszámolással. A püspököktől függetlenül működhet, tevékenységét az egész világra kiterjesztheti, az általa alapított rend immár hivatalosan is a katolikus Egyház intézménye.

A Szerzetesi Kongregáció határozata, melyet a pápa is jóváhagyott, nagy tehertől szabadítja meg Don Boscót. Ezt sikerült részben a kedvezőtlen politikai hangulat, részben a várható vatikáni ellenállás ellenére keresztülvinni. Most már teheti a dolgát.

Mornesei látogatása során bátorító szavakat intéz a kollégium építőihez, prédikál, gyóntat, és mint mindig, fogadja a hozzá fordulókat. Nagy figyelmet szentel a Szeplőtelen Szűz Leányai tevékenységének. Figyeli őket: észreveszi, hogy van, aki a templomban túlságosan előrehajol, rögtön figyelmezteti, hogy

„egyenes emberként” kell viselkednünk, elég a fejet meghajtani. Külön megbeszéléseket tart a számukra, ezeken azonban nem esik szó tervekről, rendalapításról. Egy szóval sem említ ilyesmit.

Valami szokatlant mégis tesz. Kimondotta a számukra készít egy körülbelül húsz oldalas kis szabályzatot „Hogyan töltsük el hasznosan a napot” címmel. Ebben szerepel a mindennapos templomlátogatás kötelezettsége, „azt a misét látogasd, amelyet napkeltekor celebrál a pap a híveknek”, szó esik arról is, mennyi időt kell a templomban tölteni: „harminc, legfeljebb negyven percet”. Kiemeli a rendszeres, mindennapos cselekvések fontosságát, munka, ima, olvasás. Szombaton a Szűzanya tiszteletére csendes elmélkedésbe kell merülni.

Ezután a munkára vonatkozó tanácsok következnek, egyéni és közösségi értelemben. „A munkát szeretni kell, hogy azt mondhassuk: a homlokom verítékével keresem meg a kenyereimet.” És az utolsó tanács: „Munkáldj szüntelenül önmagadon, hogy természeted jó, türelmes, derűs legyen, olyan, ami mindenki számára vonzóvá teszi az erényt, és megkönnyíti az együttélést”.

Látni kellene a lányoknak az arcát, amikor ezek a szavak elhangzanak! Látni, ahogy a tekintetük egyként Mazzarello Mária arcán összpontosul, mikor Don Bosco a „türelmes, derűs természetet” említi, ami oly türelmes és oly derűs, hogy „mindenki számára vonzóvá teszi az erényt”. Ezek a nagyszerű tanácsok ekkor már érvényben vannak a Szeplőtelen Szűz Házában, és nem más, mint Mária iktatta be őket, Mária, aki az utolsó sorban foglal helyet.

Don Bosco, minden alkalommal, amikor Mornesébe jön, hoz valamit. De talál is mindig valamit, amiért érdemes jönnie. Azt az újat, ami ezekből a nőkből, lányokból árad, akik „Val-

ponascai Máriával” élnek. A csoport magába szívtá Giuseppe Frassinetti lelkiségének újszerűségét, amikor az Mornesében prédikált. Frassinetti atya 1868 januárjában meghalt, de Mária őrzi írásait, sohasem válna meg tőlük.

1870. május 8-án Don Bosco ismét Mornesébe érkezik, ezúttal három napra. A hivatalos alkalom Giuseppe Pestarino atya első miséje. A fiatalember Domenico atya unokaöccse. A *Nővérkrónikában* ezt olvashatjuk: „Most sem felejtkezett el gyakori mornesei látogatásainak titkos céljáról, sőt gyakran beszélt négy szemközt Pestarino atyával, többször is szót váltott a lányokkal, akiknek ezekben a napokban leginkább a vendéglátás körül forogtak a gondolataik. Így hát – anélkül hogy észreveték volna, vagy akár csak gondoltak volna rá – nagy tanúbizonyságot tettek nem csak arról, hogy milyen ügyesek, hanem arról is, milyen fesztelenül, de ugyanakkor komolyan tudnak viselkedni.”²⁴

1869. december 8-án IX. Piusz pápa megnyitotta a Szent Péter Bazilikában az I. Vatikáni Zsinatot. Ez a történelem addigi legnagyobb létszámú zsinata, hétszáz püspök vesz részt rajta. Sok kérdésben mégsem hoznak döntést, mert közbejön a francia-porosz háború, és Róma 1870. szeptemberi bevétele. A munkát először csak őszre halasztották, később határozatlan időre felfüggesztették, de sohasem indították újra.

Don Bosco nem vesz részt a zsinaton, nem lép be a tárgyalóterembe, de Rómában tartózkodik 1870 elején, ha másért nem, a szokásos püspöki kinevezési ügyekben. Alkalma van több püspökkel, teológussal is találkozni a sorsdöntő percekben. Az egyik vitás pontot az a javaslat képezi, miszerint még formálisabban, dogmában akarják rögzíteni a katolikus Egyház fejének tévedhetetlenségét abban az esetben, mikor *ex chatedra* foglalt állást hitbéli és erkölcsi kérdésekben. Három ágra oszla-

nak a kérdésben a zsinati atyák, a dogma megfogalmazásának pártolói, ennek ellenzői, és azok, akik szerint nem „időszerű” a kérdés. Végül óriási vita után elfogadják, bár a végső szavazáson az atyák egy része nincs jelen.

Don Bosco egyébként a javaslat támogatói között van. Úgy véli, ebben a súlyos helyzetben, amikor Olaszországban az Egyház és az Állam viszonya válságban van, és ez a válság az általános zűrzavar miatt más területekre is áttérjed, rendkívül fontos lenne az egyházfő tekintélyének erősítése. Amikor audiencián négyszemközt találkozik IX. Piuszal, arra buzdítja, vigye végig ezt az ügyet. Ugyanakkor igyekszik felkészíteni (ahogy már korábban is tette) Róma elvesztésére.

Mikor II. Viktor Emánuel serege az Örök Város közelébe ér, van, aki azt tanácsolja a pápának, hogy maradjon Rómában, mások, hogy tiltakozása jeléül vonuljon ki. IX. Piusz Don Bosco véleményét is kikéri az ügyben, aki határozottan azt javasolja neki, hogy ne mozduljon a városból: „Az őrszem, Izráel anyyala, maradjon a helyén, és őrködjön Isten fellegvára és a frigyláda épsége felett”.

Mint tudjuk, ugyanebben az évben hangzott el a már idézett ígéret: „Létrehozunk egy női rendet”.

IX. PIUSZ MEGADJA A JELET AZ INDULÁSHOZ

Róma bevétele után az olasz katolikusok, beleértve az egyházi személyeket is, hozzávetőlegesen három irányvonalat képviselnek. Az első vélemény szerint az Olasz Királyság összeomlása bármikor várható. A másik, a megegyezés pártiak tábora, amelybe világi hívek, papok, sőt bíborosok is tartoznak, úgy gondolja, hogy a katolikus hívek fogadják el az új helyzetet, le-

gyenek lojális polgárai az államnak, tagozódnak be, és vegyennek részt nyíltan a politikai életben választókként és jelölteként. A harmadik irányzat képviselői vannak a legtöbben: azok a hívek tartoznak ide, akik ellenzik a megbékélést az állammal, de nem értenek egyet az első irányzat világvégeváró hangulatával sem. Ők azok, akik elkötelezettek az aktív politikai részvételből egyelőre kizárt tömegek szociális felemelése iránt, hiszen a huszonnégyes olasz állampolgárból ekkor még csak félmilliónak van szavazati joga. Ezekből az alapelvekből születnek meg később a szociális katolicizmus nagyarányú kezdeményezései és szervezetei.

És Don Bosco?

Don Bosco már évek óta azt az utat járja, melyet még nevezetes fiatalkori álmai jelöltek ki neki, melyek immár nagyszerű valósággá váltak. Számára ilyenformán semmi sem változik: 1871, amit egyesek az egyház foglyul ejtésének első éveként tartanak számon, számára az események felgyorsulásának éve. Az ő szemében világi királyságának elvesztése semmit sem von le IX. Piusz tekintélyéből. Egyetlen piemonti tábornok sem veheti el tőle pápai minőségét, azt, hogy ő Krisztus földi helytartója. Don Boscónak bármilyen állapotban és körülmények között megfelelő. Nincs miért keseregni tehát, folytatni kell a munkát. Giovanni Bosco pedig ezt teszi, amerre csak jár, és magával viszi mérhetetlen derűjét, Rómába, Torinóba, Mornesébe.

Kövessük hát végig tevékenységét néhány nagy változásokhoz hónapokon át.

Januárban és februárban megtartották Valdoccóban a szalézi iskolaigazgatók gyűlését, amelyen Pestarino atya is részt vett. Don Boscóval folytatott megbeszélése során örömmel tapasztalja, hogy „véglegesen” eldőlt a mornesei kollégium megnyitásának a ténye. Csupán az ad okot némi aggodalomra, hogy

az acqui püspöki kúria ellenzi az intézmény megnyitását. Don Bosco azonban arra buzdítja, hogy ne adja fel, így a pap még egy ingatlant vásárol a megépült kollégium szomszédságában, így az további helyiségekkel bővül.

1871. április 24-én összeül a Szalézi Társaság káptalanja, amelyen Don Bosco hivatalosan is bejelenti, hogy elérkezett a pillanat, hogy a nőkre is gondoljanak. Más szóval: oratóriumokat, iskolákat kell létrehozni lányok számára is, egyúttal egy női szerzetesrendet is kell alapítani, amely elvégzi ezt a munkát. Már jó ideje érkeznek az ezzel kapcsolatos kérések püspökök, plébánosok, és más befolyásos személyek részéről. Ez után a rövid felvezető után elmélkedésre és imára szólítja fel munkatársait: „Egy hónap múlva várom válaszotokat”.

Rögtön ezután Mornesebe utazik. Látogatása rövid, és szinte kizárólag a Mazzarello Mária körüli csoportra korlátozódik. Ezúttal nincs hosszas előkészületeket igénylő ünneplés, Don Bosco a hétköznapjaikat figyelheti meg, azoknak minden szépségével és bosszúságával együtt. Egy rövid ideje velük él egy tanítónő, akit Olivieri kanonok, Pestarino atya jó barátja küldött. Derék leány, de valahogy semmi sem jó neki. Úgy érzi, iskolázottságánál fogva alkalmasabb lenne a ház vezetésére, mindent át akar szervezni. Így Don Bosco azt is közelről meg tapasztalhatja, hogyan kezel Mazzarello Mária egy válsághelyzetet. A *Nővértörökronika* szerint úgy, hogy „Mindig a munka és az áldozathozatal az első a számára, semmi más”.

A kis szabályzat, melyet ő írt még egy évvel azelőtt, a közösség vezérelvévé vált. Mária igyekezett mindenkivel, a kisebbekkel is jól megértetni. A műhelyben, amit Don Bosco kitüntetett figyelemmel vizsgál, ki is van függesztve egy példány. A *Nővértörökronikából* megtudhatjuk, hogy „Don Boscóban megszilárdult az a vélemény, hogy Mazzarello Máriában megvannak a

megfelelő erények, és hogy a Jóistent inkább szereti, mint féli. Úgy tért vissza Torinóba, hogy elképzelései szinte teljesen kikristályosodtak. Tudta, hogy ezek a Leányok fogják valóra váltani a terveit”.

Április végén, de még a Káptalan válaszadása előtt, Don Bosco levélben keresi meg Maria Enrichetta Dominici anyát, a Szent Anna nővérek Legfőbb Elöljáróját akivel már korábban is konzultált az új női szerzetesrend megalapításának terveiről. Elküldi neki a tervezett szalézi rendtartást, a következő levél kíséretében: „Tisztelendő Anyám, kezeibe helyezem rendünk szabályzatát, abban a reményben, hogy Ön lesz olyan jóságos, hogy elolvassa, és megítéli, alkalmas lehet-e egy női rend számára olyan formában, mint ahogy azt már korábban alkalmam volt személyesen kifejteni Önnek”. A tisztelendő Anya „elvehet belőle és hozzáadhat, annyit, amennyit saját bölcs belátása szerint elvetendőnek vagy jónak ítél, egy olyan rend létrehozása érdekében, amelynek tagjai az Egyház szerzetesei a szó hagyományos értelmében, de ugyanakkor a társadalomnak is egyenrangú szabad polgárai. Örömmel venném, ha a Szent Anna nővérei apácarend szabályzatának is átvehetnénk bizonyos elemeit”.

Május végén ismét összeül a szalézi káptalan, hogy választ adjon a női ág megalapításával kapcsolatos kérdésekre. Mindannyian igent mondanak: Rua, Cagliero, Savio, Ghivarello, Durando, Albera. Don Bosco e szavakkal zárja a gyűlést: „Rendben! Immáron teljes bizonyossággal állíthatjuk, Isten akarata, hogy a lányokat is szárnyaink alá vegyük”. Az isteni akarat megismerését rögtön tett követi: „Javaslom, hogy a mornesei épület, melyet Pestarino atya hozott tető alá, erre a célra rendeltessen.”

Így hát hamar megoldást találtak a központ elhelyezésére is. Mornesében nem fiúkollégium létesül. Az acqui-i püspöki kúria is rábólint. A fiúkollégium ügyében azért akadékoskodtak, mert attól tartottak, hogy elvonzza a diákokat a kis egyházmegye kieszemináriumától. Első lépésként a Szeplőtelen Szűz Leányai költöznek majd az épületbe. A második lépés, hogy felajánlják nekik: „Akik az új Intézményhez akarnak tartozni, egy szerzetesi család első magját fogják alkotni, amely oratóriumokat és oktatási intézményeket alapít majd leányok részére”.

Mindez azonban még titok. Már nagyban zajlanak az előkészületek, hogy útjára indulhasson az új, nagy kaland, de Don Bosco azt akarja, hogy maga a pápa adja meg a jelet. Június végén jelenik meg IX. Piusz színe előtt, aki érdeklődéssel hallgatja a tervet, de a döntés előtt kér néhány nap gondolkozási időt: „Alaposan át akarom gondolni”. Mikor aztán újra audiencián fogadja Don Boscót, jóváhagyása már megfontolt, eldöntött. Igen, létre kell hozni ezt a női rendet, amelynek feladata „a leányok oktatása és nevelése”, és amely a szalézi kezdeményezést a lányokra is kiterjeszti. „Foglaljátok írásba a szerkezeti felépítést, a szabályzatot, és kezdődjék meg a működés kísérleti szakasza: a többi ügyis jön majd magától”.

Nem is vesztegetnek több időt. Július 9-én Pestarino atya Valdoccóba érkezik. Egy nagyszerű hírt, és ugyanakkor egy szörnyű csapást kell közölni vele. A hír: megalakulhat a női szerzetesrend, rábólintott a pápa és a szalézi káptalan. Az új rend neve *Segítő Szűz Mária Leányai*. A csapás pedig: az apácarend központja Mornesében kap helyet, abban az épületben, amelyet a morneseiek oly nagy lelkesedéssel emeltek, abban a reményben, hogy fiaik számára építenek kollégiumot. Ennek megnyitását azonban az acqui-i püspöki kúria ellenzi...

Pestarino atyát már az is aggodalommal tölti el, hogy hol találnak majd elegendő nevelőt, mikor vidéken oly nagy az írástudatlanság, különösen a nők körében. A másik gondja pedig: „Most nekem kell majd tudatnom híveimmel ezt a szörnyű hírt. Óriási csalódást fog okozni nekik: nem lesz kollégium, felesleges volt az a rengeteg fáradság, felejtsetek el fiaitokkal kapcsolatos terveiteket!”

Végül nem így történik. Don Bosco jó főnökként tudja, neki kell megoldania ezt a kellemetlen helyzetet. Megnyugtatja Pestarino atyát, hogy ellátogat majd Mornesébe és személyesen tájékoztatja a falu népét, amikor eljön az ideje. Pestarino atyát pedig megbízza, találja meg annak az építménynek „az első alapköveit”, mely sokkal hatalmasabb lesz, mint a borgoaltói ház.

A pap, amint Mornesébe ér, elújságolja Máriának és Petronillának a döbbenetes hírt: női rend költözik a kollégium épületébe! Sőt, azt is elárulja, hogy szóba kerültek a „Leányok”. Lehet, hogy ők lesznek, akik beköltözhetnek az épületbe, de még semmi sem biztos, erről még nem szabad beszélni senkinek, imádkozzanak.

Néhány nap elteltével újra beszél velük a Szeplőtelen Szűz Házában. Elmondja, hogy Don Bosco egy új női szerzetesrend alapítását tervezi, amelynek feladata a leányok nevelése lenne. Nagyon valószínű, hogy az első bentlakók a mornesei Szeplőtelen Szűz Házából kerülnek majd ki. Szavaira nem érkezik semmilyen látványos reakció, de ő észrevette, hogy „Mazzarello Mária szemében megcsillant valami”. De a beszélgetés itt nem ér véget. Pestarino atya rámutat: hatalmas megtiszteltetés, hogy Don Bosco éppen ezt a csoportot szemelte ki, és azon kellene igyekezniük, hogy nőjenek fel a feladathoz, még jobbá

kell válniuk, fel kellene zárkózniuk bizonyos, a kor által diktált elvárásokhoz.

Ilyen elvárás például, hogy az olasz nyelvet használják a dialektus helyett.

4

Szükség van az olasz nyelv tökéletes elsajátítására, hiszen várható, hogy a Segítő Szűz Mária Leányai tagjai Olaszország minden részéről érkeznek majd. Amire készülnek, nem korlátozódik Monferratóra vagy Piemontra, a nővéreknek a jövőben határok nélkül kell „nevelni és oktatni a leányokat”, ott, ahol szükséges és lehetséges.

Ahogy Don Bosco Enrichetta anyának is elmondta, a nővérek az Egyház számára szerzetesek lesznek. A világi törvények értelmében azonban szabad polgárok maradnak, akik szabad elhatározásukból élnek együtt, így kerülve ki a szerzetesrendek felosztatását és javaik elkobzását célzó, továbbra is hatályban lévő törvényeket. Ezt a megoldást nem más, mint Urbano Rattazzi, a kérdéses törvények szerzője javasolta Don Boscónak.

1871 tavaszán, miközben a szaléziak az új szerzetesrend megvalósításán dolgoznak, a régiek sorra semmisülnek meg Rómában az államosítással megbízott hivatalnokok kezei között, akiknek az a dolguk, hogy hivatalosan elkobozzák az egyes rendek zárdáit, központi épületeit. Többek között a Santa Maria in Vallicellát az Oratórium Kongregációjától, a Santa Maria sopra Minervát a Domonkosrendiektől, a Sant'Andrea della Vallét a Teatinusoktól, valamint a Missziós Atyák Monte Cavallo hegyen álló épületét a parkkal együtt.

A „szétmarcangolás évei”: Arturo Carlo Jemolo nevezte így az egységesülés utáni időszak korai szakaszát, amikor Olaszország „nem tudott felhőtlenül örülni a frissen kialakult nemzeti egységnek, mert annak kivívása csodálatosan kis erőfeszítéssel járt”.¹ Az állam és az egyház ellentéte a legkielevezettebb szakaszába lép, mindkét fél részéről olyan hangos megnyilatkozásokkal fűszerezve, hogy sokak számára úgy tűnhet, másról sem szól Olaszország történelme.

Pedig sok minden más is történik. Az egyik esemény, melyről e lapokon számolunk be, hogy egy monferratói lány, Mazzarello Mária Dominika, Giuseppe leánya nagy lépéseket tesz a felé, hogy beírja magát Olaszország történelmébe. Erről azonban mit sem tud, el sem tudná képzelni, mi áll előtte. Nem az a célja, hogy mellszobor emlékezzen meg róla egy parkban, hanem, hogy helyet kapjon a mennyek országában a névtelen igazak és nincstelenek között, *cum Lazaro quodnam paupere*, ahogyan azt a gyászszertartásban is énekeljük.

A következőkben két párhuzamos krónika pontjait vázoljuk fel, egyrészt a Quirinale-palota (akkoriban az olasz király szék-helye) és a Vatikán eseményei, a másrészt pedig a Mariára és közösségére vonatkozó kisebb-nagyobb horderejű történések állnak. 1871 májusában Valdoccóban megérlelődik az apáca-rend alapításának terve, Rómában elfogadják a Garancia-törvényt, mellyel az állam az egyházfő az olasz világi közéletben betöltött szerepét akarta szabályozni, ezzel együtt garantálta működését vallási vezetőként. IX. Piusz teljes mértékben elutasította a törvényt, sőt érvénytelennek tekintett minden más, az állam által hozott törvényt.

A törvény vitája nem volt mentes emelkedett hangú hozzászólásoktól az Alsó- és Felsőház üléstermeiben. Ezen kívül azonban nem ritkák a kevésbé cizellált kirohanások, egyik

ezek közül Garibaldi 1871 augusztusában elhangzott beszéde: „Minden olasz, a csecsszopótól a vénemberig egyként kiált: le a papsággal!” Az „Ezrek vezére” szinte megállás nélkül harsogja a magáét, de lényegében ugyanezt fűjják az Olasz Szabadkőműves Újság jóval józanabb és műveltebb szerzői is. A pápaság – mondják – „berendezkedésünk legádázabb ellensége”. A testvériség tagjainak sohasem szabad lankadniuk a vártán, mert amint a jelenlegi hatalomnak leáldozik, „vadabbul tombolva tér majd vissza, mint valaha.”

A zsigeri gyűlölet mindkét oldalon szélsőséges érzéseket kelt: az egyik párt szerint csak az rendes olasz ember, aki gyűlöli az egyházat és harcol ellene, a másik meggyőződése, hogy csak az lehet jó keresztény, aki az egységes olasz állam pusztulását várja. Néhanapján maga IX. Piusz is, aki pedig nincs híján realitásérzéknek, szükségtelenül kockázatos vitákba bonyolódik. Újra fogadja Don Boscót, hogy aprólékos gondnal vizsgálják át a püspök nélkül maradt egyházmegyék problémáit, és hogy szót ejtsenek az új női szerzetesrenddel kapcsolatos tervekről, melyeket a szaléziak feje tár elé.

Ruggero Bonghi, a Garancia-törvények egyik megalkotója, parlamenti beszédben fejezi ki sajnálatát, hogy nincs egy „láng”, egy „szó”, ami gyökerestül ki tudná tépni és szétszórhatná az egyház maradék világi hatalmát, az egyházét, amelynek egyébként – meglátása szerint – semmi mondanivalója sincs: „A katolikus egyházban életnek a leghalványabb jele sincs.”

Nem csak Bonghi követi el azt a hibát, hogy összekeveri a részt az egészszel. Véleményét a katolikus világ egészének felső harmadára érti, és összemossa az egész szervezetet az egyház hierarchiájának csúcsán elhelyezkedő hatalmasságokkal. Nem érzékeli azonban azokat az életjeleket, újdonságokat, melyek most törnek a felszínre ebből a világból, éppen most, amikor

a vasút legyőzi a távolságokat, mikor elkészült a Fréjus-alagút, és megnyílt a Szuezi-csatorna. Talán meg sem értené, hogy „életjel” az is, – csak egy apró példával élve – hogy fiatal parasztlányok arról értekeznek egyszerű dialektusukban, hogy magukhoz vesznek egy árvát, hogy kialakítanak egy vasárnapi iskolaként is működő oratóriumot, oktatóműhelyt hoznak létre nők számára. Mi más lenne, mint „életjel” ennek a kis közösségnek a létrejötte, melynek tagjai valami újnak a szükségességére éreztek rá, és szerény kereteik között mindent megtesznek azért, hogy eleget tegyenek a kihívásoknak.

A politikusokkal gyakran megesik, hogy nem látnak távolabb saját közvetlen környezetüknél, számukra ez minden. Észre sem veszik az általuk kormányzott társadalom helyzetét, mozgásait és változásait, kéréseit és panaszait. Pedig ebben az időszakban jelentős szerepet kap a politika, annak ellenére, hogy a szavazati jog erősen korlátozott, csak nagyon csekély réteg rendelkezik vele.

Azt az alsóházi képviselőtestületet, melynek tagjaként Ruggero Bonghi is felszólalt, 1870 novemberében 240000 ember választotta meg az 530000 szavazati joggal rendelkező választópolgárból, ez a szám a népesség 2%-át teszi ki. Adott tehát egy olyan törvényhozói testület, melyet a lakosság egy százaléka választott meg, egyfajta zárt klub, ahol választók és választottak szinte kivétel nélkül jól ismerik egymást, együtt kormányoznak, hoznak mindenkire egyaránt vonatkozó törvényeket. Az ország lakosságának elsöprő többsége pedig képviselő nélkül nyögheti az adótörvények terheit. Legtöbbször még a hatalom legjószerűbb gyakorlóit sincsenek tisztában vele, hogy milyen is az a nép, amiről beszélnek, valamiféle avított, valóságtól távol eső elképzelések élnek bennük.

Pasquale Villari így fogalmazott az 1866-os vereségek után: „Időszerű lenne, hogy Olaszország rádöbbenjen végre, saját határain belül kellene szembenéznie az ellenséggel. Az ellenséggel, ami sokkal hatalmasabb, mint Ausztria, és nem más, mint a mérhetetlen tudatlanság, az írástudatlanok tömegei, a gépies hivatalnokok, együgyű tanárok, gyermeteg politikusok, lehetetlen államférfiak, inkompetens hadvezérek, képzetlen munkások, az elmaradott földművesek, és az üres fecsegés, ami mindnyájunkat tönkretesz”. Pasquale Villari talán túl keményen fogalmaz, és általánosít is. Valóban elterjedt azonban az a politikusokra jellemző hozzáállás, hogy beszélnek, de nem látják azt, amiről beszélnek. Ez megakadályozza őket abban is, hogy reálisan felmérjék, milyen hatalmas méreteket kezd ölteni a kivándorlás. Erről egyáltalán nem esik szó a parlament üléstermeiben, ezért nem is szabályozza semmiféle törvény. Pedig 1871-re már 126 000 olasz hagyta el hazáját, feleannyi ember, mint amennyien az egy évvel előbbi választások alkalmával szavaztak.

„A LEÁNYOK MEGSZÜLETNEK”

Most lássuk, milyen csendben, minden feltűnés nélkül hogyan születik meg Don Bosco új szerzetesrendje, a XIX. századi egyház egyik „életjele”. Voltaképpen kettős csend övezi a megalakulást. Pestarino atya vezetésével a Szeplőtelen Szűz Háznak lakói először is fokozatosan olyan új próbatételeken esnek át, melyek révén életük egyre inkább a nővérek életére hasonlít, napirendjükbe egyre több, a szerzetesrendkéhez hasonló elem kerül. Egyik ezek közül nem más, mint a meghatározott időszakokban kötelező szilencium. Ráadásul ezek az időszakok

nem is rövidek, mindennemű tevékenység tilos az időtartamuk alatt, ez pedig senkit sem tölt el lelkesedéssel. Változtatnak hát a szabályon, egyikük vallásos olvasmányt, valamelyik szent élettörténetét olvassa fel, így a többieknek egy kicsit könnyebben elviselhető az elcsendesedés.

Az őket övező csend másik terepe a külvilág. Egyelőre titokban tartják, hogy valódi szerzetesrend létrehozását tervezik, sok család valószínűleg tragédiaként élné meg a hírt. Azt is titkolják, hogy a fiúk számára épült kollégiumba nők költöznek. Félő, az egész falu felbolydulna.

Pestarino atya mindig csak a legfontosabbakat osztja meg velük: új imádságok elsajátítására, napirendjük megváltoztatására, az olasz nyelv gyakorlására buzdítja a lányokat. Rendelkezésére áll egy füzet, mely Don Bosco jegyzeteit tartalmazza a leendő szerzetesek szabályzatát illetően. Ennek összeállítása embert próbáló feladat volt, a *Don Bosco emlékiratai* szerint: „Nagy gondot fordított arra, hogy megszerezze a nagyobb szerzetesrendek és kongregációk alapszabályait..., számtalan átvirrasztott éjszakát töltött olvasással, levelezett a témában jártas emberekkel, akik a maguk tudásával és tapasztalatával felvilágosítással tudtak szolgálni. Annál is inkább, mert az volt az elgondolása, hogy az általa alapítandó rend különbözzön más rendektől, különösen az aszketizmus gyakorlatát szerette volna távol tartani tőle”. Mint ahogy azt már említettük, különösen nagy segítséget kapott Enrichetta Domicinitől, a Szent Anna nővérek Legfőbb Előjárójától.

Pestaino atya másik feladata olyan szemmel figyelni a lányokat, hogy ki az, aki bírja majd a szerzetesi életet, és ki az, aki nem. Ennek megállapításában Don Bosco iránymutatása segíti: azok az alkalmas lányok, akik a legapróbb dolgokban is készek

az engedelmességre, és derűvel fogadják a jobbító szándékú kritikát.

Az előkészületek alatt minden a rendes kerékvágásban zajlik a Szeplőtelen Szűz Házában. Rendben működik a műhely, az oratórium. A befogadó háznak is új lakója van. Mazzarello Mária késő ősszel veszi magához a kis kilenc éves Rosina Barbierit. A kislány édesanyja meghalt, édesapja pedig nem tudja gondját viselni.

Egy másik új lány is érkezik, aki több szempontból is kilóg a sorból: a szépséges Corinna Arrigotti. Tizenhét éves, meghalt az édesanyja (az egyik anyai nagybátyja ajánlotta Pestarino atya figyelmébe), édesapja vallástalan gazdag világfi, de megengedi lányának, hogy Mornesébe menjen, mert ott lehetősége van zongorán gyakorolni. A Házban van ugyanis Pestarino atya használaton kívüli zongorája. Ő ekkoriban Canelliben lakik. Felmerül, hogy Corinna zeneórákat is tarthatna a lányoknak.

A Leányok és lakóhelyük egyszerűségétől feltűnően elüt Corinna szépsége, finom viselkedése, beszéde. Ő maga azonban mindenki felé nyíltsággal és szeretettel fordul. Nem vesz részt azonban az imákban, a lelkigyakorlatokban, ebben édesapja hatása érezhető.

Pestarino atya fontos próbatételt követhet nyomon. Mazzarello Mária azt kéri, senki se gyakoroljon nyomást Corinnára a vallás gyakorlásával kapcsolatban. Mindenki legyen vele kedves, barátságos, de senki se próbálja rábeszélni az imádkozásra, bevonni a szertartásokba. Corinnának magának kell eldöntenie, mit szeretne. Mária nyomatékos kérése ez, így mindenki elfogadja, és azon vannak, hogy a vendég a lehető legjobban érezze magát.

Pestarino atya számára ez az eset azzal a tanulsággal jár, hogy Mária ténylegesen vezető szerepet tölt be a Leányok kö-

zött. Sohasem utasít, kevés szóval és sok mosollyal éri el a célját. Egy kis idő elteltével megkezdődik Corinna fokozatos és önkéntes közeledése a hithez, nem látványosan, de valahogy magától értetődően. Mária beszélgetésekkel, amikor arra van szükség hallgatással, alázatos, de határozott iránymutatással van segítségére a hit megismerésében.

Az atya véglegesen meggyőződött, a Szeplőtelen Szűz Házának fiatal lakóiban benne rejlik a lehetőség, hogy jó szerzetes váljék belőlük, méltóak a létrehozandó intézmény lelkiségéhez. Természetesen hosszú út áll még előttük, sokat kell még fejlődniük, tanulniuk. Mindenesetre az alapok adottak, nagy örömmel tájékoztatja erről az Alapítót.

Don Bosco válasza azonban, amelyben már utolsó akaratát közli, és amelyet segítőjének tudott csak lediktálni, nagy aggodalomra ad okot.

Minden egy szempillantás alatt történt. Don Bosco éppen az új varazzei szalézi kollégiumot látogatta meg, mikor erős fájdalom törtek rá, a láza magasra szökött, bőrkiütések jelentek meg a testén. Abban a korban ezek meglehetősen baljós tüneteknek számítottak, olyannyira nem bíznak a gyógyulásában, hogy fel is adják neki az utolsó kenetet. Rua atya és a többi szalézi előljáró is megkapja a szörnyű hírt. Pestarino atya Mornesében összehívja a Leányokat, hogy imádkozzanak Don Boscóért. Az egyik lány megosztja a pappal, hogy saját életét ajánlotta Istennek Don Boscóért cserébe, vagyis arra kérte Istent, hadd haljon meg ő helyette. Semmilyen emlékirat, vagy szóbeli megemlékezés sem említi, ki lehetett ez a lány, „aki képes volt ilyen nagy hatást gyakorolni a környezetére” a *Nővérkrónika* azonban megjegyzi: „nem lehetett más, csakis Mazzarello Mária”.

A beteg lassanként túljut a nehezén, de sokáig gyengé marad. Ágyban kell töltenie az egész decembert, és betegágyában, de

már derűjét visszanyerve fogadja 1872 elején a családfőkből álló mornesei küldöttséget is. A beszélgetés során Don Bosco felül az ágyban, vendégei körülállják, így hallgatják a borgoaltói kollégiumról szóló rossz híreket. Súlyos nehézségek adódtak, mondja, talán leküzdhetetlenek, lehetséges, hogy az épületben egy új női rend kap helyet. A mornesei fiúk számára természetesen továbbra is nyitva állnak a szalézi kollégiumok Torinóban, Lanzóban, Varazzében. Ezek a hírek azonban nem tartoznak egyelőre a nyilvánosságra, teszi hozzá. Csendben várjanak, legyenek türelemmel.

A tizenkét vendég nehéz szívvel tér haza. Nem nehéz kitálni, mi lesz, ha minderről a morneseiek tudomást szereznek.

Még Pestarino atyát is felkavarja a beszélgetés, pedig ő már tudta a hírt. Következő beszélgetésük Don Bosco felgyógyulása után zajlik, a téma a Leányok kérdése. Pestarino atya jó hírrel szolgál, meglátása szerint a mornesei Szeplőtelen Szűz Házának lakóiból igazán nagyszerű nővérek válnának.

1872. január 6-án, Vízkereszt napján, szombaton, Don Bosco még betegágyából, az udvariassági körök mellőzésével válaszol Pestarino atya beszámolójára. Gyenge még, de szavai cselekvésre szólítanak: „Kezdje meg azt, amiről a nyáron Torinóban beszéltünk. Ha jónak látja, amint visszatér Mornesébe hívja össze a Leányokat, tartsanak szavazást, alakítsanak Káptalant (vezetőtestületet), a szavazásra legyenek hivatalosak a másik társaság, az Új Orsolyiták tagjai is.”

Mindez négy szemközt, a beteg és az egészséges pap között zajlik. Senki más még csak észre sem veszi. Olaszországban, ahogy máshol is, az új évet köszöntik. A diplomáciai testületek a világ minden táján átadják a szokásos újévi jókívánásokat az uralkodóknak és államfőknek. Katolikus hívek és vezetők radikális csoportjai a Szentszék Olaszországban kívülre költöz-

tetését indítványozzák. Eközben Varazzében, egy gyógyszer-
szagú szobácskában új fejezet nyílik az Egyház életében. Ez
az új fejezet lehetőséget nyújt arra, hogy másképpen, újszerűen
legyen jelen a világban, a jelenben és a jövőben is.

„*A világ mit sem tud róla*”, olvassuk a *Nővérkrónika* kissé elfo-
gódott szakaszában: „*de Don Bosco Leányai megszületnek*”.

AZ ELSŐ VÁLASZTÁS ÉS AZ ELSŐ NEM

A Szeplőtelen Szűz Házában még mindig félreértésben él-
nek. Mazzarello Mária és társnői meg vannak arról győződve,
hogy Don Bosco egy más helyen születő (vagy születendő) in-
tézmenybe kívánja beolvasztani őket, és nemsokára vezetőtes-
tületével együtt Mornesébe érkezik. Azt hiszik, be kell majd
lépniük egy szerzetesrendbe, nem tudják, hogy ők maguk a
szerzetesrend.

Pestarino atya átadja Don Bosco szabályzattervezetét a
Szeplőtelen Szűz Leányainak, és az Angela Maccagno vezette
Új Orsolyitáknak is. A házban kis csoportok alakulnak ki az
olvasni tudók körül, megvitatják a hallott újdonságokat. Egy-
szerre csak váratlan kifejezésbe botlanak: „fegyelem”. A szó itt
nem az engedelmes magaviseletre, hanem az aszkéták ismert
büntetőeszközére utal. Olyan, mint egy ostor, mely több rövid
kötélkében végződik, végükön csomó vagy láncszem van. Az
askéták nyelvén „fegyelmezni magunkat” annyit tesz, hogy
az ember önmagát korbácsolja meg ezzel az alkalmatossággal,
hogy „vezekeljen saját és mások bűneiért, szítsa vallásos hevüle-
tét, uralkodjon érzékei felett, elűzze a kísértéseket”.

„Ezt nem!”. Petronilla Mazzarello az első, aki kimondja, bár nincs róla adat, pontosan milyen szavakkal, de mindannyian egyetértenek vele, többé szót sem ejtenek a dologról.

Miután elolvasták, megvitatták, átgondolták a szabályokat, minden egyes lány négy szemközt közli Pestarino atyával, hogy szeretne-e az új Intézmény lakója lenni. A pap pedig rögzíti a döntést, nem fűz hozzá megjegyzést.

Mazzarello Mária azonnal igent mond, és azon nyomban húga, Felicita is csatlakozik hozzá. Petronilla Mazzarello azonban habozik. Attól fél, nem tud megfelelni a szigorú napi-rendnek, nem tudja teljesíteni az év minden napjára beosztott teendőket. Kételyeit megosztja Pestarino atyával is, ő azonban egy szót sem szól. A látszatát is el akarja kerülni, hogy bármilyen irányban is befolyásolni akarná Petronillát, aki ezáltal még nagyobb bizonytalanságot érez, mint a beszélgetés előtt. Végül, kicsit később igent mond, miután Máriával mindent megbeszél. Évek múltán Petronilla így emlékszik vissza az esetre: „Mária nagyon boldog volt, és azonnal igent mondott az ajánlatra. Én valamivel később bölintottam rá néhány fiatal lánnyal együtt, akik szintén csatlakoztak, bár nem tartoztak a Szeplőtelen Szűz Leányaihoz”.

Ekkor jön a meglepetés. Pestarino atya végre elárulja, hogy a Segítő Szűz Mária Leányai Intézmény nem létezik még, nincsenek nővérek, nincs generális anya (legfőbb előjáró), nincs semmi: ezek a Leányok ők maguk, csakis, kizárólag ők. Don Bosco választotta ki ezt a Mazzarello Mária által létrehozott csoportot, hogy ez legyen az új kongregáció alapja. Ez az igazság, ezért a generális anyának is közülük kell kikerülnie, nekik kell maguk közül megválasztaniuk. Don Boscónak az a kérése, ezt minél előbb tegyék meg. Ezért a közgyűlést 1872. január 29-ére, Szalézi Szent Ferenc ünnepére tűzik ki. Erre a csa-

ládjukkal élő Új Orsolyiták is hivatalosak, ők is szavazhatnak. Azonban egy szót sem szabad senkinek ejteni minderről.

A kérdéses napon a Szeplőtelen Szűz Házában gyűlnek össze. Az asztalon, melyet körbeülnek, két gyertya megvilágításában feszület áll. Pestarino atya szeretné, ha mindenki átérezné és tudatosítaná magában tettük jelentőségét. Először közösen elmondják a „*Veni, Creator Spiritus*”-t, ahogy a bíborosok is tesszik, amikor pápaválasztásra gyűlnek össze. Egyházi esemény ez is, még ha csak két gyertya világít is: huszonzét nő először választja meg a Segítő Szűz Mária Leányai legfőbb elöljáróját,

Angela Maccagno vállalja a szavazatok összeszámolásának tisztét, és bejelenti a szavazás végeredményét: 21 cédulán Mazzarelli Mária, hármon Petronilla, kettőn Felicita, és egyen Giovanna Ferrettino neve olvasható.

Az eredmény magáért beszél, a győztes mégis azonnal szót kér, és közli, hogy nem fogadhatja el a megbízatást. Kitart elhatározása mellett, pedig figyelmeztetik, hogy neki is, mint mindenkinek, tiszteletben kell tartania a többség akarátát. Végül Pestarino atya azt javasolja (és ezt Mária is elfogadja), kérjék meg Don Boscót, személyesen ő jelölje ki az első elöljárót. Ezzel a megoldással mindnyájan egyetértenek, azzal a feltétellel, hogy Mária addig, amíg Don Bosco döntéséről hírt kapnak, legyen vikáriusi minőségben a vezetőjük. Petronillát második helyettesnek, Felicitát novícia mesternőnek, Giovanna Ferrettinót ekonómának választják.

Ezzel véget ér a gyűlés, melyen az Új Orsolyiták is részt vettek, akik azonban továbbra is megszokott szabályaik szerint, Angela Maccagno vezetésével élnek. Végül Pestarino atya a rövid zsoltárt idézi, amelyet az Apostolok tiszteletére tartott vecsernyén szoktunk énekelni: „Dicsérjétek az Urat, minden

népek, magasztaljátok őt, minden nemzetek. Mert erős fölöt-
tünk az ő irgalma, és az Úr hűsége örökké megmarad!” (116)

A gyertyák kihunynak, a gyűlés olyan hirtelen ér véget,
mintha összeesküvők lennének. Senkinek sem szabad egyelőre
beszélni a történekről, a falubeliek nem szerezhetnek tudomást
semmiről.

Ezek a nők és fiatal leányok immáron szerzetesrendet alkot-
nak, noha fogadalmat még nem tettek. Nem ártana valamiféle
megkülönböztető öltözék is, mint minden apácának. Pestarino
atya Máriára bízta a feladatot, persze a megfelelő útmutatás
kíséretében. Mária egy szobába zárkózva tervezi meg az első
változatot, Petronilla a következőképpen számol be erről: „A
ruha barna színű volt, hasonló, mint a ferenceseké, a derékon
viselt kötél nélkül, rajta egy kis könyékig érő pelerinnel”. Kék
színű fátyol egészíti ki az együtttest.

A Szeplőtelen Szűz Házában kicsit felgyorsultak és összeza-
varodtak az események. Annyi változás van! Egyes Leányok
ugyanis igent mondtak Don Bosco ajánlatára, vannak, akik
gondolkoznak még a döntésen, megint mások nem akarnak
élni vele. (Nem ölt apácaruhát például az a tanítónő sem, aki
oly hasznos oktatói munkát végzett a Házban, azonban másho-
gyan, nem apácarendbe tömörülve képzelte a közösség együtt-
élését. Ő végleg hazatér a családjához.)

1872-ben is tovább zajlik a selyemhernyó-tenyésztés. A Se-
gítő Szűz Mária Leányai rend megalakulásának körülményeit
nagyban befolyásolják a közösség hernyók körüli teendői. A te-
nyésztés időszaka alatt (körülbelül negyven napot vesz igénybe
május és június idején) a Ház időbeosztását a kis falánk élő-
lények szükségleteihez kell szabni. Megvan a maga rendje az
etetésnek (eperfalevéllal), a takarításnak, megfelelő időben be

kell tenni az állatokhoz egy faágot, amelyre felmásznak és begubóznak, végül a termést be kell takarítani és értékesíteni kell.

A Leányok többsége már a családjában is végezte ezt a munkát, tudja, milyen sokat hoz a konyhára a gubókért kapható pénz. Igaz, sokszor éjszaka is fel kell kelni a hernyókhoz, de jobb években a gubókért kapott pénz akár egy lány teljes kelengyjét is fedezheti, meg lehet belőle venni egy darab földet, kiteszi a fiúgyermek taníttatásának költségét. A gubókért kapott pénzből támogatta a Szeplőtelen Szűz Háza a borgoaltói kollégium építését. 1872 tavaszán saját apácaruhájuk költségeit keresik meg a selyemhernyó-tenyésztéssel.

Mindezt azonban már nem lehet a legteljesebb titoktartás közepette csinálni. A falu elkezd suttogni, bizonyos dolgokat nem lehet nem észrevenni. Megindulnak a találgatások, egyesek, anélkül, hogy ismernék az igazságot, elkezdenek elméleteket gyártani. Ahogy már említettük, Acqui püspöke nem támogatja a mornesei szalézi fiúkollégium létrejöttét, attól fél, megcsappanna az egyházmegye kisszemináriumába jelentkezők száma. Az ellenvetés már Modesto Contratto püspöksége idején is megfogalmazódott, a köztes időszakban sem enyhült, talán még inkább erősödött az új püspök, Giuseppe Maria Sciandra hivatalba lépésével. Amennyiben ennek ellenére létrehoznák a kollégiumot, féltő lenne, hogy elmérgesedne a viszony Sciandra és Don Bosco között, és ezt a szalézi rendfőnök nem szeretné. Különösen most, amikor régi barátjával és munkatársával, Lorenzo Gastaldival, Torino új érsekével (aki a megbízást részben az ő közbenjárására kapta meg) is nézeteltérése támadt.

Ugyanakkor azt sem szeretné, hogy a falubeliek körében ellenérzés támadjon a kollégium miatt Acqui püspöke iránt. Késébeesett erőfeszítéseket tesz tehát, hogy ne mérgesedjen tovább a helyzet. Megpróbálják minél tovább titkolni az emberek

előtt, hogy új apácarend költözik a kollégium számára épített épületbe. Abban bíznak, az idő és a kedvező hírek mindent elrendeznek.

1872 tavaszán érkezik is egy ilyen hír. Más szóval olyan helyzet alakul ki, ami legalábbis ideiglenesen, igazolhatja a Leányok Borgoaltóba költözését a falubeliek rosszállása nélkül.

Életveszélyessé vált, ezért le kell bontani és újra kell építeni a paplakot. A költségekhez a község is hozzájárul. A községi tanács döntése szerint a plébánosnak (Carlo Valle tölti be ezt a tisztséget) a munkálatok idejére át kell költöznie a Szeplőtelen Szűz Házába, a Leányok pedig ideiglenesen a kollégiumépület már használható helyiségeibe költöznek.

Nem győzik hangsúlyozni, mindez csak ideiglenes. A költözés május 23-án zajlik, nagy óvatosan a selyemhernyókat is Borgoaltóba szállítják. Igyekeznek éjszaka, minél kisebb port felverve költözni, de természetesen a falu figyelmét nem kerülheti el, hogy beköltöztek az épületbe.

A REJTŐZKÖDÉS VÉGE

A költözés mindenkire, a varróiskola növendékeire is vonatkozott. Az iskola változatlanul tovább működik, csakúgy, mint az oratórium. Sőt, egyre több lány érkezik, nagyobb a hely, többfajta tevékenységre van lehetőség. A lányok híreket hoznak a faluból, elmondják, mit pletykálnak az emberek. Senkinek sem tetszik, hogy a Leányok költöztek a kollégiumnak szánt épületbe. Az emberek nem nagyon akarják elhinni, hogy a költözés ideiglenes, ahogy a városházán mondták. A keserűség súlyos vádakat szül: a falubeliek becsapva érzik magukat, azt állítják,

Pestarino atya soha nem is gondolta komolyan a fiúkollégium alapítását, minden az ő bűne.

Neki azonban tűrnie kell, beszéljenek csak, nem védekeznek, mert akkor mindent el kellene mondania, be kellene feketítenie az acqui püspökséget, amit egyelőre szeretne kihagyni a történetből. Olyanok is vannak, akik tettelesen is fenyegetni kezdik Pestarino atyát. Szerencsére végül senki sem bántja egy ujjal sem, mert néhány tagbaszakadt fiatalember a védelmére siet.

A Leányokról is tovább folyik a szóbeszéd, sőt új elemekkel bővül. Igaz, hogy apácák lettek? De mikor sokuk még csak olvasni sem tud? A négy lányt, akik csatlakoztak hozzájuk, csodabogaraknak tartják, akikre a biztos éhezés vár. Vannak, akik sajnálják őket, mintha áldozatok lennének, siránkoznak, hogy „elvittek őket” a faluból, ahol akkora szükség volt rájuk! Egyes családok azzal fenyegetőznek, kiveszik lányaikat a varróiskolából, nehogy őket is rábeszéljék az apácáságra, mint a többieket.

A pletykák csak arra jók, hogy aggodalommal töltsék el a kis csoport tagjait, pedig így is elég gondot okoz nekik a képzés folyamata, és nem mellesleg a napi betevő megszerzése. Mazzarelli Mária ebben a nehéz helyzetben mosolyogva, szerény vikáriusi rangban határozottan tartja kézben az irányítást.

A csatlakozás kinyilvánításától a szerzetesi életmód tényleges megkezdéséig tartó időszakban a helyzet egyszerre kényes és bizarr. Voltaképpen maguknak kell kialakítaniuk magát a Rendet. Természetesen kéznél van Pestarino atya, bármikor kész tanácsot adni, és Don Bosco szabálytervezete is hasznos vezérfonalként szolgál. Az igazán embert próbáló feladat azonban az, hogy a szabályok végrehajtását, az engedelmességet, a kötelező teendőket valódi tartalommal itassák át. Egészen más a helyzet, mint amikor valaki egy régóta fennálló, bejáratott rendbe lép be, aminek története van, a szerzetesek jártasak a

működtetésben és „nagy elődök” példája nyújt útmutatást. Itt még semmi sem alakult ki, mintha egy hajót olyan tengerészek irányítanának, akik még sohasem látták a tengert, a kapitányt is beleértve.

„Mária kapitány” azonban képes térképek és iránytű nélkül is megtalálni a helyes irányt. Tudja, érzékletesen kell elmagyarázni társainak, mi a nehéz időszak értelme, mitől nagyszerű, amit átélnek: a falubeliek felől feljűk áradó szinte elviselhetetlen bizalmatlanság, az átláthatatlan pesszimizmus, a nélkülözés, különösen az ennivaló állandó hiánya... A nagyság abban áll, hogy felvegyék a harcot ezekkel a mostoha körülményekkel. A nehézségek sarkallják őket. A munka erejével kell győzelmet aratni felettük, segítségével mindig megtesznek egy-egy lépést a tökéletesedés útján. Aki pedig jól dolgozik és jól is imádkozik, az nem fél a tennivalóktól és a fáradtságtól, nem fél a kísértésektől és más veszélyektől sem. És sohasem szomorú.

A lányok között jelentős munkabírásbeli különbségek vannak, Mária odafigyel, nehogy rivalizálás alakuljon ki közöttük, ki bír többet. Nincs teljesítménylista: „Isten nem azt kérdezi, ki végzett több munkát a másiknál, hanem, hogy jól sáfarkodtunk-e tőle kapott képességeinkkel”.

Így hát mindenki derűsen végzi a dolgát, alkalmassá válnak arra, hogy Isten leányaivá váljanak, akik az Ő akaratát teljesítik. Mária minden alkalmat megragad, hogy mosolyt csaljon az arcukra, azon töri a fejét, hogyan könnyíthetné meg az életüket az öröm erejével. Például a mosás kapcsán. Arra is lenne lehetőségük, hogy a házban mossák ki a szennyest, de menynyivel nagyobb szórakozás, hogy úgy, mint régen, mindannyian együtt, a szennyes kosarakat cipelve mennek le a Roverno patakhoz, ahogyan a mornesei asszonyok is teszik. Ezzel elejét lehet venni annak is, hogy az emberek a világtól félrehúzódó, az

emberektől távolságot tartó kis szektának tartásuk őket. A munkából kellemes kirándulás kerekedik a dombokon át le a vízhez, a kenyér és a puliszka is jobban esik a munka után a szabadban elfogyasztva, ilyenkor semmiféle csendrendelet nincs érvényben. Együtt dolgoznak, játszanak, mókáznak, még akkor is van kedvük dalolni, mikor télidőn bokáig kell gázolni a fagyos vízben. Mária emlékezteti őket: a Mindenható mindig jelen van, akár mosnak, akár fát hasogatnak, akár Borgoalto kis szőlőjében kapálnak, csakúgy, mint amikor a templomban, gyertyafényben és tömjénfüstben imádkoznak.

A mindennapi életben Máriát sohasem hagyja cserben kiváló helyzetfelismerő-képessége. Már nem él velük az a tanítónő, aki hajlamos volt a parancsolgatásra, még az átköltözés előtt távozott. Érkezik azonban egy másik, torinói illetőségű lány, Don Bosco küldte, a neve Angela Jandet, nagyon művelt, és tanítónői végzettsége is van. A *Nővérkrónika* beszámol róla, hogyan fürkészte őt Mária, hogyan próbálta kiismerni a természetét: „Rögtön próbára tette. Azzal a feladattal bízta meg, hogy vezessen kis jegyzéket a ház körüli teendőkről, eközben tanulmányozta a jellemét és a lelkületét”.

Újabb kedvező események történnek. Két lány a Szeplőtelen Szűz Leányai közül, Rosina Mazzarello és Maria Poggio, akik korábban nem kívántak csatlakozni, most mégis meggondolta magát. A falubeli pletykák nem különösebben hatottak rájuk, talán a nap mint nap a többieken látott derű volt rájuk nagy hatással, így hát azzal a kéréssel fordulnak Máriához, fogadja be őket a közösségbe.

Most már, hogy Don Bosco beleegyezése végleges, Máriák is magabiztosabbak. Augusztus végére tűzik ki a beöltözési szertartást. Azok, akik már tettek bizonyos fogadalmakat a múltban, ezzel a szertartással véglegesen apácákká válnak, há-

romévente megújítandó fogadalmat tesznek. Mások a beöltözéssel novíciák lesznek.

Don Bosco úgy dönt, saját javára fordít egy véletlen egybeesést. Acqui püspöke, főtisztelendő Sciandra atya Mornesébe, Borgoaltóba érkezik, itt lábadozik súlyos mellhártyagyulladás után. Mornese dombjainak jó levegője ugyanis messze földön híres, nyaranta szép számban érkeznek Liguria jómódú polgárai. Don Bosco, miután értesül a hírről, július 31-re tűzi ki a leendő nővérek lelki felkészülésének kezdetét, a végén a püspök celebrálhatja a beöltözést.

Főtisztelendő Sciandra atya Don Bosco lekötelezettje, mivel az ő közbenjárása is hozzájárult, hogy megkapta a püspöki címet. Azt szeretné, ha ő is jelen lenne. Nem fogadja el hivatkozását bokros teendőire és ingatag egészségi állapotára, hanem saját titkárát küldi Valdoccóba, hogy hozza el Don Boscót. Augusztus 4-én érkeznek Mornesébe, a beöltözési ceremónia kitűzött dátumának előestéjén. A lányok nagy gonddal készülnek az eseményre, ezerszer is elpróbálták már a szertartás mozdulatait, szavait. Don Bosco azonban mindenről személyesen akar meggyőződni. Például, tudják-e, hogyan kell illendően vonulni a zsúfolt templomban, a szerzetesi öltözék felöltése előtt és után? Arra kéri őket, egyenesen, felszegett fejjel, de lesütött tekintettel, lassan, de ne túlságosan lassan járjanak. Nem biztos benne, jól értették-e a szavait, ezért váratlanul felkiált: „Tessék, így lépkedjete!” és elkezd fel-alá vonulni a teremben, mintha ő is beöltözés előtt álló nővér lenne.

5-e reggelén mindnyájan ott állnak a borgoaltói kápolnában, a teljes főpapi díszbe öltözött püspök, papok, és jelentős számban megjelent mornesei lakosok, szülők, testvérek, rokonok előtt, akik nem feltétlenül értenek egyet ezzel a lépéssel, de eljöttek. Szépen sorban, hétköznapi ruhájukban lépnek be

a templomba, karjukon hozzák apácaruhájukat, amit a püspök egyenként megáld, mikor elé érnek. Ezután a sekrestyében felöltik az egyenruhát, és újra felvonulnak egyforma barna-kék ruhájukban, szépen, egyenes háttal lépkedve, ahogy azt Don Bosco tanította.

Mazzarello Mária ismétli először a püspök után a három évre szóló ünnepélyes fogadalmat. Utána következnek a többiek. A Segítő Szűz Mária Leányai Rend első tagjai: Mária, Petronilla Mazzarello, Felicita Mazzarello, Giovanna Ferrettino, Teresa Pampuro, Felicina Arecco, Rosa Mazzarello, Caterina Mazzarello, mindannyian morneseiek, rajuk kívül Angela Janet Torinóból, Maria Poggio Acquiból, Assunta Gaino Cartosióból. Tizenegy nővér tett tehát három évre szóló fogadalmat. Új jogállásuk jelképeként a püspök mindnyájuknak átnyújt egy-egy feszületet. Négy novícia Segítő Szűz Mária-medált kap: a mornesei Rosina Mazzarello, a Santo Stefano Parodi-beli Maria Grosso, a mirabellói Clara Spagliardi, végül pedig a szépséges Corinna Arrigotti, aki Mária segítségével tért a hit, később pedig a szerzetesi élet útjára. Személyében a Segítő Szűz Mária Leányai egy zenetanárt is a soraik között tudhatnak, így az esemény nem is lehetne „szalézibb”.

1872. augusztus 5-én, egy hétfői napon az új női szerzetesrend kilép tehát az illegalitásból, először lép a püspök és a hívek által képviselt Egyház színe elé. Még végrehajtják az előírt szokások lelkigyakorlatokat, aztán, ahogy a *Nővérkrónika* fogalmaz: „minden visszatér a rendes kerékvágásba. A Segítő Szűz Mária Leányai -a szalézi lelkiségnek megfelelően- hitüket derűs és tevékeny jámborságban élik, hűen az Alapszabályokhoz, melyek később ezerszeresen nagyobbá teszik ezt a kicsiny mustármagnyi Intézményt.

DON BOSCÓRA NEHEZTEL A FALU

Ezúttal sem Don Bosco érkezését, sem távozását nem kísérte népünnepély. Nem ültették lóra, nem követték tömegek amerre ment, nem gyűjtottak máglyákat és nem világították ki az egész falut a tiszteletére. Rövid látogatása során kifejezetten fagyos fogadtatásban részesült. Tiszteletteljes, de fagyos fogadtatásban. A tekintetekben keserűség, az arcokon komorság tükröződött, az emberek nem gyűltek köré, hogy beszélhessenek vele. Pestarino atya úgy döntött, el sem mondja neki a legrosszabbakat, az árulás és hitszegés vádját, ezek is közszájon forognak. Csak néhány szó kellene, hogy cáfolja az igaztalan vádakot, de akkor azok főtisztelendő Sciandra fejére szálltak volna, a püspökök pedig már így is elég ellenérzéssel néznek szembe. Pestarino atya hagyja inkább, hogy őt és Don Boscót hibáztassák mindeért, és nem szól semmit.

Don Bosco éppen indulni készül, amikor Mazzarello Mária arról érdeklődik nála, mikor érkezik az új rendfőnöknő, hiszen a Rend áll, már nem elegendő egy helyettes. Don Bosco azt válaszolta, hogy legyen egészen nyugodt, de azt nem tette hozzá, hogy majd ő gondoskodik rendfőnöknőről. Ehelyett ezt mondta: „Ezt majd az Úr elrendezi”. Máriának felesleges tehát a jelen miatt aggódnia, a jövőnek pedig ellenszegülnie, történéjék bármi is. Az a legfontosabb, mondta végül, hogy minél pontosabban kövessék az előírásokat.

Ez elsősorban azt jelenti, hogy a lehető legpontosabban be kell tartani a napirendet: „Kelés és ágyazás” 5.30-kor, minden évszakban, ezután közös ima és elmélkedés 6-kor, mise 6.45-kor. 7.30-kor mindenki megtudja, milyen feladatokat kell aznap ellátnia, 8-kor reggeli. Munka 12-ig, ezután következik az „Úrangyala imádsága, utána mindenki 10 perces lelkiismer-

ret-vizsgálatot tart”, majd ebéd és pihenő következik. 16.45-kor elimádkozzák a rózsafüzér harmad részét (vagy az örvendetest, vagy a fájdalmast, vagy pedig a dicsőségest), és jámbor olvasmányokat olvasnak”, újra munkához látnak vacsoraidőig. 21.30-kor „hódolat az Oltáriszentség előtt, felkészülés a reggeli elmélkedésre. Utána pihenés, szigorú szilencium”.

Ferdinando Maccagno részletesen beszámol arról, miből állt az eledelük: „Reggelire az előző napról megmaradt kenyeret vagy puliszkát ették, ebédre zöldséglevest kenyérral, puliszkát salátával vagy krumplit babbal, ritka alkalmakkal tejet, tojást, sajtot vagy halat, ezeket ajándékba, vagy a munkájukért cserébe kapják az emberektől”.

Sajnos nem mindig tudják maguk megkeresni a betevőjüket, az első időszak történetében gyakran előfordul, hogy elfogy az ennivalójuk, ekkor valamelyikük családjának kell közbelépnie. Gyakran a Mazzarello-család, nemegyszer más mornesei bentlakó családja vagy idegenek segítenek.

A falubeliek szívében továbbra is ott a tüske a meghíúsult kollégium miatt. Ráadásul a legtöbben kétlik, hogy a barnaruhás társaság hosszú életű lesz. A Leányok közül többen is az ellenszenv illetve a gúny megnyilvánulásait szenvedik el, amikor a faluban járnak.

Mazzarello Máriát is megviselik ezek. De érzi, nem szabad megfutamodni, hiszen ez a helyzet nem más, mint próbatétel, szembe kell vele nézni, ha azt akarják, hogy a javukra váljon. Vigyáz azonban, nehogy olyan érzés alakuljon ki bennük, mintha egy ostromlott vár védői lennének az ellenséges hadakkal szemben, ami könnyen előfordulhatna ebben a helyzetben. Itt azonban szó sincs katakombákról, nem várják, hogy mártírokká váljanak, nem zárkoznak el a falutól, ki-be járnak, ahogy a szükség megköveteli, segítenek, ahol csak kell, az ellenséges-

ségre vidámsággal válaszolnak, s ez lehetővé teszi, hogy mindenkihez szeretettel forduljanak.

Mária nővér vidámsága nem gondtalanság. Nem akarja elhessegetni a bajokat, tudomást sem véve róluk. Sőt, megpróbálja elemezni az ellenségességet, feltárja okait, de nincs benne félelem, sem illúziók. Néhány év múlva így ír erről egy nővérnek: „Úgy lehetünk vidámak, ha az egyszerűség útját követjük, és a boldogságot nem az evilági teremtményektől, tárgyaktól, történésektől várjuk”, az Úr pedig elrendezi a többi. Innen meríti az erőt mindnyájuk derűjéhez, egyéni fejlődéséhez, és ahhoz, hogy fenntartsák a műhelyt és az oratóriumot. Ez a két „leánynevelő tevékenység” képezi most már munkálkodásuk szívét, a nővérek számára ezek jelentik az Istennek tetsző élet színterét.

Az falubeliek érzései láthatóan nem nagyon változnak. Sőt, mintha a fagy örökre megdermedne, mint a sarkvidéken. Aztán lassan, csendben csörgedezve mégis megjelennek imitt-amott az olvadást jelző patakocskák. Egyesek konstatálják, hogy Borgoaltóban „csendben, rendben élnek”, és hogy az új intézet nem könnyen múló lelkesedésből született. Tudtukon kívül leginkább a műhely diákjai és a vasárnapi oratórium résztvevői azok, akik a nővérek jó hírét erősítik a faluban. A legtöbb házba ugyanis rajtuk keresztül jut el, mi is valójában az igazság. Sőt, személyesen ők maguk „a jó hír”, amikor elvégzik édesanyjuk helyett a varrást (olyan is van, aki már szabni is tud), vagy kistestvéreiknek egy odafent tanult dalt énekelnek.

Voltak olyan családok, akik kivették lányukat a műhelyből, mert ott ki tudja micsoda nyomást gyakorolnak majd rájuk, hogy nővérnek álljanak. Akik maradtak, most egészen más dolgokról számolnak be otthon. Például arról, hogy sok új arc van a nővérek között. Egyre-másra érkeznek új jelentkezők, akik felvételüket kérik a Segítő Szűz Mária Leányai közé,

legtöbbször Don Bosco ajánlására, ő azonban teljesen szabad kezet biztosít a vikáriának. Van, aki marad, és belép a Rendbe, de olyan is akad, aki nem felel meg a próbaidő alatt. (Clara Spagliardi is leadja novíciaruháját és elhagyja a házat néhány hónap elteltével.)

A jelentkezők számának növekedésével súlyosbodnak a már említett élelmiszer gondok. Oktatásukról is gondoskodni kell. Van, aki írni-olvasni sem tud. A tanítónő végzettségű Angela Jandet nővér egyfajta alapképzést tart ezeknek a lányoknak. Az iskolapadba Mária nővér, a vikárius is beül melléjük. Harmincöt éves ekkor, olvasni már kislánykora óta tud, most az írást szeretné elsajátítani, noha kemény munkához szokott keze „lassú, és nehezen engedelmeskedik a pennának”, meséli a *Nővértörténet*.

Amikor az iskolapadban ül, és újra meg újra megpróbál helyesen leírni egy szót, egy percig sem gondol arra, hogy ez vikáriusi tekintélyét rombolja a többiek előtt, akik a Rend szabályai szerint alávetettjei. Nagyszerű adottsága van arra, hogy mindent a lehető legegyszerűbben lásson és magyarázzon. Azonnal választ talál erre a helyzetre is: egy jó előjárónak nincs más dolga, minthogy jó példát mutasson beosztottjainak. Ahogy ott ül, pennával a kezében, nem tesz mást, mint leckét ad alázatból mindenkinek, a többi iskolapadban ülő jelöltnek és nővérnek, a tanítónőnek, azoknak is, akik már tudnak írni-olvasni.

(Hasonló módon jár el a nővéreknek hetenként tartandó előadásokkal kapcsolatban 1872 szeptemberétől. Ezek megtartása vikáriusi feladatai közé tartozik, de ő azt szeretné, ha nemcsak ő beszélne, hanem nővértársai is. Egy évszázaddal később ugyanez a módszer, a minden résztvevő számára nyitott közgyűlés módszere, ahol mindenki elmondhatja gondolatait

és elképzeléseit. *Brainstorming* néven terjed el az üzleti életben, mint a menedzserszemlélet megbecsült és hatékony eszköze.)

Mivel Jandet nővér az egyetlen tanítónő, nagy örömmel fogadják, amikor Candida Salvini (anélkül hogy a Rendbe jelentkezne, hétköznapi ruhában, jelképes fizetésért) tanítónői munkára jelentkezik. Mária nővér egészen 1874-ig, amikor két nővér is megszerzi a tanítónői képesítést, rá bizza a Rendbe jelentkező lányok oktatását.

A zeneórákat Corinna Arrigotti tartja. Vele kapcsolatosan a beöltözése után sajnálatos események történtek. Váratlanul levelet kapott a szülői házból, melyben édesapja arra kérte, térjen haza a falujába, Monferrino di Toncoba. Mindannyian attól tartottak, nem látják viszont. Corinna maradni szeretett volna, de ekkor közbelépett Pestarino atya és Acqui püspöke is, mondván, egy apának nem lehet nemet mondani. Corinna könnyek között kelt útra, polgári ruhában, csakúgy, mint Felicita Mazzarello, aki vállalta, elkíséri egy darabon. Mazzarello Mária is könnyeivel küszködött. De ő volt a vikária, sírás helyett mindenkit arra kért, imádkozzanak együtt Corinnáért. Aztán ő maga mondta, elég a könnyekből, mindenki végezze tovább a munkáját, amilyen vidáman csak lehet, mit szól a Jóisten, ha csupa fancsali arcot lát?

Néhány nappal később Corinna diadalittasan tért vissza. Sikerült édesapját két fontos kérdésben is meggyőznie: az egyik, hogy tovább fejlődött a zongorajátéka, a másik pedig, hogy mornesei tartózkodása egy fillérbe sem kerül. Felesleges volt tehát az elkeseredés.

1872-ben még valaki érkezik Torinóból, a húszéves Emilia Mosca. Nem jelöltként érkezik, hanem franciatanárként szeretne egy kis pénzt keresni nagynevű, de elszegényedett családjának. (Nagyapja, Carlo Bernardo Mosca híres-neves híd- és

útépítő mérnök volt a Napóleoni császárság szolgálatában. Később, a húszas években ő tervezte a nevét viselő nagy torinói hidat a Dora Riparia folyó felett. Károly Albert 1848-ban szenátori címet adományozott neki.)

Mária nővért Emilia személyében újra olyasvalakivel hozza össze a sors, aki egészen más társadalmi környezetből érkezett, teljesen mások a szokásai, még vallásos neveltetése is eltér attól, mint amit ő megszokott. Emilia pedig még soha, sehol sem tapasztalt addig ekkora szegénységet. Még az a leheletnyi szépségre való hajlam is hiányzott, ami még a legszigorúbb zárdákban is megfigyelhető. (Vagyis jelen volt, de szinte kizárólag a kápolnára korlátozódott, amit folyamatosan próbáltak csinosíthatni.)

A különbségek ellenére hamar megtalálják a közös pontokat. Emilia hamar leküzdí a beilleszkedés nehézségeit, megtanulja és átveszi a ház szokásait Mária nővér támogató tekintete kíséretében. Nagyon jól megértik egymást, a *Nővérkrónika* szerint: „a fiatal tanárnő nagyon fogékony a vikária szavaira, nagy hatással vannak rá a feléje irányuló nagylelkűség jelei, nem törődik azzal, milyen szegényes az őket körülvevő környezet.”

Egy hónap elteltével Emilia felvételét kéri a Segítő Szűz Mária Leányai Rendbe.

A SZENT ANNA NŐVÉREK

A XIX. század története bővelkedik a katolikus egyház számos fronton zajló küzdelmeiben, nem ritkán belső harcaiban. Előfordult, hogy csoport csoport ellen, iskola iskola ellen feszült. Ugyanakkor szoros baráti együttműködésre is szép számmal találunk példákat, ezek természetesen nem keltenek akkora

visszhangot, nem növeli őket a körülöttük zajló vita, mint ellenkező esetben. Most bemutatunk egy, a Segítő Szűz Mária Leányai megalakulása idején keletkezett dokumentumot, mely a torinói Szent Anna nővérek *Nővérkrónikájából* származik: „*Január utolsó vasárnapján (1873) alkalmunk volt meghallgatni a szalézi rend alapítójának és rendfőnöke, nagytiszteletű Don Bosco Giovanni úr prédikációját. Ő az, aki arra kérte főtisztelendő anyánkat, hogy intézetünk bábáskodjon az ő általa alapítandó Segítő Szűz Mária Leányai Rend születésénél. Mivel számunkra ez a lehetőség nagyszerű alkalmat adott arra, hogy ebben a formában viszonzozzuk azt a sok jószágot, melyet mások mutattak irányunkban drága Rendünk keletkezésénél, szeretett főtisztelendő anyánk, miután kikérte a Tanács beleegyezését, igent mondott a kérésre, és Mornesebe, a születendő rend bölcsőjébe küldte tisztelendő Francesca nővért, akkori titkárát és második helyettesét, társául a jószágos Angela nővért rendelte e nagy fontosságú küldetés során.*”

A Szent Anna nővérek rendfőnöknője, főtisztelendő Enrichetta Dominici anya 44 éves ekkor, Mazzarello Mária 36. Mindketten vidékről származnak, az egyikük a Torino melletti Carmagnolából, a másikuk Morneséből. Noha más-más úton jutottak el a szerzetesi hivatáshoz, mindketten ékes példái annak, milyen hatalmas mozgatóerő is lehet ez a hivatás. A névtelenségből, mások akaratának alávetett helyzetből, szigorúan behatárolt lehetőségek közül, a paraszti élet zord világából, az egyik a szőlőből, a másik a veteményből, vagyoni és nyelvi korlátokat leküzdve, hivatásuknak köszönhetően képesek voltak kiszélesíteni életük lehetőségét, és így a világ alakulásának előmozdítóivá válhattak.

1871-ben Enrichetta anya egy csoport nővért küldött a Torino melletti Chieribe, hogy ott kisgyermekeket oktassanak, egy másik csoport pedig Indiába utazott azzal a céllal, hogy misz-

szíós házat hozzanak létre a Hyderabad apostoli helytartóság területén (a küldetés útnak indításában Don Bosco is segédkezett). Mazzarello Mária nővérnek a kilátástalan szegénység kellős közepén, Mornesében még nincsenek ilyen nagy ívű terveik. A maga módján azonban már megelőlegezi a jövő nagyra-törő terveit szemléletével, melyet már ekkor vall, és meg is valósít nap mint nap, miszerint *mindig azzal a tudattal kell élnünk, hogy Isten velünk van, az az Isten, aki együtt vándorol népével, és nem hagyja, hogy az eltévedjen a hosszú úton.*

A két Szent Anna nővér, Francesca Garelli és Angela Alloa, nagybőjt idején érkezik Mornesébe, egészen szeptemberig maradnak, egy rövid időszakot leszámítva, amit Torinóban töltenek a Húsvét idején.

Végre valódi nővérekkel találkozhatnak a Segítő Szűz Mária Leányai, akik megosztják velük tapasztalataikat. A kis mornesei család nagy örömmel és tudásvágygal fogadja a Szent Anna nővéreket. Őszintén megvallják, sok kérdésben mennyire bizonytalanok, tapasztalatlanok. Az egyik vendég a nővérekkel, a másik a jelöltekkel és a novíciákkal foglalkozik. Elsősorban az oktatói tevékenységgel, az ügyintézésrel kapcsolatos kérdésekben kéri Francesca és Angela útmutatását, de szó esik az imádkozás módjáról, illetve arról is, hogyan kell fogadni a látogatókat. A morneseiek ki sem fogynak a kérdésekből: az egész életüket meg kell szervezni. Kis, spontán létrejött világukban nagy szükség van most az ésszerűség erejére. Azt is megtanulják, „hogyan helyezték el a kisdíjak munkaeszközeit, hogyan jelöljék, melyik kié, hogyan helyezték el a kisleányokat a hálóteremben, az ebédlőben, a kápolnában, mi legyen a séta rendje, hogyan kell a lányok szüleivel szót érteni, levelezni, stb.”².

Francesca nővér és Angela nővér is tanulnak valamit Mornesében. Nagy hatással van rájuk az az örömteli alázat, ami

mindenkire jellemző a házban, Mazzarello Máriát, a vikáriát is beleértve, aki mindig elsőként kérdez, mert úgy érzi, semmit sem tud még. Valahogy a ferences szellemiségre emlékeztet a mód, ahogy alázatosan, ugyanakkor mosollyal az arcukon tesszik a dolgukat, miközben másoknál az alázat sokszor bánatba, csüggedtségbe burkolózással jár együtt. Máriának semmilyen gondot sem okoz saját személyének háttérbe szorítása, olyan, mint az a diák, aki, miután tanára megmutatta, hogyan kell elvégezni egy feladatot, nem másért, mint saját öröméért kezdi el szorgalmasan gyakorolni és alkalmazni a tanultakat.

Szolgálatuk befejeztével Francesca nővér és Angela nővér megállapítja, hogy a Segítő Szűz Mária Leányai túlzásba viszik a szegénység gyakorlását. Az eledelük például rendkívül szegényes, pedig törekeny testalkatúak is vannak közöttük, ők különösen megsínylik az éhezést, köztük a vikária is. Megjegyzik még, hogy tapasztaltak némi hiányosságot a fegyelem tartatásának eszközeiben, de ezek csak apró csiszolnivalók. De minden más élmény és benyomás felett ott él bennük Mazzarello Mária példamutató alázatossága.

Megszólálnak azonban ettől eltérő hangok is. Az egyik például azt javasolja Don Boscónak, hogy zárassa be az egész mornesei intézetet úgy, ahogy van, mert ezekkel a nőekkel és lányokkal a világon semmire sem fog menni. Andrea Scotton, a Vicenza megyei Berganze esperesének szavai ezek, aki a híres-neves Scotton fivérek egyike, mindegyikük egyházi személy és harcias szónok. Júliusban és augusztusban járt Mornesében, lelkigyakorlatot tartott a Segítő Szűz Mária Leányainak, és kicsit sem volt velük megelégedve: „Iskolázatlanok, tudatlanok, nincs semmi esély. Magának, drága Don Bosco, egy gondolatot sem szabadna vesztegetnie rájuk”.

„Rendben, rendben, meglátjuk”. Válaszolta Don Bosco a neves szónoknak. Továbbra is rendületlenül küldi a lányokat Mazzarello Máriához. Néhanapján küld néhány ágyat, lepedőt, szalmazsákot, hogy legyen min aludniuk az új jövevényeknek.

1873. augusztus 5-én a Segítő Szűz Mária Leányai kápolnájában megtartották a második beöltözési szertartást. Ezúttal a nővérek és a novíciák is nagy fekete főkötőben jelennek meg a kápolnában. A szertartást Acqui püspöke celebrálja. Don Bosco nincs jelen, néhány nappal korábban látogatást tett, de teendői máshova szólították. Ezúttal Rosina Mazzarello, Petronilla unokahúga, Maria Grosso és Corinna Arrigotti tesznek három éves fogadalmat, válnak apácákká. Szerencsére Corinnának sikerült édesapja minden ellenvetését megcáfolnia. A vikária olyan nagy figyelemmel követi a szertartást, mintha ő maga is a lányokkal ismételné a fogadalmat. Ez a három lány különösen kedves a szívének, mintha csak saját alkotásai lennének. Az ő szavai, példája, hallgatásai tették őket azzá, amik. Nála tanulták meg a derű művészetét.

A kilenc novíciaruhát öltő jelölt között ott áll Emilia Mosca és egy rosignano monferratói lány, a neve Enrichetta Sorbone, tizennyolc éves. Mint oly sokakból, belőle is olyan nővér válik majd, aki bizonyítja, hogy főtisztelendő Scotton hatásos szónok ugyan, de rossz próféta.

Enrichettából Don Boscónak és Mazzarello Máriának köszönhetően lett apáca. Sem az egyik, sem a másik nem tartotta be a szabályokat. A lánynak édesanyja halála után kötelessége lett volna gondoskodni kisebb testvéreiről, viszont azért, hogy beléphessen az Intézménybe, Don Bosco befogadta két kisöcsét és Mazzarello anya négy kishúgát.

Az egész történet így szól: tanítónőnek szeretett volna tanulni, de meghalt az édesanyja és rá maradt kisebb testvérei, két

kisfiú és négy kislány gondozása. Egy nap aztán a falujában, Rosignanóban hallott Don Boscóról, akit mindenki szentnek tartott és úgy érezte, látnia kell őt. Don Bosco 1873 májusában a monferratói Borgo San Martinóba látogatott, Enrichetta négy órát gyalogolt odáig, hogy láthassa. Amint a közelébe ért, Don Bosco így szólt hozzá: „Maga Mornesébe megy”. Anélkül, hogy tudta volna, ki is ez a lány, anélkül, hogy kérdezett volna felőle, megsértve ezzel az egyház által a szerzetesjelöltekkel kapcsolatban előírt körültekintő információszerzés kötelemét. Ezeket az információkat később kérdezi meg tőle, miután a lány megvallja neki, tanulni szeretne. „Mornesében tanulni fog”, hangzik az egyszerű, teljes bizonyosságot sugalló állítás.

Néhány hét elteltével Enrichetta útnak indul Mornesébe, édesapja kíséri. Egy kicsit megdöbbenette a hirtelen elhatározás. 1873. június 6-án van. Mornesében a Segítő Szűz Mária Leányai és a két Szent Anna nővér fogadják. Miután kiderül, hogy a tanításhoz érez elhivatottságot, Mazzarello Mária az első időszakban vagy húsz növendéket bíz rá, akik a többi jeltől közül kerülnek ki. Kis idő elteltével azonban rossz hírek érkeznek Enrichetta otthonából, négy húga, különösen a két kisebb rosszul viseli távollétét. Édesapjuk és fivérek gondjukat viselik, de anyukára is szükségük lenne. A Szent Anna nővérek felajánlják, hogy a kicsinyeket ingyenesen befogadják torinói házukba.

Mazzarello Mária azonban közbelép. Szabályzat ide vagy oda, posztuláns ide vagy oda, „a kicsinyeknek ott a helye, ahol te vagy”, mondja Enrichettának. Ő az egyetlen, aki helyettesítheti az édesanyjukat. Hozzáteszi: „Mi szívesen megvonjuk inkább magunktól a falatot, de nem engedjük, hogy ők hiányt szenvedjenek. Aztán a nagyobbak is ide jöhetnének.” Úgy beszél, mint egy édesanya, sőt, mint egy édesapa. Aki hallja, egy

új és különleges jog létrejötténél lehet jelen: olyan jog születik meg, ami meghalad sok régóta tiszteletben tartott előírást. Eltörli azt az avított elképzelést, miszerint a szerzetesnek el kell szakadnia a családjától. Néhány elhamarkodottan ítélkező bíráló szerint ezzel megcsúfolják az ősi szabályokat. A borgoaltói házba liszt, tojás, zöldség, tűzifa érkezik a bentlakók családjaitól. Mazzarello Mária beengedi a család törvényeit, tanításait is a Házba. Kislányként látta, hogy édesanyja, édesapja, de nagynénje és nagybátyja is miként fogadják be édes gyermekükként az árván maradt kis családtagokat. Ezt a szellemiséget bevési a Segítő Szűz Mária közösség törvényei közé is.

A két kislány megérkezik tehát Mornesébe a nővérek közé, később csatlakozik a két idősebb is. A történet úgy zárul, hogy a Sorbone-nővérek végül öt új taggal bővítik a Segítő Szűz Mária Leányai sorait, mindannyian apácák lettek: Enrichetta, Angiolina, Carolina, Marietta és Angelica.

5

Mazzarello Mária továbbra is kitartóan kérdegeti: mikor küldenek már rendfőnöknőt? Vezetőre van szükségünk, nem mehet így tovább. Pestarino atya egy valószínűleg 1874 februárjában kelt jelentése szerint a mornesei Segítő Szűz Mária Leányai Intézményben tizenhárom nővér, nyolc novícia, nyolc jelölt és tizenhét növendék élt.

Ezek a növendékek – Pestarino atya nevezi így őket – nem leendő apácák. Egyszerű iskoláskorú kislányok, legtöbbször Morneséből vagy a környékéről származnak, bentlakásos diákként élnek a nagy borgoaltói épületben (a faluban még mindig „a kollégiumként” emlegetik), a Segítő Szűz Mária Leányai által nemrég indított elemi iskola tanulói. Két testvérintézmény működik tehát egymás mellett: az egyik a nővérek közössége novíciákkal, jelöltekkel, a másik pedig az iskola, ami az ő kezdeményezésükre jött létre. Itt teljesítik küldetésüket: „ugyanazt tenni a leányokért, mint amit a szaléziak tesznek a fiúkért”.

A kezdet kezdetén szinte mindenből hiány van: szervezetségből, tanítónőkből, diákokból. Don Bosco küld néhány tanárnőt Torinóból. Az is az ő ötlete, hogy jól irányzott reklámhadjárattal szerezzenek több diákot az iskola számára. 1873. október 1-én a „Katolikus Egység” című sajtóorgánumban cikk jelenik meg, melyben egy „kitűnő leánynevelő intézetről” lehet olvasni. A cikk azt is elárulja, hogy az intézetet Don Bosco „ta-

valy” (1872-ben) alapította Mornesében, „Acqui egyházmegye e rendkívül egészséges levegőjű falujában”. A célja az, – folytatja a lap – hogy befogadja, és keresztény szellemben nevelje „azon kisleányokat, akik családjuk szűkös anyagi lehetőségei miatt nem járhatnak más színvonalas oktatási intézménybe”. Az iskola már az első évben kitűnő eredményeket ért el, „ezt azon tanárok jelentették ki ünnepélyesen, akik a hónap elején külön azzal a céllal érkeztek Torinóból, hogy e diákok tudását vizsgálják”. Az intézmény a szünet ideje alatt is nyitva tart, a havi tandíj húsz líra.

Don Bosco körlevelet juttat el a piemonti klérus tagjainak, melyben részletesen is kifejti az intézmény programját: „az a célunk, hogy a leányokat olyan erkölcsi nevelésben részesítsük, illetve olyan tudást adjunk a kezükbe, aminél nem is vágyhat többre egy becsületes keresztény család lánya. Az oktatás az elemi iskola négy osztályát fedi le, olasz nyelvet, szépírást, számtant, mértékegységtant, a háztartásban hasznos számvitelt és könyvelést tanulnak a diákok. A szavalás, a szép, stílusos levelezés gyakorlása is része a tananyagnak. Családjuk külön kérésére rajzot, francia nyelvet, zongorát tanulhatnak a lányok”. A házimunkát elméletben és gyakorlatban is oktatják. „A növendékek társadalmi helyzetüknek megfelelően megtanulják elkészíteni saját öltözéküket, kötnek, horgolnak, harisnyát, inget készítenek, szőnek, foltoznak, mángorolnak, csipkét vernek, minden olyan házimunkát elsajátítanak, amire egy tisztességes családanynak szüksége lehet”. A tizenkét évnél idősebb lányokat beosztják kiségitőnek a étkezőbe, segítenek a konyhai és a kerti munkában is, amennyiben nem ütközik más kötelezettségeikkel”. Végül pedig, a vallásos oktatásban a „Hittan, és az Egyház Története elmékedésekkel és gyakorlati tanácsokkal” című szöveggyűjteményt alkalmazzák.

A bentlakó diákok a nővérektől külön étkeznek, koruknak megfelelő ételmezést kapnak. „Reggel kenyeret, tejeskávét vagy gyümölcsöt fogyasztanak. Ebédre zöldséglevest, igény szerint kenyérral, valamilyen egytálélt és egy pohár bort kapnak. Az uzsonnájuk kenyér. Vacsorára zöldségleves, tetszés szerint kenyér, egytálétel vagy gyümölcs, bor a menü. Akinek nem felel meg az étkezés minősége, egyénileg megegyezhet valamilyen más megoldásban az igazgatónővel”. Végül, az iskola „illemtanórákat” is nyújt tanulóinak.

Minden a legnagyobb rendben van. De minél elégedettebb Don Bosco a mornesei kezdetekkel, Mazzarello Mária annál sürgetőbben lép fel: ami másokat elégedettséggel tölt el, az számára mindennapos kínszenvedés: egyre több a nővér, beindult az iskola, sürgősen, mihamarabb szükség van valakire, aki igazgatásra, vezetésre, környezete alakítására termett. „Nekem is szükségem lenne rá”, fakad ki egy nap Mária.

Úgy tűnik, végre teljesül a kérése. Még ugyanabban az évben, 1873 októberében Don Bosco Torinóból egy polgári származású hölgyet küld Mornesébe, egy ügyvéd özvegyét: a neve Maria Blengini. Ő lenne hát az új előjáró? Senki sem mondja, senki sem tagadja, a vikária mégis ezt hiszi. A hölgy viselkedése, beszéde egyébként teljes mértékben megfelel egy rendfőnökének. A közösségi élet terén nagy tapasztalatról tesz tanúbizonyságot. Tapintatos, nagy odafigyeléssel fordul az emberek, a problémák felé. Így hát, anélkül, hogy bárki is erre kérte volna őket, valahogy magától értetődően, a Lányok elkezdik követni az utasításait, mindenben kikérik a tanácsát, és megpróbálnak, amiben csak lehet, a szolgálatára lenni. (Noha szobalányt is hozott magával).

Az étkezés terén is különleges bánásmódban részesül. A hölgy azonban rögtön látja, milyen kevés és rossz minőségű

is az ő eledelük. Azt is azonnal felméri, hogy vannak, akik még erről a kevésről is önként lemondanak, például a vikária. Vajon meddig bírják ezeket a mostoha körülményeket?

Maria Blengini igazán jót akar mindenkinek, ez vitathatatlan. Igaza is van, mikor félelmeit fogalmazza meg, mondván, ennyi áldozat elszívja az energiáikat. Mindazonáltal nem érti lemondásuk lényegét. Ezek a fiatal nők szívesen teszik így próbára önmagukat, ez kihívás a számukra, amivel szembenéznek és megbirkóznak. Mindig így lesz ez, még ha változnak is az idők és velük a körülmények. Mazzarello Mária Dominika idejében az ennivalóról való lemondás az önmaguk próbára tételének legkézenfekvőbb terepe. Ebben, az étvágy elleni harcban jeleskednek hát, sokszor szó szerint éheznek. Ebben mérik le, mennyire alkalmasak vállalásukra, a szegény életre, mennyire erős a jellemük, meddig bírják feladás nélkül.

A szegényes étkezéshez hozzájön az emberfeletti munkavégzés. Maria Blengini számára kisvártatva világossá válik: ezek a nők és lányok a lehető legrosszabb úton haladnak, a vesztükbe rohannak, életmódjuk ellentétes a jámborsággal. Szerinte például túlságosan keveset imádkoznak, éppen a rengeteg tennivalójuk miatt, és ez nem nővérekhez méltó. A beszédük, mozgásuk, viselkedésük sem nővérekhez méltó, mintha most szalasztották volna őket a szérűről, a szőlőből vagy a legelőről.

Határozott célja, hogy mindent jobba tegyen, nézetei és más szerzetesrendekben tapasztaltak szerint. Ugyanakkor azonban csodálja is őket, különösen Mazzarello Mária személye van rá nagy hatással, akit lassan-lassan, szívélyes alázatosságán keresztül ismer meg. Itt-ott mindig elejt egy-egy kedves észrevételt, de Don Boscónak is megírja a véleményét. Sőt, 1873-74 telén, mikor rövid időt Torinóban tölt, személyesen is felkeresi, és mindent elmond neki.

Don Bosco elmagyarázza az asszonynak, hogy a Segítő Szűz Mária Leányainak éppen ilyeneknek kell lenniük. Ő maga akarja, hogy ilyenek legyenek. A két álláspont nem találkozik, Maria Blengini, szépen megköszöni a szívélyes fogadtatást, de többé nem tér vissza Mornesébe.

Ezekben a hónapokban, amikor Mazzarello Mária oly türelmetlenül várja a generális anyát, fontos dolgok történnek, melyekről ő természetesen mit sem tud.

Az egyik az a drámai esemény, amit Don Bosco 1874 első hónapjaiban él át Rómában. Hosszú, sok munkával, kínlódással teli tartózkodás ez. A Szalézi Társaság elismert szerzetesrend immár, de szükség van még egy, utolsó eljárásra. Ennek keretében szóról szóra, rendelkezésről rendelkezésre, a lehető legapórolékosabban tárgyalják végig a Rend alapszabályait, ezt kíséri figyelemmel és próbálja előmozdítani Don Bosco. E végső eljárás lezárultával a Szalézi Rend véglegesen az Egyház intézményévé válik, kizárólag a Szentszék felügyelete alá kerül, csakis saját elöljárói irányítják. A hosszú és megterhelő vizsgálat azért ennyire drámai Don Bosco számára, mert Lorenzo Gastaldival, Torino érsekével fennálló konfliktusa súlyosbítja, mérgezi az eljárást. Semmiben sem tudnak közös nevezőre jutni.

Ebben a feszült légkörben négy, IX. Piusz által kinevezett bíboros mondja ki a végső szót az alapszabályzat sorsáról. Döntésük előtt több püspök és érsek (többek között a torinói érsek) véleményét is meghallgatják, akik nem feltétlenül állnak Don Bosco pártján.

Mazzarello Mária és társnői mit sem tudnak a vatikáni procedúráról, csak annyit sejtene, Rómában valami nagyon fontos döntés van születőben, mert Don Boscótól azt az üzenetet kapták, hogy „meg kell kettőznünk imáinkat az isteni trónus előtt”. Sőt, mellékel egy részletes programot, miszerint március

hónap folyamán, három napon át böjtöljenek, imádkozzanak, dicsérjék Istent, olvassanak szent olvasmányokat.

A vikáriának nincs tudomása azokról a szavakról sem, amiket Don Bosco róla mondott: *„Mazzarello nővért különleges adottságokkal áldotta meg a Jóisten: hiányos iskolázottságát bőségesen feledtetik erényei, a bölcs körültekintés, józan ítélőképesség, jó vezetői érzék, mely jósággal, felebarátai iránti őszinte szeretettel, töretlen hittel párosul”.*

Ezeket a szavakat Don Giovanni Bosco Cagliero atyának mondta, aki éppen egy mornesei látogatásról tért vissza Valdoccóba. Don Bosco helyetteseként, főigazgatói minőségben járt ott (az igazgatói feladatokat helyi szinten Pestarino atya látja el). Az ellenőrzés során mindenkit egyenként meghallgat, nővéreket, novíciákat. Felmerül az ennivaló problémája is: kiderül, Blengini asszony nem állított valótlant a kérdésben, legalább tejeskávét kaphatnának reggelire a gyengébb testalkatúak... Mazzarello Máriának sincs ellenvetése. (Eddig ő maga is utasított arra egyeseket, hogy egyenek többet, és ellenőrizte is, megteszik-e). A Leányok étrendje reggel továbbra is puliszka vagy vízbe mártott száraz kenyér és főtt gesztenye, ami errefelé már-már ínycségnek számít.

Mazzarello Mária nyilvánosan, mindenki előtt kérdést intéz Caglierohoz., mielőtt elindulna. Könnyen kitalálhatjuk, mivel kapcsolatban. A vikária úgy érzi, kötelessége, hogy világosan fogalmazzon: ennek az Intézménynek az oktatás a célja, az, hogy a műveltséget terjessze, nem igazgathatja egy tanulatlan személy. Könyörögve kéri Cagliero atyát, érje el Don Boscónál, jelöljön ki rendfőnöknőt az Intézmény élére. Már csak azért is, mert az iskola nemrégén fontos elismerést kapott, méghozzá egy civil hatóságtól. 1873 decemberében ugyanis az Alessandria-megyei tanügyi felügyelő castelletto d'orbai területi meg-

bízottja választ adott Emilia Mosca tanítónő beadványára, aki a kérvényt, mint az elemi iskolai részleg igazgatónője adta be. A válaszban közlik, hogy „a megyei tanügyi hatóság semmilyen akadályát nem látja, hogy fentnevezett az épületben oktatási intézményt tartson fenn.”

Cagliarier távozása előtt azt mondja a nővéreknek, novíciáknak és posztulánsoknak, hogy ha továbbra is „vikária anyának” kívánják szólítani Mazzarello Máriát, ám legyen, de az sem nagy baj, ha az „anyám” csúszik ki a szájukon. Nincs ezen mit gondolkodni, Cagliarier atya nagyon jól látja, hogy a nővérek és a falubeliek számára „Valponascai Main” magától értetődően a lehető legalkalmasabb az előjárói posztra, hiszen előjárónak „született”. Main azonban ezután még egy levelet is intéz hozzá, aminek nem maradt fenn az eredetije, de a *Nővékrónika* szerint „ez volt az első gondosan megszerkesztett írásmű, ami kikerült a kezei közül”: „Maga ez a levél is, amiben csak néhány szó van, jól mutatja Önnek, hogy alkalmas vagyok-e az előjárói hivatalra. Ez alapján fog majd ítéletet mondani felettem, úgyhogy szégyellem is elküldeni. Tanulatlan vagyok, macskakaparásom olvashatatlan, több nyelvtani és helyesírási hibát véték, mint egy ostoba parasztlány. (...) Mondja meg Don Boscónak, hogy még saját magamat sem tudom irányítani, hogyan is irányíthatnék másokat”.¹

MINDENKI A NEVÉT SUTTOGJA

1874 a gyász éve Mornesében. Január 29-én meghalt Maria Poggio nővér, a közösség szakácsnője, az első fogadalmások egyike. Márciusban pedig megkezdődött Corinna Arrigotti drámája.

Tragikus történet. Édesapja dühöngve érkezett Mornesébe, hogy hazavigye. Személyes sértésként fogja fel, hogy lánya apácának állt. Az édesapáknak engedelmeskedni kell, mondja Pestarino atya. Corinnának le kell vetnie a Segítő Szűz Mária Leányainak öltözékét, le kell vennie fejéről a főkötőt. Szörnyen fest fedetlen fővel rövidere vágott hajával, az egyik novícia azonnal levágja hosszú hajfonatát és neki adja, Corinna némán tűri, hogy a fejére tűzzék. Egyetlen egy dologban nem hajlandó megadni magát: mikor arra terelődik a szó, hogy lehetőség lenne fogadalmi feloldására. Válasza határozott nem. Történetük bármi, hű marad ígéretéhez.

Otthon megpróbálják minden lehetséges módon meggyőzni, felejtse el Mornesét. De sem az apai keménység, sem szép szó nem hat rá. Corinna nem beszél, nem hagyja el a házat, csak beteg nagyapját ápolja (sikerül arra is rávennie, hogy halála előtt felvegye a szentségeket). Végül győzedelmeskedik a keserű csatában: apja nem békél meg, de visszaengedi Mornesébe, Corinna újra felölti a szerzetesi ruhát, de testi ereje megtört a harcban. Szeretne újra zongorához ülni, de képtelen rá, valami legyőzhetetlen fáradtság lett rajta úrrá. Corinna csak meghalni tért vissza társnői közé.

Még előtte, május 15-én, 57 éves korában váratlanul meghalt Domenico Pestarino atya is, a Leányok igazgatója és gyóntatója, a férfi, aki családi vagyonát és önmagát áldozta Morneséért, aki engedte, hogy őt vádolják mások helyett, és aki először ismerte fel Mazzarello Máriában az elhivatottság jeleit. A Segítő Szűz Mária Leányai Rend épületében érte szülítés, miközben éppen egy levelet olvasott. Öt órán át szenvedett még, mielőtt meghalt.

Halálával óriási csapás érte a közösséget, Don Bosco azonnal gondoskodik is az utódjáról Giuseppe Cagliero, Pestarino atya

unokatestvére személyében, aki a varazzei kollégium igazgatója. Május 23-án már szolgálatba is lép Mornesében. Éppen időben, hogy feladja Corinna nővérnek az utolsó kenetet. Utolsó erejével azt kéri, értesítsék édesapját, megbocsátott neki, de az üzenetre nem érkezik válasz. Június 5-én, estefelé érte a halál. A gyászmisén a falubeli lányoknak kell énekelniük, mert a nővéreknek és a többi bentlakónak, akik ismerték Corinnát, nincs hozzá erejük. Corinna halála kapcsán a *Nővérkrónika* a közösség kezdeteire emlékeztet: „Egy személyben a Rend első zenetanára, első könyvelője, első jegyzője volt.”

A helyzet nem nevezhető rózsásnak. Pestarino atya halála után egy Valdoccóból érkezett levelet találtak az íróasztalán, mely felszólítja a Segítő Szűz Mária Leányait, hogy egészben vagy részletekben sürgősen gondoskodjanak, egy, a szalézi anyaházzal szemben fennálló tartozás rendezéséről.

Don Boscónak kisebb gondja is nagyobb ezeknél. Számára az a legfontosabb, hogy Rómában megnyerte az utolsó csatát is: 1874. április 3-án véglegesen elfogadták Rendjének Alapszabályait. A fő támogató nem más, mint IX. Piusz volt. Ez az aktus érinti a Segítő Szűz Mária Leányai Rendet is, mivel közösségüket, mint ahogy azt annak idején Pestarino atya az Alapítótól megtudta, a szalézi kongregáció „bekebelezte”. Ez a kifejezés Don Bosco találmánya – nem is állná meg a helyét a hivatalos egyházi terminológiában – azt jelenti, hogy mivel az apácarend a szalézi kongregáció szerves része, esetében nem volt szükséges külön elfogadtatási eljárást indítani a Szentszéknél. Ameddig csak lehetett, Don Bosco hallgatott Rómában a Leányokról. Egyetlen szót sem ejtett az első két beöltözési szertartásról, elég volt Acqui püspökének jóváhagyása. Utána sem szól róluk, egészen addig, amikor már nem lehetett tovább húzni az említésük nélkül, az Alapszabályok elfogadásának érdekében. Csak ekkor

tesz róluk említést, de csak a lehető legkevesebbet. Pietro Stella így ír erről: „Először 1874-ben beszélt Rómában a Segítő Szűz Mária Leányairól. Beszámolójában említést tett egy „mornesei testvérközösségről”, a Segítő Szűz Mária Házáról, amely Acqui püspökének beleegyezésével jött létre, és célja „ugyanazt tenni a szegény leányokért, mint amit a szaléziak tesznek a fiúkért”.³

Don Bosco ezzel a csellel fogadtatta be a női ágat is az egyház intézményei közé. Aztán, amint lehet, Mornesébe utazik, hogy gyorsítsa felkészülésüket. 1874 júniusát írjuk, ez az egyik leghosszabb ott tartózkodása. Misét celebrál Pestarino atya halálának harmincadik napján, utána pedig minden áldott nap, amint azt a *Nővérkrónikából* megtudjuk, „gyóntat, egyéni beszélgetéseket folytat, körbejárja a házat. Minden növendékhez van egy jó szava. Látja, neveltetésük rendben halad, elegen vannak, és nagyon szeretik a nővéreket. Az udvaron figyeli, hogy a lányok milyen önfeledten ugrálnak, énekelnek, játszanak, milyen nagyszerű összhang van növendékek és nevelők között. Értzi, megvalósult, amit az Intézmény létrehozásával el szeretett volna érni. (...) Meglátogatja a műhelyt és az iskolát is, igyekszik mindenkibe bátorságot önteni, sokat dicsér, ha kell, vigasztal, bátorít.

Egy változást is bejelent. Néhány nővérnek a Casale melletti Borgo San Martinóba kell költöznie, ide települt át az eredetileg Mirabello Monferratóban nyílt szalézi kollégium. Feladatuk a bentlakók ellátása, főzés, mosás lesz. Látszólag semmiség az egész, de valójában teljesen új helyzetet teremt. Egyikük sem gondolt arra ugyanis, hogy elhagyja Mornesét. Azt hitték, egész életüket itt töltik majd. Nehéz volt jövőjüket a dombok, a Roverno patak, a szőlők, a gesztenyeligetek nélkül elképzelni. Cagliero atya a méheket hozta példának, ők is kirajzanak a kasból, bejárrák a vidéket, de mindig visszatérnek. Számukra is

Mornese marad majd a kas, de egyben ugródeszkeként is szolgál. A Segítő Szűz Mária Leányai Intézmény jövője nagyobb távlatokba nyit.

A másik nagy változást már mindenki várta: eljött az ideje, hogy véglegesen kinevezzék a rendfőnöknőt és az őt segítő tanácsot. Ezt abban az időben káptalannak nevezték. Nagy lépés ez a jövő felé. A megválasztás külsőségei ugyanazok, mint Pestarino atya idejében: az asztal közepén két gyertya között feszület áll, a Szentlélek himnuszát imádkozzák, majd leadják szavazataikat. Mivel nem mindenki tud írni, Don Bosco egyszerre tölti be az urna és a szavazatszámoló szerepét: mindenki odamegy hozzá, a fülébe súgja, kit szeretne előljárónak, Don Bosco egy papírdarabra írja. Mindenki ugyanazt a nevet súgja: Mazzarello Mária Dominika. Őt magát kivéve. Ellenszavazat nélkül választották meg, most már élete végéig ő a legfőbb előjáró, a generális anya. Elfogadja, megérti, ez a közösség és Don Bosco akaratára. „Tudják, mennyit érek” fűzi halkán a döntéshez, szokásos alázatával, túlzások nélkül. Feladatot kapott, amit legjobb tudása szerint teljesít.

Helyetteseül Petronilla Mazzarellót, ekonómának Giovanna Ferrettinót választják. Felicina Mazzarello a titkári feladatokat kapja, Maria Grosso lesz a novícia mesternő. Miután a Segítő Szűz Mária Leányai Rend vezetésének kérdése elrendeződött, Don Bosco azonnal indul is vissza Valdoccóba. Nemsokára két barnaruhás nővér is meglátogatja ott, Emilia Mosca és Rosalia Pestarino teszik tiszteletüket útban a Szent Anna Nővérek kolostorába, ahol egy ideig vendégeskednek majd. Jövetelük célja, hogy felkészüljenek a tanítónői vizsgára, amit végül két részletben sikerül letenniük, mert a nyári vizsgaidőszak alkalmával nem mennek át matematikából.

Augusztus 16-án, Mazzarello anya beiktatása óta először, új jelöltet fogad a ház Caterina Daghero személyében. A Torino melletti Cumianából származik, unokanővére, Rosa már Mornesében él. Ettől a naptól fogva együtt él a Segítő Szűz Mária Leányai szülőházában a nemrég megválasztott előljáró, és az, aki később ezen a poszton követni fogja.

De ez a tény nemhogy a kifürkészhetetlen jövőbe vész, de bárki, akinek akkor mondanák, teljes képtelenségnek tartaná, mert Caterina Dagherónak esze ágában sincs a Segítő Szűz Mária Leányává válni. Ezt érkezése után világosan ki is fejtí, még a bőrdíjét sem hajlandó kicsomagolni. Mazzarello anya, aki nemrég, megválasztása után alig hallhatóan azt mondta: „tudják, mennyit érek” nagyot tévedett. Caterina Dagherót, ezt a pattanásos kamaszlányt talán azért küldte az ég, hogy ő legyen a próbakő, hogy bebizonyítsa, valójában fogalmuk sincs róla, mennyit is ér Mazzarello Mária.

AZ ELSŐ „HAZATÉRÉS”

Mornesében bizonyos szabályosság állandósul az év eseményeinek egymásutánjában. 1874 nyarának végén is megtartják a szokásos lelkigyakorlatot, melyen elsősorban a Segítő Szűz Mária Leányai vesznek részt, de nyitva áll a szaléziakat támogató piemonti és azon kívüli hölgyek előtt is. Fiatal tanítónők, elkötelezett leányok is részt vesznek ezeken az alkalmakon, minden évben számos elhivatottságot érző jelölt kerül ki közülük. A beöltözési szertartást augusztus 29-én tartják, két nővér tesz hároméves fogadalmat, négy jelölt ölti magára a novícia ruhát.

A temetések éve ez. Pestarino atya halála után néhány nappal elhunyt egy növendék, Emilia Chiara, Blengini asszony unokahúga. Szeptember 5-én itt az újabb csapás: meghal a Leányok nemrég beiktatott helyi igazgatója, Giuseppe Cagliero atya. Már betegen érkezett Varazzéból, a környezetváltozás sem hozott számára gyógyulást. Don Bosco október elején küld új igazgatót, Giacomo Costamagna atyát. 8-án indul el Morne-séből a Borgo San Martinóba távozó csoport, helyi előljárójuk Felicina Mazzarello, Mazzarello Mária húga lesz és Felicina Arecco, Angiolina Deambrogio és Carlotta Pestarino nővérek tartanak vele. Giovanni Cagliero így határozta meg teendőiket: főznek és mosnak a bentlakókra, oktatóműhelyt és oratóriumot hoznak létre a falubeli lányok számára, más szóval, a szalézi szellemiséget hirdető, annak megfelelő tevékenységet folytatnak. Ehhez természetesen nem elegendő négy nővér, nemsokára erősítésre lesz szükségük.

Eközben Don Bosco már jóval szélesebb távlatokban gondolkodik. 1873-ban, Újév napján így szólt bizalmasaihoz: „Mostanában minduntalan az jár a fejemben, milyen nagyszerű is lenne, ha a világ minden táján, Franciaországban, Spanyolországban, Afrikában, Amerikában, és a világ egyéb helyein nagy számban létesülnének oratóriumok, ahol testvéreink lankadatlanul munkálkodnának Jézus szőlőskertjében. Egyszerű gondolat ez még, de biztos vagyok benne, hogy óriási jelentősége van Rendünk életében.” Egy másik alkalommal arról számolt be, hogy „megközelítőleg ötven” felkérést kapott külföldi missziós feladatok ellátására. Nagy szorgalommal lapozta a könyveket és az atlaszokat, mindig naprakészen tájékozódott az evangelizáció esetleges színhelyeiről. Nevezetes „álmai” vissza-visszatértek a nem keresztényekhez szóló igehirdetés témájához.

Buenos Aires érseke nem hogy térítőkből, de olyan egyházi személyekben is hiányt szenved, akik ellátnák a meglévő keresztény hívek (bennszülöttek és bevándorlók) lelki gondozását.

Nő az Olaszországból kivándorlók száma, még ha egyelőre nem is éri el a századfordulón megfigyelhető drámai mértéket. 1874 első három hónapjában csak Genovából körülbelül hater ember távozott Argentínába. Érdekes közelebbről is megvizsgálunk, milyen körülmények között zajlik az emigráció. Giovanni Lanza miniszterelnök egy 1873. évi körlevelében hangsúlyozza, meg kell akadályozni, hogy a távozókat még a hajóra szállás előtt kifosszák a kikötővárosokban portyázó csaló munkaközvetítők, akik gyakran a valutaváltókkal és a szállásadókkal összejátszva próbálják megkopasztani a szerencsétleneket. A körlevél ezen kívül megemlíti bizonyos bürokratikus eszközöket, melyek kedvét szeghetik a kevésbé elszántaknak, különösen a katonakorú fiatal férfiakat szeretnék visszatartani. A nagybirtokos nemesség is a kivándorlási hullám vesztese, nemcsak napszámosok, hanem sok bérlő és feles bérlő is az emigrációt választja, mert az adók, különösen az örleményadó nyomorba taszította ezt a réteget. Az emigránsok keserű éneke tölti be a kikötővárosokat: „félre a cipóval, kezedbe követ ragadj – fizess csak, fizess bűdös paraszt – rajta, uracsok, le a kesztyűvel, ernyővel, a földet ezentúl műveljétek ti két kezetekkel – mi Amerikába megyünk”.

Olaszország nagy nehézségek árán, de közelebb kerül a költségvetési egyensúlyhoz, törleszti a külföldről felvett hitelek jelentős részét. 25. évfordulójához ér II. Viktor Emánuel uralkodása. Illene megünnepelni, visszaemlékezni a kezdetek nehézségeire, arra, hogy Piemont vert helyzetből, területvesztések után nyert csatát, Genovában felkelés, a torinói alsóházban zendülés zajlott. Mégis, látszólag senki sem elégedett az

egységes Olaszországgal, sem azok, akik kezdetben támogatták, sem azok, akik elleneztek. Látszólag minden a várakozások alatt maradt, az egész ország nyomorúságos, közönséges, nincs benne semmi bátor, semmi hősiesség. Az év elején a *Republikánus Kalendárium* közölte Giosuè Carducci „Előre! Előre!” c. költeményét, benne a nevezetes kirohanással: „*Ó népem, ó Itália, aki rest óriás vagy, – aki brávót mondasz nekem, mikor szemben gyalázlak*”. (Simon Gyula versfordítása – a ford.)

Az alsóházban Francesco Crispi, a Demokratikus Baloldal küldötte javasolja, csökkentsék a parlamenti képviselők és szenátorok korhatárát, képviselő 25 évesen, szenátor 30 évesen lehessen valaki. Javasolja továbbá, hogy a szenátorok is választás útján kerüljenek a parlamentbe: „Friss vért a parlamentbe... friss vér kell a politikai életbe, hogy a tettekrevalóság, az élénkesség, a fiatalság kezdeményező-készsége, ami hiányzik már az idősebbekből, visszaadja a Parlamentnek azt az erőt, azt a hitelt, amit manapság hiába keresünk”.

Kissé túlzóak a sirámok. A szűk esztendő idején is megvalósulhatnak azok a beruházások, melyekre igazán nagy szükség van. Így történik ez Alto Monferratóban is, sőt még Mornesének is kijut a jóból.

1874. szeptember 27-én ugyanis felavatják a Savona-Torino vasútvonal Savonát Acquival összekötő szárnyvonalát. Az ünepséget a fellobogózott Acquiban tartják szenátorok, képviselők, polgármesterek jelenlétében, rezesbanda emeli a hangulatot. Carozzi úr, a Fürdő tulajdonosa állja a 300 fős díszbéd költségeit. A vidék és Liguria között új összeköttetés jött létre.

Mazzarello anya számára is eljön a perc, mikor vonatra száll: 1874 októberében, 37 éves korában. Az első úticél Borgo San Martino. Agnese Ricci novíciát kíséri, aki a négy, már itt tevékenykedő nővér mellé érkezik segítségül. Ezután Torino felé

veszi útját, útitársai Emilia Mosca és Rosalia Pestarino, ők a matematika-pótvizsgájukra utaznak.

Máriával rengeteg dolog történik egyszerre: Torinóba utazik, ahol a Szent Anna nővérek vendégszeretettel élvezi, természetesen Valdoccóba is ellátogat, ámulva nézi a műhelyt, az oratóriumot, a lakrészeket, Don Bosco a fiatalok számára létrehozott kis univerzumát. Megcsodálja a Segítő Szűz Mária Bazilikát is, már annyi szépet hallott róla, de még sohasem látta. Döbbenettel hallja, hogy a városrész Don Bosco érkezése előtt a szegénység és a bűnözés tanyája volt. Azt is megtudja, hogy a bazilika helyén nem is olyan régen nyomorúságos legelő volt, de egy napon Don Bosco rámutatott és így szólt fiaihoz: „Nézzétek, itt hatalmas templomot emelünk, óriási kupolával a tetején”. És íme, itt emelkedik, Segítő Szűz Mária aranyozott szobrával a tetején, éppen úgy, ahogyan Don Bosco mondta.

Látogatásuk végeztével „hazatérnek”, Emilia és Rosalia kezében ott a tanítónői oklevél.

Ajándékot is visznek az otthoniaknak, a Szent Anna nővérek cukorkát, Don Bosco érmeiket küldött. Mária a saját szemével láthatta mindazt a csodát, amit az Alapító Valdoccóban létrehozott.

December 13-án Giovanni Cagliero atya újabb beöltözési szertartást celebrál. A hét novícia között ott látjuk Caterina Dagherót is, a makacs cumianai lányt, aki annak idején még a bőröndjeit sem akarta a szobába vinni, mert sem az Intézmény, sem Mornese nem volt anyjára.

Petronilla nővér és Maria Grosso nővér szívesen hazaküldték volna, mert végül az intézetben maradt ugyan, de nem nyílt meg, soha senkihez nem volt egy kedves gesztusa, úgy viselkedett, mint akit kényszerítenek. Costamagna atya és Cagliero atya is gyakran kifejezték az anyának Caterinával szembeni ké-

telyeiket. Ő értett, látott is mindent (talán azt is, amit más nem) és mindig így válaszolt: „Már többször elmondtam: ennek a lánynak itt kell maradnia, mert arra termett, hogy jót tegyen a lelkekkel”.

Íme, most itt áll a kápolnában, a többiek között. A *Nővérkrónika* tanúsága szerint, amikor felvette a formaruhát, „szemeibe visszatért a derű, ami benne volt, amikor ideérkezett, amikor még nem gyötörte kétség és bizonytalanság”.

Az Anya egyszerre volt kedves és határozott Caterinával. Nem vette le válláról a döntés súlyát, nem akarta meggyőzni, hogy maradjon. Nem próbálta cukormázzal bevonni a keserű pirulát. Egyetlen dolgot próbál tudatosítani benne: te is képes vagy arra, amit mi teszünk, szeretnénk látni, hogy boldogulsz, szorítunk neked, mert megvan hozzá minden adottságod.

Egyszerű, bizalommal átitatott beszélgetésekkel, de elsősorban példamutatással hat rá, azzal, ahogyan ő maga nővérként, Anyaként él. Mert egy beszélgetést el lehet utasítani, legyen az akármilyen mélyenszántó is, de a tényeket nem lehet letagadni. Caterinának pedig rengeteg lehetősége volt mindenről a saját szemével meggyőződni. Ott áll az Anya közelében a reggeli misén, látja, milyen nyugodt, mennyire koncentrált, pedig már hajnali kettőkor vagy háromkor a Rovernónál mosta a szennyest, és látja mennyire keveset eszik! Gyakran látja napszámosokat megszegyenítő kitartással dolgozni a szőlőben, segít a konyhában a szakácsnőnek vagy az úton vezetni a szennyes kosarat cipelő szamarat. A nővérek mondogatták ugyan: a generális anyának nem szabadna ennyit dolgoznia, különösen nem a világ szeme láttára, mert meg kell őriznie a méltóságát azok előtt, akik nem érthetik...

Ilyenkor szinte mindig ugyanaz a hangtalan, de meggyőző válasz érkezik: a generális Anya mosolya. Éppen az a túlára-

dó boldogság csalta ezt a mosolyt az arcára, amit az „alantas” munkát végezve élt át, megbotránkozást és szájalmat tükröző tekintetek keresztüzében.

Caterina viselkedése kezdetben bizonyára keserűséggel töltötte el. Mint például amikor ellentmondást nem tűrő hangon közölte vele, megírja családjának Cumianába, jöjjenek érte mihamarabb, mert nem bírja tovább. Az Anya nem tiltotta meg neki, csak annyit kért, ne írja meg azonnal a levelet, aludjon rá egyet. A *Krisztus Követéséből* tudta azonban, hogy nem Caterinára, nem *csupán* Caterinára kell hatnia: „Ha nem tudod önmagadat olyanná formálni, mint szeretnéd, hogyan változtathatnál meg másokat? Másoktól elvárjuk a tökéletességet, de nem tudunk megszabadulni saját hibáinktól”.⁵ Mazzarello Mária sokat fáradozott tehát önmaga tökéletesítésén, hogy Caterina Dagherót megtartsa a Rend soraiban.

TEJESKÁVÉ REGGELIRE

Mazzarello Mária a Rend előjárója, megszólítása Generális Anya, de még egy aprócska irodája sincsen. Ha valaki beszélni szeretne vele, a műhelyben kell felkeresnie, ahol természetesen mások is jelen vannak. Gyakran varrás, foltozás közben tart meghallgatást. A *Nővérkrónika* így ír erről: „Mivel nem áll rendelkezésére saját helyiség, a műhelyben hallgatja meg azokat, akik a tanácsát kérik”.⁶ A többieket ő maga keresi meg egyenként, hogy időről időre mindenkivel szót váltson. 1875 kezdetén új köszöntés honosodik meg a Rendsben: „Éljen Jézus”, erre a válasz: „Örökké szívünkben!”. Ez férfi szerzetesrendek körében elterjedt szokás volt, bevezetése Szalézi Szent Ferenc

példájára Costamagna atya ötlete volt, és Mazzarello anya is azonnal támogatta a használatát.

Don Boscótól vette át a „jó éjszakát” szokását, ami az egész közösség előtt rövid esti beszéd megtartását jelentette. Néha az igazgató tartja meg (már Pestarino atya idején meghonosodott), néha pedig az Anya a maga egyszerű és szeretetteljes hangján. A bentlakók nagyon szeretik, Pestarino atya egyszer arról számolt be levélben Don Boscónak, hogy „Még a legkisebbek is mindig megvárják, hogy az igazgató elalvás előtt szóljon hozzájuk néhány jó szót”.

1875 márciusában ismét elhunyt egy nővér az alapítók közül: Rosa Mazzarello, aki már a Szeplőtelen Szűz Leányainak is tagja volt. Jómódú családból származott, mégis mindig derűvel viselte a közösség szegény életét, bár annyira más volt ez, mint amit a szülői házban megszokott. Zokszó nélkül tűrte a télen jéghideg szobákat (ahol az embernek annyira el vannak gémberedve az ujjai a hidegtől, hogy kínszenvedés megírni egy levelet este, munka után), az állandó éhezést.

Nem lenne itt az ideje változtatni valamit a nővérek étrendjében? Rosa halálával ismét napirendre kerül a kérdés, de a nővérek nemet mondanak rá. Elhatározásukat egy Don Boscónak írt levélben is megerősítik, melyet mindannyian aláírnak.

Mai szemmel nézve túlzásnak tűnhet, hogy ennyi szenvedésnek tették ki saját magukat, látszólag cél nélkül, a fanatizmus határát súrolva. Ez azonban a korabeli népesség nagy részének is osztályrésze, többek között a nővérek családjai is éheznek, és nem jószántukból. Ennek ellenére rendszeresen tojást, lisztet, gesztenyét, tűzifát küldenek az intézetbe. Mária Dominika anya és nővérei azáltal, hogy ilyen komolyan veszik a szegénységi fogadalmat, közösséget vállalnak az emberekkel, akik nem azért szegények, mert fogadalmat tettek, hanem azért, mert

semmijük sincsen. Ha más életszínvonalat engednének meg maguknak, ahogy mondani szokás „felvinné az Isten a dolgot”, úgy éreznék, elárulták övéiket.

Mikor megkapja levelüket, Don Bosco ugyan dicséretesnek tartja a nővérek elszántságát, de elrendeli, hogy attól fogva mindenki fogyasszon a reggelihez kávé és tejet is. Az Anya e szavakkal oszlat el minden felmerülő kételyt: Atyánk akarja így, így is lesz. (Meg kell jegyezni, hogy Mornesében pörkölt árpa és más gabonák keverékét nevezték „kávének”. A vendégek száján gyakran csúszott ki: „Szegény nővérek”, amikor megkóstolták. Ez talán mindent elmond az ital sajátos ízéről.)

A Don Boscónak küldött levél egyik aláírója, Teresina Mazzarello nővér is szívesen inna néhanapján tejeskávét, és ezt egy napon meg is említi édesanyjának. A kedves mama rögtön el is küldi a család egyik tehénkéjét a kollégiumba, hogy így könnyítse Teresina és társai életét. „Az én drága jó édesanyám tehené”, írja sok esztendő múlva, „addig szolgált minket kitartóan, míg az előljáró anyának nem lett elég pénze, hogy vegyen egy sajátot a közösség számára. Micsoda nagy nap volt, mikor bevezette az udvarba! Virágkoszorú volt a fején, éljenzés és tapsvihar közepette vonult be, mintha valami jelentős személyiséget fogadtunk volna!”⁷

Nem más, mint Mazzarello anya rendezte meg ezt a belépőt, ő akarta, hogy örömmel legyen a tehén érkezéséből. A pénz egy csoport nővérjelölt révén került az intézethez, akiket Luigi Guanella atya, Don Bosco barátja küldött Sondrióból. Ez a Guanella atya alapítja később a Szeretet Szolgái férfi, és az Isteni Gondviselés Szűz Mária Leányai női szerzetesrendet. Minden jelölt fizetett némi hozzájárulást a belépéskor, így vehették meg 220 líráért a tejelő tehenet.

Állandó, súlyos pénzügyi gondokkal küzdenek, a jelentkezők elkészerítően kis száma miatt. A növendékek száma nagyon alacsony, 1875 végén is csak 25-en vannak, pedig Don Bosco állandóan, a lehető legszélesebb körben próbálja ismertté tenni az intézetet. Sajnos azonban meg kell mondani, hogy Mornese, bármennyire is közel áll Mazzarello Mária és a többi alapító nővér szívéhez, inkább elriasztja, mint vonzza a tanulni vágyó leányokat. Hiába épült ki a vasúti összeköttetés, rettenetesen távol esik mindentől, sokszor még maguk a piemontiak sem tudják, hogy létezik ilyen falucska.

Ahogy már említettük, a növendékek 20 lírás tandíjat fizetnek havonta (néhány év elteltével ez az összeg 25 lírára emelkedik). Más egyházi intézményekben jóval magasabb a tandíj, az alacsony árat a szalézi szellemiség kívánja meg. A szerényebb bevételnek sokszor az is az oka, hogy Mazzarello Mária anyja bizonyos esetekben további engedményeket tesz. Mindig tudja, kitől mennyi várható el, viszont inkább odaadja saját tál levejét egy koldusnak, minthogy üres kézzel küldje el. Elfogadhatatlannak tartja, hogy egy kislány a pénz miatt ne részesüljön keresztény nevelésben, vagy ne tudjon elsajátítani egy mesterséget. Ő, aki mindig engedelmes, mindig a szabályok szerint él, ezekben a kérdésekben gondolkodás nélkül hajlandó saját céljai szerint felülírni az utasításokat.

Az a levél, melyben Elisa Roncallo nővér leírja nagybátyjának leánya, Santina felvételének körülményeit, jól mutatja, hogyan járt el ezekben az esetekben: „Megkérdeztem generális anyánkat, lehetséges-e valamelyes kedvezményt kieszközölni Santina havi tandíját illetően. A jóságos Anya azt válaszolta, hogy egyelőre fizessünk havi 18 lírát a 20 helyett, később pedig talán tovább lehet csökkenteni az árat... Őszintén megmondom magának, nagy-nagy szerencse lenne, ha ebben a házban

nevelnék a kisleányt, mert okos és ügyes, minden tisztességes leányhoz méltó munkában jártas ifjú hölgy válna belőle”.⁸

Az árvák is kevesebb tandíjat fizetnek, és sajnos sokan vannak. Átlagosan fejenként 15 líra folyik be a kasszába, de olyan is van, aki csak 5 lírát fizet.

A nővérek drágán fizetnek ezért a nagylelkűségért, hiszen a növendékektől nem lehet elvárni, hogy ugyanolyan áldozatot hozzanak, mint ők. Nekik elégséges táplálékot kell nyújtani, izléses környezetet kell biztosítani számukra: „Az intézet céljai közt az is szerepelt, hogy növendékeink emberhez méltó, de-rűs környezetben fejlődjenek, „természetesen nem ellentétben a társadalmi elvárásokkal”. Ebben a környezetben művelt fiatal felnőtte válhattak, fejlődhettek képességeik, emberi kapcsolataik társaikkal illetve nevelőikkel, akik azon fáradoztak, hogy a lehető legteljesebb képzést nyújtsák”.⁹

A szabályzatnak van egy pontja, ami jól mutatja Mazzarello anya érzékenységét sok nővér családjának szegénysége iránt. A szabályt 1878-ban, egy előljárói gyűlésen fogadták el, a vezetőség tagjainak megajándékozását szabályozzák benne. Elterjedt ugyanis, hogy sok család, nevük napja alkalmából ajándékokkal halmozta el őket. Ennek véget vetnek: „Tilos az előljáróknak bármilyen ajándékot adni”. Az ünnepeltet legfeljebb „egy üdvözlőkártyával, énekszóval szabad felköszönteni”, mert a nővéreknek „nem lehet tulajdonuk, és akinek nincs semmije, nem is ajándékozhat”. Rokonaiktól sem kérhetnek erre pénzt: „A nővérek rokonai, még ha támogatják is az ajándékozást, nehezen viselik az effajta pluszköltségeket”.

AMERIKA

Nagyon érdekesek lehettek az első évek előljárói gyűlései, amikor a Segítő Szűz Mária Leányai a nagy feladatba fogtak: mások, és ezzel együtt saját maguk formálásába, tanításba és tanulásba egyszerre. Nem volt idejük arra, hogy előbb alaposan felkészüljenek a feladatra, és csak utána kezdjenek tanítani, egyszerre kellett tenniük a kettőt. Mazzarello anya, aki maga is beült az iskolapadba, hogy megtanuljon írni, érzékletesen írja le, min mentek keresztül a Segítő Szűz Mária Leányai a kezdetekkor: Nem mondhattuk azt a szegény, bárdolatlan, írástudatlan kisleányoknak, akik akkor jelentkeztek, „várjatok néhány évet, amíg felkészülünk”. Rögtön meg kell kezdeni a munkát, kockáztatva, hogy hibáznak, hogy tapasztalatlanságukból kellemetlen helyzetek adódnak.

Ezekon a gyűléseken számtalan esetet vitatnak meg, mindannyian rengeteget tanulnak. Az (esetükben meglehetősen vidékies) női látásmódot kell ötvözni a Don Boscói pedagógia alapelveivel. Később az alapító tagok fel-felidézik a „mornesei szellemet”, ez a kifejezés sok-sok türelemmel és derűvel viselt áldozathozatalt, rengeteg bátor és kitartó kísérletezést jelent, de utal arra az óriási teremtő- és képzelőerőre is, amire a gondok megoldásához szükségük volt. Mindeközben nagyon kevés vagy egyáltalán semmilyen tapasztalatuk nem volt arról, hogyan járjanak el ilyen vagy olyan helyzetben. Állandóan új ötletekre volt szükség, de gyorsan, mert idő persze kevés volt.

Nem az a céljuk, hogy úttörőket, kivételes, kiemelkedő aszszonyokat faragjanak növendékeikből, ez csak a nemesség és a nagypolgárság elvárása. Más szelek fűjnek. Don Bosco is azt tanítja: ma és a jövőben is elsősorban arra van szükség, hogy a szegény rétegeket is bevonjuk az oktatásba és a vallásos neve-

lésbe. A férfiakat és a nőket is, és ez az a cél, amiért az Alapító a Segítő Szűz Mária Leányait harcba küldi. Annak az asszony-nak is szüksége van műveltségre, képességei kiteljesítésére, val-lásos nevelésre, aki egész életében a földeken fog dolgozni, mert tragédia az, ha egy parasztasszony tudatlanságban éli le az éle-tét, és sajnos számtalan példa van rá.

Giuseppe Frassinetti és Don Bosco egy régi barátja, Gaetano Alimonda, genovai prépost, később Torino érseke is ugyanezt a tragédiát ecseteli beszédeiben meggyőző erővel. Szentbeszé-dei rendkívüli népszerűségnek örvendtek. Az egyikben meg-emlékezett egy, a párizsi kommün idején történt esetről, mikor magukat „szabadgondolkodónak” tartó asszonyok „Felmentek a templomi szószékre és Isten halálát hirdették. Dicsőséges tet-tüktől megmámorosodva, örült rohanásba kezdtek a város ut-cáin, és egyszer csak... mit is tettek? Ezek a szabadgondolkodó asszonyok petróleummal teli palackokat hajítottak a házakra, üzemekre, középületekre, halált kiáltottak a gazdagokra és a katonákra... Párizs lángokban állt, a tűzvészben pedig ott uj-jongott a szabad gondolkodás szomorú leánya...”¹⁰

A Segítő Szűz Mária Leányai közül sokan ismerik Gaetano Alimondát. Ő is azon genovai papok egyike, akikkel Pestarino atya még fiatalkorában Liguriában egy társaságba járt. A nővé-rek biztosan nem lehetnének hasonló elborzasztó beszédek sze-replői, hiszen egészen más válaszokat adnak a világ gondjaira. Jól tudják azonban, hogy mennyire sürgető „keresztényi szel-lemben nevelni az ifjú leányokat”, ahogy azt a főtisztelendő úr is tartja. Szűz Máriának, a keresztények segítségének ajánlják magukat, számukra Szűz Mária az, aki segítő kezet nyújt a baj-ban. Ez a látásmód bizalmat ébreszt, természetfeletti bizonyos-ságot ad az állandó vidámságra. Ez kíséri őket a munkában, az imádságban, a győzelmekben és a kudarcokban.

Nevelői tevékenységük alapelvei Don Boscótól származnak, ezeket azonban a mornesei viszonyoknak megfelelően alkalmazták. Helyi igazgatójuk, támogatójuk 1874 és 1877 között Costamagna atya, aki ebben az időszakban teljes odaadással tölti be a megbízatását, később azonban püspöki rangot kap.

A természete nem kimondottan kedves. Nyers szókimondás jellemzi, ebből a generális anyának is bőven kijut. Ő azonban mások előtt is tökéletes derűvel fogadja a szidalmakat. Ezek a helyzetek alkalmat adnak neki a példamutatásra: így kell fogadni a kritikát, így kell engedelmeskedni. Látszólag kényelmetlen és megalázó percek ezek, valójában azonban értékes tanítással szolgálnak. Minden nővér, novícia és jelölt leckét kap alázatból. Felesleges tanító jellegű értekezéseket olvasniuk, elég, ha Mazarello anyát figyelik. Magatartása a legjobb iskola a Leányok számára.

Costamagna atya óriási lendületet adott az Intézménynek azzal, hogy nagy gondot fordított a nővérek oktatására. Sok jó képességű lány jelentkezik, de nagy részük teljesen tanulatlan. Az atya mindenkinek meg akarja adni az esélyt a felemelkedésre.

Costamagna atyának a jövőbeni tanítónők képzésének beindítására is gondja van. Többen elvégezték már a torinói tanítóképzőt, itt az ideje, hogy a mornesei intézetben is beinduljon ez a képzés. Az igazgató kezdeményezései között az is szerepel, hogy animátorokat képezzenek a jelenlegi és a jövőben megnyíló falusi oratóriumok számára. Maccono azt is megemlíti róla, hogy „Nem csak a lelki vezetéssel és az iskolák igazgatásával foglalkozott, hanem költő, zeneszerző is volt. A növendékeknek, posztulánsoknak, novíciáknak és nővéreknek betanította saját szerzeményeit, hogy később akár e dalok segítségével is vonzóvá tehessek az oratóriumokat a kisleányok számára, csak-

úgy, ahogy ezt a szaléziak teszik Don Bosco szellemében a fűgyermekéért”.¹¹

TÁVOLBA SZAKADTAK

Az 1875-ös beöltözés alkalmával jelentősen bővül a mornesei család létszáma: augusztusban a szokásos lelki felkészülést követően 14 új nővérrel és 15 új novíciával lesznek többen. Don Bosco jelenlétében, a Rend történetében először, a nővérek egy csoportja ünnepélyes örök fogadalmat tesz. Természetesen Mazzarello Mária, húga Felicina, és Petronilla is tagja ennek a 13 fős csoportnak, továbbá Teresa Pampuro, Giovanna Ferretino, Caterina Mazzarello, Maria Grosso, Assunta Gaino, Virginia Magone, Enrichetta Sorbone, Rosina Mazzarello, Emilia Mosca és Teresina Mazzarello teszik le ezt a fogadalmat. Ők alkotják a Rend „szenátusát”.

December 12-én Michele Rua atya jelenlétében további 15 jelölt ölti fel a novíciaruhát és hat új nővér tesz hároméves fogadalmat.

A két esemény között indul útjára Valdoccóból az első miszionáriuscsoport. Hatalmas esemény ez a Szalézi Rend történetében. A végcél Argentína. Buenos Aires érseke, főtiszteendő Federico Aneyros személyesen fordult Don Boscóhoz azzal a kéréssel, segítsen az evangelizációs feladatok ellátásában különösen Patagóniában (Valdoccóban sokan álmodnak arról, hogy itt tevékenykedhessenek), de a fővárosban is nagy szükség lenne rájuk a nagy számban érkezett olasz bevándorlók lelki gondozásában.

Az első küldöttségnek hat pap és négy laikus tagja van, köztük egy adminisztrátor, egy asztalosmester, egy cipészmaster (ő

egyben szakács is) és egy zenetanár, akinek jelenléte biztosítja a vállalkozás szalézi szellemiségét. Ki más lehetne a küldetés vezetője, mint Giovanni Cagliero atya? Róla köztudomású, hogy kiváló vezető és szervező, teológiai felkészültsége is neki a legmegalapozottabb (a Torinói Egyetemen szerzett diplomát). Don Bosco a Segítő Szűz Mária Bazilikában, hatalmas tömeg jelenétében búcsúztatja a küldöttség tagjait, beszédében szól arról, hogy küldetésük elsődleges célja az Evangélium hirdetése a nem keresztények számára, éppen ezért Patagónia a célállomásuk. Hozzáteszi még: „Nyomatékosan kérek benneteket azonban arra is, hogy forduljatok kitüntetett figyelemmel az ország területén, a városokban és vidéken elszórtan, meg lehetőségen siralmas körülmények között élő olasz családok felé. Ezek az emberek nem ismerik jól a helyi nyelvet, a szokásokat, gyakran távol élnek az iskoláktól és a templomoktól, nincs lehetőségük hitük gyakorlására, vagy ha van is a közelben templom, a nyelvi korlátok miatt semmit sem értenek... Rengeteg gyermekkel és felnőttel fogtok találkozni, akik a lehető legsötétebb tudatlanságban élnek...”.

A tífős társaság 1875. november 14-én indult Genovából, és egy hónap utazás után érkezik meg Buenos Airesbe. Mornesében nővérek, novíciák, posztulánsok, növendékek és tanítónők mindannyian egy földgömböt állnak körül, ujjukkal megpróbálják nyomon követni a küldöttséget szállító Savoie gőzhajó útját az Atlanti-óceánt jelölő nagy kék folt déli részén.

„De mikor indulhatnak útnak Amerika felé a Segítő Szűz Mária Leányai is?” Mazzarello Mária már első, Cagliero atyának címzett levelében felteszi ezt a kérdést. Rosalia Pestarino tanítónőnek diktálta le a karácsonyi ünnepek idején részletekben, és december 29-én adta postára. Gondolta volna-e valaha is a kis mornesei parasztlány, hogy egyszer a Föld másik féltekéjé-

vel fog levelezni, ahol még az évszakok is pont fordítva vannak? Ez különösen nagy hatással van rá. Giovanni Cagliéronak, az egykori Castelnuovo Asti-beli parasztfiúnak, az első amerikai szalézi misszió vezetőjének is beszél levelében megdöbbenéséről: „Írja meg azt is, nem volt különös nyár közepén ünnepelni a Karácsonyt és az Újévet? Én úgy vélem, nem lehettek ugyanolyan szépek az ünnepek, mint télen. A vidéket borító hótakaró, a mindent átható csend sokkal jobban segítenek átélni, milyen is lehetett az, amikor az Istengyermek egy elhagyatott istállóban, a hidegtől remegve feküdt a jászolban. Mindazonáltal, ha a Jóisten úgy akarná, hogy közülünk is néhányan ama távoli helyen ünnepeljék a Kisjézus születését, melyet Amerikának neveznek, zokszó nélkül kelnénk útra”.¹²

A levél ezután kitér az Intézményben történt, nem mindig örömteli eseményekre: személyes válságok, beilleszkedési problémák, elégedetlenség...

Példának okáért 1875 áprilisában Torinóból egy rendkívül sajátos egyéniség érkezett: Angela Bacchialoni, egy 63 éves vénkisasszony. A *Nővérkrónika* beszámolója szerint: „Don Bosco jó barátságot ápolt bátyjával, a kiváló tanárral, aki nemegyszer támogatta a Szalézi Társaságot, ezért nem lehetett visszautasítani a megkeresést, hogy a hölgy a Segítő Szűz Mária Leányai között tegyen próbát”. Angela előkelő, művelt, viselkedése kifinomult, viszont ő a legidősebb az egész Intézményben, még Costamagna atyának, az igazgatónak is anyja lehetne. Koránál fogva nem igazán tud Mornese hangulata, az ő fogalmai szerint túlságosan parasztos életmódja iránt lelkesedni. Koránál és társadalmi helyzeténél fogva felhatalmazva érzi magát, hogy ezt vagy azt a szokást bírálja. Az eredmény kettős: megzavarja a közösség életét, és újabb muníciót ad az egyébként is elégedetlenkedőknek. Egy testvérpár, Felicina és Maria Arecco, az

egyikük nővér, a másikuk novícia, már korábban is hangot adtak bizonyos ügyekben rosszállásuknak.

Velük hármójukkal nem sikerült megegyezni. A Generális anya levélben számol be a történekről Cagliero atyának: „Napokkal a beöltözési szertartás után már volt olyan, aki le is adta a formaruhát: elsőként Angela Bacchialoni nővér december 14-én, ő vissza is tért Torinóba Rua atyával. Ugyane hó 21-én, egy keddi napon, Maria Arecco nővér is letette a szerzetesi öltözéket és hazatért otthonába. Felice nővér még velünk van, de még az év vége előtt követi nővérét, később pedig az Isteni Gondviselés Házába kéri felvételét”.¹³ A levél további részében, ami már az ünnepek után íródott, szó esik távozása konkrét körülményeiről, valamint az intézet lakóinak betegségeiről, többek között az őt sújtó kellemetlenségről: „Elvesztettem a halláso-
mat, akkor sem hallottam a Gyermekről szóló szentbeszédet, ha egészen közel mentem az oltárhoz. Nagyon elkeseredtem, hogy nem részesülhetek a vigasztaló szavakból, kérve kértem az igazgató úr áldását. Amint megkaptam, megszabadultam a nyavalyától, és ettől kezdve minden szentbeszédet tisztán értettem. Kérem, Ön is mondjon értem köszönetet a Gyermek Jézusnak”.¹⁴

Nem zárhatja úgy levelét, hogy ne érzékeltetné, minden bentlakó szívéen viseli a tengerentúli küldetés sikerét: „Miközben írok, Ön talán már alszik, mivel nálunk tíz órával hamarabb van. A növendékek jót nevettek ezen, és azt kérték, írjak valamit róluk is. Nahát, először is azt kell tudni róluk, hogy huzsonöten vannak, minden ellenkező híresztelés ellenére szófogadóak, legalábbis törekszenek rá, és szintén kérik Önt, foglalja őket imáiba, cserébe megígérik, nem felejtkeznek meg Önről az övéikben. (...) Legyen olyan jó, küldjön nekünk mihamarabb spanyolnyelvű könyveket, hogy tanulhassunk, és készen

álljunk az első hívásra. Jó lenne, ha küldhetnék Önnek némi hűvös levegőt, mert nekünk aztán bőven kijut belőle, de mivel nem küldhetünk, várjuk, hogy Ön küldjön nekünk egy kis meleget az Őrangyallal abból a fajtából, amit a Kisjézus áraszt szét a szívekben”.¹⁵

Milyen jó is lenne, ha Mazzarello Mária egész történetét maga mesélné el! A csendes elszigeteltség évei után nyugodt örömmel fogadják az amerikai misszió révén az Intézménybe áramló nagyvilágot. A kontinenseken átívelő távlatok nem billentik ki az Intézményt életét a megszokott kerékvágásból: Mazzarello Mária szűrője mindent olyan egyszerűvé tesz. Ezen a szűrőn át nézve a nagyratörő vállalkozások természetesnek hatnak, nem egyszer a humor segít megérteni őket. Mária (és társnői) derűje mögött ott van a tudat, hogy felmenőik, az őket megelőző mornesei generációk számára elképzelhetetlen dolgokat *kell* véghezvinnie, és tudja, *képes* rá. Az a fontos, hogy imádkozzunk, tartsuk be a szabályokat, őrizzük meg vidámságunkat, minden szép lesz és minden lehetséges, talán még az is, hogy eljussunk Buenos Airesbe. Vagy Borgo San Martinóba.

1876 januárjában Don Bosco elküldte Acqui püspökének a Leányok Szabályzatát, melyet Costamagna atya segítségével véglegesített Ovadában. Főtisztelendő Sciandra néhány nap elteltével vissza is juttatja, egy dokumentum kíséretében, ami hatalmas jelentőséggel bír az Alapító számára. A határozat ékes latinsággal íródott, *probamus et confirmamus*, tudatja, hogy a püspök áttanulmányozta és jóváhagyta a Szabályzatot. Don Boscónak ez elegendő. A püspök jóváhagyása jelentős védelmet jelent, így megengedheti magának, hogy ne keresse Rómában a bonyodalmakat, legalábbis egyelőre.

Közben sok püspök arra kéri, küldjön a Segítő Szűz Mária Leányaiból az ő egyházmegyéjükbe is. Főtisztelendő Giovanni

Biale, Ventimiglia püspöke egyenesen azt szeretné, ha szalézi szerzetesek és nővérek is tevékenykednének a hozzá tartozó körzetben. Vallecrosiában oratóriumot és iskolát szeretne létrehozni. Úgy véli, meg kellene növelni a Katolikus Egyház aktivitását a valdens kereszténységgel szemben. Főtisztelendő Basilio Leto di Biella a szemináriumi teendők (főzés, mosás) elvégzésére tart rájuk igényt. Alessióban a meglévő szalézi rendházban és egy tervezett leányoratóriumban lenne szükség a munkájukra. Lu Monferratóban egy óvodát és egy tanműhelyt kellene működtetniük. Végül pedig Lorenzo Gastaldi, Torino érseke, Don Bosco sorozatos kérésére hozzájárult, hogy Valdoccóban a nővérek ingyenes leányiskolát hozhassanak létre, azzal a feltétellel, hogy teljesítik tananyaggal kapcsolatos kéréseit, és hogy „egyetlen szót sem szólnak a sajtónak”.

Így hát 1876 első tíz hónapjában egyszerre öt rendházat alapítanak. Mazzarello anyára hárult az a feladat, hogy összeállítsa az egyes helyszínekre indulók névsorát, közülük kik lesznek vezetők, a többiek milyen feladatot látnak el. Erről a folyamatról, valamint a Mornesében történekről 1876 őszén rövid levélben tájékoztatja Cagliariro atyát: „Körülbelül hatvanan vagyunk itt nővérek és jelöltek. A növendékek létszámát egyelőre nem tudom, mert a többségük nem tért még vissza a nyári vakációról. Tavaly huszonkilencen voltak, reméljük, idén emelkedik a számuk. Sajnos visszatartja őket, hogy az épület messze van a vasúttól”.¹⁶

Ez a levél óriási jelentőségű azért is, mert ez az első, amelyet elejétől a végéig a saját kezével írt: végső győzelmet aratott hát az írástudatlanság felett. Ezekkel a szavakkal hozza mindezt Cagliariro atya tudomására: „mostantól fogva én körmölöm le azt, amit mások diktálnak”.

6

Mornesében azt beszélük, szent érkezett a faluba. Borgoaltóban, a kollégiumban lakik, felvételét kérte a Segítő Szűz Mária Leányai rendbe. A falu népe 1876-ban, az Úrnapi körmenet alkalmával láthatta a gyönyörű, szőke hajú, angyali teremtet, keresztet vitt, de mintha nem is tett volna erőfeszítést, mintha a kereszt magától állt volna meg a vállán.

Mindig fájdalmas esemény, mikor egy novícia vagy nővér leteszi a formaruhát és elhagyja az Intézményt, bár előfordul, hogy valaki rádöbben, mégsem az apácahivatás a megfelelő életút a számára. Mazzarello anyja ez idő tájt engedi el Jandet nővért, aki számára végül a kilépés volt az egyetlen megoldás. Előfordul azonban, hogy valakinek az érkezése jelent csapást a közösségre nézve. Mikor például olyan jelentkezők jönnek, akik látványosan fitogtatják hitbuzgóságukat, csodatévők hírében állnak, az ég küldöttje képében tetszelegnek. Ők sokkal nagyobb károkat okoznak, mint a távozók.

A már említett „szentet”, akinek a jelenléte különösen nagy károkat okoz, Agostina Simbeninek hívják, szép, szőke hajú, életteli leány. Rómából érkezett, a családját is valamiféle rejtélyesség lengi körül. Don Bosco láthatlanban küldte Mornesébe, római ismerősei ajánlották a figyelmébe. Megjelenésével Mazzarello anyja és nővértársai számára kezdetét vette a legkellemtlenebb próbatétel.

Agostina túlkapásaiból rögtön az elején ízelítőt kapnak. Az interjúk elkészítésekor Ferdinando Maccono még érezhette a felindulást a nővérek visszaemlékezéseiben: „Felvétele után a jelölt azonnal magára vonta a ház egészségének figyelmét. Rendkívüli buzgalmat tanúsított, sokszor napokig nem vett magához ennivalót, néha mintha extázisba esett volna, a jövőről vagy olyan távoli dolgokról beszélt, amit senki emberfia nem tudhatott, olvasott a nővérek és a növendékek gondolataiban (az érintettek azt állították, igazat beszél), máskor pedig, mintha láthatatlan lényekkel társalgott volna.”¹

El lehet képzelni a nővérek és nővérjelöltek döbbenetét, mi-
ket nem tesz ez az úri módra viselkedő, beszélő, öltözködő
lány. Abban az időben egyébként is nagy figyelem irányult kü-
lönleges képességekkel és adottságokkal megáldott emberek-
re. A hívek már évek, évtizedek óta abban a hangulatban él-
tek, nemsokára sor kerül az utolsó, sorsdöntő harcra jó és rossz
között. Az Egyház ellenfelei fennen hirdették, közel a végső
összeomlás, a „Vatikán romjain” nemsokára a szabad gondolat
halhatatlan falai emelkednek. A hívek egy részében azonban
ott él a vágy valamiféle természetfeletti beavatkozás iránt, ami
megvédi a jót és a jókat. 1846-ban történtek az első Szűz Má-
ria-jelenések La Salette-ben, tizenkét évvel később pedig Lour-
des-ban. Mindkét esetben egyszerű, hétköznapi fiatalok kaptak
lehetőséget az Úrtól, hogy mindenkit imádságra, bűnbánatra
szólítsanak, hogy felvegyék a harcot az Istenkáromlás, a szent
ünnepek meggyalázása ellen. A nevük: Mélanie Calvat, Maxi-
min Girard, Bernadette Soubirous...

Miért nem Agostina Simbeni? Ő is azt mesélte mindenkinek,
hogy egy természetfeletti lényel, a „kisleánnyal” áll kapcsolat-
ban. Sokan a Szűzanyát illetik ezzel az elnevezéssel, Agostina
azt hangoztatta, képes az Ő üzeneteit tolmácsolni. A nevében

rendhagyó éjszakai imákra, rögtönzött összejövetelekre hívta, sőt kényszerítette azokat, akik hittek neki. Néhanapján úgy tűnt, Costamagna atya is hitelt ad szavainak. A nővérek és novíciák két pártra oszlottak, azokra, akiket sikerült elkápráztatnia, és a bizalmatlanokra. Mazzarello anya Agostinával szemben is szokásos módszerét követte. Ameddig csak lehet, kerüli a nyílt konfliktust, megfigyel, analizál, próbálja megtalálni a közbelépés legmegfelelőbb módját és idejét. A jó szíve úgy diktálta, hogy mindig, mindenkinek adjon egy esélyt, nem tagadhatta ezt meg Agostinától sem, eleinte legalábbis így gondolta.

Belső riasztóberendezése akkor jelzett először, mikor egy alkalommal a lányok a szabadban tölthették a pihenőidejüket, és látta, hogy Agostina, ahelyett hogy együtt játszott, lármázott, nevetgélt volna a többiekkel, „Inkább egyvalakivel, mindig mással sétál, belekarol, és kenetteljes, túlbuzgóságtól izzó szavakat sugdos a fülébe. Ez persze egyáltalán nem tetszett a Generális anyának, mindig rajta tartotta a szemét, és ha úgy látta jónak felszólította, legyen együtt a többiekkel, ahogy azt a szalézi szellem is diktálja”.²

A második jelzés sem várat sokáig magára. A kislányok ugyanis, látva a „szentéletű” Agostina folytonos imádkozását, zajos vezeklését, *félni* kezdenek tőle. Megijeszti őket valami a tekintetében. Ez pedig szentekkel nem történt, és nem is történhet meg soha.

„A Generális anya, akit mindig is aggodalommal töltöttek el a kilengések, Agostina tudomására hozza, hogy ha így folytatja, el kell, hogy küldje”. Ez már azután történt, hogy a lány egy nyilvános roham alkalmával azt hörögte, kiket látott a purgatórium tüzeiben sýnylődni. Szeretné magára öltetni a novíciaruhát, ezért megígéri, hogy megváltozik, de a nővérek Káptalanja vé-

göl nem bízik a szavában, nem engedélyezi számára a beöltözést. Haza kell térnie.

Útra is kel, egy nap elteltével azonban ismét megjelenik Mornesében. Don Bosco kéri, hadd kapjon még egy esélyt, hátha mégis képes az alázatra, az engedelmességre, de a történet újra és újra ugyanúgy zajlik: egy darabig kifogástalanul viselkedik, aztán következnek a szokásos kihágások, a közösség élete felbolydul, két pártra szakad, vannak, akik hisznek Agostinának, bármit mond vagy tesz. Mások már a legrosszabbtól tartanak, ha nem távozik az intézetből.

A dolog nem egyszerű, mert Costamagna atya hozzájárul a beöltözéséhez (később ugyan meggondolja magát). Sajnos egyes nővérek már teljesen Agostina bűvöletében élnek. Mazzarello anya döntése immár megmásíthatatlan: haza kell térnie Rómába.

A *Nővérkrónika* csodálkozva jegyzi meg, hogy két nővér Seravalle Scriveriáig kísérté, itt vonatra ültették, Sampierdarenában pedig szalézi szerzetesek várták, az ő feladatuk lett volna, hogy hajóra tegyék. Úgy tűnt, minden rendben van. Amikor azonban a nővérek visszaértek Mornesébe, ott találták Agostinát, aki nagy vidáman mesélte: „A „kisleány” hozott vissza, vannak itt olyanok, akiknek előbb kellene elhagynia a házat, mint nekem”.

Don Bosco megengedi, hogy néhány napot a borgo san martinói intézetben töltsön, majd kéri Mazzarello anyát, küldje ismét haza. Újfent vonatra ültetik, de ő ismét megjelenik Mornesében. Végül két férfiember egészen Sampierdarenáig kíséri, és meggyőződnek róla, hogy hajóra szállt, ezúttal nem tud visszajönni.

Mazzarello anya így írt 1876. július 8-án kelt levelében Cagliero atyának: „Mivel semmilyen orvoslatát sem találtuk a hely-

zetnek, végül Don Bosco is úgy látta, legjobb, ha hazaküldjük, folytassa Rómában a csodatételt. Jöjjön mihamarabb, akkor elmeséljük a komédia részleteit”.³

Valószínűleg rengeteget szenvedett. Szerencsére azonban sohasem hagyta el kitűnő realitásérzéke, továbbra sem rokon-szenvezett a „rendkívüli” jelenségekkel. Nem engedi, hogy felülkerekedjenek benne a negatív emlékek. Ugyanebben a levélben arról számol be Cagliero atyának, hogy „30 jelölt, 10 novícia, 36 nővér és 30 növendék él a házban”. Ez azt is jelenti, hogy most már semmi akadályja sincs, hogy a Segítő Szűz Mária Leányai is tengerentúli küldetésekben vegyenek részt. Mazzarello anya is kész elindulni, hajlandó lenne arra is, hogy a misszió szolgálója legyen: „Figyeljen rám, tudja, mit mondok én Magának? Foglaljon csak nekem egy helyet Amerikában. Igaz, nem vagyok jó semmire, de puliszkát azt tudok csinálni, azt is tudom, hogyan kell úgy kimosni a szennyest, hogy ne fogyjon nagyon a szappan. Ha kell, elvégzem a konyhai teendőket, egyszerűen mindent megteszek, hogy szolgálataimmal segítsen a missziót, engedje hát, hogy odautazzam!”⁴

1876 első hónapjaiban ismét szörnyű csapások érték az Intézményt. Február 9-én fiatalon elhunyt Antonia Cassini novícia, egy évvel korábban, tizenhat évesen költözött be. A kór: tüdővész. Április 13-án Maria Grossót veszítették el, a novíciák csak úgy hívták: „tanítóanya”, csak 21 éves volt. Ő volt az a Santo Stefano Parodi-beli lány, akit Mazzarello Mária akkor fogadott magához, mikor még nem is volt apáca. Róla mondta egyszer Pestarino atya: „Egy napon ez a lány lesz a novíciák nevelője”. Így is történt, tizenkilenc éves korában szerezte meg a tanítónői oklevelet. Nagydarab leány lett belőle, szép hangja volt, mindig tele volt energiával. Lehetséges, hogy ő is túlzásba vitte az éhezést, tény, hogy őt is elragadta a tüdővész, mint oly

sokakat abban az időben. A „gümőkór” abban a korban még legyőzhetetlen betegségnek számított.

TORINÓBAN, A FRONTVONALON

1876-ban két jelentős esemény is történt: Milánóban megszületett a *Corriere della sera* c. napilap, a fővárosban pedig lezajlott az a politikai eseménysorozat, mely később a jobboldal bukásaként vonult be a történelemkönyvekbe. Jobboldal alatt azt a parlamenti erőt értették, ami az első tizenöt évben Cavour szellemében kormányozta az Olasz Királyságot, és nem utolsósorban egyensúlyba hozta az ország gazdasági mérlegét.

A nagy diadalt azonnali összeomlás követte. Közvetlenül azután, hogy bejelentették a történelmi horderejű cél elérését, március 16-án Marco Minghetti kormánya egy nem túl jelentős kérdésben kisebbségbe került az alsóházban, két nappal később pedig benyújtotta a lemondását. A baloldali Agostino Depretis alakíthat kormányt. Francesco Crispi – a baloldal emblematikus figurája – először házelnöki, később belügyminiszteri megbízatást kap. Don Bosco jól ismeri őt, még abból az időből, amikor Crispi a Két Szicília Királyságának menekültje volt, és Torinóban nagy nyomorban tengette napjait.

1876 márciusa a Segítő Szűz Mária Leányai számára is emlékezetes. 29-én hét nővér kelt útra Morneséből Torinóba, közöttük Elisa Roncallo és Caterina Daghero. Ők lesznek a valdoccói oratórium szomszédságában létrejövő női intézet igazgatója és igazgatóhelyettese. Mint már említettük, Gastaldi érsek úr engedélyt adott a kezdeményezésre, Don Bosco pedig azonnal meg is vásárolta az intézet létrehozásához szükséges ingatlant. Két feladatot is kaptak: egyfelől mosoda üzemeltetése a szalézi

szerzetesek és a bentlakók számára, másfelől tanműhely, oratórium és hittanoktatás elindítása a környék leányai számára. Ingyenes leányiskolát is létrehoznak, ezt sok család már hosszú évek óta kérte Don Boscótól.

Májusban maga a Generális anya látogat Torinóba, hogy személyesen vegye szemügyre az új intézet alapításának folyamatát. A kezdeti időszak nem nevezhető zökkenőmentesnek. A mosoda létrehozása nem jelentett nehézséget, ebben nagy tapasztalata van már a Leányoknak. Nagyobb gondot okoz az oktató-nevelő intézmények munkájának beindítása. Nehéz megtalálni a rászoruló kis- és nagylányokat. Annak idején Don Bosco úgy találta meg a fiúkat, hogy ő ment oda hozzájuk, maga köré gyűjtötte az utcagyerekeket, és mindenki szeme láttára együtt volt velük. A nővérek azonban nem mehetnek ki ugyanígy az utcára. Ráadásul az érsek arra intett, egyelőre ne verjék nagydobra az intézet létrejöttét.

A környék lakói számára nagy újdonság a Rend megjelenése, vannak családok, akik már régóta várták őket, mások számára rejtély, kik is ők valójában. Az új házat Merici Szent Angéláról nevezték el, Michele Rua lesz a lelki vezetője. Az oktató-nevelő tevékenység azonban nem indulhat be azonnal. A környék lakóinak előbb meg kell ismerniük őket, ez sokszor úgy zajlik, hogy egy lány csodálkozva vesz észre egy nővért a ház előtt, elújságolja a többieknek. Később odamennek beszélgetni, a nővérek minden kötelezettség nélkül elhívják őket az oratóriumba. Az első vendégek ebéd után és estefelé jelennek meg a házban, mikor a nővérek szabad pihenőidejüket töltik (ez a napirendi pont a szalézi rend mind férfi, mind női ágában nem lehetőség, hanem előírás. 1878-ban az előljárók gyűlése is rögzíti: „A szabad pihenő legyen a nap vidám, önfeledt időszaka”.⁵ Egy nővér, a pihenőidő alatt is szolgálatban van, csakúgy, mint az őrszem a

vár fokán. Maga Mazzarello anyja is nemcsak megfigyelője, hanem aktív résztvevője is a játékoknak, az önfeledt lármázásnak.)

Az Anya így számol be Mornesében a valdoccói helyzetről: „Már elég sok lány jár az oratóriumba. Mehetnek, amikor csak akarnak, de főleg a déli és esti pihenők alkalmával jelennek meg. Ilyenkor kellemesen töltik az időt a nővérekkel, de előfordul, hogy csak beköszönnek munkába menet, elmesélik, mi történt velük”.⁶

Mazzarello anyja életében nagy esemény volt ez a torinói út, nem csak azért, mert személyesen ott lehetett a szalézi világ központjában, Don Bosco közelében, hanem azért is, mert ekkor értette meg az Alapító stratégiájának egyik alapelvét: elősorbán a városokban kell terjeszkedni. Minél nagyobb egy város, annál nagyobb tér nyílik a szaléziak tevékenységének. Giovanni Bosco, a vidék gyermeke, nem tagadja meg, és nem felejt el, honnan jött, sőt, az az álma, hogy a vidék minél fejlettebb legyen, hogy megfeleljen a jövő kihívásainak. Korábban ismeretterjesztő kiadványokat szerkesztett a parasztság számára, ezekben a tízes mértékrendszerrel, illetve a bortermelés új módszereivel ismertette meg őket. De tudja, a nagy csatákat a városokban kell megvívni, még a hit csatáit is. A városban van a frontvonal, Don Bosco nem szereti a hátszágából figyelni az eseményeket.

A vidék fia nem osztja a korban divatos, de kissé irreális elképzeléseket a földművelésről. Ezek az eszmék a nemesség azon köreiben terjedtek el, akik megriadtak a nagyvárosok túlzott, szociális problémákat felszínre hozó iparosodásától. Félő, hogy a munkáscsoportok öntudatra ébrednek, és forradalmi álmokat kezdenek kergetni. Ez félelemmel tölti el az arisztokratákat.

Federico Chabod írja: „A konzervatív oldal lelkiállapotából a földművelés felmagasztalása következett. Úgy látták, hogy a

romlatlan falusi élet az erkölcsiség letéteményese, az anyaföld, a családi és polgári értékek egyetlen hordozója, a rendes, nyugodt fejlődés biztos záloga. (...) A fiatal generációk már a gépeket dicsőítették, az öregebbek azonban még mindig az évszázados életesmények foglyai maradtak. A természet vezette vissza az embert Istenhez; a műhely hitelenné tette, nem véletlen, hogy azok, akik földművelés fontosságát hangoztatják, egyúttal a vallásos buzgalom megújulását is emlegetik. Természet és Isten; a földművelésre úgy tekintenek, mint a nép hitre és erkölcsre nevelésének egyetlen eszközére”.⁷

Don Bosco nem tanulmányozta sem Marx, sem más forradalmár teoretikusok írásait. Nem retteg azonban az üzemi termeléstől, nem tartja a hit ellenségének. Sőt Valdoccóban is üzemeket létesít, beszerzi a legmodernebb gépeket, új szakmunkásképző intézményeiben arra törekszik, hogy a vad, bárdolatlan vidéki fiúkat munkásokká, szakmunkásokká, művezetőkké képezze.

Mazzarello Máriát is magával ragadja ez a gondolat. Mornesei minden porcikájában, de nem fél új utak, új lehetőségek felé tekinteni, legyenek azok bármilyen távoliak. „Micsoda öröm lenne, ha az Úr valóban abban a kegyelemben részesítene bennünket, hogy amerikai küldetésre hívna! Ha csak egyetlen lelket is sikerülne megmentenünk, már nem lenne hiábavaló az áldozatunk”.

E sorokat saját kezűleg írja 1876. december 27-én Giovanni Cagliero atyának. A levélben újabb intézetek létrehozásáról is szól. A Segítő Szűz Mária Leányai immár hét piemonti illetve liguriai településen vannak jelen: Mornesében, Borgo San Martinóban, Bordigherában, Torinóban, Biellában, Lu Monferratóban, és Alessióban.

Nem tesz le az amerikai küldetésről, levelében hét nővér nevét említi, akik felkészültek az utazásra. A sajátja is köztük van, finom önirónia kíséretében: „sok ősz hajszálam van, még szerencse, hogy a főkötő eltakarja! Többen azzal is ijesztgettek, hogy Amerikában vannak keresztényevő kannibálok, de én nem félek tőlük, mert annyira rágós vagyok, hogy bizonyosan nem fűlik majd rám a foguk (...) Hívjon hát minket mihamarabb! Ha megírja, mikor induljunk, készítünk valami szép ajándékot. Még valami: pénzt is küldjön az útiköltségre, nekünk egy fillérünk sincsen”.⁸ Szerencsére már sikerült kifizetniük azt a húszezer lírás kölcsönt, amivel a valdoccói rendháznak tartoztak.

HÉTKÖZNAPI BÖLCSESSÉG

Kifizették a tartozásaikat, rengeteg testi és lelki önmegtágadásnak, áldozathozatalnak köszönhetően új rendházakat hoztak létre. Nap mint nap meghozzák ezeket az áldozatokat, nem kérkednek vele, nem hozzák az emberek tudomására. A házában több helyen is olvasható Costamagna atya figyelmeztetése: „Minden nővér legyen a szent szabályok mintaképe”. Anna Succetti és Paolina Guala nővér hű megtestesítői ennek a mintaképnek. Erős testfelépítésük miatt mindig a megerőltetőbb teendőket bízzák rájuk, és ők mindig örömmel végzik a kirótt feladatokat, így hoznak áldozatot, ebben teljesedik ki aszkézisük, és mindig egyre többet vállalnak. Mazzarello anya, amikor csak teheti, segít nekik, csendben támogatja őket. A többiek előtt gyakran megdicséri őket, méltatja odaadásukat.

A két teremtés egészségét azonban felőrli az állandó áldozathozatal. Néhány nap különbséggel hunyják le örökre a sze-

müket: Anna nővér 1877. március 24-én, Paolina nővér április 9-én.

Don Boscót is megrázza a két haláleset. Carlo Ghivarello szalézi atya érkezik néhány nap múlva Mornesébe, hogy részt vegyen a gyászszertartásokon és a következő üzenetet hozza a Rendfőnöktől: „Minden eszközt meg kell ragadni, hogy a nővérek ne betegedjenek meg a hétköznapi betegségekben. Ne fedjétek, aki fogadalmat tesz, nem rendelkezik többé az egészsége felett, az már a Rend tulajdona, úgy kell óvni, mintha közös kincs lenne, nem szabad meggondolatlanul eltékozolni”.⁹

Mazzarello anyja mindig odafigyel mások egészségére. Talán még kislánykorában szokta meg, hogy oda kell figyelnie a kistestvéreire. Mindig figyel, és ha kell, közbelép, gyakran még azelőtt, hogy az illető segítséget kérne. Mindig felhívja a soros betegápoló nővér figyelmét a félénkebb posztulánsokra, akik talán nem mernek segítséget kérni. Ő maga is gyakran vállal betegápolást, megerőltető helyzetekben is, sőt inkább magára rója ilyenkor ezt a feladatot. A hideg téli mornesei éjszakákon, mielőtt nyugovóra térne, mindig végigjárja a hálótermeket, hogy ellenőrizze, mindenki jól be van-e takarózva.

Ami az ennivalót illeti, továbbra is érvényben van a szigorú önmegtagadás elve, maga az Anya még a kellesténél is jobban betartja ezt a szabályt. (Egy napon nővértársai látták, hogy megszédül. Először azt hitték, hogy valami rosszul lett, de hamar rájöttek, hogy az éhség teszi. Kérték ezért, hogy egyen egy keveset, de üres volt a kamra, így a szomszéd majorból kellett kenyeret kölcsönkérni. A parasztok, akik élelmiszert szállítottak a házba, rendszerint nem sokáig tűrték a késedelmes fizetést, felmondták a szerződést, ilyenkor új beszállító után kellett nézniük.)

Mindig észreveszi, ha valaki valamiben hiányt szenved, igyekszik a szabályok tiszteletben tartása mellett beavatkozni. Előfordul, hogy éjszaka hozat ennivalót valakinek, vagy arra utasít egy nővért, hogy egyen valamit és sétáljon egyet a szabadban. Néha titkos utasításokat adott a szakácsnőnek, hogy ennek vagy annak a tányérjára nagyobb szelet húst tálaljon. A szentté avatási eljárás során elhangzott tanúvallomások gyakran szólnak csendes, már-már titkos tetteiről, melyek túlaradó anyai szeretetéről, nagylelkűségéről tettek bizonyosságot. Ezeket a kis történeteket szereplőik évekig, sőt évtizedekig ereklyeként őrizték magukban.

Néha egyszerűen csak példaadása volt a segítség a nehézségek legyőzésében: „Gyakran kínozta fogfájás, fülfájás, más nyavalyák, rosszul hallott, de sohasem panaszkodott, ugyanolyan fürge mozdulatokkal dolgozott, derűs arccal járt a házban, mosolyogva üdvözölte a szembejövőket.”¹⁰

Egy idős nővér azt mesélte, hogy egyszer, amikor még növendek volt, felfagyások keletkeztek a lábán, és annyira fájt, hogy az egyik este nem tudta levetni a cipőjét, és cipóstül bújt az ágyba. „Az Anya még ébresztő előtt bejött a hálóterembe, és mivel nem látta az ágy mellett a cipőimet, rögtön rájött, mi a helyzet. Kikérdezett, aztán nagy szeretettel langyos vízben megmosta a lábamat, és anyai odaadással bekötözte. Utána a karjában vitt a kápolnába, óvatosan egy zsámolyra ültetett, közel az oltárhoz, és azt mondta: „ülj itt nyugodtan, ne állj fel akkor sem, amikor az istentisztelet azt kívánja. Jézus így is örül majd.”¹¹

Ezek a gondok-bajok most már nem csak Mornesére korlátozódnak. Az Anya gyakran meglátogatja a Piemontban és Liguriában nyílt többi rendházat is, mindenhol eltölt néhány napot, hogy lássa, hogyan mennek a dolgok, mindenkit meghallgat, döntést hoz kisebb-nagyobb horderejű kérdésekben.

Mazzarello anya igazán nem ragaszkodna a hosszabb tartózkodáshoz. Szeretné mihamarabb elintézni, amit kell, nem akar a bentlakók terhére lenni. A másik ok, hogy nem szeret nyilvánosan mutatkozni (különösen papok, püspökök, városi előkelőségek előtt), attól fél, megjelenése, mint Generális anya, árthat a Leányok megítélésének, mert lerí róla, hogy tanulatlan, azt sem tudja, hogyan kell viselkedni.

Ezzel szemben megesik, hogy a papok, a püspökök és az előkelőségek érzik zavarban magukat, amikor találkoznak vele látván alázatosságát, szavai egyszerű bölcsességét, mozdulatai keresetlenségét. Csodálatot kelt bennük, amikor megtudják, egy széken ülve töltötte az éjszakát, hogy egy nővértől se vegye el az ágyat. Vagy amikor egy köteg rózsét cipelve találkoznak vele, ami arra kell, hogy útitársnői a tüzénél felmelegedhesse- nek. Vagy az üzleteket járva Rómában, hogy vacsoránakvalót vásároljon nővértársainak. Szintén Rómában látták, hogy valami zsebkendőféleséggel kötötte át fájdalomtól lüktető halántékát, mert kendőjét fázó társának adta. Mit sem törődik az aggodalmakkal, hogy „Mit szólnak majd az emberek?“, „Hogyan veszi az ki magát?“, „Ki látott olyat, hogy egy Generális anya...?“

Tulajdonképpen ez a közömbösség, amely nem törődik a látszattal, mutatja meg Mazzarello anya igazi nagyságát. Keveseknek sikerül alázatosságban akár csak megközelíteni is az Anyát. Amikor számára idegen szót talál valami könyvben, a kisleányokat kéri meg, fennhangon, nemegyszer nyilvánosan, magyarázzák el neki, mit jelent, sokszor még hozzá is teszi: „Tudjátok, én olyan tanulatlan vagyok...“.

Az alázatosságban példaképe a minden uralkodó felett álló Jóisten, a királyok királya, aki a hatalmasokat elúzi trónjukról, a kevélykedőket széjjelszórja... Alázatosnak lenni nem jelent

mást, mint követni Istent, ugyanúgy tenni, mint Ő, amikor leereszkedik az ember, a bűnös ember, az örök szenvedésre ítélt ember, az áteredő bűnnel sújtott ember szintjére. Hite meg-ingathatatlan ezekben a kérdésekben. A műveltség dolgában, és abban, hogy mikor hogyan kell viselkedni, gyakran bizonytalan, de mindig világos válaszokat ad, ha arról van szó, mit mi célból, minek az érdekében tesz, és ezt mindig derűsen, de ellentmondást nem tűrően közli is a Leányokkal: ez az egyetlen helyes út, bizton kérlek benneteket, kövessetek.

Biellai látogatására magával viszi Emilia Mosca és Maddalena Martini nővéreket, „Hogy ne járassam le az Intézményt az-
zal, hogy ilyen előljárója van, mint én”.

A látogatásból aztán többhetes tartózkodás lesz, ez egyébként Don Bosco kérése is, hogy legyen idő mindent részletesen megbeszélni. Biella után rögtön Borgo San Martino következik. Ezután Alessio kerül sorra, ahol a nővérek még mindig Caterina Mazzarellót gyászolják. Ő is egyike volt a legelső nővéreknek, sőt ő volt az, aki annak idején a kis harmóniumon a talpalávalót játszotta a Maccagno-ház farsangi mulatságain. Úgy tűnt, felgyógyult az orbáncból, kijött a betegszobából, aztán hirtelen, egy köhögő rohamban hunyt el.

1877-ben a Segítő Szűz Mária Leányai csoportosan szereznek tanítónői oklevelet. Hatan szerzik meg az elemi iskolai alsó tagozatos gyermekek oktatására feljogosító bizonyítványt: Carolina Sorbone és húga Angiolina, Caterina Daghero és testvére Rosina, Giovanna Borgna és Angiolina Buzzetti, aki még csak posztuláns. Ezúttal nem Torinóban, hanem Mondoviban tették le a vizsgát. A város püspöke 1842 és 1873 között Giovanni Tommaso Ghilardi domonkosrendi szerzetes volt. A Cuneo megye-béli Casalgrassóból származott, tizenkilenc éves koráig egyszerű lakatos volt. Egész életében elkötelezetten

harcolt a népoktatásért, különösen a hittanoktatásért. A püspöki székhelyen domonkosrendi kolostort alapított, itt leányiskola is működött, melynek idővel beindult a felnőtt tagozata, végül megkezdődött a tanítóképzés is.

A Leányok megfelelő iskoláztatásáért és előmeneteléért Emilia Mosca nővér a felelős. Nagy szükség van jól felkészült, okleveles tanítónőkre, mert egyre nő az igény a műveltség iránt. Rengeteg helyre hívják őket, hogy alapítsanak iskolát.

1877-ben a Coppino-törvény eltörli a kötelező hitoktatást az állami fenntartású elemi iskolákban. Helyette állampolgári ismereteket tanulnak a gyerekek. A szülők kérvényezhetik a vallásos oktatást a városházán, megfelelő létszám esetén a polgármesternek kell gondoskodnia a beindításáról. Gyakran azonban az önkormányzat politikai beállítottságától függ az engedélyezés. A hittanórát csak az órarendi kereteken kívül, fakultatív módon lehet megtartani, nem az iskola épületében, mert oda a pap nem teheti be a lábát.

A baloldal programjában hangsúlyos módon szerepelt a szavazati jog kiterjesztése, sőt voltak, akik egyenesen az általános választójogról szónokoltak. Ennek ellenére 1877-ben báró Nicotera belügyminiszter alsóházi felszólalásában azt közli, hogy noha hosszútávon a kormány szándékai közt szerepel a választójog kiterjesztése, alkalmasabb időpontban tűzik napirendre. A parlamenti napló rögzítette, hogy a radikális baloldal soraiiban gúnyosan megmosolyogták a felszólalást, de ők nem képviseltek számottevő politikai erőt.

A szavazati jog kiterjesztéséről egyébként hasonlóan vélekednek a jobb- és baloldali erők, csak a megfogalmazásban vannak árnyalatnyi különbségek: nagyon szép és jó, mindenképpen szükséges a bevezetése, csak nem most. Azt mondják: várni kell még egy kicsit, a nép még nincs felkészülve, nem elég érett.

„Természetes, hogy a nép éretlensége lépten-nyomon döntő érvként hangzott el: az alsóbb néprétegek a jövő, a haza fel-emelkedésének zálogai, de fontos, hogy a csírákat maguktól, természetük szerint engedjük növekedni, nem szabad hirtelen nagy terhet rakni rájuk, mert félő, nem bírják el, meghajlanak, összeroskadnak alatta. Ez a kérdés társadalmi vetülete, de ha a politikait tekintjük, különösen az általános választójog bevezetésének felvetése, kimondhatatlan ellenérzést keltett konzervatív körökben, akik francia mintára a század tébolyának nevezték a gondolatot. A legszélsőségesebbek azt is elfogadhatatlannak tartották, hogy a választójog túlmenjen az aktuális, meglehetősen szoros korlátokon”.¹²

Az első, baloldali kormányzás alatt lezajlott választásokon az olaszok 2,2 százaléka rendelkezett szavazati joggal, összesen 621 ezer fő, ebből 358 ezer élt jogával. Depretis kormánya jelentős többségre tett szert. Nincs tehát égető szükség a tömegek bevonására. Csak 1882-ben változik szerény mértékben a választójoggal rendelkező polgárok aránya: a lakosság 2,2 százalékáról 6,9 százalékára nő. Ugyanaz a kormány, mely bizonyos polgárjogi kérdésekben félve bont zászlót, nem habozik egyre markánsabb egyházellenes politikát folytatni. Az oktatásügy kérdése pedig különösképpen az állam és az Egyház harcának keresztüzébe kerül.

FEJFÁJÁS ÉS BOLDOGSÁG

1877 Pünkösdjén, mint ezt már többen szorgalmazták, új, kevésbé sötét színű ruhát öltenek a Segítő Szűz Mária Leányai. Marad a fekete, de a homlokpánt és a modestino fehér színűre változik. Don Bosco a maga módján hagyja jóvá, amikor Tori-

nóban először megpillantja a feszező Caterina Dagherón: „Odanézzenek! Nem rossz, nem rossz, tehettek vele egy próbát!”

Az 1877-es év azonban más meglepetéseket is tartogat. Korábban szó esett már arról, hogy Mornese elszigetelt helyzete több szempontból is hátrányosan érinti az Intézményt. Hogy csak egyet említsünk: Torinóba és vissza még vonaton is három napig tart az út. Továbbá a kicsiny faluban nem található meg minden olyan nagy mennyiségben, mint az Intézménynek kellene, sok mindent messzebről, késéssel, nehézségek és plusz költségek árán lehet csak meghozatni. A növendékek családjainak is súlyos gondokat okoz a közlekedés. Egyre nő a jelöltek száma, a Rend kezdi kinőni a „Kollégium” épületét, esetleges bővítésre nem állnak rendelkezésre megfelelő anyagi források.

A környék éghajlata sem kedvező. A túl „erős levegő”, a túlságosan kemény telek, sok fiatal nő és leány halála... Az Anya nem beszélt sokat a halálesetekről nővértársaival, de az Alapítóval megosztotta aggodalmait. „Megvitatta a kérdést Don Boscóval, aki igazi édesapa módjára a szíven viselte leányai sorsát, és eldöntötte, új épületet keres nekik valahol, ahol enyhébb az éghajlat, közelebb van a vasút, kevesebbe kerülne az élelmiszerek és a ruhaneműk szállítása, az épület és az iskola fenntartásához szükséges minden egyéb. Központi épületet akart, hogy a közelben könnyen találjanak munkaerőt a ház körül szükséges férfimunkára, így ezeket nem a növendékeknek vagy a nővéreknek kell elvégezniük, akik így nagyobb jártaságot szereznek a nekik való női teendőkben. Nagy szükségük lesz erre, ha civilként visszatérnek otthonukba, vagy nővérként másik rendházba kerülnek.”¹³

Nagy szerencséje volt a keresésben. Nizza Monferratóban üresen áll a Kegyelme Anyja Kolostor, a hozzá tartozó templommal együtt. A szerzetesrendek felosztatását és javaik elkob-

zását célzó törvények értelmében 1855-ben vette át a kormány a kapucinusoktól. Először a község tulajdonába került, majd a saviglianói Bortermelő Szövetkezet vette meg raktárnak. 1877-ben a bortermelőknak már nincs szükségük az ingatlanra, eladásra hirdetik. Don Bosco harmincezer lírát ad érte, a szerződést 1877 októberében írják alá, a dokumentumot a saviglianói jegyző, Tommaso Miretti hitelesíti.

1867 októberétől 1876 decemberéig az állam 119 525, az egyháztól elkobzott ingatlant értékesít, több mint 516 millió líra bevételre tesz szert. A nizza monferratói Kegyelmekek Anyja Kolostor épülete azonban most újból egy szerzetesi közösségnek ad otthont.

A rendházak, templomok, erdők, földek elkobzása csak az anyagi javak elvesztésével sújtja a Katolikus Egyházat. A más kérdésekben óvatoskodó Depretis-kormány azonban nagyon határozottan lép fel az Egyházat érintő kérdésekben. 1876-ban „a papság visszaéléseivel szemben” kezdeményezés indul útjára, aminek rendkívül súlyos következményei lehetnek, ha törvényjavaslattá válik. A rendelkezés „már nem csak az egyházi javak bekebelezésére, a rendfőnökségek lerombolására, a kórházak megszüntetésére, a papneveldek és egyéb oktatási intézmények bezárására törekedett, hanem arra is, hogy fokozatosan ellehetetlenítse, hogy a papok egyáltalán kapcsolatot tarthassanak és beszélhessenek híveikkel. Az államra, az állampolgári kötelességekre hivatkozva meg akarták bénítani a papságot apostoli küldetésének teljesítésében, meg akarták akadályozni, hogy „nyájuknak” a Pápa parancsait vagy tilalmait közvetítsék. A törvényt megszegők számára súlyos szankciókat helyeztek kilátásba. IX. Piusz életének, küldetésének vége felé járt, de ez ellen a javaslat ellen szónoki képességeinek minden erejével és haragjának pusztító tüzével lépett fel...”¹⁴

Az alsóház elfogadta a javaslatot, de májusban a szenátus nem szavazta meg. A vita kilenc napon át tartott, az ülésterem még sohasem volt ennyire zsúfolt.

Fontos látnunk azonban, milyen hallgatóság előtt mondta el IX. Piusz keményhangú beszédeit. A bíborosok és Róma papsága előtt természetesen, de nagy számban voltak jelen a zarándokok is, akik pápaságának ötvenéves évfordulóját ünnepelni érkeztek Rómába. Hatalmas számban érkeztek a világ minden tájáról. Jelenlétük teljesen átformálta Róma megszokott arculatát, az újságok is sokat cikkeztek róluk. Ebből mindenki megérthette, az is, aki Róma megszerzését ünnepelte és az is, aki elvesztésén siránkozott, hogy a Pápai Állam elvesztése semmi-
ben sem csökkentette a pápa presztízsét és befolyását, sőt... Ez az alkalom jól mutatja, hogy a világ katolikusai számára nem perdöntő kérdés, hogy létezik-e Pápai Állam határokkal, katonákkal és vámosokkal. A pápa más, nem király vagy államfő.

A szalézi világ férfi és női ága is megünnepli IX. Piusz jubileumát. Don Bosco külön imákat rendelt erre az alkalomra, június 17-én pedig szabadtéri ünnepséget tartanak Mornesében, kivilágítják a „Kollégiumot”, tűzijátékokat gyújtanak, még léggömböket is eregetnek. Téved, aki azt gondolja, a közösséget porig sújtották Depretis üzelmei. „Azt hitték, szomorkodunk, pedig mi mindig örvendezünk”: Pál apostol korinthusiakhoz írott szavai a mornesei nővérekre is állnak, hiszen az egyházfő jubileumának ünneplése mellett további nagy horderejű esemény is okot ad az örömrre: a Segítő Szűz Mária Leányai számára közeleg az Amerikába indulás perce.

Buenos Aires érseke, Leone Federico Aneyros Valdoccóba érkezett. Ő is azért szelte át az Atlanti-óceánt, hogy részt vegyen a jubileumi ünnepségeken. Főtisztelendő Pietro Ceccarel-

li kíséri, aki San Nicolás de los Arroyos, a fővárostól négyórányi vonatóúra fekvő kisváros plébánosa.

Látogatásuk során szóban is megerősítik az eddig levélben közölteket. A szalézi küldöttségek (1875-ben tíz, 1876-ban további huszonhárom misszionárius) három városban, több helyszínen is beindították tevékenységüket: Buenos Airesben oratóriumot hoztak létre, részt vesznek a *Mater Misericordiae* templom hivatalának működtetésében, a Boca városrész plébániatemplomát igazgatják. San Nicolás-ban rendházat és oratóriumot hoztak létre, a helyi kórházban is szolgálatot látnak el. Uruguay-ban, Montevideóban megalapították a Villa Colóni Piusz Kollégiumot.

Az első érkezők azt hitték, rögtön San Nicolás-ban kezdik meg a munkájukat, de az érsek a fővárosban marasztalta őket, hogy az ott élő olaszokkal törődjenek, ahogy azt Don Bosco is kérte. Több ezer fiatal, gyerek és felnőtt, „senki fiai”, Argentínában idegenek, Olaszország sem ismeri el őket hivatalosan. Nyomorban, tudatlanságban, kizsákmányoltan, gazemberek eszközeként élnek (1875-ben fanatikusok felgyújtottak egy jezsuita kollégiumot, sokan igazságtalanul olaszokat vádoltak a bűncselekmény elkövetésével). Cagliarió atya rendszeres is-tentiszteletet szervezett a Mater Misericordiae templomban, a környéken a népnyelv *de los italianos* plébániának hívja. Nem telt bele sok idő, megtelt a templom, mindenki őt és Baccino atyát akarta hallani, amint olaszul és spanyolul prédikálnak. Az érsek elégedett volt, pedig korábban ő maga tiltotta meg, hogy a lázongó, nyomortól sújtott Boca városrészbe betegyék a lábukat. Egyetlen egyszer sem látogatott el oda, és elrendelte, hogy a papok is kerüljék el.

Cagliarió atya már megérkezésének másnapján ellátogatott a városrészbe, később többször is, felkészült az esetleges atrocitá-

sokra is (fiatalkorában Don Bosco testőre volt), de nem történt semmi ilyesmi, sőt, remekül összebarátkozott az utcagyerekekkel. Jól van, felelte erre az érsek, „akkor magának adom azt a plébániát, ahol még sohasem sikerült rendszeresen misézni”. Így hát azon a helyen, ahol még egy argentin tábori pap sem boldogult, a szalézi Bodrato atya rendezkedett be.

Cagliarió atya egy argentin ügyvéd segítségével bérbe vett egy házat Buenos Aires másik városrészében is, a Szeplőtelen Fogantatás plébániatemplom mellett, és 1877 áprilisában csendben megkezdte munkáját az Új Világ első szalézi szakképző iskolája. Szabó, cipész, asztalos és könyvkötő műhely létesült. Nem feledkeztek meg patagóniai küldetésükről, de előbb Buenos Airesben van teendő.

1877 augusztusa-szeptembere eseménydús időszak Morne-sében. Giovanni Bonetti szalézi atya kíséretében főtisztelendő Pietro Ceccarelli, az argentinai plébános érkezik lelkigyakorlatot tartani. Döbbenet tapasztalja, hogy a Leányok milyen buzgalommal tanulják a spanyol nyelvet, és folyamatosan faggatják: „És mi mikor indulhatunk? Ki mehet? Mindig ugyanazt a választ adja: a Leányokra nagy szükség van Amerikában, nagyon várják már őket, de az indulással meg kell várni a lanzói szalézi Egyetemes Káptalanra érkező Cagliarió atyát. Don Bosco vele együtt fog döntést hozni erről a kérdéstről.

Addig azonban két másik helyre küldenek apácacsoportot. Lanzóban a nővérek a szalézi kollégium lakóit fogják munkájukkal segíteni, a közelgő Káptalan miatt különösen sok dolguk lesz. A franciaországi Nizza Marittima az első állomáshelyük Olaszország területén kívül. Itt szeptember 1-én, szombaton kezdik meg tevékenységüket, akárcsak Lanzóban. A nővérek egy már működő szalézi intézet munkájában vesznek részt, a kollégiumot és az oratóriumot (franciául *Patronage*-nak neve-

zik) még 1875-ben alapították, és Don Bosco régi barátja, a Torino melletti Carmagnolából származó főtisztelendő Giovanni Pietro Sola helyi püspök tiszteletére Szent Péternek ajánlották. A nővérek a szokásos kisegítő munkálatok mellett leányoratóriumot is működtetnek.

Mazzarello anya nem mutatja, de nagyon boldog, noha kínzó fejfájások gyötrik. Körbejárta az intézményeket, amelyekben a Segítő Szűz Mária Leányai tevékenykednek, be is számolt róla Don Boscónak. Sok munkát fektetett a lanzói és nizzai küldöttségek útnak indításába. Most pedig, mint mindenkit, az amerikai küldetés izgalma tartja lázban. A véget nem érő kérdésekre, hogy mikor és kik utaznak, ő is csak azt válaszolja: meg kell várnunk ezzel Cagliarió atya érkezését.

Tanításának magjait mindig a vidámság önfelelt pillanataiban próbálja elvetni: „A Segítő Szűz Mária Leányainak nem szabad pusztán hitbuzgóságból vállalni a teendőket, hanem ügyelniük kell, hogy mindent, amit tesznek, teljes odaadással tegyék”,¹⁵ ma Mornesében, holnap Amerikában, vagy bárhol a világon.

A várva várt Cagliarió atya szeptember 3-án hétfőn érkezett meg Valdoccoba.

NŐVÉREK AZ ÓCEÁNON

Végre megszületik a döntés, kik és mikor utazhatnak. Don Bosco a fő stratégia, ő hozza meg a szükséges döntéseket alteregója, Cagliarió atya segítségével, aki levélben már értesítette őt a helyi viszonyokról, és arról, szerinte mely tevékenységeket kellene előtérbe helyezni. Az emigráns olaszok gondjairól már az indulás előtt is volt tudomásuk, de a helyszínen kiderült, helyzetük

még annál is súlyosabb és elkésztőbb, mint várták. Van, aki azt sem tudja, mit szimbolizál a kereszt, olyan is akad, aki azért nem megy vasárnap misére, mert az a nap is ugyanolyan munkanap a számára, mint a hét többi napja. Buenos Aires érsekének személyes óhaja, hogy a szaléziak a fővárosban telepedjenek meg. Így távoli célkitűzéssé válik a patagóniai küldetés, már csak azért is, mert környezeti nehézségek és politikai akadályok merülnek fel. Cagliero atya, az egész küldetés motorja, egyben nagy realista ezt írta 1877 márciusában Don Boscónak: „Én mondom Önnek, hogy a patagóniai küldetéssel nem szabad az elektromos áram gyorsaságával haladni, de még csak gőzerővel sem, mert a szaléziak nem készek még rá. Először el kell fogyasztani az Utolsó Vacsorán a kenyeret és a bort, aztán türelemmel és belenyugvással fohászkodni kell a Szentlélekhez, és várni, hogy elhozza a lángokat és az erőt (...) Természetes, hogy a lehető legnagyobb szorgalommal és buzgalommal szándékozunk itt tevékenykedni. De nem kelthetünk túlzott feltűnést, nem engedhetjük, hogy az emberek túlzott elvárásokat támaszsanak velünk, nemrég érkezettekkel szemben, mikor a nyelvet és az országot sem ismerjük még tökéletesen”.¹⁶

Don Bosco már szeptember 8-án közli a morneseiekkal a döntést: az új, Amerikába tartó szalézi küldöttség tizennyolc férfiből (papokból és segítő testvérekből) és hat nővérből áll majd. A Leányok Uruguay-ba, a montevideói létesítménybe kerülnek, azok közül választják ki őket, akik írásban kérték felvételüket a misszióba.

Cagliero atya Giacomo Costamagna atyát jelölte ki küldöttségvezetőnek, aki emiatt megváltik mornesei igazgatói posztjától. A megbízatást Giovanni Battista Lemoyne atya, a lanzói kollégium volt igazgatója veszi át.

A küldöttség tagjai: Angela Vallese nővér a Lu monferratói kis közösség vezetője, Giovanna Borgna nővér (ő végső soron hazatér, mert Buenos Aires-ben született) a castelletto d'orbai Angela Cassuolo nővér, a peccói Teresa Gedda nővér, és két mornesei nővér: Angela De Negri és Teresina Mazzarello.

Mielőtt hajóra szállnának, a küldöttség tagjai Rómába utaznak, IX. Piuszhoz audienciára. A nővérek közül csak ketten (Angela Vallese és Giovanna Borgna), mert nincs pénz arra, hogy mindannyian elmenjenek. Mazzarello anya azonban elkíséri őket, noha továbbra is fejfájás kínozza. Más is nyugtalanítja, az erről szóló történetet mindig nagy szeretettel és büszkeséggel őrzi majd Leányok emlékezete. *A Nővérkrónikában* így szerepel: „Mazzarello anya így szólt Cagliero atyához: „Igazgató Úr, nem gondolja, ha én megyek Rómába, rontok az Intézmény megítélésén? A Szentatya tanult, jó modorú rendfőnöknőt vár, ehelyett meglát majd engem, egy szegény tudatlan apácát”. Cagliero atya elmosolyodott, ahogy szokott, és megpróbált belé lelket önteni. Aztán a jelenlevőkhöz, két nővérhez, Costamagna atyához és Paolo Albera atyához fordult, és hal-kan ezt mondta nekik: „Ne felejtsük el ezt a leckét”¹⁷

IX. Piusz kezét fejükre téve áldotta meg Mazzarello Mária Dominikát, Angela Vallesét és Giovanna Borgnát. A nyolcvanöt éves Pápának már csak néhány hónapja van hátra. Így búcsúzik a későbbi szenttől; aztán a nővértől, aki megjárja Patagóniát és a Tűzföldet, az emberek úgy őrzik majd emlékezetükben, mint a „felebaráti szeretet hősét”. Búcsúzik attól a nővértől is, aki Argentínában látta meg a napvilágot, és teljesen egyedülálló módon hatvannyolc éven át szolgált misszionáriusként.

IX. Piuszt megdöbbenette, mennyi szalézi szerzetes indul útnak Amerikába. Mondta is Cagliero atyának: „De hát hon-

nan veszi Don Bosco ezt a sok embert?” Cagliero azt feleli, ezt a Gondviselésre bízza.

(Az 1877. novemberi pápai audienciát, melyen elsősorban az amerikai küldöttség tagjai vesznek részt, beárnyékolja a Pápa és a szalézi Alapító megromlott viszonya. Utóbbi csupán hatvankét éves ekkor, sajnos nem örvend jó egészségnek, mégis, 1877 folyamán kétszer is Rómába látogatott, hogy találkozzon az egyházfővel. Harmadszor, decemberben, többször is hiába folyamodik meghallgatásért. Már korábban is voltak arra utaló jelek, hogy néhány pápához intézett levele nem jutott el a címzetthez. A két ember közé fal emelkedett. Nem látják egymást többé.)

A sampierdareni szalézi kollégiumban tartják az indulók összejövetelét. Don Bosco is eljött, először adja áldását tenge-rentúlra induló nővérekre. Jelen van Cagliero atya is, ő Olaszországban marad, ő lesz ezentúl a Leányok főigazgatója. Egy a Segítő Szűz Máriát ábrázoló festményt hozott az útra kelő nővéreknek ajándékba.

November 14-én Genovában szállnak hajóra, ezúttal is a *Savoie* fedélzetére, melyet csónakokkal kell megközelíteni. Az Anya is felszáll, ellenőrzi a nővérek kabinjait, velük együtt le-térdel és fogadja Don Bosco áldását. Végül „egyenként megölel-te őket, mindenkire intézett egy utolsó, mérhetetlen gyengéd-séggel teli szót. Aztán sietve elhagyta a hajót, Don Boscóval és a két őt kísérő nővérrel együtt csónakba szállt”.¹⁸

A Segítő Szűz Mária Leányai munkálkodásának első szín-helye Villa Colón, egy Montevideóhoz közeli kisváros, később teljesen bekebelezi a főváros. Ekkor azonban még a megépülése is részben csak terv, az 1868-ban érkező első telepések álmod-ták meg. Közben megkezdődött a Montevideo vízellátását cél-zó vízvezeték kiépítése, ehhez sok munkáskézre volt szükség,

a város gyorsan benépesült. Az uruguay-i politikai viszonyok miatt (1868 és 1880 között, tizenkét év alatt az országnak hét elnöke volt) azonban a fejlődés üteme nem volt egyenletes. A vízvezeték-építő cég 1875-ben megszűnt, minden tulajdonát értékesítette a környéken. A Limai Szent Róza Templomot a hozzá tartozó épülettel együtt Cagliarió atyának ajánlják fel adományképpen. Egyetlen feltételük, hogy kollégium létesüljön benne.

A formaságok elintézése után Cagliarió atya, Tomatis atya és Scavini, az asztalos, odautaztak Buenos Airesből, hogy rendbe tessék az elhagyatott épületeket, 1876 decemberében veszi birtokba őket az Olaszországból érkező újabb szalézi különítmény. „Amikor megérkeztek, a város szinte csak a tervezőasztalon létezett, aztán napról napra, a szemük láttára nőtt ki a földből. A széles, hosszú sugárutak egészen a külvárosokig vittek, itt állt a több épületrészből álló kollégium is. A templomban és a házban is csak vakolva és meszelve voltak a falak, sem díszítés, sem bútorok nem voltak.”¹⁹

Amint megnyitották az iskolát, özönlöttek a jelentkezők, mutatva, milyen nagy szükség van effajta intézetekre. Don Bosco IX. Piusz tiszteletére „Villa Colóni Piusz Kollégiumnak” keresztelte el.

A Segítő Szűz Mária Leányai azért jöttek, hogy leányiskolát, tanműhelyeket és oratóriumot hozzanak létre. Don Bosco szerette volna, ha mielőbb beindul a kis- és nagyleányok keresztényi nevelését célzó tevékenység. A hat nővér talál is egy épületet nem messze a fiúkollégiumtól, Montevideo egyik legbefolyásosabb családjá, a Jackson-család adománya.

Még mielőtt véget érne ez a munkás, de csodálatos 1877-es év, Mazzarello anya karácsonyi levél ürügyén a maga alázatos de határozott módján már előre tekint. A jövő most a legfon-

tosabb. A levél címzettje nem más, mint Giovanni Battista Le-moyne, a mornesei intézet új igazgatója.

Az Anya kifejezi „bárdolatlan, de őszinte, szívből jövő” jókí-vánságait, ígéri, a lehető legnagyobb mértékben együttműködik majd az atyával, aztán arra kéri: *„Ne kíméljen engem semmilyen körülmények között, ó Tisztelendő Atyám, bánjon velem, ahogy jó-nak látja, mindig figyelmeztessen, ha hibázom, egyszóval bánjon úgy velem, mint édesapa az elsőszülött lányával”*.²⁰

Kiket is tekintenek vidéken igazi elsőszülötteknek? A fiúkat vagy a lányokat? Mária jól tudja a választ. Bizonyos gyerme-keknek minél hamarabb felnőtté kell válniuk, hogy segíthes-senek szüleiknek. Őt, mint elsőszülött leányt korán kiküldték a szőlőbe, a napszámosok mellé dolgozni. Főképpen pedig, az elsőszülöttek felelnek a kisebb testvérekért, vigyáznak rájuk, szeretettel tanítják őket.

Mazzarello Mária jól tudja, mi anyai szerepe és kötelessé-ge. Tiszán, világosan látja, hogyan szolgálhatja anyaként még jobban közösségét: *„Ha mindig jó példát mutatok nővéreimnek, minden rendben lesz.”*²¹

1878 telén néhány hét leforgása alatt egész Róma fenekestül felfordult: új királyt és új pápát iktattak be. I. Umberto kerül II. Viktor Emánuel székébe, IX. Piuszéba pedig XIII. Leó. Mindent összevéve, a két haláleset körülményei, és az utódlás zökkenőmentessége bizonyítják, hogy mind az Olasz Királyság, mind a pápaság szilárd alapokon áll, a Pápai Állam megszűnése végső soron a Katolikus Egyház hasznára volt. II. Viktor Emánuel január 9-én, ötvennyolc éves korában, tüdőgyulladásban hunyt el, a Quirinale-palota főkaplánja, főtisztelendő Anzino atya adta fel neki az utolsó kenetet. A temetést január 19-én tartották.

A pápa néhány héttel később halt meg. IX. Piusz nyolcvanhat éves korában, február 7-én délután hunyta le a szemét. Hatalmas tömeg érkezett, hogy lerója tiszteletét a ravatal előtt a Szent Péter Bazilikában, ezért a Vatikán kénytelen együttműködni az olasz rendfenntartó erőkkel. Kérdésként merül fel, hol is tartsák pontosan a pápaválasztó gyűlést. A bíborosok egy csoportja nem mást javasol, mint hogy Máltán kerüljön sor az eseményre. Végül győz a józan ész, és a konklávé helyszínül Rómát javasolók tábora. Ahogyan Don Bosco is mondta IX. Piusznak 1870-ben: „Az őrszem, Izráel angyala, maradjon a helyén”. Az olasz kormánynak, bármennyire egyházellenes is, az az érdeke, hogy minden rendben és szabályosan történjen.

A gyűlés rendben le is zajlik, február 20-án már meg is választják az új egyházfőt Gioacchino Pecci személyében, aki XIII. Leó néven ül Szent Péter trónjára.

Don Bosco a Szent Péter bazilikában, az ünnepélyes ravatalon látta utoljára IX. Piuszt. Közvetítői szerepet is vállalt a Vatikán és a kormány, jelesül Francesco Crispi belügyminiszter között. Leó pápa március 6-án fogadta először audiencián. A Segítő Szűz Mária Leányainak is beszámolt a római eseményekről.

Római tartózkodása idején adja ki az utasítást, hogy Mazzarello anya szalézi atyák kíséretében keresse fel a Nizza monferratói elhagyott kolostor épületét. Sürgősen át kell gondolni és meg kell kezdeni a felújítási munkálatokat, hogy már itt kezdődhessen meg az 1878-79-es tanév. Az Anyának ez az első lépése a szükségszerű, de fájdalmas úton: Ábrahámhoz hasonlóan el kell hagynia szülőföldjét, el kell távolodnia Mornesétől, mivel az Intézmény örömteli fejlődésével egyenes arányban súlyosbodnak a már említett gondok.

Giacomo Costamagna atya, akinek nagy álma volt, hogy részt vehessen az amerikai misszióban, és elsőként kezdett spanyolul tanulni, már a tengerentúlon úgy ír a Mornesében töltött évekről, mint élete legszebb szakaszáról: „Az a ház szent volt, többek között azért, mert az élen egy szent, Mazzarello Mária állt”.¹

Mornese kitörölhetetlen, meghatározó elem a Segítő Szűz Mária Leányai Intézmény emlékezetében. Minden nővér számára örökké élő és lelkesítő gondolat lesz, azoknak is, akik ott kezdték hivatásukat és a később jövőknek is. Mornesében vehette kezdetét a fejlődés, ami miatt most Nizza Monferratóba kell költöztetni az intézetet. Az Anya már az első látogatás alkalmával tisztán látja, a költözés messzemenőig indokolt:

minden kéznél van, kényelmes a szükségletek beszerzése, ideális a közlekedés, az épület mérete, a helyiségek száma akár még nagyobb számú növendék és jelölt számára is tökéletesen alkalmas.

A növendékek felügyelője, Enrichetta Sorbonne kísérté el az útján, vele beszél meg a látottakat. Azért éppen őt vitte magával, hogy kicsit elvonja egy nyomasztó gondtól. 1877-ben Don Bosco egy testvérpárt, Emma és Olivia Ferrerrot küldte növendékként az intézetbe. Torinóból jöttek, családjuk egykor jómódú volt, de nem sokkal azelőtt tönkrement. (A harmadik kislány a valdoccói nővéreknél nevelkedik.) A nagyobbik lány tizennyolc éves, szép, művelt, finom teremtés, de úgy viselkedik, mintha száműzetésben lenne, sem imádságban, sem mulatságban nem csatlakozik a többiekhez, olykor még az ételt is elutasítja. Néha komor és sértő, és mintha a múlt bűvöletében élne. Képes órákon át utazóládája felett ülni elmerülve kincseiben, a tovatűnt gazdagság tárgyaiban, díszekben. Nem mint Agostina Simbeni, a maga szertelen heveségével, nyugtalanító miszticizmusával. Inkább a jelent utasította el, a mornesei élet megkívánta szegénységet és lemondást. Enrichetta Sorbonne okosan, nagy akaraterővel, megértéssel és szeretettel fordul hozzá, vigyáz, nehogy még jobban elkeserítse, sokkal jobban aggódik érte, mint a többiekért.

Mazzarello Mária szerint ez túlzás. Emma ügye jól mutatja, hogyan nevelte az Anya a nevelőket. Pedagógiája egyfajta női szemszögből megközelített, saját elképzeléseivel áthatott megelőző módszer. Például, hogy semmilyen, egyébként dicséretes jobbitó szándék, vagy súlyosabb eset iránti aggodalom sem igazolhatja a kivételezés, az egy valakinek szóló engedékenységek bármilyen formáját. A nevelő egy növendékkal sem törődhet többet, mint másokkal, egyenlőképpen kell aggódnia értük,

féltetni őket. Komoly hatásai (akár jó akár rossz) lehetnek a közösségre nézve, hogyan viselkedik a nevelő az egyes növendékekkel. Irigységet, elégedetlenséget szülhet, hogy Enrichetta a többiekénél nagyobb figyelmet fordít Emmára. Az Anya egyszer nyíltan is megszidta emiatt Enrichettát. Aztán magával vitte utazásaira és látogatásaira, hogy egy kicsit elszakadjon a gondoktól. Ezalatt Emilia Mosca nővér vette át teendőit.

Az Anya alázatossága egyben azt is jelenti, hogy senkivel sem kivételezik, sohasem enged az alapelvekből, nem nézi jó szemmel, ha valaki sorozatosan eltér tőlük. Ha szükséges, szigorúan bánik a fegyelmezetlen növendékekkel, de szigorúsága nyugalommal párosul. Többen is úgy nyilatkoztak, hogy erős, egyben körültekintő volt. Giovanni Cagliero már bíborosként így beszélt róla: „Bármennyire is szeretetteljes volt leányaival, ha a helyzet úgy kívánta, határozottan felszólította őket, változtassanak hibáikon, nem mulasztotta el figyelmeztetni őket, ha úgy látta, csökönyösen ellenszegülnek a kérésnek”.

Az egyik legnagyobb erénye volt, hogy képes volt megnyerni annak az együttműködését, akinél változást akart elérni. Minden szava és gesztusa azt kérte: „segíts, hogy jobbá tehesselek, dolgozzunk együtt a művön”. A szentté avatási eljárás egyik tanúja így jellemezte: „Amikor arra kért valakit, próbáljon javítani valamin, az arca szigorúságot tükrözött, de szinte azonnal megjelent rajta a kedvesség is, ebből rögtön vigaszt nyert az illető”.² Egyetlen centiméterrel sem rövidíti le senki számára az utat, de a cél eléréséig minden lehetséges segítséget és bátorítást megad, ha szükséges, szigorúan fedd. „Leplezetlenül adott hangot akarátának”, mondta egy másik tanú, de nem fukarkodott a biztató és dicsérő szavakkal sem. Szeretné, ha a Leányok képesek lennének a józan önvizsgálatra, és ha életútjukat áthatná az öröm, hogy rátaláltak a helyes ösvényre.

„Gondoskodj róla, hogy mindig vidámak legyenek”, írja Angela Vallesének, a villa colóni előljárónak, csupán néhány sorban foglalva össze nevelési elvét: „Mindig szeretetteljesen dolgozz a gyarlóságok kijavításán, de soha ne tórd el meglétüket. Ha azonnal kiirtjuk, talán alig okoz fáradságot, de ha már meggyökeresedett, nagyon nehéz kigyomlálni.”

A gyarlóságokat nem szabad eltűrni. De az sem helyes, ha túlértékeljük őket, túlságosan megriadunk tőlük, írja ugyan ebben a levélben. A vidámság ne lelkiállapot, fegyver legyen: „Légy vidám: ne félj, hogy gyarlóságaidtól nem egy csapásra, hanem csak lassanként tudsz megszabadulni. A legfontosabb, hogy meglegyen benned az akarat, hogy legyőzd őket, és hogy amikor az Úr felfedi meglétüket, sohase törődj bele, hanem tégy meg minden tőled telhetőt, hogy megszabadulj tőlük, és meglátod, előbb vagy utóbb győzedelmeskedni fogsz”.³

A montevideói küldöttség tagjainak néhány napot karanténban kellett tölteniük a partraszállás előtt, mert gőzhajójuk érintette a sárgalázjárvány sújtotta Rio de Janeiro kikötőjét, (egy darabig a kikötőkben kell várakozniuk a Brazília felől érkező hajóknak). Érkezésüket követően két hónapig a Szűz Mária Látogatásáról Nevezett Rend kolostorának vendégei voltak. Február 19-én vették birtokba saját épületüket, indították útjára az ingyenes iskolát és az oratóriumot. Nagy szükségük lenne erősítésre is. Időközben egy lány, aki az oratóriumon keresztül ismerte meg a Leányokat, felvételét kéri az Intézménybe. Laura Rodrígueznek hívják, egy Villa colóni előkelő család gyermeke. Ő lesz az első amerikai nővér a Segítő Szűz Mária Leányai első amerikai intézetében. Az Újvilágban később több mint négyszáz rendházat alapítanak.

Laura nővér egyben az első nővér, akit Mazzarello Mária nem ismerhet meg személyesen. Beöltözése után az Anya levelet

intéz hozzá, melyben hangsúlyozza: „szenthez méltó életet kell élned, hogy sok amerikai lány kövesse példádat”. A folytatásban ismét bizonyosságát adja nagyfokú realitásérzékének, jól látja, Laura figyelmét nem kell külön felhívnia az engedelmességre, az alázatra, a munka szeretetére. „még csak néhány hónapja es-tél át a beöltözés szertartásán, bizonyára még nagy benned a lelkesedés. Azt tanácsolom, sohase engedd, hogy kihunyjon ez a láng, melyet a Jóisten gyújtott a szívedben, és ne feledd, fontos, hogy tisztának őrizzük meg a lelkünket. Nekünk, szerzeteseknek nem szabad megelégednünk lelkünk megmentésével, szentté kell válnunk, és jótetteink révén a hozzánk segítségért fordulókat is szentté kell tennünk”.

Hogyan vihetjük mindezt véghez? Egy másik Laura nővérnek címzett levélben olvashatjuk Mazzarello anya megszokott határozott, mégis sokatmondó sorait: *„Légy mindig vidám! Bízz előljáróidban, ne rejtessz előlük semmit, tartsd nyitva szívedet, egyszerűen csak engedelmeskedj nekik, és akkor sohasem hibázhatsz.”*⁴

FRANCIAORSZÁGI MEGHÍVÁS

Az olaszországi intézetek lakói továbbra is szegénységben élnek, erre Mazzarello anya különösen odafigyel. Néhanapján előfordulnak apróbb kilengések (például péksütemény kerül az asztalra), ilyenkor azonnal közbelép, „a gyarlóság csíráit még kicsiny korukban kell kigyomlálni”. Gyakrabban fájdalommal kell azonban látnia, hogy a Leányok nélkülöznek, sokszor egészségüket is kockáztatva dolgoznak és hoznak áldozatokat. Januárban Enrichetta Sorbonne kíséretében Alessióban aztán pedig Bordigherában járt. Enrichetta nem kíséri tovább, nem árt neki egy kis környezetváltozás, Bordigherában piheni ki az

Emma-ügy fáradalmait. Az Anya egyedül folytatja útját Nizza Marittimába, ahonnan a Leányoktól azt a hírt kapta, nem tudnának két embert vendégül látni. Érkezésekor tapasztalja, egyetlen egy vendégágyuk sincsen, egy nővérnek kellene átengednie neki a sajátját. Az Anya nem engedi, a nővérnek pihennie kell az egész napos munka után, ő kitűnően eltölti az éjszakát egy széken, fejét egy asztalra hajtva. Reggel frissen és derűsen ébred. Akik szemtanúi voltak a gesztusnak, nincs szükségük többé kézikönyvre vagy prédikációra, hogy megértsek, mi is a szegénység.

A franciaországi Fréjus és Tolone püspöke levélben fordul Don Boscóhoz. Leírja, hogy egyházmegyéjében két árvaház is nehéz helyzetbe került (az egyik La Navarre-ban, a másik Saint-Cyr-sur-Merben található). Még Jacques Vincent atya alapította őket egy kolerajárvány után, de az idős pap nem képes már igazgatni őket. Nem tudtak stabil szervezetet kialakítani az őt La Navarre-ban az igazgatói székben követő papok sem, súlyos nehézségek adódtak. 1878-ban Mazzarello anyja Emilia Mosca kíséretében meglátogatja a két intézetet, és rettenetes állapotokat talál; hatalmas földterületek állnak rendelkezésre, nagyszerű lehetőség lenne mezőgazdasági iskola létrehozására, de az épületek dűledeznek. A szerencsétlen árvák pedig pizokban és rendetlenségben élnek. Világos, hogy nem új alapításra, hanem azonnali beavatkozásra, tűzoltásra van szükség. Ronchail atya, a Nizza marittimai szalézi *Patronage* igazgatója vezetésével indul meg a La navarrai intézet felújítása, 1878 októberében pedig két Segítő Szűz Mária-rendi nővér érkezik, hogy átvegyék az igazgatást.

Saint-Cyrben több idő szükségeltetik. Don Bosco és Mazzarello anyja ismételt terepszemléje után három Leány veszi át az intézet irányítását 1880 áprilisában. Az a különös helyzet alakul

ki, hogy együtt kell élniük és munkálkodniuk az idős alapítóval, Vincent atyával, és az általa alapított önkéntes csoporttal, akik létrehozták, és éveken át irányították az árvaházat. Új és nehéz feladat ez az olasz nővéreknek, akik hozzászoktak a gyakran keserű nélkülözéshez, de saját házukban, saját körükben. Az együttélés, a kemény munka és az állandó megegyezésre törekvés próba elé állítja a Leányokat. Mazzarello anya rögtön tudja, kire bízhatja a felelősségteljes és ismeretlen feladatot: Caterina Dagherót, az akkori torinói házfőnöknőt küldi Saint-Cyrbe, még ha a torinói rendház lakói nem nézik is jó szemmel igazgatónőjük elvesztését. Az Anya válaszában vigasztalásképpen a jövendőt csillantja fel előttük: most elvesztitek Caterina nővért, de később, más minőségben visszakapjátok őt...

Mornesében eközben változás következik be Emma Ferrero viselkedésében, de szerencsére vallási hévtől fűtött zajos nagyjelenetek nélkül. A változás első jele az arcán megjelenő mosoly. A szabad pihenőidő alatt együtt fogócskázik, ugrókötelezik „a többi lány és Enrichetta nővér társaságában. Már nem vonul félre, nem mereng órákon át utazóládája apró kincsei felett. Sőt, az is előfordul, hogy társnői szeme láttára aláveti magát nevelője akarátának”.⁵ Egy ideje részt vesz minden közös tevékenységben, készséges, a szövőszéknél is derűsen végzi a munkáját.

Az a hír járja, édesapja nem kifejezetten a vallásos neveltetés miatt bízta Don Bosco gondjaira Emmát és testvéreit, hanem egyszerűen nem tudta volna megfizetni a torinói bentlakásos tanintézetek költségeit. Emma tanítónő szeretne lenni, az utóbbi hónapok változásai jó kereszténnyé is tették, a szentáldozást is nagy buzgalommal veszi magához, de ennél többről egyelőre nincs szó.

Ebben az időben Piemont egy jelentős városában, Chieriben újabb rendházat alapítanak a Segítő Szűz Mária Leányai.

Egyébként akad némi nehézség. Eleinte, akárcsak máshol, csak leányoratóriumot és tanműhelyt szándékoznak nyitni. Felicina Mazzarello nővér, az Anya húga az új intézmény igazgatónöje. A munkát 1878. június 22-én kezdik meg. A hónap végén Mazzarello Mária éppen az új ház látogatásáról tér haza Mornesébe, mikor látja, az udvaron egy kisebbfajta máglya ég: Emma gyújtotta a szabad pihenő idején. Nyugodtan és határozottan veti tűzre egytől egyig ládája tartalmát. Kigyógyult hát múltba forduló kedélybetegségéből. Úgy döntött, csatlakozik a Segítő Szűz Mária Leányai Rendhez. Az 1878. augusztus 20-i beöltözési ceremónia alkalmával ölti magára az egyenruhát. Ettől a perctől kezdve „Emma rendszeresen tanulmányozta a Szent Szabályzatot, a lehető legpontosabban be is tartotta; különösen ügyelt, hogy egy percet se vesztegessen el, hogy megőrizze a csendet, hogy Isten jelenlétében éljen. Lelki békéje az arcán is tükröződött, természetes szépsége égi bájjal gazdagodott”.⁶

Két év adatott neki, hogy a Segítő Szűz Mária Leányainak történetét formálhassa, hogy elhivatottságát a lemondás, az ima és a munka öröme révén bizonyítsa. Minden percben, minden mozdulatából sugárzott belőle a megtalált béke derűjével átitatott ősi, érintetlen életöröm. 1880 februárjában hirtelen vért kezdett köhögni. Tudta, közel a halál, de ekkor is derű áradt belőle: „Ha élek, Jézusért élek, ha meghalok, érte halok meg”. Szavaiban Pál Apostol rómaiaknak írt buzdítása visszhangzik: „Hiszen egyikünk sem él önmagának, és egyikünk sem hal meg önmagának”. 1880. március 1-én halt meg, miután Cagliero atya feladta neki az utolsó kenetet.

Térjünk vissza 1878-ba. Augusztusban tartják az előjárók rendes gyűlését, ezúttal azonban nagyobb a tét. Közeleg az anyaház Nizza Monferratóba költözésének időpontja. Az előjárók tudatosan igyekeznek döntéseiket olyan irányba terelni,

ami a lehető legmarkánsabban hangsúlyozza: az Intézmény legfőbb célja a nevelés. Még az alapvetően szervezési, ellátásbeli kérdésekben is ilyen irányú döntéseket kell hozni. Miközben továbbra is kőbe vésett szabály a szegénység elve, az előjárók úgy határoznak, rendeletben rögzítik, hogy az intézetekben minden helyiségnek „tetszetősnek”, tisztának, rendesnek kell lennie. Különös tekintettel vannak a növendékek hozzátartozóira: „A fogadószoba berendezése legyen összhangban a társadalmi elvárásokkal”.

Még néhány új rendelkezés: „A Generális anya a lehető legtöbb Leányt buzdítsa tanulmányai folytatására; a többieket pedig arra, hogy valamely kézimunka, a szabás-varrás, kötés, horgolás tökéletes elsajátítására törekedjenek, hogy a későbbiekben oktathassák is ezeket”. Ahogy azt Mazzarello anya is mindig hangoztatja, akár szellemi, akár kétféle munkát végez az ember, a feladatát teljes odaadással kell végrehajtania. Határozat erősíti meg azt a meglévő szabályt is, hogy minden Leány kivétel nélkül „engedelmességgel tartozik előljárójának, mindenben köteles követni utasításait”. De vigyázat: „az igazi alázat nem csupán abban áll, hogy elvégezzük az alantas munkákat is, hanem abban, hogy teljesítjük azokat, amiket az engedelmesség megkövetel, de készek vagyunk lemondani emezek teljesítéséről, ha újabbakat kapunk helyettük.”

A neveléssel kapcsolatos alapelvek lefektetése után újra megerősítik a zene és az ének szerepét. Ezek nem csupán szép díszítőelemek, hanem „elengedhetetlenül szükségesek”. Végül, a Rendbe jelentkezők számára feltételül szabják az írni-olvasni tudást.

A Nizza Monferratóba költözés folyamata fokozatosan zajlik. Egy darabig kisebb létszámmal tovább működik a mornesei intézet is (mindenki valami különleges szenvedéllyel, a távozó

hozzátartozó iránti féltéssel munkálkodik itt). Sietni kell azonban, a költözést már így is túl sokáig halogatták. 1878 húsvét vasárnapján újabb fiatal novícia, a fenestrellei Teresa Guiot is elhunyt Mornesében. A feltűnést kerülendő, temetését a következő kedd hajnalán tartják, a *Nővérkrónika* nyíltan ki is mondja: „hogy a falubeliek fejébe ne üssön szöget a kollégiumban bekövetkező halálesetek gyakorisága”.⁷

Nizza Monferratóban egészen más a klíma. Ezt a helyi körorvos, doktor Sannazaro is megerősíti, egyben csatolja véleményét Don Bosco oktatásügyi hatóságokhoz intézett iskolaalapítási kérelméhez. A doktor „többször is látogatást tett az oktatási intézményként működő, egykor Kegyelmes Szűzanya Kolostor nevet viselő épületben, mely megközelítőleg 250 méterre fekszik a várostól. A kérdéses épület egy domb déli oldalán helyezkedik el, egészséges, száraz helyen, a szél minden oldalról kellőképpen átjárja, szobái, folyosói tágasak és levegősek, oktatási intézmény céljaira kitűnően alkalmas”.⁸

AZ ÚJ ÉPÜLET

1878. szeptember 16-án Enrichetta Sorbonne, Giovanna Ferrertino, Ermelinda Rossi, Maria Fiorito és Teresa Moretta nővérek lépnek elsőként az új épületbe. Még nagyon sok munka van hátra, amíg teljesen lakhatóvá válik. A felújításon kőművesek dolgoznak, de a nővérek végzik a takarítást, a termek berendezését, különösen azokat, amelyekben nemsokára megkezdik működését a „Kegyelmes Miasszonyunk Iskola”. Don Bosco javasolta a régi elnevezés részbeni megtartását, hogy a helyiek jobban magukénak érezzék. Egy hét elteltével Petronilla Mazzarelli anya, az intézet ideiglenesen kinevezett igazgatónője,

és Elisa Roncallo nővér is csatlakoznak a munkálatokhoz. Vónaton tették meg az utat, először Genovából Torinóba, onnan Nizza Monferratóba utaztak. Az első szakaszon Don Bosco volt az útitársuk, sok utasítással és jó tanáccsal látta el őket a kezdeteket illetően.

A munkálatok rendben haladnak, Petronilla és Elisa segítségének hála tartható az avatási ünnepség és a beköltözés határ-ideje. Egy apró izgalom zavarja meg a készülődést: Don Bosco a két nővér lelkére kötötte, hogy Nizza Monferratóban tegyenek köszönetnyilvánító látogatást Balbo grófnőnél, aki férjével együtt a szalézi küldetés nagy támogatója. Petronilla aggódva kérdezte az Alapítót: „Hogyan látogat meg az ember egy grófnőt?”

A találkozás végül remekül zajlott, a Balbo család a későbbiekben sem fukarkodik a segítséggel, még munkásokat is küldenek. Minden készen áll tehát az ünnepélyes templomszentelésre, amelyet Cagliero atya celebrál. Az esemény szeptember 27-én, egy szombati napon, Mazzarello Mária jelenlétében zajlott. 29-én hétfőn már jelentkezik is az első nizza monferratói posztuláns, Maria Terzano, a helyi könyvvizsgáló leánya. Az apa sokat segített az ingatlanvásárlás nyélbe ütésében és a felújítási munkálatok megszervezésében is.

Szeptember 30-án érkezik Morneséből a növendékek első csoportja, éppen időben, hogy rendben megkezdődhessen a tanév. (A hivatalos hatósági engedélyeket csak néhány hónap működés után kapja meg az intézmény.) November második hetében Lemoyne atya érkezik, három nővért és két növendéket hoz magával. Így a szerzetesi közösség (amely még nem teljes) és a tanulóifjúság megkezdheti új életét. Egyelőre még a mornesei épület az anyaház, novemberben még innen kel útra

az a három nővér, akik az Alessandria megyei Quargnentóban hoznak létre óvodát, tanműhelyt és oratóriumot.

November végén Mazzarello anyja is visszatér Mornesébe, itt tölti a Szeplőtelen Szűz ünnepét. Pár nővér örök, illetve ideiglenes fogadalmat tesz. A ceremónián Cagliero atya képviseli Don Boscót. Utoljára zajlik itt ez a szertartás, a szívekben ott a búcsúzás fájdalma. Rengeteg feltoluló emléktől terhesek a percek, de már itt a jövő, és helyet követel magának.

„Mennybéli Urunk jószágának hála, a Segítő Szűz Mária Leányai Rend, melyhez Ti is tartoztok, az utóbbi időben szerencsés fejlődésen esett át. Néhány év leforgása alatt szép számban avattunk házakat Piemontban, Liguriában, Franciaországban, sőt Amerikában is...”. A részlet egy 64 oldalas nyomtatott füzetből való, melynek címe: „A Szalézi Társasághoz tartozó Segítő Szűz Mária Leányai Rend Szabályzata és Alapszabályai”. Don Bosco csináltatta, mondván, a kézzel sokszorosított füzet Mornesében még jó volt, de „Most, hogy a Gondviselés jóvoltából megtöbbszöröződött a rendházak száma, rengeteg a jelentkező, már nem elegendő”. A nyomtatott szabályzatot ettől kezdve minden Leány magánál hordhatja, bárhova kerüljön is „a keresztényi erényeket mindennél buzgóbban gyakorolni” és az emberek javára tevékenykedni. Egyértelműen a szegények kerülnek a középpontba: „Különösen fontos feladatuk, hogy árvaházakat, bölcsődéket, oratóriumokat alapítsanak a szegény leányok gyámolítására a falvakban, a városokban, és a távoli missziókban. Ahol szükséges, vállaljuk kórházak, és egyéb karitatív intézmények működtetését is”.

Városokban és falvakban, Olaszországban és külföldön. A legtávolabbi állomáshelyről, Amerikából azt sürgetik: minél előbb érkezzenek újabb nővérek, mert az első hat már nem tudja ellátni az egyre sűrűsödő feladatokat.

Mazzarello Mária a legnagyobb nyugalommal kész további tíz nővért Amerikába küldeni, akik az ő vezetésével, az ő példáján nevelődtek azzá, amik. Úgy él, ahogy a Szabályzatban írva van.

A nővérek munkájára Amerikában már nem csak a Montevideo melletti Villa Colónban van szükség, hanem Argentínában is. Az olasz bevándorlók számára templomra, egyéb karitatív intézményekre van szükség. Egy másik, régóta tervezett küldetés is megvalósulni látszik: elindulhatnak dél-argentínai, patagóniai missziójukra. Három szalézi szerzetes kel útra a tíz nővérral együtt. Maddalena Martini nővér is köztük van, ő lesz a tartományfőnök, vagyis minden amerikai Leány elöljárója. Mazzarello anya kristálytisztá tömörséggel fogalmaz: *„Őt azért küldöm, hogy irányítson, titeket pedig, hogy dolgozzatok”*. Tiszta, világos beszéd, mintha csak Sienai Szent Bernardin mondta volna.

Mazzarello anyának volt egy kis küzdelme Martini nővérral. „Nagyszerű adottságai vannak, de irtózik a felelősségtől, és rendkívül visszahúzódó”.⁹

Ki tudja, miért éppen őt választja az Anya, gondolják többen is. Hogyan is tudna másokat utasítani egy ennyire visszahúzódó teremtés, különösen Amerika földjén, ahol Cagliero atya beszámolója szerint annyi az újdonság, a viszontagság, a nehézség? Az Anya azonban tudja, hogy Maddalena Martini „vezetésre teremt”. Tudja, mert felfedezte a szükséges vonásokat jelleme legmélyén. Most is, mint mindig, nyugodtan, észrevétlenül puhatolta ki a természetét. Fürkésző szemei sohasem tolakodóak, de nézését senki sem kerülhette el... Maddalena Martiniban megvannak a jó vezető tulajdonságai, hiba, sőt bűn lenne hagyni veszendőbe menni ezeket az adottságokat. *A Nővérekronika* tömören így fogalmazza meg, hogyan próbál hatni

Mazzarello Mária a visszahúzódó nővére: „Igyekszik megszerettetni vele új kötelességeit”.

A tartományfőnöki megbízatás elsősorban kötelesség, nem fokozat vagy kitüntetés. Maddalena egy szolgálat elvégzésére kap utasítást. Az Anya mondogatja is, ez nem alázat kérdése: nem az az alázat, hogy csak kisebb terheket, jelentéktelen feladatokat vállalunk, hanem az, hogy derűs nyugalommal fogadjuk a felelősségteljes vezetői teendőkre való felkérést.

Így hát, számtalan nyugodt hangnemű beszélgetés közepette, miközben a fiatalabbak a szabad pihenőjüket önfeledt lármázással töltötték, az Anya felépítette Maddalénában a hitet, hogy képes nővértársai vezetésére, és azzal a mindenképp előtt követendő utasítással látta el: „Őrizd meg bennük minden körülmények között a derű szellemét”.¹⁰

A misszió további tagjai: Emilia Borgna (követi nővérét, Gi-ovannát Amerikába) Filomena Balduzzi, Vittoria Cantú, Caterina Fino, Maria Magdaleine, Virginia Magone, Giacinta Olivieri, Domenica Roletti, Giuseppina Vergniaud.

Szokás szerint Rómába mennek a messze földre induló misszionáriusok, és a Pápa áldását kérik küldetésükre. Ezúttal azonban XIII. Leó táviratban küldi üdvözlését, nincs pénz a római utazásra, minden létező fillérükre szükségük van az átkeléshez.

Mornesében tartják a búcsúmisét, ez egyben az utolsó hivatalos szertartás ezen a helyen. Ezután a tíz nővér Genovába indul. A *Nővérkrónika* míves, meghatott sorokkal emlékezik meg arról, hogyan búcsúztatták a nővéreket a falubeliek, a szegény, elszigetelt, szeretett falu nélkülöző lakói. Éjnek idején, a fagyos sárban kell egy parasztszekér segítségével a vasútállomásig evickélniük, hogy elérjék a vonatot:

„Az első néhány nővér még rendben fel tudott szállni a szekérre, de a többi... Nagyon óvatosan kellett fellépni a hágcsóra, mert az az első felszállók után havas és jeges lett, könnyen megcsúszhatott és leeshetett az ember. Végül mindenki szerencsésen elhelyezkedett a lovak és öszvérek húzta nagy négykerekes szekéren. Menet közben azonban annyira zötykölődtek, hogy volt, aki inkább leszállt és a kimelegedést kockáztatva gyalog folytatta az útját. Még az Albedosa patak széles, félig befagyott, kövekkel teli medrén is át kellett kelniük, de a gyalogosok féltek, beszakad alattuk a jég, így visszaszálltak a szekérre, vállalva az előbb már említett nehézséget”.¹¹

Így értek el a serravalle scrivai vasútállomása, ahol Mazzarello anya már várta őket, kezében a vonatjegyekkel, még lánykorából ismert egy rövidebb ösvényt.

A behajózás előtti utolsó éjszakán a sampierdarenai szalézi kollégium látja vendégül a küldöttség tagjait. Don Bosco is eljött, nem öreg ugyan (hatvannegyedik életévét tölti), de valami legyőzhetetlen fáradtság lett rajta úrrá, rossz a látása, szúr a szíve, a rossz vérkeringés miatt bokái fájdalmasan dagadnak. Torino érsekével való nézeteltérésének híre felerősödve és negatív felhangokkal gazdagodva jutott el Rómába. Kimondottan a búcsú kedvéért utazott Genovába, de nincs ereje kikísérni a kikötőbe a távozókat, a kollégiumban áldja meg őket.

1879 első napján lépnek a *Dél-Amerika* fedélzetére, Mazzarello anya ezúttal is felkíséri leányait, rájuk bízva a Villa Colóni előljárónak, Angela Vallesének, az uruguay-i nővérnek, Laura Rodrígueznek és Giovanna Borgna nővérnek címzett leveleket. Utóbbinak saját húga, Emilia adja majd át az Újvilágban az üzenetet.

Sokan kételkednek abban, hogy Emilia nővér kiérdemelten lett a küldöttség tagja. Kitűnő apáca – mondják – de túlságosan

törékeny az egészsége, túl érzékeny, nem kockázatos vajon az elsők között Amerikába küldeni őt? És valóban: a búcsú pilanatában Emilia nővér elsápad, megszédül, ájultan esik össze, Mazzarello anya tartja meg. Ez az eset is bizonyítani látszik a borúlátó jóslatokat.

Az anyában semmiféle kétely nem merül fel. Miután Emilia nővér visszanyerte az eszméletét, nyugodtan száll a csónakba, szívében egy betűt sem változik az ítélet, amelyet korábban a törékeny Leányról mondott: „Emilia többet dolgozik majd, mint gondolnátok, és rengeteg jót fog tenni”. 1879 Újév napján, 16.30-kor fut ki a *Dél-Amerika* a genovai kikötőből, fedélzetén Emilia Borgnával, aki éveken, sőt évtizedeken át munkálkodik majd, „teszi a jót”, és saját szemével láthatja majd az Anya szentté avatását.

AZ ANYA ELHAGYJA MORNESÉT

Ez az elbeszélés nem adhatja vissza, milyen gondolatai is lehetnek valójában Mazzarello Máriának, az ő világa immár történelem. Emlékei messze nyúlnak vissza, de megtanulta, a jelent – legyen az bármilyen felkavaró is – második helyre sorolni, ez a hely illeti meg generációk tapasztalatainak hosszú sorában. Az isteni jelenlétet Dantéhoz hasonlóan éli meg (akar és tud is így élni) „ahonnan minden idő csak jelen lét” (*Babits Mihály fordítása – a ford.*). Természetes módon, jó érzéssel fonja egygé múlt és a jövő szövedékét. Egyébként pedig a jövő a mestersége, de nem abban az értelemben, hogy próféta vagy jósnő lenne, hanem mert a jövő építője; felfedezi a kislányban a felnőttet, meglátja, megvan-e valakiben az elhivatottság, ha igen, annak

milyen irányt kell szabni, egyetlen mozdulatból megérti a jövő sikereit és kudarcait.

E képesség – egyidejűnek látni múltat és jövőt – révén őrzi meg nyugalma, mikor látja, a horizonton eltűnik a hajó, s tudja, a rajta utazó Leányokat soha többé nem fogja látni. A csónakban, ami a hajó indulása után visszaviszi a partra, miután egy újabb csoporttól búcsúzott el (küldetésük új rendházak alapítása a közelben vagy a messzi távolban), már a jövőre gondol: már látja őket az Atlanti-óceánon vagy a Belbo folyón túl, amint fiatalok élén állnak, hozzásegítik őket a műveltséghez, a neveltetéshez, önállóan gondolkodó, önmagukról gondoskodni tudó felnőtteket faragnak belőlük. Nem hatódik meg ezektől a látomásoktól, köszönetet mond: „Nagy dolgokat vitt véghez Ő, a hatalmas, áldott legyen az Ő Neve.”

Don Bosco egyre kérleli, és igaza is van. A nővérek és a posztulánsok többsége már Nizza Monferratóban van, itt működik az iskola is. Furcsa módon azonban továbbra is a mornesei épület a központi rendház, annak ellenére, hogy az Anya szinte mindig távol van, mert a többi házat látogatja. A „Kollégiumnak” már csak néhány állandó lakója van: egypár betegeskedő nővér, másoknak az épület körül akad teendőjük, néhány posztuláns, és kislányok, akiknek még mindig ez a ház az egyetlen menedék. Minden körülmény azt kívánja, a Rend hivatalos székhelye is kerüljön át Nizza Monferratóba.

Jól tudja ezt az Anya is, ezért február 4-én elbúcsúzik a Mornesében maradó maroknyi csoportjától, és Nizza Monferratóba, a Segítő Szűz Mária Leányai új anyaházába, saját végleges állomáshelyére utazik.

A város adottságainál fogva Nizza Monferratóban sokkal könnyebb az élet. Az épületben hatalmas terek állnak rendelkezésre, nagyszerű látni a nővérek és növendékek sürgését-for-

gását, amint benépesítik a házat. Nizza Monferratóból vonaton néhány óra alatt Torino és Genova is elérhető... Nizza Monferrato azonban nem Mornese, ahol „Valponascai Main” minden követ személyes ismerősként köszönt, ahol szeretett családja él, ahol az emberek mind-mind gyermek- és ifjúkora részesei voltak. A falubeliek hol lelkesen, hol bizalmatlanul fogadták ténykedését, sokat bírálták, de sokat segítettek is gyanakvásukkal, bizalmukkal, végül pedig a végtelen büszkeséggel földijükre, aki néhány barátnőjével karöltve nagy dolgokat vitt véghez. Amikor 1879. február 4-én látják lejönni Mazzarello Máriát a „Kollégium” felől a dombról, ők is érzik, valami véget ér.

Amerikából kedvező hírek érkeznek, a nővérek szerencsésen megérkeztek, egy részük az uruguay-i, más részük az argentinai állomáshelyre. Uruguay-ban új házat alapítanak iskolával és oratóriummal Las Piedrasban, Montevideo egyházmegyében. Argentínában, Buenos Aires egyik negyedében, Almagróban, már 1879-ben megnyílt a kollégium, itt bejáró tanulókat is felvesznek, van általános iskola és oratórium is. A zavargásairól híres Boca külvárosban is megnyílik az iskola és az oratórium. 1880 első felében megindulnak dél felé, La Plata egyházmegye Carmen de Patagones nevű városában alapítanak oktatási központot és gondozóházat oratóriummal.

A latin-amerikai küldetéssel kapcsolatban nem árt egy fontos dokumentumot megismernünk. A „túlágosan visszahúzó” Maddalena Martini nővér (Mazzarello Mária akaratóból amerikai tartományfőnök) írta Don Boscónak levél-jelentés gyanánt a misszionáriusok tevékenységéről. Miután beszámolt az előkészületben lévő kezdeményezésekről, így folytatja levelét: „A Jóistennek hála mindannyian kitűnő egészségnek örvendünk, boldogok és vidámak vagyunk, sőt, higgye el, nem is lehetnénk boldogabbak, amiért bennünket ért a megtiszteltetés, hogy

rész vehetünk ebben a küldetésben. Különösen, hogy abban az örömben lehet részünk, hogy csakúgy, mint Olaszországban, a nagytiszteletű szalézi elöljárók vezetése alatt állunk, ők igazán sokat gondoskodnak rólunk. A szomszédos Uruguay-ban tevékenykedő társnőink is mindent megtesznek a rászoruló leányokért. Ami minket illet, jelenleg fő tevékenységünk, hogy a kollégium lakóira mosunk, de nemsokára leányiskolát nyitunk ebben a sűrűn lakott városrészben, ez egyébként sok argentin, spanyol és olasz szülő vágya is. Nincs más dolgunk, mint hogy méltóak legyünk Isten eme nagy kegyelmére, hogy minket méltóztatott kiválasztani. Pedig mennyien vágytak erre a küldetésre! Nekünk adatott meg, hogy eljöhettünk e távoli vidékre és megannyi fiatal lányt megmenthetünk a vérszomjas farkasok szájából”.¹² A „visszahúzódó” nővérből nagyszerű elöljáró lett, az Anya mindig is tudta.

Mazzarello anya Nizza Monferratából irányítja a Rendet, de gyakran látogat házról házra, az indoka nem más, mint a szűkölködés. Nem felejthetjük ezt akkor sem, ha házak, iskolák, intézetek sorának alapításáról szól a fáma. Kevés a nővér, eszközökben is állandó, kínzó szükséglet szenvednek. Sokan úgy gürcölnek, mint az igavonó állatok, rengeteg a nehézség – el is csüggeszthetik azt, aki nem odafentről merít erőt – egy hiányzó ágyszerzés, az elnyűtt ruhadarabok foltozása, a számlák kiegyenlítése, a műhelyek számára megrendelés után járni; ugyanakkor kifelé „rendezett körülmények” képét mutatni, mindez a szülők és növendékek tudtán kívül nem ritkán nagy áldozatokat és keserű lemondást jelent a nővérek számára. A látogatások azért fontosak, hogy időről időre kiönthessék szívüket az anyának, ő pedig részese legyen áldozataiknak és fáradalmaiknak, lelket öntsön beléjük, néhány napra könnyítsen terheiken.

Amerikába nem tud elutazni, leveleket küld oda, néha lediktálja valakinek, máskor napokon át körmöl, Nizza Monferratóban az elejét, Torinóban a közepét, egy harmadik helyen a befejezést. Jellegzetes az Angela Vallese nővérhez és a villa colóni Leányokhoz intézett, 1879 áprilisában kelt hosszú levél.¹³ Tele van az Intézmény életében történt szívderítő események leírásával, jól bizonyítja, milyen remek érzékkel képes megragadni bármilyen pillanatot a tanításra. Néha persze röviden utal az élet mindennapos nehézségeire is. Minden nővérnek egy külön bekezdést szentel, De Negri nővértől például azt kérdezi, hogyan halad a francianyelv-tanulással, de a kérdés ürügyén a szöveg azonnal isteni magasságokba tör: „Tanuljátok csak ennek a világnak nyelveit, de tanuljátok a lélek és Isten közötti nyelvet is. Ő megtanítja nektek a szentté válás tudományát, az egyetlen igaz tudományt”. Aztán hirtelen megint témát vált: „A családod jó egészségnek örvend, egy rúd szalámit adtak, hogy küldjem el neked, de mivel te túlságosan messze vagy, megtartottam magunknak. Írj nekik mihamarabb, köszönd meg az ajándékot”. Ne feledjük, hogy habár sikerek és fejlődés kíséri a Rend útját, egy rúd szalámi érkezése még mindig ritka, különleges esemény.

Ugyanebben a levélben önti ki szívét az amerikai Leányoknak fájdmáról, amiért el kellett hagynia Mornesét, de ezt is egyedülálló, könnyed eleganciával teszi: „Bizonyára értesültek már róla... hogy nem Mornesében lakom, hanem már itt, Nizza Monferratóban”, nem is esik több szó erről. Inkább a fájdalmas átköltözést is a tanítás céljára használja fel: „Amíg csak ezen a világon vagyunk, szüntelen áldozatokat kell hoznunk, tegyük hát ezt szívvel-lélekkel, vidáman, az Úr tudni fogja, és ha eljön az ideje, megjutalmaz minket érte”.

Most már a jelöltek is könnyedén elérhetik a nizza monferratói intézetet. 1879 júniusában egy luccai lány, Carmelinda Dianda jelentkezik novíciának. Otthon azt mondták neki, „A nizza monferratói nővérek vezetője egy szent”. Amint megérkezik, az Anya ezt a kérdést intézi hozzá: „Carmelinda, vidám vagy?” Ezután kéri tőle: „Őrizd meg mindenkor a vidámságodat”.

A szép szavak hatására megkönnyebbülnek, akik jámbor buzgalommal telten, de természetes félelemmel érkeznek. Magától értetődően mosollyal fogadják az újonnan érkezőket, ők így könnyebben leküzdik kezdeti zavarukat. Ez azonban csak izelítő az öröm pedagógiájából. Carmelinda később megérte, ezek a szavak nem a kezdeti udvariaskodás hangjai voltak. Nem sokkal később, mikor látja, otthonról kapott levelei fellett könnyezik, az Anya odalép hozzá, és komoran így szól: „A szíved még mindig Luccában van. Ha így megy tovább, nem kapod meg az otthoni leveleket”. Carmelindát nem nagyon aggasztják ezek a szavak, el is felejtkezik róluk. Mazzarello Mária azonban két nappal később odamegy hozzá, és így szól: „Azt mondtam, nem helyes, hogy még mindig annyira kötődsz Luccához. Nem lett volna szabad így beszélnem, bocsáss meg”. Carmelinda most látja csak igazán a vidámság valódi erejét: az Anya két napon át őrlődött a szavain, majd képes arra, hogy önmagát vádolva bocsánatot kérjen tőle, csak hogy a lány tudja, érzéseit tiszteletben tartják; „Akkor tudtam, az Anya valóban egy szent”.

GIUSEPPE MAZZARELLO HALÁLA

Mazzarello Máriának is Mornesében maradt a szíve egy része, itt született, itt töltötte élete nagy részét, itt élnek övéi. Szep-

tember 2-án üzenetet kap, édesapja nagyon rosszul van. Hozzásiet, az utolsó percig mellette van: „Nem is lehetett volna ennél jobb leány, jobb apáca”, jegyzi meg a *Nővérkrónika*.

Édesapja, Giuseppe Mazzarello volt első hitoktatója, ő válaszolt gyermekora első, váratlan kérdéseire: „Apa, mit csinált a Jóisten, mielőtt megteremtette a világot?” Gyermekét példáuladással is nevelte: nem csak Húsvét ünnepén járult szentáldozáshoz, pedig ezt annak idején sokan rossz szemmel nézték. Most Mária beszél neki a hitről, a haldoklók halálos ágyánál mondandó imák segítségével mintegy „celebrálja” hazatérését az Úrhoz.

Amint édesapja utolsót sóhajt, Mária arra kéri a jelenlevőket: „Térdeljünk le és imádkozzunk, mert ez az ítélet pillanata”. Maga mosdatja meg a halottat, és „Egyenként megemlékezett a kapott jótéteményekről, különösen a kapott keresztényi és emberi nevelésről, példamutatásról. Úgy tudta a család különböző tagjainak érdekeit érvényesíteni, hogy sohasem keletkezett viszály”.¹⁴

Az újságokban és a közéletben Bosznia-Hercegovina kapcsán indulatos vita bontakozik ki. A két, egykor török kézen lévő balkáni tartomány most a Habsburg Birodalom „felügyelete” alá került azzal az ürüggyel, hogy a cári Oroszország ne tudja rájuk tenni a kezét (kiterjeszteni politikai-katonai befolyását). 1878-ban megtartották a Berlini kongresszust azzal a céllal, hogy Európa és közvetlen környezete területén újrarendezzék a viszonyokat a rövid orosz-török háborút lezáró San Stefanói Béke után. A kontinens szinte valamennyi nagyhatalma kapott valamit (Anglia Ciprus szigetét, Franciaország Tunéziát), csak Olaszország maradt ki a területosztogatásból. Ennek az volt a fő oka, hogy Benedetto Carioli miniszterelnök meghirdette a

„tisztá kezek” politikáját, más szóval, Olaszországnak nem szabad idegen hatalmak dolgába ártania magát.

Talán igaza is van, de ezt nem mindenki látja így. Alkalmatlansággal, sőt hazaárulással vádolják. November 17-én aztán, Nápolyban, egy lukániai szakács, Giovanni Passanante merényletet követ el a hintóban utazó I. Umberto ellen. Az incidensben azonban a király nem, csak Carioli sérül meg a lábán. A rendkívül összetett helyzetben az olasz politikai elitnek alkalma van arra, hogy vizsgát tegyen jó lelkiismeretből. Miközben sokan siratják, hogy Olaszország nem szerzett más országokhoz hasonlóan új területeket a kongresszuson, az egyik küldött (Toscana) így szólal fel az alsóházban: „Tisztelt képviselőtársaim! Ötmillió hektár föld marad műveletlenül Olaszországban, de az olasz polgár mégis elhagyja szülőföldjét, inkább elmegy sárgalázban meghalni a La Plata folyó partjára vagy feketehimlőben Brazíliába és Argentínába. Uram, ideje, hogy emiatt szégyenpír öntse el arcunkat”.

Eközben a tengeren túlról, a sárgaláz és a feketehimlő sújtotta országokból egyre érkeznek Nizza Monferratóba a beszámoló a hétköznapiokról, szó esik a nővérek egészségi állapotáról is. Virginia Magone nővér Uruguay-ból egyre csak kérleli Mazzarello anyát, utazzon Amerikába, látogassa meg őket. Aztán hirtelen kitör belőle: „Akarja anyám, hogy mondjak egy jó indokot? Tudom, hogy nemsokára meghalok, mert fáj a tüdőm, köhögök, semmiképp sem akar elmúlni. Így hát, ha nem jön el, félek, nem látjuk egymást soha többé...” A továbbiakban hosszasan sorolja gyarlóságait, hibáit, a többi nővért ellenben magasztalja („alázatosak, engedelmesek, a szívük tele van felebaráti szeretettel, gyengédséggel, csak én vagyok képtelen minderre”). Mentegetőzik a csúnya kézírás miatt: „Lázás vagyok, fekvé tudok csak írni. Választhattam, hogy vagy csúnyán

írok, ahogy fekvé sikerül, vagy egyáltalán nem írok... Ha ne-
talántán nem tudnék többé írni, már most áldott ünnepeket és
boldog újévet kívánok Önnek...” Ez volt Virginia nővér utolsó,
az Anyának címzett levele.

A villa colóni előljáró, Angela Vallese beszámolójából kide-
rül, nyugtalanodik a las piedras-i intézet miatt. Rengeteg ne-
hézséggel kell szembenézniük, a nővérek felkészültsége gyak-
ran nem elegendő a problémák megoldására – áll szűkszavú
összefoglalójában. Az Anya azonnal válaszol, arra kéri Angela
nővért, írjon többet: „Kérlek, írd gyakrabban, hosszabban, ne
hidd, hogy leveleid untatnak.”¹⁶

A bajokra így reagál: „Nagy fájdalom nekem, hogy az új las
piedras-i intézet körül nehézségek adódtak. Ne keseredj el, ar-
ra gondold, hibák mindig vannak, amit lehet, legjobb tudásunk
szerint orvosolnunk kell, a többit pedig nyugodt lélekkel he-
lyezzük az Úr kezébe”. Természetesen közbe kell lépniük, nem
szabad annyiban hagyni a dolgokat: „A hibák kijavítására kell
törekedni, mindenkit erre kell buzdítani, de szívedben légy kö-
nyörületes mindenki iránt, embertársaid iránt viseltes a lehe-
tő legnagyobb emberbaráti szeretettel. Tanulmányozni kell az
emberek természetét, hogy kezelni tudjuk őket, így érhetünk
el sikereket, és úgy, ha mindenkiben bizalmat ébresztünk ma-
gunk iránt”. Ebben a pár nyugodt sorban megfogalmazódnak
a jó főnök kritériumai: ne próbáljunk egyáltalán annak látsza-
ni, ne érezzük a felelősséget súlyként ránk nehezedni, inkább
próbáljuk kipuhatolni, kiben mi lakik, érdemeljük ki társaink
bizalmát.

Akár azt is írhatta volna Vallese nővérnek: hát nem emlék-
szel, hogyan csináltam, és csinálom még ma is, hogyan táncol-
lok együtt az udvaron a lányokkal, hogy láthassam, mi lakozik

bennük? Hogyan teszem félre minden büszkeségemet, amikor kiállok mindenki elé, és elismerem, hibáztam?

A levélben találunk még egy vezetéssel kapcsolatos tanítást: ne próbáljunk a távolból a helyi elöljárók helyett dönteni, sőt hangsúlyozzuk az ő illetékességüket: „mikor tanácstalan vagy valamilyen kérdésben, fordulj bizalommal Maddalena (Martini) nővérhez, és mindenben nyugodtan kövesd utasításait”. Végül mindenkinek felhívja a figyelmét, mennyire fontos saját magunk formálása mind személyes, mind közösségi értelemben: „Azt mondjátok, sok a tennivaló, én pedig nagyon örülök ennek, mert a munka az erények édesapja. Ha dolgozunk, elszállnak a rossz gondolatok, vidámság költözik a szívünkbe. Amikor azt kérem, dolgozzatok, azt is kérem, figyeljetek oda az egészségetekre, és azt is, hogy semmi másért, csakis Jézus kedvéért munkálkodjatok”.

Egy későbbi levelében arról beszél Vallese nővérnek, hogy a kölcsönös emberbaráti szeretet gyakorlásával megtestesíthetjük az Úr lelkületét. *„Alázatos, türelmes, irántunk való szeretettel teli lélek ez. Jézusban is ez a szeretet munkált, mikor nem elégedett meg azzal, hogy közénk jött, hanem osztozott sorsunkban”.* Ha ezt a lelkületet örömmel testesítjük meg, megvédjük magunkat az állandó veszélytől, hogy megsértjük embertársunkat, és megtanít minket enyhülést, vigaszt nyújtani másoknak. *„Legyetek hát vidámak!... mindig vidámak, soha ne bántásatok egymást, sőt, amint látjátok, társatoknak támogatásra van szüksége, gyorsan siessetek hozzá, vigasztaljátok meg, segítsétek munkáját.”*

Piemontias ízzel átszótt szavaiban az Anya Szent Pál efezusiaknak intézett szenvedélyes figyelmeztetését ismétli meg: „A nap ne nyugodjék le haragotok fölött”.

Kevés a pénz, üres a kamra. Mazzarello Mária nemigen emlegeti, de a nélkülözés Nizza Monferratóban sem enyhül. Több ugyan a segítség, de még több a szükséglet. A százötven posztuláns, novícia és nővér gyakran nélkülöz, hogy a növendékeknek mindenük meglegyen. A „mornesei szellemiség” a kilátástalanság perceivel együtt változatlanul került át a Belbo folyó partjára, de Mazzarello Mária személye beragyogja, érthetővé teszi ezeket az időszakokat.

Kedves pillanat, amikor egy alkalommal soron kívüli gesztenyeszedéssel enyhíti az élelmezési válsághelyzetet. 1879 őszén, egy kellemes novemberi nap délutánján megtudta, nincs vacsorára ennivaló. Hirtelen ötlettől vezérelve rögtönzött kirándulást szervez egy közeli kis kápolnához. Útközben gesztenyét szednek a kosarukba, letelepednek a kis templom mellett, megsütik, és jóízűen elfogyasztják. Hazatéréskor természetesen már senki sem kér vacsorát lefekvés előtt.

Máskor az Anya rövid tényként közli, nincs elég ennivaló az egész közösség számára, de az éhezést nem sorscsapásként állítja be, hanem lehetőségként, melyet az isteni gondviselés nyújt, hogy a nővérek szenthez méltó életet éljenek. Így hát a száraz kenyeret vagy felvizezett levest vacsorára nem büntetésként vagy vezeklésként, hanem lelki épülésként fogják fel.

A szentté avatásban járatos olvasók most bólogatnak, a kevésbé járatosak azonban azt mondhatják, Mazzarello Mária Dominika nem éppen „bűnbánó” szent. Írásait, más megnyilatkozásait olvasva nem önostorozó, a gyarlóságok miatt állandó szorongásban, önsanyargatásban élő ember képe bontakozik ki. Szavai, és különösen élete példája inkább a megelőzés erejét sugallja: el kell kerülni az alkalmakat, minél inkább arra kell törekednünk, hogy elkerüljük a veszélyeket. Ha őt követjük, az ima és a kemény munka lehetnek fő fegyvereink a harcban.

Tanításában nem emlegeti lépten-nyomon gyászos intelmek közepette a kárhozatot. A rémületkeltés módszere már gyermekkorában, a mornesei templom borulató szónokainak dörgegelmeit hallgatva riasztotta. Maga a „bűn” szó is alig-alig tűnik fel nála, soraiban sokkal inkább az öröm himnuszát zengeti, de gyakran utal „érdemekre”, „jócselekedetekre”. Ezeket a fogalmakat mindig azzal összefüggésben említi, hogy a világot olyannak kell elfogadni, amilyen, nem szabad félni, vagy menekülni előle, hanem, ahogy tudjuk, a benne élő rászorulókat gazdagítanunk, gyámolítanunk kell.

Laura Rodríguezhez, az első amerikai nővérhez intézett biztató soraiban az Anya egyáltalán nem említi a bűnt vagy a rosszat. A „szentekhez méltó életről” beszél, hogyan segíthetünk „jócselekedeteinkkel” másoknak is szentté válni. Egész levelezését átszői a „szent és érdemekben gazdag életet élni” tanítása, az, hogy „érdemeink örökké hatnak”. „A halál percében semmink sem marad, csak jócselekedeteink, fontos, hogy sok legyen belőlük”; „ezen a helyen sok érdemet szerezhetsz”; „tegyél meg minden tőled telhetőt, és meglátod, minden rendben lesz”. Egyszer csodálatos egyszerűséggel vigasztal meg egy nővért: „Nem a sírás az érzékeny szív egyetlen jele”, nem szabad elkeserednünk kudarcaink miatt: ”nyomorultak vagyunk, senki

sem lehet tökéletes, a lényeg, hogy legyünk alázatosak, bizakodóak és vidámak”.

Amerikából egyre sürgetőbben kérik, szelje át az Atlanti-óceánt. Nagyon szeretnék, ha mihamarabb meglátogatná őket. Szükségét érzik, hogy munka közben lássák őt, ahogy oly könnyedén, kreatívan áll a váratlan helyzetekhez, olyan megoldásokat javasol, amiket más talán merésznek vagy helytelennek találna. Ilyenkor mindig felteszi a lefegyverző kérdést: „Roszszul csinállok valamit?”.

A halála után sok évvel, egy másik nővér így idézte fel, milyen öröm volt együtt lenni vele: „Az alatt az idő alatt, amikor Mazzarello Mária mellett lehettem, sohasem hallottam őt a pokolról beszélni”. Néhányan Amerikából őszinte szívvel arra kérik, küldjön legalább egy arcképet magáról. Ő pedig (az 1879-es év vége felé) azt válaszolja, küld egyet, amint elkészül, de a megvalósításra már nem kerül sor: „Szeretnétek rólam egy arcképet, igaz? Szívesen küldenék, de még nem készült el. Ferrero azt mondta, nem készítette el, mert egyetlen előljárótól sem kapott rá utasítást. Ha elkészíti, elküldöm nektek az első odautazó nővérekkel”.¹

Amerikából jó hírek érkeznek a Leányok Buenos Aires roszshírű negyedében megkezdett munkájáról: „Tegnapelőtt” – írta Costamagna atya Don Boscónak – „nővéreink minden bátorságukat összeszedve beköltöztek az új Boca-beli intézetbe. Egyelőre semmilyen ellenséges gesztust nem tapasztaltak, talán mert a Gondviselés segedelmével jelenleg a négy vagy öt bűnszervezet között nagy nézeteltérések vannak, így olyanok, mint a fogatlan oroszlán, ahhoz sincs erejük, hogy megtámadjanak minket”.²

Inkább Rómában akadnak gondok, és éppen a Leányokkal. A Püspöki Kongregáció nincs megelégedve Don Bosco koráb-

bi állításával, miszerint a Segítő Szűz Mária Leányai „csatlakoztak” a Szalézi Társasághoz. Akkoriban ráadásul még csak a mornesei közösség létezett, és IX. Piusz volt a pápa. Most azonban a római Kongregáció bíborosainak az az egyöntetű véleménye, nem elfogadható, hogy egy női szerzetesrend teljesen egy férfi rendtől függjön. Személyesen Don Boscót is magukhoz kéretik és közlik vele: „Ön egy, az alapelvekkel merőben ellentétet szabályt akar szentesíteni, a Kongregáció azonban ezt elutasítja”.

Don Bosco azzal védekezik, hogy amikor elfogadták a Szalézi Társaság férfi ágának Alapszabályait, abban maradtak, hogy később vizsgálják a női Intézmény ügyét. Arról is informálja a Kongregációt, hogy az Intézménynek már saját Legfőbb Elöljárója van. A kérdés egyelőre eldöntetlen marad, de a helyzetet tovább mérgesíti egy leányoratórium létesítése Chieriben. A kezdeményezés engedélyezésénél és útnak indításánál még egyetértés volt, de aztán súlyos nézeteltérések keletkeztek Chieri plébánosa, és Giovanni Bonetti szalézi atya, a Leányok lelki igazgatója között. Újságok hasábjain, névtelen pamfleteken folyt a vita, még Gastaldi érsek kemény fellépésére is szükség volt.

A Kúria és a szaléziak között eleve fennálló konfliktus tovább mélyül. Sajnos Don Bosco támogatói között is akad olyan, aki rosszul értelmezett ügybuzgalomtól hajtva szerencsétlen, félreértelmezhető írásokat közöl; ugyanígy az érsek köréből is kikerülnek becsületsértő, rágalmazó újságcikkek. Erre persze – kiugrott papok támogatásával – kéjes örömmel vetik rá magukat bizonyos egyházellenes sajtóorgánumok. Lorenzo Gastaldi hivatalos jelentésekben kel ki a Vatikánál Don Bosco ellen, aki hasonló hangú leveleket ír. XIII. Leó végül kikényszerített békekötéssel tesz pontot az ügy végére. Eközben azonban

a szalézi Alapító abban a rettenetes fenyegetettségben élt (szerencsére aztán nem valósult meg), hogy elveszíti a gyóntatás jogát.

Az eset hírei lassan-lassan az Anyához is eljutnak. Ő azonban mindent magába zár, nem akarja, hogy más is cipelje ezt a keresztet. Meg akarja védeni a Leányokat, nem szeretné, ha elcsüggednének a történetek miatt. A *Nővérkrónika* gyakran hosszasan tárgyal kevésbé jelentős történéseket, erről csupán négy fájdalommal és aggodalommal teli sort olvashatunk: „Az Anya tudomására jut, milyen nagy gondban van Don Bosco a két szalézi család kapcsolatát firtató római kérdések miatt, de erről a Leányok mit sem tudnak. A helyzet továbbra is súlyos, csak a Jóisten segíthet legyőzni az akadályokat”.³

A nizza monferratói épületben inkább a himlőjárvány okoz aggodalmat. A városban és Piemontszerte is megbetegedéseket észleltek. Tudvalevő, hogy az effajta járványok rendkívül nagy veszélyt jelentenek a nagy létszámú zárt közösségekre nézve. Szerencsére azonban nem történik haláleset. Ferdinando Maccano szerint „két apáca és két növendék” betegedett meg, de mindannyian felépültek. A *Nővérkrónika* beszámolója szerint „Pár nővér és növendék kapta el a bárányhimlőt”. Egyik eset sem halálos, bár a *Nővérkrónikából* megtudjuk, hogy a faluban az a hír járta, „nálunk is többen meghaltak a járványban, és a holttesteket itt temettük el!”.

Nem csoda, hogy ilyen szóbeszédék járnak, azokban az időkben nagy népszerűségnek örvendenek a kísértethistóriák, bűnügyi és más rejtélyes történetek. Egész Európában nagy sikert arat Eugène Sue *Párizsi rejtélyek* című műve, vidéken a túvel, cérnával, gombbal együtt folytatásos füzetekben árulják a vegyeskereskedésekben. 1877-ben kezdődik meg Carolina Invernizio könyveinek sikertörténete, ekkor jelenik meg a *Rina*,

az alpesi angyal, amit hasonló rémségek követtek, mint az Élve eltemetett leány, a Halott leány csókja, Holttest az utazóládában, Vádbeszéd a sírból...

Elérkeztek a sorsdöntő percek, eljött a végső nagy csaták ideje, a két hadvezér azonban rossz egészségi állapotban van. Don Bosco hatvanöt éves, a jobb szemére szinte teljesen megvakult, lábait fáslizni kell, gyakori heveny fejfájás kísérte reumás láz gyöttri. Mazzarello Mária nemrégén töltötte be negyvenharmadik életévét, gyakran fáj a feje és az egyik oldala, néha időszakos jelleggel elveszíti a hallását, majdnem minden foga kihullott, rettenetesen sovány.

Mindketten folytatják harcukat még ilyen feltételek mellett is. 1879 folyamán Don Bosco Franciaországba utazott, itt új barátokat, támogatókat szerzett a szalézi ügy számára, és elhátározza, a látogatást minden évben megismétli. 1880-ban így is tesz, Cagliero atya kíséri. Saint-Cyrbe is ellátogat, itt nem sokkal később telepednek le a Leányok, La Navarre-ban – ahol szintén megfordul – pedig már megkezdték munkájukat. Bármerre jár, feltűnését hatalmas ünneplés övezi.

1880 első felében az Anya régi álma vált valóra: keresztutat állíttat a Kegyelmes Szűzanya templom mellett. Püspöki engedély szükséges, hogy hivatalosan is lehessen itt Keresztutat járni, követve Jézus útját a Kálváriáig. Az Anya sokat dolgozik, hogy Acqui püspöke, főtisztelendő Sciandra atya írásos beleegyezését megszerezze, és amikor végre sikerül, nagy győzelemként ünnepli.

Nem véletlenül! A *Keresztút* számára az egyik legfontosabb, leggyakoribb elmélkedési forma. Értelmet ad egész áldozatos, szegénységben leélt, néha kigúnyolt, gyötrelmekkel teli életnek. Élete nem más, mint Jézus szegénységének, az emberek iránti szeretetből meghozott teljes áldozatának tükre. Akkor

győzünk, ha a lehető legnagyobb mértékben azonosulunk Vele. Az Anya egy kis, általa kitalált gesztussal azt tanítja: „járj Jézus nyomában” Ez a gesztus örök nyomot hagyott a szerzetesi közösség életében: „Ő itt”, mondja, és a mindenki nyakában ott lógó feszület Jézusára mutat; aztán megfordítja mondván: „Mi itt”. Ennyi. Az egész tanítás négy szótag csupán. Két apró mozdulat, de segítségükkel elmagyarázza és megindokolja, miért buzdít szakadatlanul a vidámságra, miért jó, ha derűsen éljük le az életünket: ha vidámak vagyunk, minden vidám lesz körülöttünk. „Ő itt, mi itt”: ebben természetesen van egy szemernyi fájdalom is, ami persze alaptalan, mert éppen ezért szenvedett Ő, akit követni akarunk. Szakadatlan harc ez, de egyben szakadatlan győzelem is, mert az, akit követünk, legyőzte a halált.

ISTEN VELED, MORNESE

A kezdeti, szűkszavú tudósítások után végre részletes beszámoló is érkezik Patagóniából. Lezárult a Giuseppe Fagnano atya vezetett első küldetés, már a második közösség kezdi meg munkáját Carmen de Patagonesben, a Negro folyó partján. Íme egy részlet a buenos aires-i *Dél-Amerika* írásából: „A misszionáriusokhoz Don Bosco kiváló nővérei – a Segítő Szűz Mária Leányai – a felebaráti szeretet valóságos hősei is csatlakoztak. Semmi kétség immár, ily jeles segítőkkel a Misszió számára gyerekjáték lesz megvinni a vad törzsekhez az örök megváltás hírét. Mióta világ a világ először járnak apácák a messzi déli tájakon; bizonyos, hogy kedvességükkel, felebaráti szeretetük messze földön híres erejével nagyban hozzájárulnak majd az Újvilág katolikus hitre térítéséhez”.

Fagnano atya, a patagóniai küldetés vezetője január végén arról számol be, hogy egy aprócska kápolnában hittanoktatás és igehirdetés vette kezdetét, a Leányok pedig a hely lehetőségeihez mérten egy kis leánykollégiumot alakítottak ki. „Patagónia klímája” – írja Fagnano atya – „egészséges, a folyó vize tiszta, viszont sajnos a hőség fojtogató és rengeteg a vérszomjas szűnyog”. Angela Vallese, Giovanna Borgna, Angela Cassulo és Caterina Fino nővérek kezdtek meg itt munkájukat. Teljesült hát Don Bosco álma, ők voltak ezen a helyen az első apácák.

„Ó, mennyire távol vagytok tőlem, szegény jó leányaim, de bátorság, hiszen szíveink oly közel vannak... mindig elsőként foglallak benneteket imáimba”.⁴ E szavakat intézi az Anya a négy úttörőhöz, addigi élete legmesszebbre jutott üzenetében. „Hallom, nagyon jól érzitek magatokat, van egy növendéketek, tizenkét kislány jár hittanra, és rengeteget dolgoztatok, hogy szép ünnepük legyen...” Mazzarello Mária nagyon izgatott és boldog, amikor ezt a levelet írja, sorai az előbeszédet idézik, csapong, egyszer az egyik, másszor a másik nővérhez intézi kedves, tréfával keveredő intelmeit: „Vidám vagy, Angela Cassulo nővér? A húgod jól van, üdvözetét küldi. Nagyon derék leány. Imádkozz érte, és értem is. Kitartás. És te, Giovanna nővér, szent vagy már? Aztán csodákat tettél-e már? Imádkozol értem? Vidám legyél, jó? A húgod (Giacinta) már rendes lány, jól van. Tarts ki, légy mindig alázatos, legyél bizalommal az előjáród iránt, légy segítségére, amiben csak lehet. És te, Caterina nővér, remélem te is vidám, alázatos és engedelmes vagy. Bízzál az előjáródban, és legyél mindig vidám. Csak semmi szeszélyeskedés, rendben? Te, Angiolina nővér, tartsd nekem melegen a levest, mert nemsokára ott leszek, hogy megegyem...”

Olaszországban további településekre hívják a Leányokat. Ivrea egyházmegye Cascinette városkájában elemi iskolát és

oratóriumot alapítanak. Càrcaci hercegnő Cataniában egy már meglévő árvaház vezetését bízta rájuk, és még 1880 tavaszán Saint-Cyrben is dolgozni kezdenek.

Jobban mondva dolgozni és éhezni kezdenek, mert ott még rosszabb a helyzet. Ha enni akarnak, vagy természetüik kell valamit, vagy el kell menniük koldulni. Az első eset, hogy a L eányok megtapasztalják a koldulás megaláztatását. Ha egy szalézi atya tér be hozzájuk látogatóba, rettegnek, nehogy ebédre is ottmaradjon.

Az 1880-as torinói lelkigyakorlaton Alessandrina Hughes Sant-Cyri nővér is részt vesz. Az egyik szabad pihenő alkalomával az Anya arra kéri, mesélje el nővértársainak, mi minden mennek keresztül. A történetből magasan kiemelkedik az igazgató anyja, Caterina Daghero nővér alakja. A történet végeztével sok nővérnek könnyes a szeme, az Anya pedig hozzáfűzi: „Azért akartam, hogy végighallgassátok Alessandrinát, hogy lássátok, nem akkor igazán nagy érdem jónak lenni, amikor minden rendben van, hanem akkor, amikor szűkölködünk, amikor minden balul üt ki; a feljebbvalók iránti szeretet nem szavakban, hanem tettekben nyilvánul meg, mint Caterina nővérnél, aki küszködik, de imádkozik, küzd, de hallgat, szenved, de mosoly van az arcán”.⁵

Az egyik házban azonban megáll az élet! Nem máshol, Morneében van ez a ház. 1880. április 12-én Mazzarello Mária személyesen utazik oda, hogy kiköltöztesse az utolsó bentlakókat: öt nővért, közülük hárman súlyos betegek. A házat ki kell üríteni, bezárni, eladni. Hasznos és szükséges, de fájdalmas kötelesség. D’Oria márki veszi meg az épületet, a befolyó összeget a nizza monferratói komplexum bővítésére fordítják.

Még egy utolsó pillantást vet a régóta néma udvarra, és az Anya végleg elhagyja a „Kollégiumot”, aminek a megszületésé-

nél annyit fáradozott. Szekéren utazik Nizza Monferratóba, de nem a saját, hanem a beteg Ortensia Negrini kényelme miatt. Négy éve béna, asztma is gyötri, már csak néhány hete van hátra. Mazzarello Mária az ölében tartja a beteget egész úton Nizza Monferratóig, mint édesanya a gyermekét. A *Nővérkrónika* beszámolója szerint „meggyötörten” érkezett meg.

Pár nővér emlékkönyvben emlékezik a mornesei épületre. Egyikük, a legelső között való Rosalia Pestarino így ír utolsó ott töltött napjáról: „Minden elhagyatott, kietlen, nyomorúságos... Szegény jó Mornese! Szegény szívünk, mérhetetlen fájdalmat kell kiállnia, elhagyván ezt az oly kedves, drága helyet, ahol öröm volt a magány, ami a jámbor gondolatok, a világ megvetése, a tökéletességre való törekvés színtere volt.”

(Az elválás azonban nem örökre szól. Mazzarello Mária és küldetésének első társnői nem tudhatják, hogy sok-sok év elteltével a ház újra a Segítő Szűz Mária Leányai tulajdonába kerül, és marad a kereszténység két évezredes jubileumának eljövetelekor is.)

Nem csak Mornese és az ottani emlékek vesznek a múlt ködébe. 1880 nyarán Mazzarello Mária megtörten fogadja a szokásos éves lelki gyakorlat résztvevőit. A lelki gyakorlat után esedékes az Egyetemes Káptalan, tisztújításra is sor kerül, ezen bejelenti lemondását. Döntése rá jellemzően átgondolt és megmásíthatatlan. Több nővérrel is megosztja két fő érvét: az egyik rossz egészségi állapota, a bal fülére teljesen elvesztette a hallását. Sok új rendház alapult az utóbbi időben, egyre több időt kellene látogatásukkal eltölteni, ez a munka is erősebb, egészségesebb Generális Anyát kívánna meg. A másik: egyre nő a nővérek száma, a jelentkezőknek egyre magasabb a társadalmi-kulturális szintje, úgy érzi, aki a szervezet csúcsán áll, ennek megfelelő felkészültséggel kellene rendelkeznie. „Könnybe

lábadt szemmel sorolja indokait az egybegyűlteknél, kéri őket, imádkozzanak, szüntelen imádkozzanak érte, mert ahogy egyre ismételteti, nem érzi már magát rendfőnöknőnek...”⁷

Személyi javaslatokat is tesz az utódlásra: Maddalena Martini nővér lenne például alkalmas, ő jelenleg Amerikában tartózkodik, és ha a testület nem akarja, hogy hazatérjen, itt van Caterina Daghero. „Iskolázott előljárókra van szükség” – hangsúlyozza. Hozzáteszi, jobb volna most meghozni a döntést a vezetőcseréről, minthogy egy vészhelyzet okán rögtönözni kényszerüljenek egy év múlva... A *Nővérkrónika* szerint: „Az Anya állapota valóban rohamosan hanyatlik, és (ami azelőtt elképzelhetetlen lett volna) engedi, hogy a szabad pihenő idején néhányszor Emilia anyja, Enrichetta anyja és a Saint-Cyrből érkezett Daghero anyja foglalkozzon a lelkigyakorlaton részt vevő nővérekkel és jelöltekkel. Kellő összhang van köztük. Az Anya talán arra gondol, így a nővérek jobban megismerik és elfogadják a többi előljárót is”.⁸

A szabad pihenőidő vezetésének hallgatólagos átadása a többi előljárónak talán jelentősebb gesztus, mint bármely megbeszélés. Ezzel szimbolikusan „leveszi a kezét a kormánykerékről”, másoknak adja át az irányítást.

Mégis meghosszabbítják megbízatását. A lelkigyakorlat végén, a Kegyelmes Szűzanya templomban összegyűlt második Egyetemes Káptalan ellenszavazat nélkül Legfőbb Előljárónak választja. Caterina Daghero nővért vikáriussá, Giovanna Ferrettino nővért ekonómává, Emilia Mosca nővért első asszisztenssé, Enrichetta Sorbone nővért második asszisztenssé választják.

Emilia, Enrichetta és Caterina... Mazzarello Mária évekként elelőtt látta, amint Mornesébe érkeznek, Emilia bőröndjében a végtelen egyszerűség idején a kultúrát küldte a gondviselés,

Enrichetta kishúgaival történt szívmengető események miatt emlékezetes, Caterina pedig az első napok ellenségessége miatt, bőrdíje mindig készen, összepakolva állt, hogy indulhasson Cumianába. Emberi fejlődésüket az Anya segítette elő, sok beszélgetés, együttlét, de főleg személyes példamutatásán keresztül. Most, amikor látja, akármelyikük követhetné őt az előjárói tisztségben, bármelyikük lehetne „mindnyájuk Anyja”, határtalan az öröme.

Petronilla Mazzarello ebben az évben kikerült a Káptalan tagjai közül, semmilyen tisztséget nem tölt be. Mégis vidáman mosolyog ünneplő nővértársai körében, örül Mária újraválasztásának, boldog, hogy most már ő is egy a sok nővér közül. Alassióba kerül, de ezt nem jutalomként vagy kárpótlásként fogja fel, hanem szolgálatként, amit, mint mindig, boldogan tesz meg az Intézményért. Valódi alázatot tükröz, hogy volt vezetőként Petronilla képes egyszerű nővérként, új helyen újrakezdeni életét. Még egy okkal több, hogy az Anya a szívébe zárja. Petronilla távozásával bizonyára kicsit magányosabbnak érzi magát. Az együttélés, ami a szavazás nyomán felbomlik, a kezdeti időktől, a Maccagno-házban útjára indított varróműhely megalapítása óta állt fenn. Rengeteg emlék tolul fel: mennyi gondot okozott Petronilla természete Pestarino atyának, mennyit kellett segítenie sógornőinek, a nélkülözés... Mennyi szomorúságot, de mennyi örömet is megosztottak egymással, különösen, mikor sikeresen gyámolították a rájuk bízott kisleányokat, amikor elindultak az énekszótól, önfelédjtől játéktól hangos vasárnapok.

SZOLGÁLTATOK JÓ HÍREKKEL

Mindenki egyöntetű óhaja volt hát, hogy újból Mazzarello Mária legyen a rendfőnöknő. Don Bosco is hamar jóváhagyta a döntést Torinóból, Mária pedig alázatosan elfogadja. Ahogy azt már megszoktuk, minden erejét megfeszítve munkálkodik, de érzi, tekintettel a nem is olyan távoli jövőre, rendelkeznie kell a legfontosabbakról. Az új generáció legjelesebb képviselője, Caterina Daghero csodálatos dolgokat visz véghez: Saint-Cyriben szeretik, két nyelven is tartja a lelket a nővérekben, bentlakókban. Az Anya azonban visszarendeli Nizza Monferratóba, a közelében akarja tudni. Különösen most, hogy sok új ház nyílt, több utazásra lesz szükség. Caterina visszatér tehát Nizza Monferratóba. Saint-Cyriben, miután egy darabig Caterina mellett dolgozott, Santina Pisciole kerül az igazgatónői székbe.

A változás azonban nem tetszik az ottani nővérek többségének, elégedetlenség támad az amúgy is sok bajtól, nélkülözéstől sújtott kis francia közösségben. Az Anya fellépése ellentmondást nem tűrő, de szeretetteljes: „Szívességet szeretnék kérni tőletek”, írja a Saint-Cyri nővéreknek, „Engedjétek hozzám jönni Caterina nővért, a vikáriust. Remélem, nemsokára bizalom ébred bennetek új igazgatónőtok, Santina nővér iránt, szegény annyira jóságos! Miért nem vagytok bizalommal iránta?”⁹

Ezután részletesen is kifejti álláspontját, arra figyelmezteti a nővéreket, elégedetlenségük milyen nagy veszélyt jelent az egész közösségre nézve. Természetes, hogy Caterina nővér távozása keserűséget kelt bennük, de ez a keserűség nem hullhat vissza az utódjára. A közösségi élet gyakori problémája, hogy a tagok az utódot büntetik egy megbecsült vezető távozása után.

Az Anya ezután arra is kitér, milyen károkat okozhat, ha valakik rossz érzéseket dédelgetnek magukban: „Ha mi szenved-

dünk, szenvedjen csak az a szegény igazgató is?” Arra kéri őket: legyenek alázatosak, mert az alázat kedvez a kölcsönös elfogadás kialakulásának. Arra is emlékezteti őket, hogy az ünnepelesen tett fogadalmakat nap mint nap, óráról órára meg kell újítani, és meg kell tartani. Mindnyájunk előtt ugyanaz a jövő áll: perceink meg vannak számlálva, és lehet, hogy „a halál órájában üres kézzel találjuk magunkat”, ezért kell, akár összeszorított foggal is az erényre törekednünk „nem másért, mint Jézusért. A végső számadáskor minden, ezek az esetek is a mérleg serpenyőjébe kerülnek”. Mint sok más alkalommal, most is ott csillog tanításában az ellenállhatatlan egyszerűség. Néhány szóban egyszerre minden megvilágosodik: „*A leány, aki igazán szereti Jézust, mindenkivel megtalálja a hangot*”. Ez tehát a próbakő, ezen a ponton véget is ér a feddés, a levél hangneme ismét szeretetteljes tónusra vált. Egy utolsó jóságos, de világos kéréssel: „Szolgáljatok jó hírekkel, és véssétek jól az eszetekbe, én azt szeretném, ha mindig jókedvűek lennétek, ne képzelődjete”, vagyis ne feltételezzenek nem létező dolgokat, ne engedjék elhatalmasodni rossz érzéseiket.

Nem a Saint-Cyri az egyetlen megoldandó válsághelyzet. Az egyik rendház a másik után alapul, a Rend növekszik, távoli missziót vezet, de nem szabad elfelejtenünk, egy még csak néhány éve létező, rendkívül fiatal szerzetesi közösségről van szó (Mazzarello Mária kilenc év alatt tölti meg ezt a Rendet tartalommal, ami nem más, mint a szerzetesi lét valódi, a fogalom eredeti értelmében vett megélése). Vannak még javításra szoruló hibák, nemcsak Saint-Cyrben, hanem Borgo San Martinóban is. Itt Felicina Mazzarello, az Anya húga az igazgató, mindenki nagyon szereti. 1880-ban az a döntés születik, hogy Felicina vezesse Szicíliában a brontei leánykollégium létrehozását, majd ő legyen a vezetője is.

A San Martinói nővérek ameddig csak lehet, tartóztatják Felicina nővért. Távozása napján aztán a *Nővéérkrónika* beszámolója szerint egész nap csak „kábán téblábolnak” az épületben, pedig már megérkezett új igazgatónőjük, Margherita Rasino nővér. „Senki sem gondoskodott az ételről, még a tüzet sem gyújtották meg, mire eljött az ebédidő, az egész kollégium az ebédre várt!”¹⁰ Rasino nővér minden kérésére és utasítására könnyekkel és jajszóval válaszolnak, az igazgatónőnek elfogy a türelme, sírva hagyja el a házat és visszamenekül Nizza Monferratóba. A San martinói nővérek maguk közül választanak igazgatónőt.

Nizza Monferratóba csak „panaszáradat” jut el, valódi magyarázat nem érkezik a történetekre. Mazzarello anyja egyelőre hallgat, várja a megfelelő alkalmat, engedi, hadd gondolkozzanak, döbbenjenek rá maguk, mit is tettek. Aztán váratlanul megjelenik Borgo San Martinóban, magával viszi a Káptalan által szabályosan kinevezett igazgatónőt, Caterina Ricca nővért. Aztán vita és további intézkedések nélkül távozik. Egy kis idő elteltével újból hivatalos látogatást tesz, ekkor mutatja be a nővéreknek Caterina nővért, mint leendő igazgatónőt, megint úgy távozik, mintha mi sem történt volna, nem szid meg senkit. Nem is kockáztatja meg senki, hogy újrakezdjék a dolgot. Mária anélkül oldotta meg az esetet, hogy akárcsak egy szót is pazarolt volna a történetekre. Azzal a nővérral is, akit a zavaros időszakban igazgatónővé választottak (vagy választtatta magát, nem lehet tudni), elegánsan bánik, néhány keresetlen szó kíséretében megbocsát neki: „Ó, ez csak gyerekes csínytevés! Légy nyugodt, nem teszed többé, ami történt, megtörtént”.

Láthatjuk, hogyan segíti az igazgatónők munkáját, különösen azokét, akik jelentős helyszínen kezdik meg munkájukat. Pierina Marassi nővér például a torinói intézet vezetőjeként

1880-ban kezd tevékenykedni, közvetlenül Don Bosco, és természetesen főtisztelendő Gastaldi közelében.

Az Anya jól ismeri Pierina nővért, mostanáig az alessi-ói rendházban élt, sokat beszélt már neki leendő tisztségéről. Beiktatása után kelt levelében a szokásos tanácsokkal látja el: „Most rajtad a sor, hogy jó példát mutass, hogy ellenőrizd, a Leányok rendben betartják-e a Szabályzatot... Figyelj arra is, ne legyen féltékenykedés. Úgy kell jó példát mutatni, hogy egyikük se mondhassa: azt a másik lányt jobban szíveli... Amazzal többet beszél... Amannak többet elnéz... stb.”¹¹ Figyel és ad a szalézi előjárók véleményére, a legmesszebbmenőig figyelembe veszi tanácsaikat, mindig kész együttműködni velük, nem egyszer saját akarata ellenére. Inkább az ő kívánságukat érvényesíti bizonyos kérdésekben, nehogy úgy tűnjön, túllépi hatáskörét. A nővérek jellemhibáival kapcsolatban továbbra is ugyanazt a két lépésből álló képletet javasolja az intézetvezetőknek: *figyelmeztetni*, más szóval nem szabad túllépni rajtuk, vagy úgy tenni, mintha nem léteznének; aztán *megoldást találni* a bajra, de szigorúan az illető közreműködésével. Mindenkre szükség van, senkiről sem szabad lemondani.

Még a szilárd alapelvek és komoly intézményhálózat-irányítás mellett is képes gyorsan és egyértelműen rávilágítani az igazán fontos kérdésekre: „*Tegyétek szabadon azt, amit a szeretet megkövetel*”. Egyszerű mondatával egy egész életpályát meghatároz. A szeretet nem tűr sem tiltást, sem korlátokat, sem akadályokat. Aki mindent hiánytalanul megtesz, amit a szeretet megkíván tőle, annak semmitől nem kell félnie ezen a földön.

A másik kényes, sok gondot okozó munka a posztulánsok ügye. Sok lány jelentkezik, mindannyian nővérek akarnak lenni. Nagyon oda kell figyelni rájuk. Szavaikból, mozdulataikból meg kell próbálni következtetéseket levonni, a gondolataikban

olvasni, hogy biztos legyen, valódi az elhivatottságuk. A kezdet kezdetén Mária végezte ezt, de most is ellenőrzi a nővéreket, akiknek ez a feladatuk. Giuseppina Pacotto nővért is betanítja erre a munkára. Elmondja neki például, hogy a délelőtti félórás időtartam, amely alatt nem érvényes a szilencium, nem akármilyen szünet, nem egyfajta *vacatio legis*, hanem a fél óra beszélgetés egymás közt szinte kötelező; az ő szavaival: „A szabályzat nyújtotta engedmény, amit ugyanúgy tiszteletben kell tartani, mint a szabályzat többi pontját.” Nagyon fontos szerepe van: „Ebben a félórában jobban ki lehet ismerni egy posztulánst, mint akármikor máskor, mert ez az az időszak, amikor nincs az az érzésük, hogy felügyelet alatt vannak, és ezt ki kell használni... Ne bízz meg azokban, akik minduntalan a körülötted sertepertélnek...”¹²

Mazzarello anyának talán nincs is tudomása egy Don Boscóval történt esetről. Rómában járva meglátogatott egy (nem a szalézi családhoz tartozó) intézetet, és döbbenettel, sőt teljes megbotránkozással tapasztalta, mekkora a csend, pedig tele van a ház fiúkkal. Mondta is a vezetőknek: így sohasem ismeritek meg a jellemüket. Az a gyerek, aki mozog, énekel, lármázik, futkározik, ne adja Isten lökdösődik, veszekszik a társaival, nyitott könyv, mindent elárul magáról. Bizonyos értelemben megvallja, milyen is valójában. Az egyetlen módja a kiismerésüknek az, hogy hagyjuk, szabadon kifejezhessék magukat, így lehet megkülönböztetni a tiszta szándékot az álszentségtől, a valódi viselkedést a tettetéstől.

Mária valószínűleg nem ismerte ezt az esetet, de ő is ugyanezt vallotta. Úgy érezzük, hozzá lehetne tenni: hosszú évek tapasztalatának köszönhetően. Sajnos azonban Mazzarello Mária Dominika életpályája rövid, rendkívül rövid volt. Ez alatt a rövid idő alatt építette fel önmagában a szerzetest, az Anyát,

és nem akármilyen körülmények, nélkülözés, betegségek, első nővértársai nagy részének siralmas felkészületlensége mellett. „Generális Anya”: szép titulus, de a valóságban sokszor volt kínos ez a megszólítás, például a mornesei telek hidegében, egy súlyos beteg nővér, vagy az éhező társak szájából, vagy a szám-lájuk kiegyenlítését váró Gavi-beli vagy ovadai beszállítóktól.

„NEM ÉREM MEG AZ ÉV VÉGÉT”

Egy 1880. július 9-én kelt, a villa colóni és las piedrasi nővéreknek címzett levélből idézünk: „Tudni szeretnétek, mikor látogatlak meg benneteket. Legszívesebben azonnal indulnék, de nem mehetek, amíg nem küldenek hivatalosan. Don Bosco és Cagliero atya azt az ígéretet tették, hogy egyszer majd elmehetek, de nem tudom pontosan, mikor lesz az az egyszer...”¹³

A las piedrasi oratóriumba a lányokhoz is intézett egy levelet: „Nagyon vágyom rá, hogy meglátogassalak benneteket, imádkoztatok hát, és ha Isten is úgy akarja, elmegyek, ha pedig nem, a mennyországban találkozunk, talán jobb is lesz úgy”.¹⁴

Részlet, egy 1880. december 20-án kelt, a Carmen de patagonesi Leányokhoz címzett levélből: „Ó, mennyire szeretnélek látni benneteket! Úgy tűnik azonban, áldozatot kell hoznunk, nem teljesülhet ez a kívánságunk, mert úgy hiszem, nem fogom megkapni az engedélyt az utazásra”.¹⁵

Ezek a levelek egy álom szertefoszlásáról tanúskodnak. Mazzarello Máriának természetesen nem az fáj, hogy nem juthat el távoli, egzotikus helyekre, hanem végtelen gyengédséget érez az óceán túlpartján élő leányai iránt, szívesen átszelné a nagy vizet, csak hogy láthassa őket.

Erre azonban nem kap lehetőséget. Az előjárók, Don Bosco és Cagliarió atya tudják, az utazás végzetes lenne a számára. Látják, megroppant az egészsége, mindennapos feladatait is csak óriási erőfeszítések árán képes ellátni. Nem beszélve egyre gyakrabban jelentkező, folytonosan kínos helyzeteket okozó fülbajáról. Történt, hogy 1880 augusztusában Don Bosco Nizza Monferratóba látogatott. Mazzarello Mária körbevezette az épületben, de nem mindig hallotta jól a hozzá intézett szavait: „Látja, atyám, a sok ok mellé, amiket már említettem magának, miért nem vagyok alkalmas legfőbb előjárónak, most még hozzájön, hogy szinte teljesen megsüketültem”. Erre Don Bosco: „jobb is, így nem hallja a sok mellébeszélést”.

Az amerikai utazás tehát álom marad. Amúgy is annyi a tennivaló az új intézetekkel, és a franciaországi intézetben jelentkező már említett problémás helyzettel. Amerikából lesújtó hír érkezik: egy leányt már bizonyosan nem lát viszont soha többé. Szeptember 25-én, Carmen de Patagonesben elhunyt Virginia Magone nővér. Ő volt az, aki még májusi levelében hívta, induljon mielőbb Amerikába: „Tudom, hogy nemsokára meghalok.... Így hát, ha nem jön el, félek, nem látjuk egymást soha többé”.

Sem előbb, sem utóbb. Bizonyos immár, hogy nem látja viszont ezen a földön az Amerikába szakadt Leányokat. Ezért még figyelmesebben fürkészi az amerikai misszióra kijelölt nővéreket, behajózáskor még forróbban búcsúzik tőlük, hogy aztán a kis csónakba szálljon azzal a biztos tudattal, hogy soha többé nem látja viszont őket.

Mazzarello Mária életének utolsó nyarán érdekes új lakó érkezik a nizza monferratói intézetbe: egy afrikai (talán szudáni), húsz év körüli, szép, életvidám leány. Korábban rabszolga volt. Sok más társával együtt a Szudánban misszionáriusi tevékeny-

seget folytató főtisztelendő Daniele Comboni szabadította fel. A nagyszerű férfiú egy életen át harcolt a rabszolga-kereskedelem ellen, a hitetlen Afrika-kutató, Romolo Gessi barátja, betegsége idején ápolója volt; de jól ismerte az afrikaiak által csak „Gordon pasaként” emlegetett Gordon anglikán tábornokot, Kartúm kormányzóját is. Jó ismeretséget ápolt Don Boscóval, elsőik között beszélt neki tervéről, Afrika újjáteremtéséről „az afrikaiak által”. Néhány arra érdemes afrikai fiataalt Comboni Olaszországba küld, illetve kísér, hogy tanulmányokat folytathassanak. Egyházi oktatási intézetekben helyezi el őket. A lány beszél egy keveset olaszul, izgalmas, ugyanakkor hátborzongató történeteket mesél a sivatagról, a Nílusról, a krokodilokról és az emberkereskedőkről. Nem keresztény. Mazzarello anyja arra kéri a posztulánsokat és növendékeket, „bánjanak vele szeretetteljesen”. Decemberben Cagliari atyától megkapja a keresztség szentségét, melyben a Mária nevet kapja, karácsonykor pedig már első áldozáshoz is járul, alakjával jócskán kiemelkedik a kuncogó kisebb elsőáldozó növendékek közül.

1880 karácsonya táján az orvosok több pihenést javasolnak az Anyának. A visszaemlékezésekből azonban az derül ki, hogy tovább végzi szokásos feladatait, és nem csak irodai munkát. Sőt, a Generális Anyának továbbra sincs valódi irodája, most már nem is lesz. Olvasáshoz vagy íráshoz bármilyen asztal megfelel neki, csakúgy, mint alváshoz is elég párnául egy rongyba csavart deszkadarab. A ruházata mindig rendezett, bár látszik rajta, nem vadonatúj; külső szemlélő esetleg azt hihetné, a ház kisegítő személyzetének szorgalmas tagja. Ezt is teszi, amikor éppen nem a Leányokkal beszélget vagy nem imádkozik: a kertben serénykedik, zöldséget pucol a konyhán, „a legalantasabb helyiségeket takarítja”, tudjuk meg a *Nővérkrónikából*.

Eljön 1880 vége, és vele a fogadalmas nővérek hagyományos éves nizza monferratói „konferenciája”. Mazzarello Mária még nincs negyvennégy éves, de már úgy tekint vissza a közösség múltjára, mintha az ki tudja, milyen távoli múltba nyúlna vissza. Az akkori nyomorúságos helyzetet összehasonlítja a jelen viszonylagos könnyebbségével: több a posztuláns – néhányuk családja adományt is küld – több a növendék is, legtöbbjük tandíjat fizet. Azelőtt elképzelhetetlen lett volna, hogy: „Kenyéren és zöldséglevesen kívül más eledelt, sőt gyümölcsöt is megengedhetünk magunknak. Szép házunk, szép templomunk van; új intézeteket alapítunk, szerencsére egyik lakói sem szenvednek különösebb hiányt semmiben”.

Talán túlságosan is szép mindez. „Mire jó ez a meglegedettség, ha neadjisten éppen emiatt veszítenénk lelkesedésünkéből, csökkenne odaadásunk?” Nem önmagáért tartja hasznosnak a nélkülözést és a szenvedést, hanem attól fél, egyesek elkényelmesednek: „Az ég szerelmére, nővérek”, kezeit sírva, könyörgőn nyújtja feléjük: „Ne engedjük, hogy legyőzzön bennünket a kényelem és a jómód; éljünk továbbra is a felebaráti szeretet és a szegénység szellemében, hiszen ez tette dicsővé a mornesei szép esztendőket...”

Utolsó év végi beszédében a jövőbe is tekint: „Nagy már ez a ház, sőt egyre bővül. Sokan vagyunk, mind több jelölt érkezik, köztük sok gazdag úri kisasszony is. Intézményeink száma is egyre növekszik. De soha ne feledjük szegénységi fogadalmunkat! Mindig szegénységben kell élnünk, ez az út vezet minket a szent élethez. Jaj annak, aki nem képes rá, és jaj az egész szerzetesrendnek!”¹⁶

Szalézi szokás szerint továbbra is megtartják az esti jóéjszakát-beszédeket, ezek alkalmával vissza-visszatér ezekre a gondolatokra, egy küszöbön álló esemény: új amerikai küldött-

ség útnak indulása kapcsán is. A tervek szerint a Segítő Szűz Mária Leányai Intézmény tíz tagja vesz részt az új misszióban. A résztvevőket Don Bosco, Cagliero atya és az Anya jelöli ki. Ezúttal azonban egy olyan nővér neve is a listára került, aki iránt Mazzarello Mária nem viseltet bizalommal. Kérte is, húzzák ki a névsorból, de a tanács két másik tagja túlzónak minősíti félelmeit, a nővér hajóra száll. Kicsivel több, mint egy év múlva, miután cserbenhagyta a missziót, a Rendet, mindenkit, a nő visszatér Európába.

Giuseppina Paccottót viszont maga az Anya javasolta a misszióba. Látván, Giuseppinának mennyire nehezére esik a búcsúzás, így szólott hozzá: „Szenvedsz a gondolattól, hogy elvünk... de ha maradnál, akkor sem tölthetnénk már sok időt együtt, mert én nem érem meg az év végét.”

„NE FÉLJ, FOLYTASD UTADAT”

Gyakran le kell pihennie. Meleg téglát szorít a hóna alá, hogy enyhítse krónikus mellhártyagyulladás miatti fájdalmát. Ilyen állapotban is látogatást tesz a quargnentói és Lu monferratói intézetekben. Egy januári estén, a „jó éjszakát” idején újra a múltba réved: arról beszél, fontos, hogy mindig a rendre törekedjünk, a házban is mindent tegyünk a helyére, belső harmóniánk ragyogja be környezetünket is. A boldog időket emlegeti, amikor a Rend együttműködött a Szent Anna nővérek közösségével: „Tegyük, amit a jóságos Szent Anna nővérek tanítottak: ahányszor helyére teszünk egy székot, egy padot, felveszünk a földről egy darab papírt, kukoricacsuhét, ami kipottyant a szalmazsákunkból... mondjunk el egy rövid fohászt, imádkozzunk a megholtakért, adjunk hálát a Jóistennek...”

A misszióba induló szalézi szerzeteseket és nővéreket, nagyszabású szertartás keretében búcsúztatják a torinói Segítő Szűz Mária Bazilikában. Ezután a küldöttség tagjai és kísérőik vonaton utaznak Genovába.

Mazzarello anya is Torinóba utazott. Az egyik éjjel így kiáltott fel, felébresztve álmából Pacotto nővér: „Meghalt Luigina Arecco nővér!” Luigina nővér valóban súlyos beteg volt, de Nizza Monferratóban tartózkodott. Pacotto nővér hitetlenkedve nézett az Anyára, aki az idézett mondat után csendbe burkolózott. Eljött a reggel, vele a hír is Nizza Monferratóból: valóban elhunyt a csodálatos énekhanggal megáldott Luigina nővér, akit Mazzarello Mária kislánykorában, árvaként vitt a monferratói tanyavilágból az intézetbe. Derűsen halt meg, előtte maradék hangjával Cagliarió atya szerzeményét, a *Recordare Jesu Pié*-t próbálta elénekelni.

Cagliarió atya kíséretében az Anya Nizza Monferratóba siet, hogy utolsó búcsút vegyen Luiginától. Ezután Alessandriában éri utol a Genova felé tartó küldöttséget.

Szokás szerint Sampierdarenában töltik az éjszakát, ezúttal azonban két külön hajóra szállnak. *A Dél-Amerika* gőzösre pár szalézi szerzetes és négy Leány: Ottavia Bussolino, Anna Brunetti, Luigina Vallese és Ernesta Farina nővérek szállnak. Az Anya a szokásos módon a fedélzetre kíséri őket, ott búcsúzik el tőlük.

A hajó 1881. február 2-án fut ki a kikötőből. Az *I. Umberto* néhány órával később hagyja el Olaszország partjait, fedélzetén tizenhét misszionáriussal, köztük hat Leánnyal: Giuseppina Pacotto, Angela Gualfredo, Caterina Lucca, Lorenzina Natale, Giuliana Prevosto és Teresa Rinaldi nővérekkel. Ezúttal az Anya sem hagyja el a hajót, egészen Marseille-ig kíséri őket, ez az első utazása gőzhajón.

A kínok kínját állja ki, a tengeribetegség különösen heveny formája tör ki rajta, nyilvánvalóan azért, mert más bántalmak is gyöttrik. Marseille-ben a hajó három napos technikai szünetet tart, Don Bosco is megérkezik, hogy elbúcsúzzon a missziós küldöttség tagjaitól. Az Anya első ízben sírja el magát az elválás pillanatában.

Síratja a távozó Leányokat, tudja, soha többé nem látja viszont őket. Mégis erőt ad neki az a gondolat, hogy Amerikában ott van a nagyszerű tartományfőnöknő, Maddalena Martini. Sajnos az ő egészsége is meglehetősen törekeny, csak néhány év adatik még neki, az Anya jól tudja ezt. Nyugodt azonban, mert máris gondoskodott a folytatásról. A Leányok révén üzenetet juttat el Buenos Airesbe, Camisassa atyához: az egyik hajó fedélzetén már Amerika felé tart (minderről mit sem sejtve) az a nővér, aki követi majd posztján Maddalena nővért. Ottavia Bussolino az, fiatal, nem régen tett fogadalmat, még sokat kell tanulnia, de már úton van... A jelen és a jövő nővérei, novíciái és jelöltjei számára pedig már ott tevékenykedik Nizza Monferratóban a Vikárius Anya, Caterina Daghero, neve a folyamatosság, a méltó utódlás garanciája.

Nos, a legfontosabbakról már gondoskodott. Néhány napos Marseille-i lábadozás után az Anya előbb a La Navarre-i nővéreket látogatja meg, aztán a Saint-Cyr felé folytatja útját. Nizza Marittimába érve újból találkozik Don Boscóval, beszél neki betegségéről, de nem említi a gyógyulást, mint korábban anynyiszor. Amint Saint-Cyrbe ér, ágynak esik. Már nem a tengeribetegség gyöttri, mellhártyagyulladás újjult ki, az akkor használt, nagy szenvedéssel járó gyógymóddal, bőrvörösítő szerek használatával kúrálták.

Az Anya türelmesen követi orvosai utasításait, de már megtette, nincs sok hátra. Egyetlen kívánsága, hogy visszatér-

hessen Nizza Monferratóba. Ebben nem várt javulás is segíti, már-már felépülésében reménykednek. Március 19-én kel útra, 29-én, egy rövid alessiói kitérő után megérkezik az anyaházba.

Hazatért hát. Nagyon gyenge, de talpon van. A nővérek a szokásos forró tégladarabbal a hóna alatt látják. Don Boscó-ról beszél, aki Rómában intézi a szalézi ügyeket, meg a Spanyolországot járó Cagliero atyáról. Néhány nap elteltével ismét ágynak esik, és nem is kel fel többé. A betegágyban tölti negyvennegyedik születésnapját is, váratlan javulást hoz ez a nap is. Meg tudja tartani a poharat, arca visszanyer valamennyit a színéből.

Cagliero atya visszatér Spanyolországból, május 10-én Nizza Monferratóba látogat, hosszasan beszél az Anyával. Mazzarello Mária Dominika a halál küszöbén is hű marad tanítói és alapítótársi kötelességeihez. Nincs semmi fennkölt a mornesei parasztlány és a Castelnuovo d’Asti-beli parasztfiú párbeszédében, hiába is keresnénk a végső számvetés pátoszát. Egyre elhalóbb hangon, megszokott tisztánlátásával az Intézmény állapotát elemzi. Giovanni Cagliero a szentté avatási eljárás során így emlékezett ezekre az órákra: „Beszámolt nekem a nehézségekről, amelyek mindent élesen látó szemében, többéves tapasztalata fényében veszélyeztethették az Intézmény szellemiségét. Szó esett arról is, kiknek bizonytalan az elhivatottságuk, az volt a kívánsága, halála után kezeljem én ezeket a problémákat.”

Máskor Cagliero bíboros úr így beszélt Ferdinando Macconónak: „Be kell, hogy valljam, ha akkor jobban hallgattam volna a szavaira, sok, az induló Intézményt, egyes nővérek elhivatottságát veszélyeztető gondot, bajt már a csírájában elfojthattam volna. Amit nem tettem meg akkor, később, amikor rászántam magam és véghezvittem, óriási javára vált a közöségnek”.¹⁷

Az Anya készen áll. Minden tőle telhetőt megtett a Segítő Szűz Mária Leányaiért. 165 nővért, 65 novíciát, 28 rendházat hagy maga után, 19 Olaszországban, 3 Franciaországban, 6 Amerikában található. Élete példáját hagyja rájuk.

Most már nyugodtan várja a halált, megadatik neki, hogy hozzá méltóan, kristálytisztá elmével fogadhassa. 1881. május 14-én hajnalban Cagliero atya Giovanni Bosco nevében is áldásra emeli kezét. Az Anya megérti, kéri, rendezzék el párnáit „Hozzatok rendbe”. Egy májusi szombat hajnalán, 3 óra 45 perckor, tökéletesen elrendezett ágyban, Jézus és Mária nevével az ajkán Mazzarello Mária Dominika elhagyta a földi létet.

A májusi nap hamar beragyogja a Valponasca-majort. A nap felkeltevel a napszámosok kirajzanak a szőlőbe, végzik a tavaszi teendőket. Mint mindig, a templomban kigyúlnak az első reggeli mise fényei, jól láthatóak a majorház ablakából. A korán kelő hívek léptei Mazzarello Mária, Felicina, unokatestvérük, Dominika, és barátnőjük, Petronilla lépteit idézik.

Az Atlanti-óceán túlsópartján már lement a nap. Giuseppina Pacotto nővér gondolatban lejátssza az Anya utolsó, az *I. Umberto* fedélzetén elhangzott szavait: *„Kitartás, Giuseppina nővér, eljön majd a perc, amikor nehéz, elviselhetetlenül nehéz lesz a kereszt, de az lesz az a perc, amikor minden erőddel magadhoz kell szorítanod, és meg kell erősítened a Jóisten iránti hűségedet”*.¹⁸

Ernesta Farina nővér újra és újra elolvassa indulás előtt az Anyától kapott üzenetet: *„Soha ne csüggedj gyarlóságaid láttán, hanem fordulj bizalommal Jézushoz és Máriához, bátran borulj le előttük, és amikor visszanyered az erőt, ne félj, folytasd utadat”*.¹⁹

Lassanként mindenhova elér az Anya halálának híre Olaszországban és külföldön is. Mindenütt gyászszertartásokat tartanak, az idősebb nővérek mesélnek róla a fiatalabbaknak. Csakúgy, mint más szeretett ember halálakor. Aztán az emlé-

kezés keserű napjain is, ahogyan azt a szalézi pedagógia megkívánja, elérkezett a szabad pihenőidő órája, és vele a lárma, a játék, a nevetés. Az öröm: Mazzarello Mária parancsolata, miáltal örökre jelen van a fiatalok között.

AZ INTÉZMÉNY HELYZETE MA (1993)

Mazzarello Mária halálakor a Segítő Szűz Mária Leányai Intézmény még csak kilenc éve létezett. Négy ország területén (Olaszországban, Franciaországban, Uruguay-ban és Argentínában), 26 rendházban, körülbelül 200 fogadalmas nővér és novícia részvételével tevékenykedett.

Ma, több mint egy évszázaddal a halála után, az Intézmény minden kontinensen jelen van, a tagság körülbelül 17000 fogadalmas nővért számlál. Az 1600 közösség 80 ország területén munkálkodik.

Mária Dominika elképzelései idővel kikristályosodtak. Értéküket növelte, hogy minden helyszínen az adott ország, nemzet kulturális hátterével gazdagodtak.

Don Bosco alapvető fontosságú öröksége, az aktív elkötelezettség a nevelésben, a szalézi rend női ágának is fő tevékenysége. Minden Segítő Szűz Mária Leánya Istenért és a fiatalokért áldozza életét, úgy, hogy megpróbál megfelelő válaszokat adni a jelen kihívásaira.

A Rend tagjai elsősorban az Auxilium Katolikus Neveléstudományi Főiskola képzésében vesznek részt. Ez az oktatási intézmény különösen fontosnak tartja a nők helyzetének, problémáinak több szempontból való vizsgálatát, megoldások keresését.

A Katolikus Főiskola vezetőségében is nagyrészt nők kapnak szerepet, több kutatás folyik az ösztönös felismerés és intelligencia oktatásbeli szerepével kapcsolatban.

Mária Dominika már azelőtt egyfajta oratóriumot hozott létre, hogy Don Boscóval találkozott volna. Mára ez a közösségi találkozóhely nagyon sokféle arcot mutat, változott szocio-kulturális szerepe, változtak a fiatalok igényei. A szegényebb országokban inkább humanitárius szerepet tölt be, míg a gazdagabb, iparosodott országokban inkább az a szerepe, hogy rávegye a fiatalokat, hasznos tevékenységgel, közösségben töltsék el a szabadidejüket.

Az oktató-nevelő tevékenység nagy kihívása, hogyan kovácsolja közösségekké a fiatalokat, miként válaszolja meg a számukra az élet fontos kérdéseit.

A nővérek mára már minden elképzelhető iskolatípus keretein belül, minden korosztály számára eleget tesznek a rendszeres oktatás igényének, módszereiket készek bármikor felülvizsgálni. Sok országban igyekeznek lehetővé tenni tanulóik számára, hogy olyan készségeket sajátítsanak el, melyek révén hatékonyan kapcsolódhatnak be hazájuk kultúrájának vérkeringésébe.

Felkészült tanárok és szülők segítségével időnként a hagyományos iskolarendszer keretein belül keresnek új utakat, más-kor teljesen új struktúrákat hoznak létre, így próbálják képessé tenni a fiatalokat új ismeretek feldolgozására, hogy ezáltal emberibb világot hozhassanak létre.

Az úgynevezett *munkaorientációs kurzusok* más-más szerepet töltenek be Olaszországban, Afrikában vagy Latin-Amerikában, de jól mutatják, milyen élénk figyelemmel fordul a szalézi család a munka világa iránt, mennyire fontosnak tartja, a fiatalok minél felkészültebben tagozódhassanak be hazájuk gazdasági életébe.

A képzéseknek egyre differenciáltabbnak kell lenniük, meg kell felelniük a kézműipar, a kisipar, a szolgáltatóipar igényeinek. Ez a növekvő munkanélküliség miatt is szükséges, és amiatt is, hogy a fiatalok intézményesült közoktatásból kiszorult csoportjait visszatereljék a társadalomba, a munka világába.

A nyolcvanas évek végén bekövetkezett történelmi változások, melyek ideológiák bukásához, az egymással szemben álló szekértáborok megszűnéséhez vezettek; bizonyos társadalmi változások, a szociális párbeszéd kereteinek tágulása az Intézményt is arra készítették, hogy 1990-ben újításokat vezessen be, melyek mára beérni látszanak.

Az Intézmény céljai között elsődleges helyet foglal el A FIA-TAL NŐK NEVELÉSE-OKTATÁSA. Az egyes országokban jól körülhatárolt programokat dolgoztak ki erre a célra: a missziók támogatásával női társulások alakulnak; összegyűjtik a nagyvárosok peremén kallódó, könnyen a prostitúció áldozatává váló lányokat. A lányoknak-asszonyoknak segítenek beilleszkedni a munka világába. Kulturális kezdeményezéseket hoznak létre, segítik-támogatják a nőket, hogy megtanuljanak harcolni saját méltóságukért és női értékekben gazdag társadalom kialakításán munkálkodhassanak.

Az utóbbi idők fontos feladata a karizma kulturális beágyazottságának növelése is. A hitélet az adott hely szokásai szerint más-más a világ minden országban, ahol a Segítő Szűz Mária Leányai jelen vannak. Ez gyakran felülírja a Szent Alapítók elképzeléseit. Tekintettel kell lenni az etnikai kisebbségekre, a helyi pasztorációs szokásokra, az egyes nemzetek sajátos kifejezőmódjára, melyek különféle módokon és formában mindmind az Úr Jézus hívására válaszolnak.

Ezeken a kereteken belül próbálják tehát összhangba hozni céljaikat (elsősorban az ifjúság oktatását-nevelését) a kulturá-

lis-társadalmi változásokkal és a helyi adottságokkal. A Segítő Szűz Mária Leányai tehát értékek rendszerén alapuló társadalom létrejöttéért küzdenek, és azért, hogy mindig megújulva bár, de hűek maradjanak Mazzarello Mária emlékéhez.

Az intézmény postacíme:

Segítő Szűz Mária Leányai

Via dell'Ateneo Salesiano, 81 – 00139 Róma

Tel.: 87 13 23 10

Jegyzetek

1

A. Monti: *II. Viktor Emánuel ifjúkora*. Mondadori, 1939. 80. old.

A. C. Jemolo: *Egyház és Állam az elmúlt száz év Olaszországában*. Einaudi, 1955. 90. old.

Nővérkrónika I. 32. old.

M. Esther Posada gond.: *Aktuális, mert igaz. Adalékok Mazzarello Mária Dominika életrajzához*. Róma, Ed. LAS, 1987. 224. old.

Nővérkrónika I. 41. old.

F. Maccono: *Szent Mazzarello Mária Dominika. I. köt.* Újranyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 53. old.

Nővérkrónika I. 65. old.

M. Benediscioli – A. Gallia: *A közelmúlt történelmi dokumentumai*. Mursia, 1970. 195. old.

2

M. Esther Posada gond.: *Szent Mazzarello Mária Dominika levelezése*. S. M. L. Intézet, 1980. 103. old. (Mostantól *Levelek.*)

Nővérkrónika I. 53. old.
Levelek. 16. old.
Nővérkrónika I. 102. old.
u.o. 129. old.

3

Levelek. 3, 2.
Nővérkrónika I. 162. old.
u.o. 204. old.
u.o. 230. old.

4

A. C. Jemolo: *Egyház és Állam az elmúlt száz év Olaszországában.*
Einaudi, 1955. 367. old.
Nővérkrónika II. 21. old.

5

Nővérkrónika II. 76. old.
u.o. 87. old.
P. Stella: Don Bosco szerepe a katolicizmusban. In: *Élet és mű-*
vek, Történelmi tanulmányok 3. Róma, LAS, 1979. 204. old.
Nővérkrónika II. 89. old.
Krisztus Követése. I. Könyv, XVI. fejelet, 2.
Nővérkrónika II. 118. old.
u.o. 399. old.

P. Cavaglià: *A nők oktatása és nevelése. A nizza monferratói „Ke-
gyelmes Szűzanya” Iskola a kezdetektől a Gentile-féle oktatási
reformig (1878-1923)*. Róma, Prisma 10, 1990. 98.old.

u.o. 99. old.

G. Alimonda: *A XIX. század problémái*. III. köt. Genova, 1983.
371-372. old.

F. Maccono: *Szent Mazzarelo Mária Dominika*. I. köt. Újra-
nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 282. old.

Levelek. 3, 2.

u.o. 4.

u.o. 7.

u.o. 12.

u.o. 6,4.

6

F. Maccono: *Szent Mazzarelo Mária Dominika*. I. köt. Újra-
nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 343. old.

Nővérkrónika II. 189. old.

Levelek. 5,7.

u.o. 11.

Nővérkrónika II. 429. old.

u.o. 186. old.

F. Chabod: *Az olasz külpolitika története 1870-től 1896-ig*. I. köt.
Laterza, 1965. 413. old.

Levelek. 7, 4.

Nővérkrónika II. 253. old.

F. Maccono: *Szent Mazzarelo Mária Dominika*. I. köt. Újra-
nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 388. old.

u.o. 418. old.

- F. Chabod: *Az olasz külpolitika története 1870-től 1896-ig*. I. köt. Laterza, 1965. 398. old.
- F. Maccono: *Szent Mazzareello Mária Dominika*. II. köt. Újra-nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 29. old.
- G. Spadolini: A katolikus ellenzék a Porta Piától 1898-ig. Le Monnier, 1972. 175-176. old.
- Nővérkrónika II.* 271. old.
- P. Scotti gond.: *Az 1875 és 1975 közötti szalézi missziók*. LAS, 1977. 79. old.
- Nővérkrónika II.* 282-283. old.
- F. Maccono: *Szent Mazzareello Mária Dominika*. II. köt. Újra-nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 15. old.
- G. Cassano: *Giovanni Cagliero bíboros*. I. köt. SEI, 1935. 274. old.
- Levelek.* 9, 2.
u.o.

7

- F. Maccono: *Szent Mazzareello Mária Dominika*. II. köt. Újra-nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 16. old.
u.o. 24. old.
- Levelek.* 14, 4.
u.o. 15,4.
- Nővérkrónika II.* 323. old.
- F. Maccono: *Szent Mazzareello Mária Dominika*. II. köt. Újra-nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 121. old.
- Nővérkrónika II.* 317. old.

P. Cavaglià: *A nők oktatása és nevelése. A nizza monferratói „Kegyelmes Szűzanya” Iskola a kezdetektől a Gentile-féle oktatási reformig (1878-1923)*. Róma, LAS, 1990. 131. old.

Nővérkrónika II. 367. old.

u.o.

Nővérkrónika II. 371. old.

Nővérkrónika III. 35. old.

Levelek. 19.

F. Maccono: *Szent Mazzarello Mária Dominika*. II. köt. Újra-nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 87. old.

Nővérkrónika III. 110. old.

Levelek. 22,1.

u.o. 111. old.

8

Levelek. 26,4.

Nővérkrónika III. 129. old.

u.o. 140. old.

Levelek. 37,1.

Nővérkrónika III. 219. old.

u.o. 169. old.

u.o. 234. old.

u.o. 235-236. old.

Levelek. 49,1.

Nővérkrónika III. 271. old.

Levelek. 35,2.

Nővérkrónika III. 250. old.

Levelek. 40,5.

u.o. 44,4.

u.o. 55,1.

Nővérkrónika III. 300. old.

F. Maccono: *Szent Mazzarello Mária Dominika*. II. köt. Újra-
nyomott kiadás. Torino, S. M. L. Intézet, 1960. 359. old.

Nővérkrónika III. 361. old.

u.o. 325. old.

Képmelléklet

1. *kép* Mazzarello Mária Dominika (Crida festménye nyomán)
2. *kép* Mornese látképe
3. *kép* Mornese – Mazzarelli: Mazzarello Mária Dominika szülőháza
4. *kép* A mornesei plébániatemplom
5. *kép* A valponascai majorház
6. *kép* A nevezetes tetőtéri ablak
7. *kép* A Kollégium a régi kúttal
8. *kép* Nizza Monferrato: az Anyaház

Tartalomjegyzék

Bevezető	3
1.....	5
Károly Albert gyanakszik	9
A szentáldozás mint botránykő	14
Félelem és szomorúság nélkül	19
Hinni, ha kell, egyedül is	26
2.....	32
A járvány gyászos éve	37
Kopogtat a halál	41
Melegíts levest!	47
3.....	54
Don Bosco lángba borítja Mornesét	60
Részvét és kétely	64
Magázás	69
Mindnyájan Máriára néznek	75
IX. Piusz megadja a jelet az induláshoz	79
4.....	86
„A Leányok megszületnek”	90
Az első választás és az első nem	95

A rejtőzködés vége	100
Don Boscóra neheztel a falu	106
A Szent Anna nővérek	111
5.	118
Mindenki a nevét suttogja	124
Az első „hazatérés”	129
Tejeskávé reggelire	135
Amerika	140
Távolba szakadtak	143
6.	149
Torinóban, a frontvonalon	154
Hétköznapi bölcsesség	158
Fejfájás és boldogság	164
Nővérek az óceánon	170
7.	176
Franciaországi meghívás	181
Az új épület	186
Az Anya elhagyja Mornesét	192
Giuseppe Mazzarello halála	197
8.	202
Isten veled, Mornese	208
Szolgálatok jó hírekkel	214
„Nem érem meg az év végét”	219
„Ne félj, folytasd utadat”	223
Az Intézmény helyzete ma (1993)	228

Jegyzetek	232
1.	232
2.	232
3.	233
4.	233
5.	233
6.	234
7.	235
8.	236
Képmelléklet	238
Tartalomjegyzék	239